י. מאטענקא

ספריה עממית בטורונטו
יידישע
פאלקס ביבליאטעק
טאראנטא
JEWISH PUBLIC LIBRARY, TORONTO

י. מאטענקא

פעטער קראפאטקין

געזאמעלטע שריפטען

אידעאלען און ווירקליכקייט אין דער רוסישער ליטעראטור

איבערזעצט פון ה. ראזענפעלד

ערשטער באנד

י. מאטענקא

ארויסגענעבען פון דער
קראפאטקין ליטעראטור געזעלשאפט
ניו יארק, 1922

פון די אַרויסגעבער

מיט דער אַרויסגאַבע פון די דריי קראַפאַטקין ביכער, ערפילט די געזעלשאַפט טיילווייז די אויפגאַבע, וואָס זי האָט זיך געשטעלט, נאָך קראַפאַטקינ'ס טויט, אַרויסצולאָזן אין אידיש 5 בענד פון זיינע שריפטען. די איבעריגע צוויי בענד וועלען ענטהאַלטען זיין לעצטע אַרבייט, וועלכע דאַרף קירצליך ערשיינען אין אַנדערע שפראַכען און וועט איבערזעצט און אַרויסגעגעבן ווערן פון דער געזעלשאַפט אַזוי שנעל ווי מעגליך.

עס וואָלט אודאי געווען אַ גלייכע זאַך אַרויסצוגעבען אַלע זיינע גיזאַמעלטע שריפטען, אָפילו די וואָס זיינען שוין פריִער ערשינען אין פאַרשיידענע פאַרלאַגען, אין אַן אויסהויבליכע אויסגאַבע, און אייניגע ווערק אפילו אין אַ נייער פינקטליכער איבערזעצונג, פון וועלכע עס וואָלט געקאָנט צונויפגעשטעלט ווערן אַן ערך 15 גרויסע בענד. דאָס וואָלט געווען אַ שעהנער אַנדענק פאַר דעם נאָמען פון אונזער גרויסען לעהרער, צו וועמען מיר זיינען אַלע אַזוי פיל פאַרפליכטעט, און אַ אומערשעפליכער קוואַל פון געדאַנקען און וויסען פאַר אַלע אידישע פאַרטגעשריטענע אַרבייטער. לוידער אָבער ערלויבען נים די איצטיגע אימשטענדען זיך צו נעמען פאַר אַזאַ אַרבייט, אין מוז איבערגעלאָזט ווערן פאַר אַ גינסטיגערער צייט.

די איבערזעצונג פון אָט די איצטיגע דריי בענד איז געמאַכט געווָארן אונטער דער רעדאַקציע פון דר. י. א. מעריסאַן, וועלכער האָט פאַרגליכען כמעט יעדען זאַץ מים'ן אַריגינאַל און געזאָרגט פאַר דער פינקטליכקייט און טרייקייט פון דער איבערזעצונג מים דער גרעסטער אויפמערקזאַמקייט. דער לעצטער קאַפיטעל פון „די אידעאַלען און ווירקליכקייט אין דער רוסישער ליטעראַטור" איז אינגאַנצען איבערזעצט פון איהם אַליין. (ער האָט אויך צונויפגעשטעלט דעם „אַנצייגער" צו די צוויי „רוסישע ליטעראַטור" בענד.) דערבי מוז אויך באַמערקט ווערן, אַז די איבערזעצער פון די צוויי בענד „ליטעראַטור" האָבען זיך באַנוצט אויך מים דער רוסישער איבערזעצונג פון דעמזעלביגען ווערק, אין וועלכער דער פאַרפאַסער האָט געמאַכט אייניגע ענדערונגען און אויסבעסערונגען, אין האָבען אַריינגענומען יעדע וועזענטליכע ענדערונג און וויכטיגע הוספה אין דער אידישער איבערזעצונג.

די קראַפאַטקין ליטעראַטור געזעלשאַפט.

ספריה עסטית בטורונטו
יידישע
פאלקס ביבליאטעק
טאראנטע
JEWISH PUBLIC LIBRARY TORONTO

אינהאלט

פאַרראַדע . . . . . 11—13

קאפיטעל איינס

איינלייטונג: די רוסישע שפראַך . . . . . 15—61

די רוסישע שפראַך. — די אלטע פאלקס־ליטעראַטור: פאלקלאר — לידער — לעגענדען — די לעגענדע וועגען אוגאר'ס איבער־פאל — כראַניקעס — דער מאנגאלישער איבערפאל; זויגע פאלגען. — די קאַרעספאנדענץ צווישען יאהאן דעם פערטען און קורבינסקי'ן. — די שפאלטונג אין דער קירך. — אווא־קום'ס מעמואַרען: דער אבטצעהנטער יאהרהונדערט. פעטער דער ערשטער און זויגע ציוי־חברים. — טרעטיאקאווסקי. — לאמאנאסאוו. — סומאראקאוו. — די ציוטען פון יעקא־טעריגא דער צווייטער: דערזשאווין — פאנווויזין. — די מאסאנען: נאוויקאוו; האדישעוו. — דער אנפאנג פונ'ם נייגצענטען יאהרהונדערט: קאראמזין און זשוקאווסקי — די דעקאבריסטען — רילעיעוו.

קאפיטעל צוויי

פושקין און לערמאנטאוו . . . . . 62—96

פושקין: די שפהנקויט פון פארם. — פושקין און שילער. — זיין יוגענט; זיין פארשיקונג; זיין שפעטערדיגע קאריערע און טויט. — צויבער מעשיות: „רוסלאן און לודמילא". — זיין לירוק. — „בויראניזם" — דראמאטישע ווערק' — „יעור־גענע אניעגין". — לערמאנטאוו: פושקין אדער לערמאנטאוו? — זיין לעבען: קאווקאז. — נאטור־פאעזיע. — שעלי'ס ווירקונג. — „דעמאן". — „מצירי". — ליבע צו פרייהיים. זיין טויט. — פושקין און לערמאנטאוו אלס פראזע־שרייבער. — אנדערע דיכטער און נאוועליסטען פון דער זעלביגער עפאכע.

קאפיטעל דריי

נאגאל . . . . . 97—124

מאלאראסיע. — אוועגטען אויף א כוטאר נעבען דיקאנקע" און „מירגאראד". — דאס דארפ־לעבען און הומאר. — „ווי איוואן איוואנאוויטש האט זיך צוקריגט מיט איוואן ניקיפא־ראוויטש". — די היסטאַרישע דערצעהלונג „טאראס בולבא". —„דער שינעל". — דראמע: „דער רעוויזאר". — זיין אויס־פלוס. — „טויטע נשמות". — די הויפט־טיפען. — רעאליזם אין דער רוסישער דערצעהלונג.

קאפיטעל פיר

טורגענייעוו. — טאלסטאי .. .. 125—208

טורגענייעוו: די הויפט־שטריכען פון זיין קונסט. — „נאטי־צען פון א יעגער". — דער פעסימיזם פון זיינע ערשטע דער־צעהלונגען. — זיין סעריע דערצעהלונגען, וואס שילדערן די לייטענדע טיפען פון דער רוסישער געזעלשאפט. — רודין. — לאווריצקי. — העלענא און אינסאראוו. — באזאראוו. — פארוואס „פאטערס און קינדער" איז נית פארשטאנען געוואָרן. — האמלעט און דאן קיכאט. — נייער באדען: די באוועגונג פון געהן אין פאלק. — פערזון אין פראזע. ט א ל ס ט א י: „קינדהייט און בחור'שאפט". — אין דער ציים פון און נאך דער קרימער מלחמה. — יוגענט: אין זוכעניש פון אן אידע־אל. — דערצעהלונגען. — מעשה'לאך. — „קאזאקען". — פעדאאגוישע ארבייט. — „קריג און פרידען". — „אננא קא־רענינא".— דער רעליגיעזער קריזים. — זיין אויסטייטשונג פון דער קריסטליכער לעהרע. — די הויפט־פונקטען פון דער קריסט־ליכער עטיק. — די לעצטע קונסט־ווערק. — „די קרייצער סאנאטא". — „תחית המתים".

קאפיטעל פינף

נאנטשאראוו. — דאסטאיעווסקי. — נעקראסאוו 209—261

ג א נ ט ש א ר א ו: „אבלאמאוו". — די רוסישע אבלא־מאוו־קרענק. — איז זי מאקע אן אויסשליסליך רוסישע? — „ביים ראנד". — ד א ס ט א י ע ו ס ק י: זיין ערשטע נאוועלע. — דער אלגעמיינער כאראקטער פון זיינע ווערק. — „מעמואַרען פון א טויטהויז". — „די דערנידעריגטע און באַ־ליידיגטע". — „פארברעכען און שטראף". — „די בריידער קא־ראמאזאוו". — ג ע ק ר א ס א ו: דיסקוסיע ווענען זיין מאלאנט. — זיין ליבע צום פאלק. — דער אפאפאזע פון א רוסי־שער פרוי. — אנדערע פראזע־שרייבער פון דער זעלביגער עפאכע. — סערגעי אקסאקאוו. — דאל. — איוואן פאניאיוו. — כוואסטישינסקאיא (זו. קרעסטאווסקי פסעוודאנים). — דיכ־טער פון דער זעלביגער עפאכע. — קאלצאוו. — ניקיטין. — פליעשטשעיעוו. — די פארעהרער פון דער רוינער קונסט: מיוטשעוו. — א. מאיקאוו. — שטשערבינא. — פאלאנסקי. — א. פעט. — א. ק. טאלסטאי. — די איבערזעצער.

במערך עסמית בטורונטו
יידישע
פאלקס ביבליאטעק
טאראנטא
JEWISH PUBLIC LIBRARY
TORONTO

פֿאַרדעט.

אָט־דאָס בוך איז אַרויסגעקומען פון א סעריע פון אכט לעק־
ציעס איבער דער רוסישער לִיטעראטור אינ׳ם משך פונ׳ם נייניצעהנ־
טען יאָהרהונדערט, וועלכע איך האָב געהאַלטען אין מערץ 1901
אין דעם לאָוול אינסטיטוט אין באָסטאָן.

בעת איך האָב אָנגענומען די איינלאַדונג דורכצופיהרן אָט־
דעם קורס, האָב איך באַגריפען די שווערִיגקייטען, וואָס זיינען נע־
שטאַנען אין מיין וועג. עס איז בשום אופן ניט קיין לייכטע אויפ־
גאַבע צו רַיידען אָדער שרַייבען וועגען א לִיטעראטור פון א לאַנד,
וועלכען אָט־די לִיטעראטור איז קוים באַקאַנט צו די צוהערער אָדער צו
די לעזער. נאָר דריי אָדער פיר רוסישע שריפטשטעלער זיינען נע־
וועזן געהערִיג און איבערהויפט פאַלשטענדיג איבערזעצט אין ענג־
ליש; אזוי אז אָפט האָב איך נעמוזט רַיידען וועגען א פאָעמע
אָדער א דערצעהלונג, בעת זיי וואָלטען געקאַנט נעווען לייכט כא־
ראַקטעריזירט ווערן, וועלכען מען לייענט פשוט איבער פון זיי א פאַר
שטעלען.

אָבער, אויב די שווערִיגקייטען זיינען נעווען גרויס, איז דער־
פאַר דער נעגענשטאַנד ווערט נעווען די אָנשטרענגונג. די רוסישע
לִיטעראטור איז א רַייכער קוואַל פון אָריגינעלען פאָעטישען גע־
דאַנק. זי פארמאָגט א רַייכקייט און א יוגענטלִיכקייט, וואָס מען
קאָן ניט געפינען אין דערזעלבִיגער מאָס אין עלטערע לִיטעראטורען.
נאָך מעהר, זי פארמאָגט אָן ערנסטקייט און איינפאַכקייט פון אויס־
דרוק, וואָס מאכען איר אַלץ מעהר אָנציהענד פאַר'ן גייסט, וועלכער
איז שוין מיד נעווָארען פון לִיטעראַרישער קינסטלִיכקייט. און זי
האָט אָט־דעם כאַראַקטעריסטישען שטריך, וואָס זי טראָגט אַריין
אין דעם רַייך פון קונסט — פון דער פאָעמע, דערצעהלונג, דראַמע
— כמעט אַלע זענע פראַגען, סאָציאַלע און פאָליטישע, וואָס ווערן
אין מערב־אַירָאָפּא און אַמעריקא, וועניגסטענס אין אונזער איצ־

טיגען דור, דיסקוטירט אין די פּאָליטישע וועלט פונ׳ם טאָג, אָבער זעלטען וועט אין דער ליטעראטור.

אין קיין אנדער לאנד פארנעהמט ניט די ליטעראטור אזא איינפלוסרייכען פּלאַץ, ווי אין רוסלאנד. אין ערגעץ איבט זי ניט אויס אזא טיפע און דירעקטע ווירקונג אויף דער אינטעלעקטועלער אנטוויקלונג פונ׳ם אינגערען דור. עס זיינען פארן רָאמאנען פון טורגענעוו׳ן און אפילו פון וויניצינער באוואוסטע שריפטשטעלער, וואָס זיינען געווען אמת׳ע שטאפלען אין דער אנטוויקלונג פון דער רוסישער יוגענט אין דעם משך פון די לעצטע פופציג יאָהר.

די אורזאך פארוואָס די ליטעראטור איבט אויס אזא איינפלוס אין רוסלאנד איז זעלבסטפארשטענדליך. עס איז דאָרט ניטאָ קיין אָפען פּאָליטיש לעבען, און מיט דעם אויסנאהם פון עטליכע יאָהר, בעת דער אפשאפונג פון לייב־אייגענטום, האָבען די רוסען קיינמאָל קיין מעגליכקייט ניט געהאט צו נעהמען אן אקטיוון אנטייל אין דער פארמירונג פון די אינסטיטוציעס פון זייער לאנד. דערפאר האָבען די בעסטע מחות פונ׳ם לאנד אויסגעקליבען די פאָעמע, די דערצעהלונג, די סאטירע, אדער די ליטעראריש קריטיק אלס מיטעל אויסצודריקען זייערע שטרעבונגען, זייערע באגריפען פון נאציאנאלען לעבען, אדער זייערע אידעאלען. נישט צו די אפיציעלע אויסגאבען אדער צו די פיהרער פון צייטונגען, נאָר צו איהרע קונסטווערק מוז מען זיך אין רוסלאנד וועגדען, כדי צו פארשטעהן די פּאָליטישע, עקאָנאָמישע און סאציאלע אידעאלען פונ׳ם לאנד — די שטרעבונגען פון יענע טיילען פון דער רוסישער געזעלשאפט, וואָס מאכען געשיכטע.

אזוי ווי עס וואלט געווען אוממעגליך צו אויסשעפען אזא ברייטען געגענשטאנד, ווי די רוסישע ליטעראטור אין די גרעניצען פון אט־דעם בוך, האָב איך קאָנצענטרירט מיין הויפט־אויפמערקזאמקייט אויף דער מאָדערנער ליטעראטור. די ערשטע שריפטשטעלער, ביז פושקין און גאָגאָל — די גרינדער פון דער מאָדערנער ליטעראטור — ווערן באהאנדעלט אין א קורצער אינלייטענדער שילדערונג. נאכדעם ווערן באטראכט די שריפטשטעלער, וואָס פארטרעטען אם־מעהרסטען די פאָעזיע, דערצעהלונג, דראמע, פּאָליטישע ליטעראטור און קונסט־קריטיק; ארום זיי האָב איך גרופירט די ווינציגער־פראָמינענטע שריפטשטעלער, פון וועלכע די

וויכטיגסטע וועלן דערמאָהנט אין קורצע נאָטיצען. מיר איז באַקאַנט, אז יעדער אייניגער פון אָט־די לעצטע שטעלט ארויס עטוואָס אינדיווידועלעס, וואָס איז גאַנץ כדאי צו וויסען; און אז אייניגע פון די ווינציגער־באַוואוסטע שריפטשטעלער האָט זיך אפילו צייטענווייז אייניגעבען בעסער פּאַרצושטעלען א געוויסע שטרעמונג פון געדאַנק, ווי זייערע מעהר־באַוואוסטע קאָלעגען; אָבער אין א בוך, וואָס איז באַשטימט צו געבען נאָר א בריטען אַלגעמיינעם באַגריף פון דעם געגענשטאַנד, איז דער פּלאַן, וועלכען איך האָב נאָכגעפאָלגט, געווען נויטיג.

לִיטעראַטור־קריטיק איז שטענדיג געווען גוט פּארטרָאָטען אין רוסלאַנד, און די אָנזיכטען פון אָט דעם בוך מוזען טראָגען שפורען פון דער אַרבייט פון אונזערע גרויסע קריטיקער — בעלינסקי, טשערנישעווסקי, דאָבראָליובאָוו און פּיסאַרעוו, און זייערע מאַדערנע נאָכפאָלגער: מיכאילאָווסקי, אַרסעניעוו, סקאָביטשעווסקי, וועגנגעראָוו און אַנדערע. פּאַר ביאָגראַפישע דאַטען בנוגע צו מאַדערנע שריפטשטעלער בין איך אויך שולדיג א דאַנק צו דעם אויסגעצייכענטען וועלק איבער מאָדערנער רוסישער לִיטעראַטור פון דעם צוליעצט דערמאָהנטען אויטאָר און צו די אכציג בענד פון דעם וואונדערבאַרען רוסישען ענציקלאָפּעדישען וועלט־בוך.

ביי דער גלעגענהייט וויל איך אויסדריקען מיין האַרציגען דאַנק צו מיין אַלטען פרײַנד מר. ריטשאַרד היטה, וואָס איז געווען אזוי פריינטליך און האָט איבערגעלייענט אָט־דאָס נאָכצע בוך אי אין מאַנוסקריפּט, אי אין קאָרעקטור.

בראָמלי, קענט,
יאַנואַר, 1905.

PUBLIC LIBRARY

קאפיטעל איינס.

אינלייטונג: די רוסישע שפראך.

די רוסישע שפראך. — די אלטע פאלקס־ליטעראטור: פאלקלאר—לידער—לעגענדען — די לעגענדען וועגען איגאר'ס איבערפאל—כראניקעס—דער מאנגאלישער איבערפאל; זיינע פאלגען — די קאטעסטאנדענץ צווישען יאהאן דעם פערטען און קורבינסקי'ן — די שפאלטונג אין דער קירך — אוואקום'ס מ ע מ ו א ר ע ן: דער אכט־צעהנטער יאהרהונדערט — פעטער דער ערשטער און זיינע צייט־חברים. — טרעטיאקאוסקי. — לאמאנאסאוו. — סומאראקאוו. — די צייטען פון יעקאטערינא דער צווייטער: דערזשאווין — פאנ־וויזין. — די מאסאנען: נאוויקאוו; ראדישטשעוו. — דער אנפאנג פונ'ם נייצענטען יאהרהונדערט: קאראמזין און זשוקאווסקי — די דעקאבריסטען — רילעיעוו.

די צואה, וואס טורגענעוו האט אדרעסירט צו די רוסישע שריפטשטעלער פון זיין טויטען־בעט, איז געווען א בקשה, אז זיי זאלען אויפהאלטען אין איהר רייכקייט „אט־די וועלט־פולע ירושה אונזערע — די רוסישע שפראך." ער, וואס האט אויסגעצייכענט געקאנט די מעהרסטע שפראכען, וועלכע ווערן געהערט אין מערב־אייראפא, האט געהאט די העכסטע מיינונג פון רוסיש אלס אינ־סטרומענט אויסצודריקען אלע מעגליכע שאטירונגען פון געדאנק און געפיהל, און ער האט באוויזען אין זיינע שריפטען וואס פאר א טיפקייט פון קראפט און אויסדרוק, וואס פאר א מעלאדישע פראזע עס קאן ארויסגעבראכט ווערן אין זיין מוטער־שפראך. אין זיין הויכער שעצונג פון רוסיש, איז טורגענעוו, ווי מען וועט דאס אפט זעהן אויף אט־די זייטען, נעווען פולשטענדיג געהערכט. די רייכקייט פון דער רוסישער שפראך אין ווערטער איז ערשטוינענד: בעת אין די שפראכען פון מערב־אייראפא איז אפט פארען נאר איין־אייניג וואהרט צו אויסדריקען א געוויסען באגריף, — זיינען אין דער רוסישער שפראך פארא דריי אדער פיר עקוויוואלענט־ן,

וואָס ברענגען ארויס פּאַרשיידענע שאַטירונגען פון דעמוֹקראַטן בא־
גריף. זי איז ספּעציעל רייך אין אויסדריקען, וואָס ברענגען ארויס
פּאַרשידענע שאַטירונגען פון מענשלעכע געפיהלען — צערטלעכקייט
און ליבע, אומעטיגקייט און פרעהלעכקייט — ווי אויך פּאַרשיידענע
מדרגות פון דערזעלבּיגער האַנדלונג. איהר בויגזאַמקייט צייגט
זיך ספּעציעל ארויס אין איבערזעצונגען: אין קיין אַנדער שפּראַך
טרעפען מיר ניט פונקט אַזוי פיל פון די שעהנסטע, קאַרעקטע און
אמת־פּאַטישע איבערזעצונגען פון אויסלענדישע פּאַרפּאַסערס, ווי
אין דער רוסישער. פּאָעטען פון די פּאַרשיידענאַרטיגסטע כאַראַק־
טערען, אַזעלכע ווי היינע און בעראַנזשע, לאָנגפעלאָו און שילער,
שעלי און גאָטע — שוין ניט ריידענדיג וועגען דעם ליבלינג פון
די רוסישע איבערזעצער, שעקספּיר'ן — זיינען אַלע אַלץ איינס גוט
איבערזעצט אין דער רוסישער שפּראַך. דער סאַרקאַזם פון וואָל־
טער'ן, דער לוסטיגער הומאָר פון דיקענס'ן, דער גוטמוטיגער גע־
לעכטער פון סערוואַנטעס'ן וועלן מיט א גליכער לייכטקייט אויס־
געדריקט אין רוסיש. נאָך מעהר, צוליב איהר מוזיקאַלישען כא־
ראַקטער, איז די רוסישע שפּראַך וואונדערבּאַר צוגעפּאַסט איבער־
צוגעבען פּאָעזיע מיט אַלע מעטרישע אייגענטימליכקייטען פונ'ם
אָריגינאַל. לאָנגפעלאָו'ס „היאַוואַטא" (אין צווייי פּאַרשיידענע
איבערזעצונגען, ביידע אויסגעצייכענטע), די קאַפּריזען ליריק פון
היינע'ן, שילער'ס באַלאַדען, די מעלאָדישע פּאָלקס־לידער פון פּאר־
שיידענע נאַציאָנאַליטעטען, און די שפּילעוודיגע שאַנסאָנעטען פון
בעראַנזשע — לייענען זיך אין רוסיש פונקט מיט דעם זעלבּיגען
ריטם, ווי אין די אָריגינאַלען. די גוואַלטיגע נעבעלדיגקייט פון
דער דייטשער מעטאַפיזיק איז פונקט אַזוי היימיש אין דער רוסי־
שער שפּראַך, ווי דער זאַכליכער סטיל פון די פילאָזאָפען פונ'ם
אכטצעהנטען יאָהרהונדערט; און די קורצע, קאָנקרעטע און אויס־
דרוקספולע, גראַציעזע זאַצען פון די בעסטע ענגלישע שריפטשטע־
לער שאַפען ניט קיין שווערigקייטען פּאַר דעם רוסישען איבער־
זעצער.

די רוסישע שפּראַך, צוזאַמען מיט דער טשעכישער און פויל־
שער, מאַראַווישער, סערבישער און באָלגאַרישער, ווי אויך מיט
עטליכע קלענערע דיאַלעקטען, געהערט צו דער גרויסער סלאַווישער
פאַמיליע פון שפּראַכען, וועלכע געהערט אין איהר רייע, — צוזא־

מען מיט דער סקאַנדינאַוויש־זאַקסישער און לאַטיינישער פאַמיליעס, און אויך מיט דער ליטווישער, פּערסישער, אַרמענישער און גרוזי־נישער שפּראַכען — צו דער גרויסער אינדאָ־אייראָפּעאישער אָדער אַרישער צווייג. מיט דער צייט, — לאָמיר האָפּען, אז דאָס וועט זיין אין ניכטן: וואָס גיכער, אַלץ בעסער — וועלען די אוצרות פון דער פּאָלקס־פּאָעזיע פון די דרום־סלאַווען און די יאָהרהונדערטען־אַלטע ליטעראַטורען פון די טשעכען און פּאָליאָקען, ווערן צוגענג־ליך פאַר די מערב־אייראָפּייאישע לעזער. אין דעם ווערק אָבער דאַרף איך נאָר באַריהרן די ליטעראַטור פון דער מזרח־צווייג פון דער גרויסער סלאַווישער פאַמיליע, ד. ה. פון דער רוסישער; און אין דער צווייג וועל איך מוזען איבערהיפּען די זיד־רוסישע אָדער אוקראַינישע ליטעראַטור און די וויים־אָדער מערב־רוסישע פּאָלקס־ליטעראַטור און לידער. איך וועל נאָר באַהאַנדלען די ליטעראַטור פון די גרויסרוסען אָדער פּשוט'ער, פון די רוסען. פון אַלע סלא־ווישע שפּראַכען וועט זייער שפּראַך אם־מעהרסטען געערדט. דאָס איז די שפּראַך פון פּושקין און לערמאָנטאָוו, טורגענעוו און טאָלסטאָי.

די רוסישע שפּראַך, פונקט ווי אַנדערע שפּראַכען, האָט אויפ־גענומען פיל פרעמדע ווערטער: סקאַנדינאַווישע, טערקישע, מאָנ־גאָלישע און, שפּעטער, גריכישע און לאַטיינישע. אָבער, ניט נע־קוקט אויף דער אסימילאַציע פון א סך נאַציאָנאַליטעטען און שבטים פון דער אוראַל־אַלטאַאישער אָדער טוראַנישער אָפּשטאַמונג, וואָס איז אויסגעפאַלען אויפ'ן גורל פון דער רוסישער נאַציע, אין א משך פון דורות, איז דאָך איהר שפּראַך געבליבען מערקווירדיג ריין. עס איז פּשוט איבערראַשענד צו זעהן, אז די איבערזעצונג פון דער ביבל, וואָס איז געמאַכט געוואָרען אינ'ם נייַנטען יאָהר־הונדערט אין א שפּראַך, אויף וועלכער עס האָבען געערדט די מאָר־ווער און די דרום־סלאַווען, איז נאָך עד היום פאַרשטענדליך צום דורכשניטליכען רוס. די גראַמאַטישע פאָרמען און דער געבוי פון זאַצען זיינען איצטער א סך אנדערש; אָבער די שטאַמען און א היבשע צאָהל ווערטער, בלייבען די זעלביגע, וואָס מען האָט גע־ברויכט אין דער גאַנגבאַרער שפּראַך מיט טויזענט יאָהר צוריק.

עס מוז געזאָגט ווערן, אז אפילו אין יענער פריהער עפּאָכע האָבען די זידליכע סלאַווען דערגרייכט א הויכע מדרגה פון פול־

קאמענהייט. זעהר ווינציג ווערטער פון דעם עוואנגעליסטן טעקסט האבען נעמוזט איבערזעצט ווערן אין גריכיש — און יענע ווערטער זיינען נאר נעמען פון נעגענשטאנדען, ווּאס זיינען נעווען אומבאקאנט צו די דרום־סלאווען; אין דערזעלביגער צייט האבען די איבערזעצער ניט נעהאט קיין שוועריגקייטען צו נעפינען דעם פאסיגען אויסדרוק פאר יעדען אבסטראקטען באגריף, פאר יעדען פאטעטישען בילד פון׳ם אריגינאל. נאך מעהר, אייניגע ווערטער, ווּאס זיי האבען נעברויכט, צייכענען זיך אויס מיט א מערקווירדיגער שעהנקייט, און אט־די שעהנקייט איז ניט פארלוירן נעגאנגען ביז׳ן היינטיגען טאג. יעדער אייניגער נעדענקט, למשל, די שווערינקייטען, ווּאס דער נעלערנטער דאקטאר פאוסט, אין נעטע׳ס אומשטערבליכער טראגעדיע, האט באגעגנט ביי דער איבערזעצונג פון׳ם זאץ: „אין אנפאנג איז נעווען דאס ווארט". „ווארט" אין דער מאדערנער דייטשער שפראך, האט זיך דעם דאקטאר פאוסט נעדוכט צו זיין א צו פלאכער אויסדרוק פאר׳ן באגריף: „דאס ווארט איז נעווען נאט". אין דער אלטער סלאווישער איבערזעצונג האבען מיר דאס ווארט „סלאוא", ווּאס מיינט טאקע אויך „ווארט", נאר האט אבער אין דערזעלביגער צייט, אפילו פאר דעם מאדערנעם רום א פיל טיפערען מיין, ווי דאס ווארט „דאס ווארט". אין דער אלט־סלאווישער שפראך איז אינ׳ם באגריף „סלאוא" אויך איינגעשלאסען דער דייטשער באגריף פארנונפט; דער פועל יוצא איז, אז עס שאפט אין דעם לעזער אן אידעע, ווּאס איז נענוג טיף, כדי ניט צו ווידערשפרעכען דעם צווייטען טייל פון דעם ביבלישען זאץ.

איך ווּאלט זעהר נעווּאלט דא נעבען א באגריף ווען דער שעהנקייט פון דער סטרוקטור פון דער רוסישער שפראך, ווי זי איז נערעדט נעווארן אין דעם אנפאנג פונ׳ם עלפטען יאהרהונדערט, און א מוסטער פון וועלכער עם איז אויפגעהיט נעווארן אין א דרשה פון א נאווגאראדער בישאף (פונ׳ם יאהר 1035). די קורצע זאצען פון אט דער דרשה, ווּאס זיינען לכתחילה אויסגערעכענט נעווען, זא א נייבאקעהרט קהילה זאל זיי פארשטעהן, זיינען באמת שעהן; אין דערזעלביגער צייט זיינען די קריסטליכע אנשויאונגען פונ׳ם בישאף, ווּאס האבען ניט קיין שפור פון ביזאנטישען נאקאסטיציזם, זעהר כאראקטעריסטיש פאר דעם אופן, אויף וועלכען

דאָס קריסטענטום איז פארשטאנען געוואָרן און ווערט נאָך איצטער פארשטאנען דורך די מאסען פון דעם רוסישען פאָלק.

אין דער געגענווערטיגער צייט איז די רוסישע שפראך (די גרויס־רוסישע) מערקווירדיג פריי פון פרָווינציעלע דיאָלעקטען (Patois). די קליין־רוסישע אָדער אוקראינישע שפראך, וואָס ווערט גערעדט פון כמעט פופצהן מיליאָן מענשען און האָט אין אייגענע, סיי א מאָדערנע, סיי א פאָלקס־ליטעראטור, איז אָהן ספק א באזונדערע שפראך אין דעם זעלביגען זין, ווי נאָרווענישע אָדער דענישע זיינען אָפּגעזונדערט פון שוועדישע, אָדער פּאָרטוגעזישע און קאַטאָלאָניש זיינען אָפּגעזונדערט פון קאַסטיליאָניש אָדער שפּאַניש. די ווייס־רוסישע שפראך, וואָס ווערט גערעדט אין אייניגע פּראָווינצען פון מערב־רוסלאנד, באזיצט אויך ניכער כאראקטער־שטריכען פון א באזונדערער שפראך, איידער פון א לאָקאָלען דיאָלעקט. וואָס ס'איז שייך צו דער רוסישער שפראך, רעדט אויף איהר גאנץ רוסלאנד, און אויך אין צפון־קאווקאז און אין סיביר. איהר אויסשפראך האָט קלייגע וואריאציעס אין פארשידענע טיילען פון אָט־דער גרויסער טעריטאָריע; פונדעסטוועגען איז די ליטעראַרישע שפראך פון פושקין, גאָגאָל, טורגענעוו און טאָלסטאָי פארשטענדליך צו דער אומגעהייערער מאסע פונ'ם פאָלק. די רוסישע קלאַסיקער ווערן פארשפרייט אין די דערפער אין מיליאָנען עקזעמפּליארען, און ווען עס האָבען זיך, צוריק מיט עטליכע יאָהר, נעענדיגט די רעכט פון די פארלעגער אויף פושקינ'ס ווערק (פופציג יאָהר נאָך זיין טויט), זיינען פולשטענדיגע אויסגאבען פון זיינע ווערק — אייניגע פון זיי אין צענדער — פארקויפט נעוואָרן אין הונדערטער טויזענטער עקזעמפּליארען פאר דעם אומגעהערטען פרייז פון דריי שילינג (פינף־און־זיבעציג סענט) א גאנג; אין דער זעלביגער צייט ווערן מיליאָנען עקזעמפּליארען פון זיינע אייניגע פּאָעמען און מעשות פארקויפט דורך טויזענדער וואנדערענדע בוכהענדלער אין די דערפער פאר דעם פרייז פון איין ביז דריי קאָפּיקעס א שטיק. אפילו פולשטענדיגע אויסגאבען פון גאָגאָל, טורגענעוו, גאָנטשאַראָוו אין צוועלף־באנדיגע אויסגאבען זיינען צייטענווייז פארקויפט נעוואָרן אינ'ם משך פון איין יאָהר צייט, ביז צווייי הונדערט־טויזענט נענג. די נוצען פון אָט־דער אינטעלעקטועלער אייניגקייט פון דער נאציע זיינען קלאָר.

די ערשטע פאלקס־ליטעראטור: פאלקלאר.—לידער.—לעגענדען.

די ערשטע פאלקס־ליטעראטור פון רוסלאנד, א טייל פון וועל־כער איז נאך אלץ אויפגעהיט נאר אין זכרון פון דער פויערשער באפעלקערונג, איז וואונדערבאר רייך און זעלטען אינטערעסאנט. קיין איין נאציע פון מערב־אייראפּא באזיצט ניט אזא איבערא־שענדע רייכקייט פון לעגענדען, מעשיות און לידישע פאלקס־לידער — דערביי צייכענען זיך אייניגע פון זיי אויס מיט אן אומגעוועהנט־ליכער שהנקייט — און אזא רייכען ציקל פון עפישע לידער, ווי רוסלאנד. פארשטעהט זיך, אלע אייראפּעאישע נאציעס האבען אמאל באזעסען פונקט אזא רייכע פאלקס־ליטעראטור; נאר דער גרעסטער טייל איהרער איז פארלוירן גענאנגען איידער די וויסענ־שאפטליכע פארשער האבען באגריפען איהר ווערט אדער אנגע־פאנגען איהר אויפצוזאמלען. אין רוסלאנד איז אט דער אוצר אויפגעהיט געווארן אין די וויטע דערפער, אומבאריט פון דער ציווילזאציע, ספעציעל אין דעם נעגענט ארום דער אנגאזערע; און וועז די פאלקלאריסטען האבען זיי אנגעפאנגען אויפצוזאמלען, אין דעם אכצענטען און נייניצענטען יארהונדערטען, האבען זיי ג־טראפען אין צפון־רוסלאנד און אין קליינרוסלאנד אלטע זינגער און מעשה־דערצעהלער, וואס זיינען אומגענאנגען איבער די דערפער מיט זייערע פרימיטיווע סטרונע־אינסטרומענטען, געזונגען לידער און דערצעהלט מעשיות, וועלכע זיינען אנטשטאנען אין די נאר אלטע צייטען.

א חוץ דעם, וואס אין די דערפער נאך ער היום געזונגען טאקע פון די דארפ׳ס מענשען גופא, א היבשע צאל לידער. יעדער יער־ליכער יום־טוב — וויינאכטען, פאסכע, דער טאג פון „איוואן קופאלא" — האט זיין אייגענעם ציקל פון לידער, וואס זיינען אויפ־געהיט געווארן אפילו מיט זייערע נגונים נאך פון דער געצענדי־נערישער צייט. ביי יעדער חתונה, וואס ווערט נעפראווועט מיט זעהר קאמפליצירטע צערעמאניעס, ביי יעדער לויה, זינגען די דארפס פרויען אזעלכע אלטע לידער. א סך זיינען, פארשטעהט זיך, שוין פארדארבען געווארן אינ׳ם לויף פון די דורות; פון א סך אנדערע זיינען נאר איבערגעבליבען פראגמענטען; נאר האבענ־

דיג אין זינען דאָס פאָלקס־ווערטל, אז „א וואָרט פון א ליד וואַרפט מען ניט אַרויס", זינגען וויטער די פרויען אין א סך געגענטען פון רוסלאנד אָט־די וועלטען־אלטע לידער וויַ זיי געהען, הגם דער מיין פון פיל וועדטער איז שוין פארגעסען געוואָרן.

אויסער די לידער זיינען נאָך פאראן מעשיות. א סך פון זיי זיינען, פארשטעהט זיך, די זעלביגע, וואָס מען געפינט ביי אלע נאציעס פון אַרישער אָפשטאמונג: מען קאָן זיי טרעפען אין גרימ'ס זאמלונג פון צויבער־מעשיות; אנדערע ווידער זיינען גע־קומען פון די מאָנאָלען און טערקען; עס זיינען אָבער אויך פאראן אייניגע, וואָס שיינען צו זיין, לויט זייער אָפשטאמונג, ריין רוסישע. דערנאָך קומען די לידער, וואָס די וואנדערענדע זינגער — די קאָליקי — זינגען, אויך זעהר אלטע. זיי שטאמען אינגאנצען פון מזרח; די העלדען און העלדינען זיינען פארשטעהער פון אנדערע נאציאָנאליטעטען, למשל, „אקיב דער קעניג פון אשור", „די שעהנע העלענע", „אלעקסאנדער דער גרויסער" אדער „ראסטעם פון פערסיע". ווי אינטערעסאנט עס זיינען פאר דעם פארשער פון פאָלקלאָר אָט־די רוסישע וועדסיעס פון די מזרח־לענדען איז זעלבסטפארשטענדליך.

צו לעצט קומען די עפישע לידער: די „ביליני", וואָס אנט־שפרעכען די איסלאנדישע סאגען. און עד־היום קאָן מען זיי נאָך הערן אין די דערפער פון צפון־רוסלאנד וואו זיי ווערן געזונגען פון זינגער־דערצעהלער, וואָס אקאמפאנירן זיך אליין מיט אזא ספעציעלען אינסטרומענט, וועלכער שטאמט אויך פון גאר אלטע צייטען. דער אלטער זינגער זאָגט אָפ האלב־זינגענדיג, האלב־דעקלאמירענדיג איינעם אדער צוויי זאצען און אקאמפאנירט זיך מיט זיין אינסטרומענט; נאָכדעם פאָלגט א מעלאדיע, אין וועל־כער יעדער אינדיווידועלער זינגער פאסט אריין זיינע אייגענע מא־דולאציעס, שפעטער קומט ווידער דער רוהיגער רעטשיטאטיוו פון דער עפישער דערצעהלונג. צום אומגליק שטאַרבען שנעל אוים אָט־די אלטע זינגער. אָבער מיט א יאָהר פינף־און־דרייסיג צוריק האבען נאָר עטליכע פון זיי געלעבט אין אָלאָנעצקער גובערניע, צו צפון־מזרח פון פעטערבורג, און איינמאל האָב איך געהערט אין־נעם פון זיי, וועמען א. חילפערדינג האָט געבראכט אין דער חופט־שטאָדט, זינגען זיינע וואונדערליכע באלאדען פאר דער רופישער

נעאָנראפישער נעזעלשאפט. די זאמלונג פון עפּישע לידער איז, גליקליכערווייזע, אָנגעפאנגען נעוואָרן אין א גוטער צייט — נאָך אינ׳ם אכצענטען יאָהרהונדערט — און איז פלייסיג פּאָרגעזעצט נעוואָרן סון ספּעציאלישטען אזוי, אז רוסלאנד באזיצט איצטער אפשר די רייכסטע קאָלעקציע פון אזעלכע לידער (ארום פיר הונדערט), וואָס זיינען אָפּגעראטעוועט געוואָרן פון פארגעסענהייט.

די העלדען פון די רוסישע עפּישע לידער זיינען וואָנדערענדע ריטער, וועמען די פאָלקס־טראדיציע פאראייניגט ארום טיש פונ׳ם קיעווער פירשט, וולאדימיר די שענע זון. באשאָנקען מיט איבער־נאטירליכער פיזישער קראפט, ווערען אָט־די העלדען — איליא דער מורָמער, דאָבריניא ניקיטיטש, מיקאָלא דער דארפסמאן, אלעק־סיי דעם גלח׳ס זוהן, א. ז. וו. — פארגעשטעלט ווי זיי פאָהרן ארום איבער רוסלאנד, רייניגען אָפּ דאָס לאנד פון די ריזען, וואָס קוועלען רוסלאנד, אָדער פון די מאָנגאָלען און טערקען. אָדער זיי לאָזען זיך נאָר אוועק אין ווייטע לענדער צו קריגען א כלה פאר זייער פירשט, פאר וולאדימיר׳ן, אָדער פאר זיך אליין; אויף אָט־די רייזעס פאסירן מיט זיי, פארשטעהט זיך, זעלטענע צו־פאלען, אין וועלכע כישוף שפּילט א וויכטיגע ראָלע. יעדער פון די העלדען פון אָט־די לעגענדען האָט זיך זיין אייגענעם אינדי־ווידועלען כאראקטער. למשל, איליא, דער פּויערים־זוהן, יאָגט זיך ניט נאָך גאָלד און רייכטום: ער קעמפט נאָר, כדי אָפּצורייניגען דאָס לאנד פון די פרעמדע ריזען. מיקאָלא דער דארפסמאן איז די פארקערפערונג פון דער קראפט, מיט וועלכער עס איז באשאָנ־קען דער פּויער, וואָס באארבייט זיין לאנד: קיינער קאָן ניט ארויס־שלעפּען פון דער ערד זיין שוערען אקער, בעת ער אליין הויבט איהם אויף מיט איין האַנט און שלייִדערט איהם ביז איבער די וואָלקענס; דאָבריניא באזיצט אייניגע שטריכען פון די, וואָס האלטען מלחמה מיט פליגעלדיגע עקדישען, צו וועלכע עס גע־הערט אויך דער הייליגער דזשאָרדזש. סאדקא איז די פארקער־פערונג פון דעם רייכען סוחר, און טשורילא איז דער ראפּיניירטער, שעהנער שטאָטמאן, אין וועמען אלע פרויען פארליבען זיך.

אין דער זעלביגער צייט, זיינען אין יעדען פון אָט־די העלדען פאראן אומצוויייפעלהאפט מיטאָלגישע שטריכען. דערפאר האָבען די ערשטע רוסישע פּאָרשער פון די „ביליני", וואָס האָבען גע־

ארבייט אונטער דעם איינפלוס פון גרימ'ען, זיך פֿרובירט זיי צו דערקלערן אלס פראגמענטען פון אן אלטער סלאווישער מיטאָלאָגיע, אין וועלכער די נאטור־קרעפטען זיינען פֿערזאָניפיצירט דורך העלדען. אין אילי'ן האבען זיי געפונען די שטריכען פון דעם גאָט פון דונערן. דאָבריניא, האבען זיי זיך משער געווען, שטעלט מיט זיך פאָר די זון אין איהר פאסיוואָר קראפט, די אקטיווע קאמפס־קרעפטען זיינען איבערגעלאָזט געוואָרן פאר אילי'ן. סאדקאָ איז געווען די פארקערפערונג פון נאוויגאציע, און דער ים־גאָט, מיט וועלכען ער האָט צו טאָן, איז געווען נעפטון. טשורילאָ איז באטראכט געוואָרן אלס פֿארשטעהער פון דעם דעמאָנישען עלעמענט, א. ז. ו. אזוי, לכל הפחות, האבען די ערשטע פאָרשער פֿרובירט צו דערקלערן די לעגענדען.

ו. ו. סטאסאָוו האָט אין זיין ווערק „די אנטשטעהונג פון די רוסישע ביליני" (1868) אינגאנצען צושטערט אט־די טעאָריע. דורך א זעהר רייכער ארגומענטאציע האָט ער באוויזען, אז אט־די עפישע לידער זיינען ניט קיין פראגמענטען פון א סלאווישער מיטאָלאָגיע, נאָר זיינען פשוט שטיקער אנטנומען פון מזרח־לעגענדען. אילי'א איז דער ראָסטעם פון די אוראָנישע לעגענדען, אוועק־געשטעלט אין א רוסישער סביבה. דאָבריניא איז דער קרישנא פון די פאָלקס־מעשיות פון אינדיע; סאדקאָ איז דער סוחר פון די מזרח־מעשיות, ווי אויך פון א נאָרמאָנישער מעשה. אלע רוסישע עפישע העלדען שטאמען פון מזרח. אנדערע פאָרשער זיינען אוועק נאָך וויטער פון סטאסאָוו'ן. זיי האבען דערזעהן אין די העלדען פון דער רוסישער עפיק אומבאדייטענדע פֿערזאָנען, וואָס האבען געלעבט אין דעם פערצעהנטען און פופצעהנטען יאָהרהונדערט (אילי'א דער מוראָמער וועלכער באמת דערמאָנט אלס היסטאָרישע פערזאָן אין א סקאנדינאווישער כראָניק), צו וועמען די גרויסע טאטען פון די מזרח־העלדען, אנטנומען פון די מזרח־מעשיות, זיינען צוגעשריבען געוואָרן. פאָלגליך, האבען, לויט אט־דער טעאָריע, די העלדען פון די „ביליני" קיין שום שייכות ניט מיט די צייטען פון דעם פירשט וולאדימיר, און נאָך ווינציגער מיט דער אלטער סלאווישער מיטאָלאָגיע.

די שטופענווייזע עוואָלוציע און וואנדערונג פון די לעגענדען, וואָס ווערן נאָכאנאנד אָנגענקניפט אן נייע לאָקאלע העלדען, בעת

זיי, די לעגענדען, דערגרייכען נייע לענדער, קאָנען פילייכט העל־פען צו דערקלערן אָט־די ווידערשפרוכען. אז עס זיינען פאראן מיטאָלאָגישע שטריכען אין די העלדען פון דער רוסישער עפּיק, קאָן אָנגענומען ווערן אלס זיכערע השערה; די מיטאָלאָגיע, צו וועלכער זיי געהערן, איז ניט קיין סלאַווישע, נאָר גאָר אן אַרישע. פון אָט־די מיטאָלאָגישע פּאַרקערפּערונגען פון די נאַטור־קרעפטען זיינען אין דעם מזרח צובישלאָך אויסגעוואקסען מענשליכע העלדען.

אין א שפּעטערדיגער עפּאָכע, בעת אָט־די מזרח־לעגענדען האָבען זיך אָנגעפאָנגען צו פאַרשפרייטען אין רוסלאַנד, האָט מען די טאַטען פון זייערע העלדען צוגעשריבען צו רוסען; מען האָט די מזרח־העלדען געצוואונגען צו האַנדלען אין א רוסישער סביבה. די רוסישע פאָלקלאָר האָט זיי אסימילירט; און בעת זי האָט אין זיי אויפגענומען זייערע טיפּסטע האלב־מיטאָלאָגישע שטריכען און די הויפּט אייגענטימליכקייטען פון זייערע כאראקטערען, האָט זי אין דער זעלבינער צייט באשאַנקען דעם איראָנישען ראָסטעם, דעם זיגער פון די פליגעלדיגע עקדישען פון אינדיע, דעם סוחר פון מזרח, א. ז. וו., מיט נייע ריין־רוסישע שטריכען. זי האָט פון זיי אראָפּגענעמען, אזוי צו זאָגען, די קליידער, מיט וועלכע מען האָט באקליידט זייערע מיטאָלאָגישע וועזענס, בעת די אי־ראניער און די אייראָוואויגער פון אינדיע האָבען זיי אין אָנפאַנג צוגענומען פאר זיך און פארמענשליכט, און זיי אָנגעטאָן אין רוסישע קליידער — פונקט ווי אין די מעשיות פון אלעקסאַנדער דעם גרויסען, וואָס איך האָב געהערט אין טראַנסבאיקאַליע, האָט מען צום נריכישען העלד צוגעשריבען בוריאָטישע שטריכען, און א געוויסען טראַנסבאיקאַלישען בארג געמאכט פאר זיין טעטיג־קייטס־פלאַץ. פונדעסטוועגען, האָט די רוסישע פאָלקלאָר ניט פשוט געענדערט די קליידער פון דעם פערסישען פירשט, ראָסטעם, אויף די קליידער פון א רוסישען פויער, פון איליא'ן. די רוסישע לעגענדען, אין זייער סטיל, אין די פאָעטישע בילדער און טיל־ווייז אין די כאראקטעריסטישע שטריכען פון זייערע העלדען זיינען געווען נייע שאפונגען. זייערע העלדען זיינען דורך־און־דורך רוסישע: למשל, זיי זוכען קיינמאל ניט קיין בלוטיגע נקמה, ווי די סקאַנדינאַווישע העלדען; זייערע האנדלונגען, ספעציעל ביי די „עלטערע גבורים", ווערן קיינמאל ניט דיקטירט דורך פערזעליכע

צוועקען, נאָר זיי זיינען דורכגעדרונגען מיט'ן קהילה־גייסט, וואס איז א כאראקטעריסטישע אייגענשאפט פון דעם רוסישען פאלקס־לעבען. זיי זיינען אויף אזוי פיל רוסישע, אויף וויפיל ראסטעם איז געווען א פערסישער. וואס איז שייך צו דער צייט פון דער אנטשטעהונג פון אט־די לעגענדען, וועלכע זי בכלל אנגעוויזען אויף דעם צעהנטען, עלפטען און צוועלפטען יאָרהונדערט, אבער זייער פאָרם, אין וועלכער זיי האָבען צו אונז דערגרייכט, האָבען זיי באקומען אין דעם פערצענטען יאָרהונדערט. פון יענער צייט אָן האָבען זיי זיך וויניציג געענדערט.

אין אט־די לעגענדען באזויצט רוסלאנד א טייערע נאציאנאלע ירושה פון א זעלטענער פאָעטישער שעהנקייט, וואס איז פולשטענדיג אפגעשאצט געווארן אין ענגלאנד דורך ראלסטאנען און אין פראנקרייך דורך דעם היסטאריקער ראמבא.

די לעגענדע וועגען איגאָר'ס איבערפאל

ניט געקוקט אויף דער רייכקייט פון איהר עפּיס, האָט פונדעסטוועגען רוסלאנד ניט קיין איינענע איליאדע. עס האָט זיך אין יענע צייטען ניט געפונען קיין דיכטער, וואס זאל באגייסטערט ווערן פון די העלדענטאטען פון איליא, דאָבריניא, סאדקא, טשורילא און אנדערע, און שאפען פון זיי א פאָעמע עהנליך צו האָמער'ס פאָעמע, אדער צו דער „קאלעוואלא" פון די פינען. דאָס איז געטאָן געווארן נאָר מיט אין ציקל פון די פאלקס־לעגענדען: אין דער פאָעמע, „די לעגענדע וועגען איגאָר'ס איבערפאל" („סלאָווא א פאלקו איגאָרעווע").

אט־די פאָעמע איז פערפאסט געווארן ביים סוף פונ'ם צוועלפטען יאָרהונדערט אדער ביים אנפאנג פונ'ם דרייצענטען (איהר מאנוסקריפט, וואס איז פארניכטעט געווארן אין דער גרויסער מאסקווער שריפה פונ'ם יאָהר 1812, האָט געהאט שפורען פון דעם פערצעהנטען אדער פופצעהנטען יאָרהונדערט). זי איז אָהן ספק געווען די ארבייט פון איין מחבר, און, לויט איהר שעהנקייט און פאָעטישער פאָרם, קאָן זי אוועקגעשטעלט ווערן זייט ביי זייט מיט „דעם לידוועגען די ניבעלונגען" אדער מיט „דעם לידוועגען ראלאנדען". עס ווערט אין אט דער פאָעמע דערצעהלט ווועגען אן

אמת'ער געשעהעניש, וואָס האָט טאקע פּאסירט אינ'ם יאָהר 1185. איגאָר, א קיעווער פירשט, לאָזט זיך אוועק מיט זיין „דרוזשינא" (מחנה) פון קרינסלייט צו מאכען אן איבערפאל אויף די פּאָלאָווצער, וואָס האָבען פּארנומען די סטעפּעס פון דרום־מזרח פון רוסלאנד, און פלעגען כסדר מאכען איבערפאלען אויף די רוסישע דערפער. אלערלei בייזע באגעגענישען טרעפען זיך זיי אויפ'ן וועג דורך די סטעפּעס: די זון ווערט פּארפינסטערט און וואַרפט איהר שאָטען אויף דער מחנה פון די רוסישע קרינסלייט; די חיות וואַרענען איהם, נאָר איגאָר שרייט אויס: „ברידער און פריינט: בעסער צו פאלען טויט, איידער צו זיין געפאַנגענע ביי די פּאָלאָווצעס! לאָמיר נעהן ביז צו די בלויע וואסערען פון דעם דאָן. לאָמיר צעברעכען אונזערע שפּיזען אָן די שפּיזען פון די פּאָלאָווצעס. און אָדער איך וועל דאָרט אוועקלעגען מיין קאָפּ, אָדער איך וועל טרינקען די וואסער פון דעם דאָן מיט מיין נאָלדענעם העלם." און זיי געהען ווייטער, באגעגענען די פּאָלאָווצעס און עס פאנגט זיך אָן די גרויסע שלאכט.

די באשרייבונג פון דער שלאכט, אין וועלכער די נאנצע נאטור נעמט אָן אנטייל — די אָדלערס, די וועלף און די פוקסען, וואָס בילען אויף די רויטע שילדען פון די רוסען — איז באמת וואונדערבאר. איגאָר'ס חיל וועלט צוקלאפט. „פון פריהמאָרגען ביז אָוונט פליהען די שטאָלענע פיילען, עס קלאפען די שווערדען אויף העלמען, די שפּיזען ווערן צעבראכען אין א ווייט אומבאקאנט לאנד — אינ'ם לאנד פון די פּאָלאָווצעס." „די שווארצע ערד אונטער די קאָפּיטעס פון די פערד איז באזייהט מיט ביינער און באָסען מיט בלוט; אָן אומגליק איז דערפון ארויסגעוואקסען פּאר דעם לאנד פון די רוסען. וואָס רוישט עס מיר, וואָס קלינגט עס מיר אזוי פריה פּארטאָג? איגאָר קעהרט אום די פּאָלקען: עס טוט איהם באנג זיין ליבער ברודער וועווּאָלאָד. א טאָג זיך געשלאָגען און א צווייטען: אויפ'ן דריטען טאָג ארום מיטאָג זיינען געפאלען איגאָר'ס פּאהנען. דאָ האָבען די ברידער זיך צעשיידט, ביים ברעג פון דער שטראָמיגער קאיאלא. דער בלוטיגער וויין האָט דאָ מעהר ניט געקלעקט. און דאָ האָבען די מוטיגע רוסינען געענדיגט די סעודה: די מחותנים האָבען זיי אָנגעטרונקען און אליין געפאלען אויף דער רוסישער ערד. איינגעבויגען האָט

זיך פון צער דאָס גראָז, פון טרויער האָבן די בוימער צונעבוינען זייערע קעפּ צו דער ערד."

באַלד נאָכדעם קומט איינער פון די בעסטע מוסטערן פון דער אַלטער רוסישער פּאָעזיע — דער יאָמער פון יאַראָסלאַוונא'ן, איגאָר'ס ווייב, וואָס ווארט אויף זיין צוריקקעהר קיין פּוטיוול:

„מיט'ן טאָג־ליכט קלינגט אָפּ, ווי דער יאָמער פון קוקוק יאַראָסלאַוונאָס קול:

„ווי א קוקוק וועל איך צום טייך פליהען. איך וועל מיינע ביבער־ארבעל אין דער קאַיאַלא איינענעצען: די בלוטיגע וואונדען פון מיין העלד — פון מיין פּרינץ מיט זיי ארומוויַשען.

„יאַראָסלאַוונא יאָמערט אויף די וועגט פון פּוטיוול:

„אָ, ווינט, שרעקליכער ווינט! וואָס בלאָזסטו, מיין האר, אזוי שטאַרק? וואַרום טראָגסטו אויף דיינע לייכטע פליגלען די פיילען פון כאן אויף די קריגסלייט פון מיין העלד? איז דען פאר דיר ווינציג דאָרט צו פליהען צווישען די וואָלקענס? צו הוידען די שיפען אויף דעם בלויען ים? וואָס האָסטו צעוויט מיין פּרייד איבער די גראָזען פון די סטעפּעס?

„יאַראָסלאַוונא יאָמערט אויף די וועגט פון פּוטיוול:

„אָ פּרעכטיגער דניעפּער! דו האָסט דורכגעשניטען דיין וועג דורך די פעלזען־בערג צום לאַנד פון די פּאָלאָווצעס. דו האָסט אויף דיין רוקען געצערטעלט די שיפען פון סוויאַטאָסלאַוו ביז צו דער מחנה פון כאן קאָביאַק: ברענג זשע צוריק מיר מיין האר, דעם מאַן מיינעם, און איך וועל ניט שיקען קיין טרערען שוין מעהר צום ים דורך דיין שטראָם.

„יאַראָסלאַוונא יאָמערט אויף די וועגט פון פּוטיוול:

„ליכטיגע, ליכטיגסטע זון! דו שיקסט דיין וואַרעמקייט צו אַלעמען, דו שיינסט פאר אַלעמען. וואָס האָסטו געשיקט דיינע פייערדיגע שטראַלען אויף די קריגסלייט פון מיין העלד? פאר־וואָס האָסטו, אין טרוקענעם סטעפּ, פארטריקענט די בויגענס אין זייערע הענט? פארוואָס מאַטערסטו זיי מיט דורשט און מאכסט אזוי שווער די פיילען אויף זייערע רוקענס?"

אָט־דער קורצער אויסצוג קאָן שאָפען א באגריף וועגען דעם

אלגעמיינעם כאראקטער און שהנקייט פון דער לעגענדע וועגען איגאר'ס איבערפאל.*)

אט די פאעמע איז זיכער ניט געווען די איינציגע, וואס איז פארפאסט און געזונגען געווארן אין יענע צייטען. שוין אין דעם אריינפיהר צו דער פאעמע ווערט גערעדט וועגען פאלקס־זינגער (באררען), און ספעציעל וועגען איינעם א באיאן, וועמעס דעקלא־מאציעס און לידער ווערן פארגליכען מיט'ן ווינט, וואס רוישט אויף די שפיצען פון די בוימער. א סך אזעלכע באיאנען פלעגען, וואהרשיינליך, אומגעהן איבער רוסלאנד און זינגען עהנליכע פאעמען אויף די סעודות פון די פרינצען און זייערע קריגסלייט. די רוסישע קירך, ספעציעל אין פופצעהנטען, זעכצעהנטען און זיבעצעהנטען יאהרהונדערט, האט אומברחמנות'דיג פארבאטען דאס זינגען פון עפישע לידער, וואס זיינען געווען פארשפרייט צווישען פאלק. זי האט זיי גערעכענט פאר היידנישע, און האט ארויפגעלאזט שווערע שטראפען אויף די „באררען" (פאלקס־זינגער) און בכלל אויף אלע, וואס האבען געזונגען אלטע לידער צווישען זייערע קרייזען. דער פועל יוצא דערפון איז געווען, אז נאר א קליינע צאל פראגמענטען פון דער אלטער פאלקס־פאעזיע האט צו אונז דערגרייכט.

נאר אפילו אט די וועניגע רעשטלאך פון דער פארגאנגענהייט האבען אויסגעאיבט א מעכטיגען איינפלוס אויף דער רוסישער ליטעראטור, זינט זי האט באקומען די מעגליכקייט צו באהאנדלען, אויסער ריין־רעליגיעזע, אויך אנדערע געגענשטאנדען. אויב די רוסישע ווערסיפיקאציע האט אנגענומען די ריטמישע פארם אנ־שטאט דער סילאבישער, איז דאס נאר דערפאר, וואס אט־די פארם איז ארויפגעצוואונגען געווארן אויף די רוסישע דיכטער דורך די פאלקס־לידער. א חוץ דעם, זיינען, ביז מיט א קורצער צייט צוריק, די פאלקס־לידער געווען א זעהר וויכטיגער שטריך אין דעם רוסישען

*) די ענגלישע לעזער וועלען געפינען א פולשטענדיגע איבערזעצונג פון אט־דער פאעמע אין דעם אויסגעצייכענטען ווערק פון פראפ. וויזענער: "Anthology of Russian Literature from the earliest period to the present time." ארויסגעגעבען אין 2 בענד. (ניו יארק). וויזענער קען זעהר גוט די רוסישע ליטעראטור און האט געמאכט א זעהר געלונגענעם אויסזואהל פון די בעסטע פלעצער אין די ווערק פון די רוסישע שריפט־

דאָרפס־לעבן, — סאי אין די הייזער פון די פּריצים, סאי אין די שטיבלאָך פון די פּויערים, — און זיי האָבן אומפאַרמיידלעך געמוזט אויסאיבן א טיפע ווירקונג אויף די רוסישע דיכטער; און דער ערשטער גרויסער דיכטער פון רוסלאַנד, פושקין, האָט אָנגעפאַנגען זיין קאריערע מיט איבערדערצעהלען אין פערזען די מעשות פון זיין אלטער ניאניע, וואָס ער פלעגט פון איהר הערן אין די לאַנגע ווינטער אָוונטן. א דאנק אונזער כמעט אומגלויבלעכען רייכטום פון העכסט־מוזיקאַלישע פאָלקס־לידער, האָט זיך אין רוסלאַנד שוין אינ׳ם יאָהר 1835 באַוויזען אַן אָפּערע („אסקאָלד׳ס קבר״, פון וועראסטאָווסקי׳ן), געבויט אויף פאָלקס־לעגענדען; איהרע ריין־רוסישע מעלאָדיעס ווערן לייכט אויפגעכאפט אפילו פון דעם ווינציג מוזיקאַלישן־געביל־דעטען רוס. צוליב די זעלביגע אורזאכען האָבן די אָפּערעס פון דאַרגאָמיזשסקי׳ן און פון אונזערע אינגערע קאָמפּאָזיטאָרס געהאט אזא ערפאָלג ביי די פּויערים אין די דערפער, וואו די כאָרען ווערן צוזאמענגעשטעלט פון לאָקאלע פּויערים־זינגער.

אויף אזא אופן האָבן די פאָלקס־פּאָעזיע און די פאָלקס־לידער אן אומגעהויערע טובה געטאָן רוסלאַנד. זיי האָבן אויפגעהויבט א געוויסע אינטיגקייט אין דער פאָלקס־שפּראך איבער גאַנץ רוסלאַנד, ווי אויך די אינטיגקייט צווישען דער ליטעראטור־שפּראך און דער שפּראך פון די פאָלקס־מאסען, צווישען דער מוזיק פון גלינקא, טשאיקאָווסקי, רימסקי־קאָרסאָקאָוו, באָראָדין, א. אז. וו., און דער מוזיק פון די פּויערים־כאָרען, — און דערפאר געמאכט אי דעם דיכטער, אי דעם קאָמפּאָזיטאָר צוגענגליך צום פּויער.

די כראָניקעס

בעת מען רעדט וועגען דער ערשטער רוסישער ליטעראטור, מוז מען זאָגען לכל הפּחות עטליכע ווערטער וועגען די כראָניקעס.

קיין איין לאַנד האָט ניט קיין רייכערע קאָלעקציע פון כראָניקעס. פון דעם 10טען ביז דעם 13טען יאָהרהונדערט זיינען אין רוסלאַנד געווען עטליכע אנטוויקלונגס־צענטערען: קיעוו, נאָווגאָראָד, פּסקאָוו, דאָם לאַנד פון וואָלין, דאָם לאַנד פון סוזדאל

שטעלער, אַנפאַנגענדיג פון דעם אלטסטען פּעריאָד (911) און ענדיגענדיג מיט אונזערע הויבטיגע שריפטשטעלער, גאָרקי און מערעזשקאָווסקי.

(וולאדימיר, מאסקווא), ריאזאן, א. א. וו., וואס זיינען אין יענע צייטען געווען זעלבסטשטענדיגע רעפובליקען. פארבונדען צווישען זיך זיינען זיי געווען נאר דורך דער אייניגקייט פון שפראך און רעליגיע און אויך דורך דעם, וואס זיי פלעגען אויסקלייבען זייערע פירשטען — די מיליטערישע אנפיהרער און ריכטער—פון רוריק'ס משפחה. יעדער פון אט־די צענטערען האט זיך נעהאט זיינע אייגענע כראניקעס, וואס האבען אפגעשפיגעלט דאס ארטיגע לעבען, דעם לאקאלען כאראקטער. די זיד־רוסישע אדער וואלינער כראניקעס, — פון וועלכע די אזוי־גערופענע נעסטאר־כראניקעס זיינען די פולשטענדיגסטע און מעהר באוואוסטע, זיינען ניט נאר פשוט'ע פארצייכנונגען פון פאקטען: אפט טרעפען מיר דארט פלעצער פול מיט אייגבילדונגס־קראפט און פאעזיע. די נאוונגאראדער כראניקעס טראגען סמנים פון א שטאט פון רייכע סוחרים: זיי זיינען שטארק זאכליך און דער כראניקער קומט אריין אין באגייסטערונג פון זיין ארבייט נאר בעת ער באשרייבט די נצחונות פון דער נאוונגאראדער רעפובליק איבער דעם לאנד פון סוזדאל. פארקעהרט, די כראניקעס פון דער דערבייאיגער פסקאווער רעפובליק זיינען דורכגעדרונגען מיט א דעמאקראטישען גייסט און מיט דעמאקראטישען מיטגעפיהל, און אויף א זעהר בילדליכען אופן דערצעהלען זיי וועגען דעם קאמף צווישען די ארימע און רייכע פון פסקאוו — צווישען די „שווארצע" און „ווייסע" מענשען. בכלל זיינען די כראניקעס זיכער ניט די ארבייט פון מאנאכען, ווי מען פלעגט זיך משער זיין; זיי האבען געמוזט נעשריבען וועהרן פאר די פארשיידענע שטעט דורך מענשען, וואס זיינען גוט באהאווענט געווען אין זייער פאליטישען לעבען, אין זייערע אפמאכען מיט אנדערע רעפובליקען, אין זייערע אינערליכע און אויסערליכע קאנפליקטען.

נאכמער, די כראניקעס, ספעציעל די קיעווער, אדער די נעסטאר־כראניקעס, זיינען עטוואס מעהר ווי פשוט'ע פארצייכנונגען פון געשעהענישען; זיי זיינען, ווי מען קאן דאס זעהן פון דעם נאמען פון דער לעצטער („פון וואנען און ווי אזוי איז ענטשטאנען דאס רוסישע לאנד"), פארזוכען צו שרייבען א געשיכטע פון דעם לאנד אונטער דער ווירקונג פון גריכישע מוסטערען. די מאנוסקריפטען,

וואָס האָבען צו אונז דערגרייכט, — און ספּעציעל איז דאָס אמת וועגען די קיוועור כראָניקעס — האָבען א קאָמפּליצירטע סטרוק־טור, און די היסטאָריקער באמערקען אין זיי עטליכע „שיכטען", ארויפגעלעגט איינע אויף דער אנדערער, וואָס האָבען א שייכות צו פּארשיידענע פּעריאָדען. אלטע טראדיציעס; פּראָגמענטען פון פריהצייטיגע היסטאָרישע ידיעות, וואהרשיינליך אָנטנומען פון בי־זאנטישע היסטאָריקער; אלטע אָפּמאכען; פּולשטענדיגע פּאָעמעס, וואָס דערצעהלען וועגען געווּיסע עפּיזאָדען, עהנליכע צו איגאָר'ס איבערפּאל; און לאָקאלע כראָניקעס פון פּארשיידענע פּעריאָדען, געהען אריין אלס זייערע באשטאנדטיילען. היסטאָרישע פּאק־טען, וואָס האָבען א שייכות צו א זעהר פריהען פּעריאָד און פּול־שטענדיג באשטעטיגט פון די קאָנסטאנטינאָפּאָלער כראָניקער, זיינען, פּאָלגליך, צוזאמענגעמישט מיט לעגענדארישע טראדיציעס. נאָר טאקע אָט־די אייגענטימליכקייט גיט צו אזא הויכען ליטע־ראָרישען ווערט צו די רוסישע כראָניקעס, ספּעציעל צו די דרום־דיגע און דרום־מערב'דיגע, וואָס אנטהאלטען די ווערטפולסטע פּראָגמענטען פון דער ערשטער ליטעראטור.

אָט אזוי, אין אלגעמיין, זיינען געווען די ליטעראָרישע אוצרות, וואָס רוסלאנד האָט באזעסען ביים אנפאנג פון דעם דרייצעהנטען יאָהרהונדערט.

די מיטעלאלטערליכע ליטעראטור

דער מאָנגאָלישער איבערפאל, וואָס איז געשעהן אינ'ם יאָהר 1223, האָט חרוב געמאכט אָט־די גאנצע יונגע ציוויליזאציע און אוועקגעפיהרט רוסלאנד אויף גאָר אן אנדער וועג. קיעוו, וואָס איז געווען א שטאַרק־באפעלקערטע שטאָט און א צענטער פון קולטור, איז רעדוצירט געוואָרן צו דער מדרגה פון עפּעס א צוא־וואָרפען דערפעל און איז פארשוואונדען פון דער געשיכטע פאר'ן משך פון די נעקסטע צוויי יאָהרהונדערטען. גאנצע באפעלקע־רונגען פון גרויסע שטעט האָבען די מאָנגאָלען אָדער גענומען אין געפאנגשאפט, אָדער אום'ברחמנות'דינ אויסגעשאָכטען פאר דעם מינדעסטען ווידערשטאנד. און עפּעס אזוי ווי כדי אָנפילען דעם בעכער פון רוסישען אומגליק, זיינען נאָך די מאָנגאָלען גע־קומען די טערקען, אָנגעפאלען אויף דעם באלקאנישען האלב־אינזעל, און ביים סוף פונ'ם פופצענטען יאָהרהונדערט האָבען די

צווישן לענדער, סערביע און בולגאריע, דורך וועלכע עס פלעגט אריינ־קומען בילדונג קיין רוסלאנד, שוין געטראגען דעם יאך פון די אָס־מאנען. דאָס גאנצע לעבען פון רוסלאנד האָט דורכגעמאכט טיפע ענדערונגען.

פאר דעם מאָנגאָלישען איבערפאל איז דאָס לאנד געווען באַ־דעקט מיט זעלבסטשטענדיגע רעפובליקען, עהנליכע צו די מיטעל־אלטערליכע שטאט־רעפובליקען פון מערב־אייראָפּע. איצטער האָט זיך אין מאָסקווע אָנגעפאנגען לאנזאם אויסצובילדען א מילי־טע־רישער שטאַט, שטארק אונטערשטיצט פון דער קירך, וועלכע האָט מיט דער הילף פון די מאָנגאָלישע כאנען באזיגט די זעלבסט־שטענדיגע ערומינע מלוכות. די הויפט־אנשטרענגונגען פון די שטאַטסלייט און פון די אקטיווע פּאַרשטעהער פון דער קירך זיינען אָנגעוועגדעט געווארן צו באשאפען א מעכטיגע קענינ־רייך, וואָס זאָל זיין בכח ארָאָפּצואווארפען דעם מאָנגאָלישען יאָך. די פריהערדיגע אידעאלען פון לאָקאָלער אויטאָנאָמיע און פעדע־ראציע זיינען פארביטען געווארן אויף די אידעאלען פון א צענ־טראליזירטען שטאַט. די קירך איז פארוואנדעלט געווארן דורך איהרע אָנגשטרענגונגען צו באשאפען א קריסטליכע נאציאָנאלי־טעט, פריי פון יעדען אינטעלעקטועלען און מאָראלען איינפלוס פון די פארהאסטע היידנישע מאָנגאָלען, אין א שטרענגער צענטרא־ליזירטער קראפט, וועלכע האָט אום'ברחמנות'דיג פארפאלגט אלץ וואָס האָט נאָר געקאָנט דערמאָנען די היידנישע פארנאָנגעהייט. אין דער זעלביגער צייט האָט די קירך אונערמידליך געארבייט צו באשאפען, לויט'ן ביזאנטישען מוסטער, די אומבאגרעניצטע מאכט פון די מאָסקווער פירשטען. כדי צו פארגרעסערן די מיליטערישע כחות פונ'ם שטאַט איז אייננעפיהרט געווארן לייב־אייגענטום. דאָס גאנצע זעלבסטשטענדיגע ארטיגע לעבען איז דערשטיקט ג־ווארן. די אידעע, אז מאָסקווע וועלט דער צענטער פון קירכליכען און שטאַטליכען לעבען איז שטארק געשטיצט געווארן פון דער קירך, וואָס האָט געפּרעדיגט, אז מאָסקווע איז דער יורש פון קאָנ־סטאנטינאָפּאָל — א מין „דריטער רוים", דאָס אייניגע פלאץ, וואו דאָס אמת'דיגע קריסטענטום דארף זיך איצטער אנטוויקלען. און אין א שפּעטערדיגער עפּאָכע, וועו מען האָט זיך שוין באפרייט פונ'ם מאָנגאָלישען יאָך, איז די ארבייט צו באפעסטיגען די מאָס־

קוועך מאנארכיע ווייטער פארגעוועצט געווארן דורך די צארען און דער קירך, וואס האבען געקעמפט געגען דער אריינדרינגונג פון דער מערב־איראפעאישער ווירקונג, כדי צו שטערען דער „לאטיינישער" קירך אויסצושפרייטען איהר אויטאריטעט איבער רוסלאנד.

אט־די נייע באדינגונגען האבען נויטוועניגערווייזע אויסגעאיבט א שטארקען איינפלוס אויף דער ווייטערדיגער אנטוויקלונג פון דער ליטעראטור. די פרישקייט און ענערגישע יוגענטליכקייט פון דער ערשטער עפישער פאעזיע זיינען פארשוואונדען געווארן אויף אייביג. טרויער, מעלאנכאליע און געהארכזאמקייט זיינען געווארן די לייטענדע שטריכען פון דער רוסישער פאלקלאר. די שטענדיגע איבערפאלען פון די טאטארען, וואס פלעגען פאנגען גאנצע דערפער און זיי אוועקשלעפען אין די זיד־רוסישע סטעפעס; די ווייזיטען פון די ב א ס ק א ר ע ן, וועלכע פלעגען ארויפלענען גוואלטיגע צינזען און זיך אויפפיהרען ווי זיגער אין א באזיגט לאנד; די לאסטען, וואס זיינען ארויפגעווארפען געווארן אויפ'ן פאלק דורך דעם וואקסענדען מיליטעריסישען שטאט — אט דאס אלץ האט זיך אפגעשפיגעלט אויף די פאלקס־לידער, זיי באפארבט מיט א טיפען טרויער, פון וועלכען זיי האבען זיך נאך ניט באפרייט ביז'ן היינטיגען טאג. אין דער זעלביגער צייט זיינען די פרעהליכע יום־טוב'דיגע לידער פון אלטערטום און די עפישע לידער פון די וואנדערענדע זינגער שטרענג פארבאטען געווארן, און מענשען, וואס האבען זיי געוואגט צו זינגען, זיינען ברוטאל באשטראפט געווארן פון דער קירך, וועלכע האט אין די לידער געזעהען ניט נאר אן עראינערונג פון דער היידנישער פארגאנגענהייט, נאר אויך א מעגליכען שריט צו א פאראייניגונג מיט די טאטארען.

די בילדונג איז צוביסלעך קאנצענטרירט געווארן אין די מאנאסטירען, פון וועלכע יעדער איז געווען א מין פעסטונג פאר דער באפעלקערונג אין דער צייט פון אן איבערפאל מצד די טאטארען, און אט־די בילדונג האט זיך אריינגעשלאסען אין די ד' אמות פון דער קריסטליכער ליטעראטור: זי איז אינגאנצען געווארן סכאלאסטיש. צו שטודירן די נאטור איז געווען א חלול השם, ווי, למשל, צו באשעפטיגען זיך מיט כשוף. אסקעטיזם איז געפרעדיגט געווארן אלס די העכסטע טוגענד און איז געווען דער דאמינירענדער שטריך פון דער דאמאלסטדיגער ליטעראטור. אלערליי מעשיות

וועגען קדושים זיינען פיל גלייענט און דערצעהלט געוואָרן, און אָט דעם מין ליטעראטור האָט אפילו גאָר גלייכגעוויכט פון דער ווייסעראָפּט, וואָס האָט זיך גאָר נישט אנטוויקעלט אין די מיטעל־אלטערלעכע אוניווערזיטעטען פון מערב־אייראָפּע. די שטרעבונג צו נאָטור־ווייסנשאפטלעכע ידיעות איז פאראורטיילט געוואָרן פון דער קירך, אלס אן אנדייטונג אויף גאוה. אויף פּאָעזיע האָט מען געקוקט, ווי אויף א זינד. די כראָניקעס האָבען אָנגעוואָרן זייער אמאָליגען לעבהאפטען כאראקטער און פארוואנדעלט געוואָרן אין טרוקענע באריכטען. וועגען די ערפאָלגען פון דעם וואסענדען שטאָאט אדער זיינען אויסגעפילט געוואָרן מיט קלייניכע דעטאלען, וואָס האָבען גאָר נישט צו די אָרטיגע בישאפען אדער צו די עלטסטע פון די מאָנאסטירן.

אינ'ם משך פונ'ם צוועלפטען יאָהרהונדערט איז אין די צפון־רעפובליקען פון נאָווגאָראָד און פסקאָוו אנטשטאנען א שטאַרקע שטרעמונג פון רעליגיעזען גראנק, וועלכע האָט גאָר געפיהרט, פון איין זייט, צום פראָטעסטאנטישען ראציאָנאליזם, און פון דער צווייטער זייט — צו דער אנטוויקלונג פון קריסטענטום אויף די יסודות פון די אלט־קריסטליכע ברודערשאפטען. דאָס אפאָקריפישע עוואנגעליום, די ביכער פונ'ם אלטען טעסטאמענט און פארשיידענע ביכער, וואָס באהאנדלען די פראגע, וועגען אמת'ן קריסטענטום, זיינען פלייסיג איבערגעשריבען און שטאַרק פארשפרייט געוואָרן. איצט אָבער, האָבען די פיהרער פון דער קירך אין צענטראל־רוסלאנד זיך שטאַרק ארויפגעוואָרפען אויף אלע טענדענציעס צו א רעפארמירטען קריסטענטום. פון דער עדה האָט מען געפאָדערט שטרענג זיך צו האלטען ביים בוכשטאב פון דער לעהרע פון דער ביזאנטישער קירך. יעדער פארזוך צו דערקלעהרן דאָס עוואנגעליום פלעגט באטראכט ווערן אלס אפיקורסות. דאָס נאנצע אינטעלעקטועלע לעבען אויף דעם רעליגיעזען געביט, ווי אויך יעדע קריטישע באציהונג צו די אויטאָריטעטען פון דער מאָסקווער קירך, זיינען פארראָטענט געוואָרן אלס געפעהרליכע; מענשען, וואָס האָבען געוואָגט זיך נעמען אויף אזא וועג זיינען געצוואונגען נעוואָרן צו אנטלויפען פון מאָסקווע און זוכען א מקום מקלט אין די פארוואָרפענסטע מאָנאסטירן פון דעם ווייטען צפון. וואָס ס'איז שייך צו דער גרויסער באוועגונג פון דער רעגעסאנס־עפאָכע, וואָס האָט

י. מאמענא

אריינגענאמען א ניי לעבען אין מערב־אייראפע, האט זי צו רוס־לאנד גאר ניט דערגרייכט: די קירך האט אויף אט־דער באוועגונג געקוקט, ווי אויף א צוריקקעהרונג צום היידענטום און ברוטאל אויסגעראטען איהרע פארלויפער, וואם זיינען איהר געקומען אין די הענט, זיי געבראכט אויף די שייטער־הויפען, אדער זיי פאר־פיינigט צום טויט אין איהרע פיינigונגם־קאמערען.

איך וועל זיך ניט אפשטעלען אויף אט־דעם פעריאד, וואם כאפט ארום כמעט פינף יארהונדערטען, וויל ער האט ווינציג וואם אינטערעם פאר דעם פארשער פון רוסישער ליטעראטור; איך וועל נאר דערמאהנען די נעמען פון צוויי אדער דריי ווערק, וואם איך קאן ניט שטיל פארביגעהן.

איינס פון אט־די ווערק איז די קאראפאנדענץ צווישען דעם צאר יאהאן דעם שרעקליכען (יאהאן דער פערטער) און איינעם פון זיינע הויפט־וואסאלען, פירשט קורביטסקי, וואס איז אוועק פון מאסקווע אין דער ליטא. פון יענער זייט ליטווישען גרענעץ האט קורביטסקי געשריבען צו זיין גרויזאמען, האלב־משוגע'נעם, נעוועזענעם הערשער לאנגע מוסר־בריף, אויף וועלכע יאהאן האט גע־ענטפערט, אנטוויקלענדיג אין זייער ענטפערם די טעאריע וועגען דער גענלויכער אפשטאמונג פון דעם צאר'ס אויטאריטעט. אט־די קאראפאנדענץ איז זעהר כאראקטעריסטיש פאר די פאליטישע אידעען און פאר דער מדרגה פון בילדונג פון יענער צייט.

נאך דעם טויט פון יאהאן דעם שרעקליכען (וועלכער פארנעמט אין דער רוסישער געשיכטע דעם זעלביגען פלאץ וואס לודאוויק דער עלפטער אין דער פראנצויזישער, וויל ער האט צושטערט מיט פייער און שווערד — נאר מיט אן אמת־טאטערישער גרויזאמקייט— די מאכט פון די פעאדאלע פירשטען), האט רוסלאנד דורכגעלעבט, ווי עס איז באוואוסט, יאהרען פון גרויסע אומרוהען. פון פוילען איז געקומען עפעס א פרעטענדענט, איינער א דימי־טרי, וואס האט זיך דערקלערט אלס יאהאנ'ס זוהן און פארכאפט דעם טראן אין מאסקווע. די פאליאקען זיינען אריינגעדרונגען קיין רוסלאנד, האבען פארכאפט מאסקווע, סמאלענסק און אלע מערב־שטעדט; און וועז דימיטרי איז אראפגעזעצט געוואָרן פון טראן, עטליכע חדשים נאך זיין קרוינונג, האט אויסגעבראכען אן אלגע־מיינער אויפשטאנד פון די פויערים, גאנץ צענטראל־רוסלאנד ווערט

באפאלען פון קאזאקען־באנדעס, און עס באווייזען זיך דערבי עט־ליכע נייע פרעטענדענטען אויפ'ן טראן. אט־די אומרוהיגע יאהרן האבען נעמוזט איבערלאזען שפורען אין די פאלקס־לידער, נאר די לידער פון יענער צייט זיינען פארגעסען געוואָרן נאכדעם, ווען עס איז אנגעקומען די פינסטערע עפאכע פון לייב־אייגענטום, וואס האט נאכגעפאלגט, און מיר דערוויסען זיך וועגען זיי א דאנק דעם ענגלענדער, ריטשארד דזשיימס, וועלכער איז געווען אין רוסלאנד אינ'ם יאהר 1619, און וועלכער האט פארשריבען עטליכע לידער, וואס האבען א שייכות צו אט־דעם פעריאד. דאס זעלבינע מוז אויך געזאגט ווערן וועגען דער פאלקס־ליטעראטור, וואס האט זיכער געמוזט אנטשטעהן אין דעם לעצטען טייל פונ'ם זיבעצענ־טען יאהרהונדערט. זי איז פולשטענדיג פארלוירן געוואָרן. די ענדגילטיגע אייגפיהרונג פון לייב־אייגענטום אונטער דעם ערש־טען ראמאנאוו (מיכאאיל, 1640-1612); די אלגעמיין אויפגעפאל־קערטע אויפשטאנדען, וואס האבען נאכגעפאלגט און זיך געענדיגט מיט'ן גוואלטיגען אויפשטאנד פון סטעפאן ראזין, וועלכער איז פון יענער צייט אן געווארן דער ליבלינג העלד פון די אונטער־דריקטע פויערים; און, ענדליך, די שטרענגע און ברוטאלישע פאר־פאלגונג פון די קירך־שפאלטער און זייער אויסוואנדערונג קיין מזרח אין די נעדיכטע וועלדער פון די אוראל־בערג — אט־די אלע געשעהענישען האבען, אהן ספק, געפונען אן אויסדרוק אין די פאלקס־לידער; אבער דער שטאט און די קירך האבען אזוי ברוטאל פארפאלגט אלץ, וואס האט געהאט דעם מינדעסטען שפור פון אויפשטאנדס־נייסט, אז צו אונז האט ניט דערגרייכט קיין איין וועדק פון פאלקס־שאפונג פון יענער צייט. נאר עטליכע וועדק פון א פאלעמישען כאראקטער און אן אויסגעצייכענטע אויטאביא־גראפיע פון א פארשיקטען גלח זיינען אויפגעהיט געוואָרן צווישען די קירך־שפאלטער.

די שפאלטונג אין דער קירך — די מעמוארען פון אווואקום.

די ערשטע רוסישע ביבעל איז געדרוקט געוואָרן אין פוילען אינ'ם יאהר 1580. עטליכע יאהר שפעטער איז אין מאסקווע גע־עפענט געוואָרן א דרוקעריי און די רוסישע קירך־אויטאריטעטען

האָבען געדארפט באשטימען, וועלכען פון די געשריבענע טעקסטען, וואָס זיינען דעמאָלט געווען פארשפרייט, מען דארף נעמען אלס אריגינאל ביים אָפדרוקען די הייליגע ביכער. די געשריבענע קאָפיעס, וואָס מען האָט דעמאָלט געגוצט, זיינען געווען פול מיט גרייזען, און עס איז קלאָר געווען, אז מען מוז זיי אויסבעסערן און פארגלייכען מיט די גריכישע טעקסטען איידער מען גיט אייגע פון זיי אריין אין דרוק. אָט־די אויסבעסערונג איז אונטערנומען געוואָרן אין מאָסקווע מיט דער הילף פון געלערנטע לייט, וואָס מען האָט אריבערגעבראכט טיילווייז פון גריכענלאנד און טיילווייז פון דער גריכיש־לאטיניישער אקאדעמיע פון קיעוו; נאָר צוליב פיל און פארשיידענע אורזאכען איז אָט־די אויסבעסערונג געוואָרן דער קוואל פון א בריי טער אומצופריד ענהייט, און אין מיטען פון דעם 17־טען יאָהרהונדערט איז פאָרגעקומען א שטארקע שפאלטונג אין דער קירך. עס איז איבעריג צו זאָגען, אז אָט־די שפאלטונג האָט ניט געשטאמט נאָר פון טעאָלאָגישע חלוקי־דעות אָדער פון די גריכישע נוסחאות. דער 17טער יאָהרהונדערט איז געווען א יאָהרהונדערט, וועו די מאָסקווער קירך האָט ערווארבען א גוואלטיגע מאכט אין שטאאט. איהר פיהרער, דער פאטריארך ניקאָן, איז געווען א זעהר עהרגייציגער מענש, וואָס האָט חשק געהאט צו שפילען אין מזרח די זעלביגע ראָלע, וואָס דער פויפט האָט געשפילט אין מערב; צוליב דעם פלעגט ער זיך פלייסען צו ערשטויגען דאָס פאָלק מיט זיין קייזערליכען פראכט און לוקסוס — וואָס האָט, פארשטעהט זיך, געמיינט נאָר שווערערע לאסטען און צינזען אויף די פלייצעס פון די קירכליכע פאנשטשעוויקעס און פון דעם נידעריגסטען קלערוס. געהאסט האָבען איהם אי די פויערים, אי דער נידעריגסטער קלערוס, און אינגיכען האָט מען איהם אנגעקלאָגט אין נייגונגען צו „לאטיניזם"; אזוי אז די שפאלטונג צווישען פאָלק און דעם קלערוס — ספעציעל דעם העכערן קלערוס — האָט אנגענומען דעם כאראקטער פון א פארשפרייטער פאלקס־אָפזונדערונג פון דער גריכישער קירך.

די מעהרסטע שריפטען פון די קירך־שפאלטער פון יענער צייט זיינען ריין־סכאָלאסטישע און, פאלגליך, האָבען זיי ניט קיין ליטעראריש ען אינטערעס. נאָר די מעמוארן פונ׳ם גלח, דעם קירך־שפאלטער, אוואקום (געשטאָרבען אינ׳ם יאָהר 1681), וועלכער איז

פארשיקט געווארען קיין סיביר, און איז נענאנגען צו־פוס מיט קאזאקען־פארטיעס ביז די ברענען פון דעם טייך אמור, פארדינען רא דערמאנט צו ווערן. לויט זייער איינפאכקייט, ערנסטקייט און אפוועזנהייט פון יעדער מין סענסאציאנאליזם, זיינען זיי פאר־בליבען דער פראטאטיפ פון רוסישע מעמוארען ביז דעם היינטיגען טאג. אט איז אן אויסצוג פון אט־דעם וואונדערבארן ווערק:

„וועז איך בין אריין קיין יענישעיבורג, איז אנגעקומען אן אנדער באפעהל פון מאסקווע מיך צו שיקען קיין דאוריא, צוויי טויזענט מייל פון מאסקווע, אונטער דער קאמאנדע פון פאשקאוו'ן. ער האט מיט זיך גענאמען זעכציג מענשען, און עפעס אלס שטראף פאר מיינע זינד האט ער זיך ארויסגעצייגט צו זיין א זעהר שרעק־ליכער מענש. נאכאנאנד ברענט ער און מוטשעט, און שלאגט זיינע מענשען, און איך האב אפט צו איהם געריידט און איהם נע־מוסר'ט, אז ער טוט ניט גוט, און איצטער בין איך אליין אריינגע־פאלען אין זיינע הענט. בעת מיר זיינען געפאהרן אויף דעם טייך אנגארא האט ער מיך באפוילען: געה ארויס פון דיין שיף, דו ביסט אן אפיקורס, דערפאר קאנען די שיפען ניט פאהרן ווייטער. דו גענה צופוס אריבער די בערג." דאס איז זעהר שווער געווען. הויבן בערג, אומדורכדרינגליכע וועלדער, משופע'דינע פעלזען, ווי ווענט — און מיר האבען דאס אלץ געמוזט דורכגעהן, אומגעהענדיג מיט ווילדע חיות און פויגעל. און איך האב איהם צוגעשריבען א קליין בריוועלע, וואס האט זיך אנגעהויבען אזוי: „מענש, האב מורא פאר גאט. אפילו די הימעלשע כחות, אלע לעבעדיגע ברואים און מענשען האבען פאר איהם מורא. דו אליין קימערסט זיך ניט וועגען איהם". און נאך פיל איז געשריבען נעווען אין אט־דעם בריף, און איך האב דעם בריף צו איהם אראפ־געשיקט. גלייך האב איך דערזעהן פופציג מענשען לויפען צו מיר, און זיי האבען מיך אוועקגעשלעפט צו איהם. ער האט געהאל־טען זיין שווערד אין דער האנט און געציטערט פון ווילדען כעס. פאנגט ער מיך אן צו פרעגען: „ביסטו א גלח, אדער א גלח אין חרם?" ענטפער איך: איך בין אוואקום, א גלח; וואס ווילסטו פון מיר? און ער האט מיך אנגעפאנגען צו שלאגען איבער'ן קאפ און האט מיך אומגעווארפען אויף דער ערד און האט מיך ווייטער געשלאגען בעת איך בין געלעגען אויף דער ערד, און נאכדעם האט

ער באפוילען מיר צו געבען צוויי־און־זיבעציג שמיץ מיט'ן קנוט, און איך האָב אַ זאָג געטאָן: „יעזוס קריסטוס, געטליכער זוהן, העלף מיר!" דאָס זעלביגע האָב איך אלץ געהאלטען אין איין ווידערהאלען, און ער איז אלץ מעהר אריין אין כעס, וואָס איך בעט איהם ניט: „האָב רחמנות!" ביי יעדער קלאפ האָב איך געזאָגט א תפילה. נאכדעם האָב איך צו איהם אויסגעשריען: „הער אויף שלאָגען!" האָט ער געהייסען אויפהערן. זאָג איך צו איהם: „פארוואָס שלאָגסטו מיך? ווייסטו דאָס אפשר?" און ער האָט באפוילען מיך ווידער צו שלאָגען איבער די זייטען; נאכדעם האָבען זיי מיך אָפגעלאָזט. איך האָב אָנגעהויבען ציטערען און בין געפאלען. האָט ער באפוילען מיך אַוועקשלעפען אויף א רעגירונגס־שיפל: האָט מען מיר געקָוועט הענט און פים און אריינגעוואָרפען אין שיפל. דאָס איז געווען אין הערבסט: עס האָט גערעגנט, און א גאנצע נאכט בין איך געלעגען אונטער א נוס־רעגען. נאכדעם האָבען זיי מיך געבראכט צו א קלייניעם פארט, דאָרט מיך פארשפארט אין א תפיסה און אריינגעגעבען נאָר א ביסל שטרוי; דעם גאנצען ווינטער האָט מען מיך געהאלטען אין טורם אָהן באהייצונג. און דער ווינטער דאָרט איז שרעקליך קאלט; נאָט האָט מיר אָבער געהאלפען, הגם איך האָב קיין פלץ ניט געהאט. אזוי בין איך געלעגען, ווי א הונט, אויף דער שטרוי. איין טאָג האָבען זיי מיך געשפייזט, א צווייטען — ניט. מיט ראצען האָט דאָרטען געשוויבעלט און געגריבעלט. איך פלעג זיי הרג'ענען מיט מיין היטל. די שוטים האָבען מיר אפילו ניט געגעבען קיין שטעקען."

שפעטער, וען מען האָט אוואקומ'ען איבערגעשיקט אויפ'ן אמור, און וען איהם מיט זיין פרוי איז אויסגעקומען צו געהן איבער'ן אייז פון דעם גרויסען פארפרוירענעם טייך, פלעגט זי אָפט אומפאלען, פשוט אויסגעהן פון די כחות. „פלעג איך אונטערקומען, — שרייבט אוואקום, — זי אויפהויבען און זי האָט מיך נאָך גע'מוסר'ט: „ווי לאנג נאָך וועלען, גייסטליכער, די צרות דויערן?" און איך פלעג איהר ענטפערן: „מארקָוונא, ביז'ן טויט;" נאָכדעם איז זי אויפגעשטאנען און געזאָגט: „גוט, פעטראָוויטש, לאמיר ווייטער געהן". קיין לויידען האָבען ניט געקאָנט באזיגען אָט־דעם גרויסען מענשען. פון אמור האָט מען

איהם ארויסגערופען קיין מאסקווע און ער האָט ווידער נעמוזט דורכמאכען די רייזע צו־פוס. פון מאסקווע האָט מען איהם פאר־שיקט קיין פוסטאָזיאָרסק, וואו ער איז אָפּגעווען פערצעהן יאָהר און, ענדליך, האָט מען איהם, פאר א חוצפה'דיגען בריף צום צאר, פארברענט אויף א שייטער־הויפען אינ'ם יאָהר 1681.

דער אַכצעהנטער יאָהרהונדערט

די שטורמדיגע רעפאָרמען פון פעטער דעם ערשטען, וועל־כער האָט געשאפען א מילִיטעריש־ן אייראָפּעאישען שטאָט פון דעם אלב־ביזאנטישען און אלב־טאטארישען שטאט, וואָס רוס־לאנד איז געווען אונטער זיינע פאָרגענגער, האָבען נעגעבען א נייע וועגדונג צו דער ליטעראטור. דאָ איז ניט דאָס פלאץ אָפּצושאצען די היסטאָרישע באדייטונג פון די רעפאָרמען פון פעטער דעם ערשטען, נאָר עס מוז דערמאנט ווערן, אז אין דער רוסישער לי־טעראטור זיינען פאראן, לכל הפחות, צוויי פאָרגענגער פון פע־טער'ס ארבייט.

איינער פון זיי איז געווען קאָטאָשיכין (1667־1630), א היס־טאָריקער. ער איז אנטלאָפען פון מאסקווע קיין שוועדען און האָט דאָרטען אָנגעשריבען, פופציג יאָהר איידער פעטער דער ערשטער איז געקרוינט געוואָרן אלס צאר, א געשיכטע פון רוסלאנד, אין וועלכע ער האָט שטארק קריטיקירט די אומווייסענהייט, וואָס הערשט אין מאסקווע און פארטיידיגט בריטע רעפאָרמען. זיין מאנוסקריפט איז געבליבען אומבאקאנט ביז דעם ניינצעהנטען יאָהרהונדערט, וועז מען האָט איהם אנטדעקט אין אופסילא. דער צווייטער שריפטשטעלער, וואָס איז געווען דורכגעדרונגען מיט די זעלביגע אידעען, איז געווען א דרום־סלאָוו, קריזשאניטש, וועמען מען האָט ארויסגערופען קיין מאסקווא אינ'ם יאָהר 1651, אויסצובעטערן די הייליגע ביכער; ער האָט אָנגעשריבען א מערק־ווירדיג ווערק, אין וועלכען ער האָט אויך געפרעדיגט די נויט־וועגדיגקייט פון גרונטליכע רעפאָרמען. מיט צוויי יאָהר שפעטער האָט מען איהם פארשיקט קיין סיביר, וואו ער איז געשטאָרבען.

פעטער דער ערשטער, וואָס האָט פולשטענדיג באגריפען די וויכטיגקייט פון דער ליטעראטור, און האָט זיך שטארק באמיהט

אייגצופלאנצען צווישען זייגע אונטערטאנען איראפעאישע בילדונג, האט פארשטאנען, אז די אלטע סלאווישע שפראך, וואס נאר די רוסישע שריפטשטעלער האבען דעמאלט געברויכט, אבער ניט די מאסען פון פאלק, שטערט נאר דער אנטוויקלונג פון ליטעראטור און בילדונג. איהרע פארמען, איהרע אויסדרוקען און די גראמאטיק זיינען שוין געווען פרעמד צו די רוסען. אין רעליגיעזע ווערק האט מען זי נאך געקאנט געברויכען; אבער ווערק וועגען געאמעטריע, אלגעברע, אדער קריגס־קונסט, נעשריבען אין דער ביבלישער אלט־סלאווישער שפראך, וואלטען פשוט געווען לעכערליך. פעטער האט געמאכט א סוף צו אט־דער שווערינקייט אויף זיין אייגענטימליכען שארפען שטייגער. ער האט אייגנעפיהרט א נייעם אלפאבעט, כדי צו העלפען אריינברענגען אין דער ליטעראטור די נעשפראכענע, אבער ביז איצטער אומגעשריבענע, שפראך. אט־דער אלפאבעט, וואס איז אנטנומען געוואָרן פון דעם אלט־סלאווישען, אבער זעהר שטארק פאראיינפאכט, ווערט געברויכט ביז דעם היינטיגען טאג.

ליטעראטור, אין דעם אייגענטליכען זין פון דעם וואָרט, האט ווינציג־וואס אינטערעסירט פעטער דעם ערשטען. ער האט געקוקט אויפ'ן געדרוקטען וואָרט פון אן אוטיליטארישען שטאנדפונקט; דערפאר איז זיין הויפט־צוועק געווען צו באקענען די רוסען מיט די ערשטע עלעמענטען פון די פינקטליכע וויסענשאפטען, ווי אויך מיט דער נאוויגאציאנס־ און קריגס־קונסט און מיט פארטיפיקאציע. דערפאר זיינען די שריפטשטעלער פון זיין צייט ווינציגוואס אינטערעסאנט פון א ליטערארישען שטאנדפונקט, און מיר ווען אויסקומען דערמאהנען נאר עטליכע פון זיי.

דער אינטערעסאנטסטער שריפטשטעלער פון די צייטען פון פעטער דעם ערשטען און זיינע באלדיגע נאכפאלגער איז פילייכט נעווען פ ר א ק א פ א ו י ט ש, א גלח, אהן דעם מינדעסטען שפור פון רעליגיעזען פאנאטיזם, א גרויסער פארהערער פון מערב־אייראפעאישער בילדונג, וועלכער האט געגרינדעט א גריכיש־סלאווישע אקאדעמיע. עס איז אויך כדאי צו דערמאהנען קאנטעמיר'ן (1744–1709), א זוהן פון א מאלדאווישען פרינץ, וואס האט עמיגרירט מיט זיינע אונטערטאנען קיין רוסלאנד. ער האט געשריבען

סאטירעס, אין וועלכע ער פלעגט זיך אויסדריקען מיט א פרייקייט פון געדאנק, וואס איז געווען מערקווירדיג פאר זיין צייט.*) ט ר ע ט י א ק א ו ס ק י (1703-1769), ווידער רופט ארויס א מעלאנכאלישען אינטערעס. ער איז געווען א גלח׳ס א זוהן און איז אין דער יוגענט אנטלאפען פון זיין פאטער, כדי צו שטודירן אין מאסקווע. פון דארט איז ער אווק קיין אמסטערדאם און פאריז, געהענדיג מעהרסטענס צופוס. ער האט שטודירט אינ׳ם פאריזער אוניווערזיטעט און איז געווארן א פארעהרער פון פארטגעשרי־ טענע אידעען, וועגען וועלכע ער פלעגט שרייבען אין זעהר אומ־ געלומפארטע פערזען. וועז ער איז צוריקגעקומען קיין פעטערס־ בורג האט ער פארבראכט זיין גאנץ שפעטערדיג לעבען ארעם און עלענד, פארפאלגט און אויסגעלאכט פון אלע זייטען פאר זיינע פאר־ זוכען צו רעפארמירן די רוסישע ווערסיפיקאציע. ער האט אפילו ניט געהאט קיין שפור פון א פאעטישען טאלאנט, און דאך האט ער דער רוסישער פאעזיע א גרויסע טובה געטאן. ביז יענער צייט איז דער פערז אין רוסלאנד געווען א סילאבישער, נאר ער, טרעט־ יאקאווסקי, האט פארשטאנען, אז דער סילאבישער פערז איז ניט אין אנקלאנג מיט׳ן גייסט פון דער רוסישער שפראך, און ער האט געווירמעט זיין גאנץ לעבען צו דערווייזען, אז די רוסישע פאעזיע דארף געשריבען ווערן לויט די געזעצען פון ריטמישער ווערסיפי־ קאציע. וואלט ער געווען געהאט כאטש א פונק טאלאנט, וואלט איהם זיכער ניט שווער אנגעקומען צו דערווייזען די ריכטיגקייט פון זיין טעזיס; ער איז אבער געווען טאלאנטלאז און דערפאר האט ער געמוזט אנקומען צו גאנץ לעכערליכע המצאות. אי־ ניגע פון זיינע פערזען זיינען פשוט געווען שורות פון ווערטער אהן דעם מינדעסטען צוזאמענהאנג, אויפגעשריבען נאר כדי צו ווייזען, ווי אזוי מען שרייבט מיט ריטם און גראם. איז איהם שווער געווען צופאסען א גראם, האט ער זיך ניט אפגעשטעלט, און ביי איהם איז רעכט געווען צו צושפאלטען א וואָרט ביים סוף פון א שורה און אנפאנגען די נעקסטע שורה מיט׳ן טייל, וואס איז געבליבען פון דער ערשטער. נישט געקוקט אויף זיינע

*) אין די יאָהרען 1730—1738 איז ער געווען דער שמבאסאדאר אין לאָנדאָן.

אבסורדען, האָט זיך איהם, פונדעסטוועגען, איינגענעבען צו אי־
בערצייגען די רוסישע דיכטער אָנצוהעמען די ריטמישע ווערסיפי־
קאַציע, און פון יענער צייט אָן האַלט מען זיך ביי זיינע כּללים.
פּאַקטיש איז דאָס מעהר ניט געווען ווי די נאַטירלעכע אַנטוויק־
לונג פון דעם רוסישען פּאָלקס־ליד.

אין יענער צייט האָט אויך געלעבט דער היסטאָריקער
טאַטישטשעוו (1686־1750). ער האָט אָנגעשריבען א
געשיכטע פון רוסלאַנד און אָנגעפּאַנגען א גרויס ווערק איבער דער
געאָגראַפּיע פון דער רוסישער אימפּעריע. געווען איז ער א זעהר
אַרבייטסאַמער מענש, א סך שטודירט, סיי וויסענשאַפּטען, סיי
טעאָלאָגיע און איבערגעלאָזט עטלעכע פּאָליטישע ווערק, א חוץ דער
געשיכטע. ער איז געווען דער ערשטער אָפּצושאַצען דעם ווערט
פון די כראָניקעס, וועלכע ער האָט געזאַמלט און סיסטעמאַטיזירט,
צוגרייטענדיג, אויף אזא אופן, מאַטעריאַלען פאַר די צוקונפטיגע
היסטאָריקער; נאָר בכלל האָט ער ניט איבערגעלאָזט קיין אנזיכ־
טיגען שפּור אין דער רוסישער ליטעראַטור. פאַקטיש איז נאָר
פּראָן איין מענש פון יענעם פּעריאָד, וואָס פארדינט מעהר ווי
א פּארבייגעהענדיגע אויפמערקזאַמקייט. דאָס איז לאָמאָנאָסאָוו
(1712־1765). ער איז געבאָרן געווארן אין א דאָרף ביים ווייס־
סען ים, נעבען ארכאַנגעלסק, אין דער פאַמיליע פון א פישער.
ער איז אויך, פונקט ווי טרעטיאַקאָווסקי, אנטלאָפען פון זיינע על־
טערן, איז צו־פוס געקומען קיין מאָסקווע און אָנגענעקומען אין
א מאָנאַסטיר־שול, וואו ער האָט גענלעבט אין אומבאשרייבליכער
אָרימקייט. שפּעטער איז ער אַוועק קיין קיעוו, אויך צו־פוס און
שיער ניט געווארן א גלח. אין יענער צייט גראד האָט זיך די
פּעטערבורגער ווייסענשאַפּטליכע אקאדעמיע געוועלדעט צו דער
מאָסקווער אקאדעמיע און געבעטען צוועלף גוטע סטודענטען כדי
זיי אַוועקשיקען אין אויסלאַנד שטודירן. לאָמאָנאָסאָוו איז
אויסגעקליבען געווארן אלס איינער פון זיי. מען האָט איהם
אַוועקגעשיקט קיין דייטשלאַנד, וואו ער האָט שטודירט נאַטור־
ווייסענשאַפּטען ביי די בעסטע געלערנטע פון יענער צייט, ספּעציעל
ביי כריסטיאַן וואולף. דערביי האָט ער געמוזט קעמפּען נענען
דער שרעקליכסטער אָרימקייט, שטענדיג האָט ער געהונגערט.
אינ׳ם יאָר 1741 איז ער צוריקגעקומען קיין רוסלאַנד און בא־

שטימט געוואָרן אלס מיטגליד פון דער אקאדעמיע פון ווייסענ־שאפטען אין פעטערבורג.

די אקאדעמיע איז דעמאלט געווען אין די הענט פון עטליכע דייטשען, וועלכע האבען נעקוקט אויף אלע רוסישע נעלערנטע מיט אפענער פאראכטונג; פאלגליך, האבען זיי לאמאנאסאוו'ן אויפ־גענומען זעהר ניט־פרייגדליך. איהם האט ווינציג געהאלפען, וואם דער גרויסער מאטעמאטיקער יולער האט געשריבען, אז לאמאנאסאוו'ס ארבייט אין נאטור־פילאזאפיע און כעמיע שטעלט איהם ארויס אלס געניאלען מענשען, און אז די אקאדעמיע דארף זיך שעצען גליקליך, וואם זי האט איהם אריינגעקראנגען. א בי־טערער קאמף האט זיך באלד אנגעפאנגען צווישען די דייטשע מיטגלידער פון דער אקאדעמיע און לאמאנאסאוו'ן, וועלכער האט נעהאט א זעהר קריגערישען טעמפעראמענט, טפעציעל ווען ער איז נעווען ניט־ניכטער. אריטמעטיק — זיין אקאדעמיש נעהאלט פלענט מען ביי איהם שטענדיג קאנפיסקירן אלס שטראף; דער פאליציי־צירקעל, וואוהין מען פלענט איהם אפט אפשיקען; און, ערגער פון אלץ, פאליטישע פארפאלגונגען — דאם איז געווען דער גורל פון לאמאנאסאוו'ן, וואם איז צוגעשטאנען צו דער פארטיי פון עליזא־וועטא און איז, פאלגליך, באהאנדעלט געוואָרן אלס שונא פון יעקאטערינא דער צווייטער, בעת זי איז ארויף אויפ'ן טראן. ערשט אינ'ם נייגצעהנטען יאהרהונדערט האט מען לאמאנאסאוו'ן נע־הריג אפגעשאצט.

„לאמאנאסאוו איז אליין געווען אן אוניווערזיטעט", — האט איינמאל פושקין באמערקט, און אט־די באמערקונג איז געווען א גאנץ ריכטיגע: אזוי פיל פארשידענארטיגע ריכטונגען האט זיין ארבייט אנגענומען. ניט נאר האט ער געמאכט אויסגעצייכענטע פארשונגען אויפ'ן געביט פון פיזיק, כעמיע, פיזישע געאגראפיע און מינעראלאגיע; ער האט אויך געלעגט דעם פונדאמענט פאר דער גראמאטיק פון דער רוסישער שפראך, וועלכע ער האט באגריפען אלס טיפל פון דער אלגעמיינער גראמאטיק פון אלע שפראכען, אין זייער נאטירליכער אנטוויקלונג. ער האט אויך אויס־געארבייט פארשידענע פארמען פון דער רוסישער וועריפיקאציע, און ער האט באשאפען א נייע לייטעראריש שפראך, וועגען וועל־כער ער האט געקאנט זאגען, אז זי איז פונקט אזוי פאסיג איבערצו־

געבען „די קרעפטיגע רעדע־קונסט פון ציצערא, די גאלדענע ערענסטקייט פון ווירגיל, דעם זאפטיגען געשפרעך פון אוויד, ווי די איידעלסטע טרוימערישע באגריפען פון פילאזאפיע, אדער אפ־האנדלונגען וועגען די פארשיידענע אייגענטימליכקייטען פון מא־טעריע און וועגען די ענדערונגען, וואס קומען שטענדיג פאר אין דעם געבוי פונ׳ם אוניווערזום און אין מענשליכע טאטען...״ דאס האט ער באוויזען דורך זיין פאעזיע, דורך זיינע ווי־סענשאפטליכע שריפטען און אין זיינע „רעדעס״, אין וועלכע ער פלעגט פאראיניגען האקסלי׳ס גרייטקייט צו פארטיידיגען די ווי־סענשאפט געגען בלינדען גלויבען מיט הומבאלדט׳ס פאעטישע אום־פאסונג פון דער נאטור.

אמת, זיינע אדען זיינען געווען געשריבען אין אן אויפגע־בלאזענעם סטיל, וואס איז געווען אזוי טייער ביי אלע פסעודא־קלאסיקער; עס זיינען ביי איהם פארבליבען א סך אלט־סלאווישע אויסדרוקען אין דער באהאנדלונג פון „הויכע געגענשטאנדען״, אבער אין זיינע ווישענשאפטליכע און אנדערע שריפטען פלעגט ער קרעפטיג און גלענצענד נוצען די געוועהנטליכע אומגאנגם־שפראך. א דאנק דער גרויסער פארשידענארטיגקייט פון ווישענשאפטען, וועלכע איהם איז אויסגעקומען צו אקלימאטיזירן אין רוסלאנד, האט ער ניט געקאנט אפגעבען קיין סך צייט פאר זעלבסטשטענ־דיגע פארשונגען; אבער וען ער איז ארויסגעטראטען צו פאר־טיידיגען די אידעען פון קאפארניקוס, ניוטאן און הויגענס געגען טעאלאגישע אנפאלען, פלעגט זיך אין איהם ארויסצייגען דער אמת׳ער נאטור־ווישענשאפטליכער פילאזאף אין דעם מאדערנעם זין פון אט־דעם טערמין. אין זיין פריהער יונגענט פלעגט ער בא־גלייטען זיין פאטער — אן ענערגישער פישער פון דעם צפון — אויף זיינע רייזעס צום פיש־פאנג, און דארט האט ער באקומען זיין ליבע צו דער נאטור און די וואונדערבארע אויפפאסונג פון נאטור־ערשיינונגען; דאס טאקע האט פארווואנדלט זיינע „מעמו־ארן איבער ארקטישע אויספארשונגען״ אין א ווערק, וואס האט ניט פארלארן זיין ווערט ביז דעם היינטיגען טאג. עס איז כדאי צו באמערקען, אז אין אט־דעם לעצטען ווערק רעדט לאמאנאסאוו וועגען דער מעכאנישער טעאריע פון וואטמקייט אין אזלכע באשטימטע אויסדרוקען, פון וועלכע עס איז קלאר, אז נאך דע־

מאָלט, מיט אריבער הונדערט יאָהר צוריק, האָט ער שוין פאַרגע־
פיהלט די גרויסע אַנטדעקונג פון אונזער צייט — א פאַקט, אויף
וועלכען מען האָט אפילו ניט געשענקט קיין אויפמערקזאמקייט
אין רוסלאַנד.

איך וויל דאָ נאָך דערמאָנען לאָמאָנאָסאָוו'ס א צייט־גענאָסע,
ס ו מ א ר א ק א ו ו ' ן (1717-1777), וועמען מען פלעגט אין
יענע יאָהרען רופען דער רוסישער „ראַסין". ער האָט געהערט
צום העכסטען אדעל און געקראָגען אַן עכט־פראַנצויזישע בילדונג.
זיינע דראָמען, וועלכע ער האָט אָנגעשריבען אין א גרויסער צאָהל,
זיינען אינגאַנצען אימיטאַציעס פון דער פראַנצויזישער פסעוודא־
קלאַסישער שול; נאָר, ווי די לעזער וועלען זעהען אין איינעם פון
די וויטערדיגע קאַפיטלען, האָט ער זעהר פיל געווירקט אויף דער
אַנטוויקלונג פון דעם רוסישען טעאַטער. סומאַראָקאָוו האָט אויך
אָנגעשריבען לירישע פערזען, עלעגיעס און סאַטירעס. אָט־די
אלע ווערק באזיצען א קליינעם ליטעראַרישען ווערט; מען דאַרף
אָבער דערמאָנען דעם וואונדערבאַר־גוטען סטיל פון זיינע בריף,
וועלכע זיינען אינגאַנצען פריי פון די סלאַווישע ארכאַאיזמען,
וואָס פלעגען אין יענער צייט געוועהנטליך געברויכט ווערן.

די צייטען פון יעקאַטערינא דער צווייטער

מיט יעקאַטערינא דער צווייטער, וועלכע האָט רעגירט פון דעם
יאָהר 1752 ביז דעם יאָהר 1796, פאַנגט זיך אָן א נייע ערא אין
דער רוסישער ליטעראַטור. זי פאַנגט אָן אָפצוטרייסלען איהר
פריהערדיגע טעמפּקייט, און הגם די רוסישע שריפטשטעלער זעצען
נאָך אלץ פאָר צו אימיטירן פראַנצויזישע מאָדעלען — הויפטזעכ־
ליך פסעוודא־קלאַסישע — שפּינלען זיך שוין אָפ אין זייערע ווערק
די רעזולטאַטען פון דירעקטער באַאַבאַכטונג פון דעם רוסישען
לעבען. בכלל באַמערקט מען עפּעס א מין יוגענדליכע פוסטקייט
אין דער ליטעראַטור פון די ערשטע יאָהרען פון יעקאַטערינא'ס
הערשאפט. די קעניגין אַליין איז אין יענע יאָהרען נאָך נעווען
אונטער דער ווירקונג פון פראַגרעסיווע אידעען, אלס רעזולטאַט
פון איהרע באַציהונגען מיט די פראַנצויזישע פילאָזאָפען; אונטער
דער ווירקונג פון מאָנטעסקיע האָט זי פאַרפאַסט איהר אויסגעצייי־

כענטען באַפּעהל (נאַקאַז), האָט געשריבען קאָמעדיעס, אין וועלכע זי האָט אָפּגעלאַכט פון די אלטמאָדישע פּאָרשטעהער פון דעם רוסישען אדעל, און ארויסגענעבען א מאָנאַטליכען זשורנאל, אין וועלכען זי פלעגט פיהרן ויכוחים אי מיט די אולטרא־קאָנסער־וואַטיוע שריפטשטעלער פון יענער עפּאָכע, אי מיט די מאָדערנע יונגע רעפּאָרמאַטאָרס. אין יענער צייט האָט זי אויך געגרינדעט א ליטעראַרישע אקאדעמיע און באשטימט אלס פּרעזידענטין די פּרינצעסין וואָראָנצאָוואַ־דאַשקאָוואַ (1743-1819), וועלכע האָט נעהאלפען יעקאַטערינא דער צווייטער אין איהר קורד'עטאַט נעגען איהר מאן, פעטער דעם דריטען, צו פּאַרבאַפען דעם טראָן. וואָראָנצאָוואַ־דאַשקאָוואַ האָט זעהר פליסיג געהאלפען דער אקאדעמיע אין דער צוזאַמענשטעלונג פון א ווערטער־בוך פון דער רוסישער שפּראַך און האָט אויך ארויסגענעבען א זשורנאל, וואָס האָט איבערגעלאָזט א שפּור אין דער רוסישער ליטעראַטור; איהרע עראינערונגען, געשריבען אין פראַנצויזיש (מאָן היסטואר), זיינען זעהר ווערטפול, הגם אלס היסטאָרישער דאָקומענט*) זיינען זיי ניט אומפּאַרטייאיש. בכלל האָט זיך אין יענער צייט אָנגענאָמענען א היפּשע ליטעראַרישע באַוועגונג, וואָס האָט ארויסגעבראַכט דעם מערקווירדיגען דיכטער, דערזשאַווין (1745-1816); דעם קאָמעדיען־שרייבער פּאָנוויזין (1745-1792); דעם ערשטען פילאָזאָף נאָוויקאָוו (1742-1818); און א פּאָליטישען שריפטשטעלער, ראדישטשעוו (1749-1802).

דערזשאַווינ'ס פּאָעזיע ענטפערט זיכער ניט אויף אונזערע היינטיגע פּאָדערונגען. ער איז געווען דער הויף־דיכטער פון יעקאַטערינא'ן און האָט באזונגען אין אויפגעבלאָזענע אָדען די טוגענדען פון דער קייזערין און די נצחונות פון איהרע גענעראַלען און ליבלינגען. רומלאַנד האָט אין יענע צייטען זיך אָנגענאָמענען צו באַפעסטיגען אויף די ברענען פון'ם שוואַרצען ים און אָנגענאָמענען צו שפּילען אן ערנסטע ראָלע אין דער אייראָפּעאישער פּאָליטיק. דערפאר איז, פּאַרשטעהט זיך, ניט געווען קיין מאנגעל אין געלעגענהייטען אויפצובלאָזען זיינע פּאַטריאָטישע געפיהלען. פּונ־

*) צווישען 1775—1785 האָט זי פּאַרבראַכט עטליכע יאָהר אין עדינבורג צוליב דער בילדונג פון איהר זוהן.

דעסטוועגען האָט דערזשאווין געהאט אייניגע סמנים פון אן אמת'ן דיכטער: ער האָט געפיהלט די שעהנקייט פון דער נאטור און האָט אט־די געפיהלען געקאָנט אויסדריקען אין פערזען, וואָס זיינען באמת געווען גוט (די אָדען: „גאָט", „דער וואסערפאל"). אָט־די אמת־פאָעטישע פערזען, וואָס שטעהען זייט ביי זייט מיט די אומ־נאטירליכע שווערע שורות, אָנגעשטאָפּטע מיט אויפגעבלאָזענע ווערטער אהן זין, זיינען אזוי אויגענשיינליך בעסער פון די לעצטע, אז זיי זיינען געווען א גוטע לעקציע פאר אלע נאכקומענדע רוסישע דיכטער. זיי האָבען זיכער געהאלפען אונזערע דיכטער זיך צו באפרייען פון דעם מאנעריזם. פושקין, וואָס איז אין זיין יוגענט געווען דערזשאווינ'ס א פארעהרער, האָט נאָך שנעל דער־פיהלט דעם שאדען פון אן אויפגעבלאָזענעם סטיל, וואָס איז אילום־טרירט געוואָרן דורך זיין פארגענגער, און וויל ער האָט אזוי וואנדערבאר באהערשט זיין מוטערשפראך האָט ער זיך נאָר גיך באפרייט פון דער געקינצעלטער שפראך, וועלכע פלעגט פריהער באטראכט ווערן אלס די „פאָעטישע" — און ער האָט אָנגעפאנגען צו שרייבען ווי מיר רעדען.

פאָנוויזין'ס קאָמעדיעס זיינען באמת געווען אן אנטפלעקונג פאר זיינע צייט־גענאסען. זיין ערשטע קאָמעדיע „דער בריגאדיר", וואָס ער האָט אָנגעשריבען אין עלטער פון צוויי־און־צוואנציג יאָהר, האָט געמאכט א שטארקען רושם און האָט נאָך עד היום ניט אָנ־געוואָרן איהר אינטערעס; זיין צווייטע קאָמעדיע „נעדאראסל" (1782) איז אויפגענומען געוואָרן ווי א געשעהעניש אין דער רו־סישער ליטעראטור, און פון צייט צו צייט ווערט זי נאָך נעשפילט אויך איצטער. בייזיד קאָמעדיעס באהאנדלען רייך־רוסישע נענע־שטאנדען, געזונמען פונ'ם טענליכען לעבען; און הגם פאָנוויזין פלעגט אָפט שווין צו פריי נעמען פון פרעמדע פארפאסערס (די טעמא פון „בריגאדיר" איז אנטנומען פון דער דענישער קאָמעדיע פון האלבערג דזשין דע פראנס), האָט זיך איהם פונדעסטוועגען אייגנגענעבען ארויסצוברענגען די הויפט־פערזאָנען אלס רוסישע כאראקטערען. אין דעם זין איז ער זיכער געווען דער באשאפער פון דער רוסישער נאציאָנאלער דראמע, און ער איז אויך געווען דער ערשטער אריינצופיהרן אין אונזער ליטעראטור די רעאליס־טישע טענדענץ, וואָס איז געוואָרן אזוי מעכטיג דורך פושקין'ן,

נאַנאַל'ן און זייערע נאַכפאָלגער. אין זיינע פּאָליטישע איבער־צייגונגען איז ער נעבליבען טריי צו יענע פּראָגרעסיווע אידעען, וואָס יעקאַטערינע די צווייטע האָט געשטיצט אין די ערשטע יאָהרען פון איהר הערשאַפט, און זייענדיג גראַף פּאָנינ'ס סעקרע־טאַר, פלעגט ער מוטיג פֿאַרטאָמען לייב־אייגענטום, פּאָוואָריטיזם און דעם מאָנאַרכיע פון בילדונג אין רוסלאַנד.

איך פּאַרשווייג עטליכע שריפטשטעלער פון דער זעלבינער עפּאָכע, נעמליך ב א ג ד א נ א ו י ט ש ' ן (1743–1803), דעם פּאַרפּאַסער פון א זעהר שעהנער און לייכטער פּאָעמע, „ ד ו ש ע נ־ ק א " ; כעמניצער'ן (1745–1784), א באַגאַבטער פּאַבעל־שרייבער, וואָס איז נעווען דער פּאַרגענגער פון קרילאָוו'ן ; קאַפּניסט'ן (1757–1829), וואָס האָט נעשריבען גאַנץ אויבערפלעכליכע סאַטירעס אין נוטע פערזען ; פּירשט שטשערבאַקאָוו'ן (1733–1790), וועלכער האָט צוזאַמען מיט נאָך עטליכע שריפטשטעלער אָנגעפּאַנגען אויפצוואַמלען אלטע כראָניקעס און פּאָלקס־פּאָעזיע, און אונטערנע־מען צו שרייבען א געשיכטע פון רוסלאַנד, אין וועלכער מיר טרע־פען א וויסענשאַפטליכע קריטיק פון די כראָניקעס און פון אַנדערע אינפאָרמאַציאָנס קוועלען ; און נאָך עטליכע שריפטשטעלער. נאָר איך מוז זאָגען עטליכע וועטער וועגען דער מאַסאָנישער באַוע־גונג, וואָס האָט זיך אָנגענפּאַנגען ביים סוף פון'ם אכטצענטען יאָהרהונדערט.

די מאַסאָנען: די ערשטע אָנטפּלעקונג פון פּאָליטישען גע־דאַנק

די צולאָזענקייט, וואָס האָט כאַראַקטעריזירט די רוסישע הויכע נעזעלשאַפט אין דעם אכצעהנטען יאָהרהונדערט, די אָפּווע־זענהייט פון אידעאַלען, די נידעריגקייט פון דעם אדעל, די שוי־דערליכקייטען פון לייב־אייגענטום, האָבען נויטוועניגערווייז אַרויסגערופען א רעאַקציע צווישען די בעסערע מחות פון רוסלאַנד, און אָט די רעאַקציע איז פּאַרקערפּערט געוואָרן טיילווייז אין א בריייטער מאַסאָנישער באַווענונג, און טיילווייז אין דעם קריסט־ליכען מיסטיציזם, וואָס האָט נעשטאַמט פון די מיסטישע לעהרען, וועלכע זיינען אין יענער צייט שטאַרק פּאַרשפּרייט געווען אין

דייטשלאנד. די מאסאנען אין זייער „געזעלשאפט פון פריינט" האבען געמאכט אן ערנסטען פארזוך צו פארשפרייטען מארעלע בילדונג צווישען די מאסען, און אין נאוויקאוו'ן (1744-1818) האבען זיי געפונען אן אמת'ן אפאסטאל פון אט־דער באנייאונג. זיין ליטעראריש קאריערע האט ער אנגעפאנגען זעהר פריה, אין איינעם פון יענע סאטירישע זשורנאלען, וואס זיינען ערשינען דורך דער איניציאטיוו פון יעקאטערינא'ן ביים אנפאנג פון איהר הערשאפט; אבער שוין אין יענער צייט האט נאוויקאוו אין זיין פריינדליכער ויכוח מיט דער „באבען" (יעקאטערינא) ארויסגעווי־זען, אז ער וועט זיך ניט צופרידענשטעלען מיט דער אויבערפלעכ־ליכער סאטירע, וואס איז אזוי געווען לויט'ן געשמאק פון דער קייזערין, נאר וועט געהן ביז צו די וואורצלען פון די איבעלס פון דער צייט, ד. ה. פון לייב־אייגענטום און פון זיין ברוטאלער ווירי־קונג אויף דער געזעלשאפט בכלל. נאוויקאוו איז ניט נאר געווען א גוט־געבילדעטער מאן: אין איהם האבען זיך פאראייניגט די טיפע מארעלישע איבערצייגונגען פון אן אידעאליסט מיט די פעהינקייטען פון אן ארגאניזאטאר און געשעפטסמאן. און הגם זיין זשורנאל (דער גאנצער ריוח פון וועלכען איז אוועק אויף פילאנ־טראפישע און בילדונגס־צוועקען) איז אין ניכען אפגעשטעלט גע־ווארן אויפ'ן באפעהל פון דער „באבען", האט דאס אבער איהם ניט געשטערט אויפצוועפענען אין מאסקווע א דרוקערייי און א זעהר ערפאלגרייכען ביכער־געשעפט, כדי ארויסגעבען און פארשפרייטען ביכער איבער עטיק. זיין גרויסע דרוקערייי (פאראייניגט מיט א שפיטאל פאר ארבייטער און מיט אן אפטייק, וואו מען האט אומ־זיסט געגעבען רפואות צו אלע ארימע פון מאסקווע) איז שנעל אריין אין האנדעלס־באציהונגען מיט די בוך־העגדלער פון גאנץ רוסלאנד. אין דער זעלבינער צייט איז זיין ווירקונג אויף דער ע־בילדעטער געזעלשאפט שנעל געוואקסען און געבראכט די בעסטע רעזולטאטען. אין דעם יאהר 1787, אין דער צייט פונ'ם הונגער, האט ער ארגאניזירט שטיצע פאר די הונגעריגע פויערים, דערביי האט איהם איינער פון זיינע תלמידים געגעבען פאר אט דעם צוועק א היבשע סומע געלט. פארשטעהט זיך, אי די קירך, אי די רע־גירונג האבען מיט פארדאכט געקוקט אויף דער פארשפרייטונג פון דעם קריסטענטום אין דער פארם, ווי די מאסאנען האבען עס

פארשטאנען; און הגם דער מאסקווער מעטראפאליט האט עדות געזאגט, אז נאוויקאוו איז „דער בעסטער קריסט, וועלכען ער האט ווען געקענט", האט מען דאך נאוויקאוו'ן אנגעקלאגט אין א פאליטישער פארשווערונג.

מען האט איהם ארעסטירט, און, לויט'ן פערזענליכען וואונש פון יעקאטערינא'ן, צו דער ערשטוינונג פון אלע וואס האבען איהם געקענט, האט מען איהם אינ'ם יאהר 1792 פאר'משפט צום טויט. דער טויט־אורטייל איז פונדעסטוועניגער ניט דורכגעפיהרט געווארן; מען האט איהם פארביטען אויף 15 יאהר געפענגנים אין דער שרעקליכער שליסעלבורגער פעסטונג. דארט האט מען נאך נאוויקאוו'ן פארשפארט אין א געהיימער צעל, וואו עם איז אמאל פארשפארט געווען דער גרויס־פירשט איוואן אנטאנאוויטש. נאך נאוויקאוו'ס א פרייַנד, אויך א מאסאן, דאקטאר באגריאנסקי, איז פרייוויליג אוועק מיט איהם אין געפענגנים. דארט איז ער פארבליבען ביז יעקאטערינא'ס טויט. פאוועל דער ערשטער האט איהם באפרייט, אינ'ם יאהר 1796, אין דעם זעלביגען טאג, וואס ער איז געקרוינט געווארן; נאוויקאוו אבער איז שוין פון דער פעסטונג ארויסגעקומען א צעבראכענער מענש און איז אינגאנצען אריינגעפאלען אין מיסטיציזם, וואס האט דעמאלט זיך שוין קלאר ארויסגעצייגט אין די טענדענצען פון עטליכע מאסאנישע לאזשען.

די קריסטליכע מיסטיקער זיינען ניט געווען גליקליכער פון די מאסאנען. איינער פון זיי, לאבזין (1766–1825), וואס האט געהאט א גרויסען איינפלום אויף דער געזעלשאפט צוליב זיינע שריפטען, אין וועלכע ער האט געקעמפט געגען מאראלזאוזיקייט, איז אויך אנגעקלאגט און ארויסגעשיקט געווארן; זיינע יאהרען האט ער פארענדיגט אין פארשיקונג. פונדעסטוועניגער האבען סיי די מיסטישע קריסטען סיי די מאסאנען (אייניגע לאזשען פון וועלכע עס האבען נאכגעפאלגט די לעהרען פון ראזענקראנץ) געהאט א שטארקען אויפלום אויף רוסלאנד. וועגן אלעקסאנדער דער ערשטער איז ארויף אויפ'ן טראן, האבען די מאסאנען געקראגען מעהר מעגליכקייטען צו פארשפרייטען זייערע אידעען; די וואקסענדע אויבערציגונג, אז לייב־איינענטום מוז אפגעשאפט ווערן, און אז די נעריכטען, ווי אויך די גאנצע אדמיניסטראטיוע סיסטעם מוז גרינטליך רעפארמירט ווערן, איז,

אהן ספק, נעווען ביז א געוויסען גראד דער רעזולטאט פון זייער ארבייט. א חוץ דעם, האבען א גאנץ היבשע צאהל מערקווירדיגע מענשען געקראגען זייער בילדונג אין דעם מאסקווער אינסטיטוט פון די „פרייזנט", וואס נאוויקאוו האט געגרינדעט; צווישען זיי איז געווען דער היסטאריקער קאראמזין, די ברידער טורגענעוו, אנקעלס פון דעם גרויסען נאוועליסט, און נאך עטליכע באדייטענדע פאליטישע טויער.

ראדישטשעוו (1749-1802), א פאליטישער שריפטשטעלער פון דער זעלביגער עפאכע, האט געהאט נאך א טראגישערן סוף. זיין בילדונג האט ער געקראגען אין דעם פאזשען-קארפוס און איז געווען איינער פון יענע יונגע לייט, וואס די רוסישע רעגירונג האט, אינ'ם יאהר 1766, צוועקגעשיקט קיין דייטשלאנד צו פארפאלקאמענען זייער בילדונג. ער פלעגט געהן אויף די לעקציעס פון העלערט'ן און פלאטנער'ן אין לייפציג, און האט זעהר ערנסט שטודירט די ווערק פון די פראנצויזישע פילאזאפען. צוריקקומענדיג פון אויסלאנד האט ער, אינ'ם יאהר 1790, ארויסגענעבען „א רייזע פון פעטערסבורג קיין מאסקווע". צו דער אידעע פון אט דעם בוך איז ער, ווייזט אויס, אנגערעגט געווארן דורך שטערן'ס „א סענטימענטאלע רייזע". אין אט-דעם בוך האט ער זעהר קונציג צוזאמענגעפלאכטען זיינע אייגדרוקען פון דער רייזע מיט פילאזאפישע און מאראלע ויכוחים און מיט בילדער פון דעם רוסישען לעבען.

ספעציעל פלעגט ער אנפאלען אויף די שרעקען פון לייבאיגענטום, אויף דער שלעכטער ארגאניזאציע פון דער ארמיניסטראציע, אויף די נעריכטען, וואס פארקויפען זיך פאר נעלט, און האט אלע באשולדיגונגען באפעסטיגט מיט קאנקרעטע פאקטען, פונ'ם ווירקליכען לעבען. יעקאטערינא האט נאך פאר דעם אנפאנג פון דער פראנצויזישער רעוואלוציע, און ספעציעל זינט עם האבען זיך אפגעשפיגעלט די געשעהענישען פונ'ם יאהר 1789, אנגעהויבען פיינטליך זיך באציהען צו די ליבעראלע אידעען פון איהר יונעגד; זי האט גלייך באפוילען צו קאנפיסקירן און פארניכטען ראדישטשעוו'ס בוך. לויט איהר באשרייבונג איז דער פארפאסער נעווען א רעוואלוציאנער, „נאך ערגער פון פוגאטשאוו'ן"; ער האט געוואגט „צו רייזען מיט בייפאל וועגען פרענקלינ'ען" און איז נעווען

אָנגעשטעקט מיט פראָנצויזישע אידעען! צוליב דעם האָט זי אויך זיין בוך אליין אָנגעשריבען א שארפע קריטיק וועלכע איז געווען דער באזים פאר זיין באשולדיגונג. ראדישטטעוו'ן האָט מען ארעסטירט, פארשפאָרט אין פעסטונג און שפעטער ארויסגעשיקט אין די וויטסטע געגענדען פון מזרח־סיביר; ארום דעם טייך אָלענק. באפרייט האָט מען איהם ערשט אין דעם יאָהר 1801. שפעטער מיט א יאָהר, וועו ער האָט זיך איבערצייגט, אז אלעקסאנדער דעם ערשטען'ס ארויפשטייגונג אויפ'ן טראָן האָט נאָך אלץ ניט גענפיהרט צו קיין גרויסע רעפאָרמען, האָט ער זיך נענומען דאָם לעבען. וואָם איז שייך צו זיין בוך איז דאָם נאָך אלץ פארבאָטען אין רוסלאנד. א נייע אויסגאבע פון דעם בוך, וואָם איז געמאכט געוואָרן אינ'ם יאָהר 1872, איז קאָנפיסקירט און פארניכטעט געוואָרן, און ערשט אינ'ם יאָהר 1888 האָט מען ערלויבט א פארלענער ארויסצוגעבען נאָר הונדערט עקזעמפלאָרען פון אָט־דעם ווערק, וועלכע האָבען געדארפט פארשפרייט ווערן צווישען עטליכע וויסענשאפטס־לייט און הויכע באאמטע.*)

די ערשטע יאָהרן פון דעם ניינצעהנטען יאָרהונדערט.

דאָם, הייסט עס, זיינען געווען די עלעמענטען, פון וועלכע די רוסישע ליטעראטור האָט זיך געדארפט אנטוויקלען אין דעם ניינצעהנטען יאָהרהונדערט. די לאנגזאמע ארבייט פון די פריה־ערדינע פינף הונדערט יאָהר האָט שוין נעהאט צוגענרייט יענעם פראכטפולען, בויגזאמען אינסטרומענט — די ליטעראָרישע שפראך, וואָם ניט אין ניכען פושקינען א מעגליכקייט צו שרייבען זיינע מעלאָדישע פערזען און טורגענייעוו'ן זיין ניט־וויניצינער מעלאָדישע פראָזע. שוין פון דער אויטאָביאָגראפיע פון דעם מארטירער קירך־שפאלטער אוואקום האָט מען געקאָנט פאָראויסזעהען דעם וועדט פון דער אומגאנגס־שפראך פון דעם רוסישען פאָלק פאר ליטעראָרישע צוועקען.

טרעטיאקאָווסקי, מיט זיינע אומגעלומפערטע פערזען, און

*) צוויי אומזיסטיגע אויסגאבען זיינען ערשינען, אויינע דורך הערצענ'ען אין לאָנדאָן (אין דעם יאָהר 1858), די צווייטע אין לייפציג (אינ'ם יאָהר 1876).

ספעציעל לאמאנאסאוו און דערושאווין מיט זייערע אדעס, האבען ענדגילטיג ארויסגעטריבען די סילאבישע פארם, וואס איז צו אונז ארייגגעדרונגען פון פראנקרייך און פוילען און באפעסטיגט די טאנישע, ריטמישע פארם, וועלכע איז שוין אונטערגעוואגט געווארן דורך דעם פאלקס־ליד גופא. לאמאנאסאוו האט באשאפען די פאפולערע וויסנשאפטליכע שפראך; ער האט ערפונדען אן אנ־צאהל נייע ווערטער און האט באוויזען אז די לאטיינישע און אלט־סלאווישע קאנסטרוקציעס זיינען פיינדליך צום גייסט פון דער רוסישער שפראך און אינגאנצען איבעריג. די עפאכע פון יעקא־טעריגא דער צווייטער האט ארייגגעבראכט אין דער געשריבענער ליטעראטור נאך מעהר פארמען פון דער געוועהנטליכער טאג־טעג־ליכער שפראך, געבארגט אפילו פון דעם פויערים־קלאס; נאוויקאוו האט באשאפען א רוסישע פילאזאפישע שפראך — נאך אלץ טאקע א שווערע, צוליב דעם מיסטישען אונטערשלאג, אבער בכלל אויס־געצייכענט צוגעפאסט, ווי עס האט זיך ארויסגעוויזען מיט עט־ליכע יאהרצענדליגע שפעטער, צו אבסטראקטע מעטאפיזישע ויכוחים. אויף אזא אופן זיינען די עלעמענטען פאר א גרויסער און אריגינעלער ליטעראטור געווען פארטיג. זיי האבען נאר גע־דארפט א באלעבענדען גייסט, וואס זאל זיי אויסנוצען פאר העכע־רע צוועקען. דאס איז געווען דער זשעני פון פושקין. נאר איידער מיר וועלען צו איהם איבערגעהן, מוז מען זיך אפשטעלען אויף דעם היסטאריקער און נאוועליסט קאראמזין און אויך אויף דעם דיכטער זשוקאווסקי, וויל זיי קייטלען צוזאמען אט־די צוויי עפאכעס.

קאראמזין (1766־1826) האט, מיט זיין מאנומענטאלען ווערק „די געשיכטע פון דעם רוסישען שטאאט", אויפגעטאן אין דער ליטעראטור, וואס די גרויסע מלחמה פונ'ם יאהר 1812 האט אויפ־געטאן אין דעם נאציאנאלען לעבען. ער האט אויפגעוועקט דעם נאציאנאלען באוואוסטזיין און באשאפען א דויערענדיגען איני־טערעס אין דער געשיכטע פון דער נאציע, אין דער באשאפונג פון דער אימפעריע, אין דער אויסארבייטונג פון א נאציאנאלען כאראקטער און נאציאנאלע אינסטיטוציעס. קאראמזינ'ס „גע־שיכטע" איז אין גייסט געווען רעאקציאנער. ער איז געווען דער היסטאריקער פון דעם רוסישען שטאט, ניט פון דעם רוסישען

פּאָלק; ער איז געווען דער דיכטער, וואָס האָט באזונגען די טוגעדען פון דער מאַנארכיע און די חכמה פון איהרע הערשער, אָבער ניט קיין באַאַבאכטער פון דער ארבייט, וואָס די אומבאקאַנטע מאסען פון דעם פּאָלק האָבען אויפגעטאָן. ער איז ניט געווען דער מענש צו פּארשטעהן די פּעדעראַליסטען פּרינציפּען, וואָס האָבען געהערשט אין רוסלאַנד ביז דעם פּופּצעהנטען יאָהרהונדערט; נאָך ווינציגער האָט ער באגריפען די געמיינדע־פּרינציפּען, וואָס האָבען אָנגע־פילט דאָס רוסישע לעבען, א דאנק וועלכע די נאציע האָט באַ־זיגט און קאָלאָניזירט אן אומגעהויערען קאָנטינענט. פּאר איהם איז די רוסישע געשיכטע נעווען די רעגעלמעסיגע, אָרגאַנישע אנט־וויקלונג פון א מאַנארכיע, אָנפאַנגענדיג פון דער ערשטער ערשיי־נונג פון דעם סקאַנדינאַווישען „וואַרינגיאַרן" ביז דער נעגענווארטינער צייט, און באשעפטיגט האָט ער זיך הויפּטזעכליך מיט באשרייבען די טאטען פון די מאַנארכען אין זייערע נצחונות און זייער אויפבויאונג פון דעם שטאַאט; נאָר, ווי עס טרעפט אָפט מיט רוסישע שריפטשטעלער, זיינען זיינע פּוס־נאָטיצען אליין נעווען א היסטאָריש ווערק. זיי האָבען אנטהאלטען אן אוצר פון אינפאָרמאציע בנוגע צו די קוועלען פון דער רוסישער געשיכטע און אָנגערעגט דעם נעווהנטליכען לעזער צו דענקען, אז די ערשטע יאָהרהונדערטען פון דער מיטעלאַלטערליכער רוסלאַנד, מיט איהרע זעלבסטשטענדיגע שטאַט־רעפּובליקען, זיינען נעווען א סך אינטערעסאַנטער אין דער ווירקליכקייט, ווי זיי זיינען פּאָרגע־שטעלט נעוואָרן אין דעם בוך*). קאַראַמזין איז ניט געווען קיין גרינדער פון א היסטאָרישער שול, נאָר ער האָט געוויזען די רוסישע לעזער, אז רוסלאַנד האָט א פּארגאַנגענהייט, וואָס איז כדאי צו שטודירן. אויסער דעם, איז זיין ארבייט נעווען א קונסט־ווערק. עס איז געשריבען נעוואָרן אין א בריליאַנטענעם סטיל, וואָס האָט צוגעווהנט די לעזער צו לייענען היסטאָרישע ווערק. דער רע־

*) היינטיגע צייט וויים מען שוין, וויפיל פּאַרבאַריטונגס־אַר־בייט, וואָס האָט געשאפען די מעגליכקייט פאר קאַראַמזינ'ס געשיכטע צו ערשיינען, איז געטאָן געוואָרן דורך די אָקאַדעמיקער שלעצער, מילער און שטריטער, און אויך דורך דעם אויבענדערמאַנטען היסטאָרי־קער שטשערבאַטאָוו, וועלכער האָט גרינטליך שטודירט די כראָניקעס, און וועמעס אנזיכטען קאַראַמזין האָט געניט נאָכגעפאָלגט אין זיין ווערק.

זעלטאט איז געווען, אז די ערשטע אויפלאגע פון זיין אכט־בענדינער „געשיכטע" (דרייַ טויזענט עקזעמפליאַרען) איז פארקויפט געוואָרן אין פינף־און־צוואַנציג טעג.

מען דארף אָבער באמערקען, אז קאראמזינ'ס איינפלוס האָט זיך ניט באגרעניצט מיט זיין „געשיכטע". נאָך שטארקער איז ער געווען דורך זיינע נאָוועלען און דורך די „בריף פון א רוסישען רייזענדען." אין זיינע „בריף" האָט ער געמאכט א פארזוך צו באקענען דעם ברייטען קרייז פון די רוסישע לעזער מיט די רע־זולטאטען פון איראָפעאישען געדאנק, פילאָזאָפיע, פאָליטישען און סאָציאלען לעבען; געמאכט א פארזוך צו פארשפרייטען הומאַני־טארישע אָנזיכטען, בעת מען האָט זיך אין זיי אזוי שטארק גע־נויטיגט אלם געגענגעוויכט צו דער טרויעריגער ווירקליכקייט פון דעם פאָליטישען און סאָציאלען לעבען; ער האָט אויך געזוכט צונויפצוקייטלען דאָס אינטעלעקטועלע לעבען פון אונזער לאנד מיט דעם אינטעלעקטועלען לעבען פון איראָפּא. וואָס איז שייך צו קאראמזינ'ס נאָוועלען, ערשיינט ער אין זיי אלם אמת'ער נאָכ־פאָלגער פון דעם סענטימענטאלען ראָמאַנטיזם; דאָס האָט זיך אָבער אין יענער צייט טאקע געפאָדערט, אלם רעאקציע געגען דער פסעוודא־קלאַסישער שול. אין איינער פון זיינע נאָוועלען („די אָרימע ליזא", 1792,) באשרייבט קאראמזין די ליידען פון א פוירען־מיידל, וואָס האָט זיך פארליבט אין אן אדעלמאן; דער אדעלמאן פארלאָזט איהר, און זי דערטרינקט זיך פאר צרות אין א טייכל. אט־דאָס פוירים־מיידל קומט, פארשטעהט זיך, ניט נאָך די היינטיגע רעאליסטישע פאָדערונגען. זי נוצט א זעהר פיינע שפראָך און איז גאָר ניט קיין פוירען־מיידל; נאָר דאָס גאנצע לעזענדע רוסלאנד האָט פארגאָטען פיל טרעהרען אויף די ליידען פון „דער אָרעמער ליזא" און דאָס טייכל, וואו דער פאר־פאסענער האָט דערטרונקען די העלדין, פלעגט אפט באזוכט ווערן פון מאָסקווער סענטימענטאלע יונגע מענער און פרויען. דער בא־גייסטערטער פראָטעסט געגען ליב־אייגענטום, וואָס מיר געפינען שפעטער אין דער מאָדערנער ליטעראטור איז שוין אויף אזא אופן נעהאט געבאָרן געוואָרן נאָך אין קאראמזינ'ס צייט.

ז ש ו ק א ו ס ק י (1783–1852), איז געווען א ראָמאַנטי־

שער דיכטער אין דעם אמת'ן זין פון דעם וואָרט, און אַן אמת'ער פּאַרעהרער פון פּאָעזיע, וועלכער האָט פּאָלשטענדיג באַגריפען איהר קראפט, וואָס פּאַראיידעלט דעם מענשן. אָריגינעלע ווערק האָט ער געשריבען ווינציג. ער איז הויפּטזעכליך געווען אַן איבערזעצער און האָט איבערזעצט אין זעלטען שעהנע רוסישע פערזען פּאָעמען פון שילער, אוליאנד, הערדער, בייראָן, טאָמאס מור און אַנדערע, ווי אויך די אָדיסעע, די אינדוסען־פּאָעמע „נאל און „דאמאיאנטי", און לידער פון די מערב־סלאָווען. די שעהנקייט פון די איבער־זעצונגען איז אזא, אז איך צווייפעל, צי עס זיינען פּאַראַן ערגעץ אין אַנדער שפּראַך, אפילו אין דער דייטשער, פונקט אזעלכע שעהנע רעפּראָדוקציעס פון פרעמדע דיכטער. פונדעסטוועגען, איז זשוקאָווסקי ניט געווען קיין פּשוט'ער איבערזעצער. ער פלעגט נעהמען ביי אַנדערע דיכטער נאָר דאָס, וואָס האָט געפונען אַן אָפּקלאַנג אין זיין נאטור, און וואָס ער אליין וואָלט געווען חשק געהאט אַנשרייבען אין דער פּאָרם פון א געדיכט. אומעטיגע געדאַנקען וועגען דעם אומבאַוואוסטען, א בענקשאפט נאָך ווייטע לענדער, די ליידען פון ליבע און דער צער פון צושיידונג — אָט די אלע געפיהלען, דורכגעלעבט פונ'ם דיכטער גופא — זיינען געווען די כאַראַקטעריסטישע שטריכען פון זיין פּאָעזיע. זיי האָבען אָפּ־געשפיגלט זיין אינערלעכען איך. איצטער קאָנען מיר אויסזעצען געגען זיין אולטרא־ראָמאַנטיזם, אָבער אָט־די ריכטונג, צו יענער צייט, איז געווען א רוף אויפצוואוועקען די בריים־הומאַניטאַרישע געפיהלען, און פון דעם שטאַנדפונקט איז זי געווען זעהר נויטיג פאר'ן פראָגרעס. דורך זיין פּאָעזיע האָט זשוקאָווסקי הויפּטזעכ־ליך אָפּגעלירט צו די פרויען, און ווען אונז וועט שפּעטער אויס־קומען צו רעדען וועגען דער ראָלע, וואָס די רוסישע פרויען האָבען געשפּילט, מיט א האלבען יאָהרהונדערט שפּעטער, אין דער אלגע־מיינער אנטוויקלונג פון זייער לאנד, וועלען מיר זעהען, אז זשו־קאָווסקי'ס רוף איז ניט געווען קיין אומזיסטער. בכלל, האָט זשוקאָווסקי געשטרעבט אויפצואוועקען די בעסטע זייטען פון דער מעשליכער נאטור. איין טאָן פעהלט אָבער אינגאנצען אין זיין פּאָעזיע: דער רוף צו פרייהייט, די וועגדונג צום בירגער־גע־פיהל. אָט דער רוף איז געקומען פון דעם דיכטער פון די „רע־קאבריסטען" — רילעיעוו.

די דעקאבריסטען

דער צאר אלעקסאנדער דער ערשטער איז דורכגענאנגען די זעלביגע עוואלוציע, וואס זיין באבע, יעקאטערינא די צווייטע, איז דורכגענאנגען. זיין בילדונג האט ער געקראגען ביי דעם רעפובלי־קאנער לא הארפא, און אנגעפאנגען זיין הערשאפט, ווי א נאנץ ליבעראלער מאנארך, גרייט צו געבען רוסלאנד א קאנסטיטוציע. פוילען און פינלאנד האט ער טאקע געגעבען א קאנסטיטוציע און געמאכט די ערשטע שריט אין אט דער ריכטונג אויך אין רוסלאנד. ער האט אבער ניט געוואגט צו באריהרן דאס רעכט פון לייב־איינענטום. נאכדעם איז ער צוביסלאך ארונטערגעפאלען אונטער דעם איינפלום פון די דייטשע מיסטיקער, זיך אנגעפאנגען צו שרעקען פאר די ליבעראלע אידעען און איבערגעגעבען די פיהרונג פון לאנד צו די ערגסטע רעאקציאנערען. אין דעם משך פון די לעצטע צעהן־צוועלף יאהר פון זיין הערשאפט, האט איבער רוס־לאנד פאקטיש רעגירט אראקטשעיעוו — א מאניאק פון ברוטא־ליטעט און מיליטאריזם, וואס האט אונטערגעהאלטען זיין אייג־פלום אויפ'ן צאר מיט דער גראבסטער חניפה און היפאקריטיש־סטער פרומקייט.

אט די באדינגונגען האבען, פארשטעהט זיך, געמוזט ארויס־רופען א ווידערשטאנד, נאך מעהר, וויל די נאפאלעאנישע מלחמות האבען געבראכט א גרויסע צאהל רוסען אין באריהרונג מיט מערב־אייראפע. די קריגס־צוגען, וואס מען האט געמאכט אין דייטש־לאנד, די אקופאציע פון פאריז דורך רוסישע סאלדאטען, האבען נעבראכט דערצו, אז א סך אפיצערען זאלען זיך באקענען מיט די אידעען פון פרייהייט, וועלכע האבען נאך אלץ געהערשט אין דער פראנצויזישער הויפטשטאט; אין דער זעלביגער צייט, האט אין דער היים נאוויקאוו'ס ארבייט אנגעפאנגען צו ברענגען פרוכט און די מאסאנען האבען ווייטער פארטגעזעצט זייער זאך. וען אלעקסאנדער דער ערשטער האט, נאכדעם ווי ער איז אונטערנ־פאלען אונטער דעם איינפלום פון מאדאם קרידענער און אנדערע דייטשע מיסטיקער, געשלאסען אינ'ם יאהר 1815, א הייליגען פארבאנד מיט דייטשלאנד און עסטרייך, כדי צו קעמפען נגען אלע ליבעראלע אידעען, האבען אין רוסלאנד זיך אנגעפאנגען צו

פּאַרמירן געהיימע געזעלשאפטן, — הויפּטזעכליך צווישען אפּי־ צירן — כדי צו שׂראשפּרייטען די אידעען פון פרייהייט, פון אפּשאפונג פון לייב־אייגענטום, פון גלייכהייט פאר דעם געזעץ, אלס די נויטיגע שריט צו דער אפּשאפונג פון דעם אבסאלוטיזם. יעדער, וואס האט געלייענט טאלסטאי׳ס „קריג און פרידען", מוז געדענקען „פּיער׳ן" און דעם איינדרוק, וואס די ערשטע באגעג־ נישׂ מיט א מאסאן האט געמאכט אויף אט־דעם יונגען מאן. „פּיער" איז א ריכטיגער פּאָרשטעהער פון א סך יונגע לייט, וואס זיינען שפּעטער באוואוסט געוואָרן אלס „דעקאבריסטען". ווי פּיער זיינען זיי געווען דורכגעדרונגען מיט ליבעראלע אידעען; פיל פון זיי האבען געהאסט לייב־אייגענטום און געשטרעבט אויב־ צופיהרן קאנסטיטוציאנעלע גראנטיעס; אייניג פון זיי (פּעס־ טעל, ריליעיוו), וואס האבען אנגעוואָרן די אפּנונג אויף דער מאנארכיע, האבען פּשוט גערעדט וועגען אומקערן זיך צום רע־ פובליקאנישען פערפאלזיזם פון דער אמעליגער רוסלאנד. צוליב אט־די צוועקען האבען זיי באשאפען זייערע געהיימע געזעלשאפטען.

עס איז באקאנט מיט וואס אט־די פּארשווערונג האט זיך גע־ ענדיגט. נאָר דעם פּלוצלונגדיגען טויט פון אלעקסאנדער דעם ערשטען אין זיד־רוסלאנד, האט מען אין פּעטערבורג געשוואָרן טרייהייט צו זיין ברודער קאנסטאנטין, וועלכער איז נאָר איהם ערקלערט געוואָרן אלס קיסר. וועז אבער מען האט זיך דערוואוסט אין דער הויפּט־שטאדט, אין עטליכע טעג ארום, אז קאנסטאנטין האט זיך אפּגעזאגט פון טראָן און אז קייזער וועט ווערן זיין ברור־ דער ניקאלאי, און וועז די פּארשווערער האבען ערפאהרן, אז מען האט זיי פּאר׳מסר׳ט ביי דער פּאליציי, האבען זיי באשלאסען אפּען ארויסצוטרעטען מיט זייער פּראגראם אין די גאסען און פּאלען אין דעם אומגליכען קאמף. אזוי האבען זיי טאקע געטאָן דעם 14־טען (דעם 26־טען) דעצעמבער, 1825, אויף דער „סענאט־ סקאיא פּלאשטשאד" אין פּעטערבורג. אויפ׳ן רוף פון די פּאר־ שווערער זיינען געקומען עטליכע הונדערט סאלדאטען פון פּאר־ שיידענע גווארדיע־פּאלקען. אויפ׳ן באפעהל פון ניקאלאי דעם ערשטען האט מען פינף פון אט־די רעוואלוציאנערען געהאנגען. די איבעריגע, ד. ה. ארום הונדערט יונגע לייט, די בליהונג פון דער רוסישער אינטעליגענץ, האט מען פּארשיקט אויף קאטאָרגע

קיין סיביר, וואו זיי זיינען פֿאַרבליבען ביז'ן יאָהר 1856. עס איז פּשוט שווער זיך פֿאָרצושטעלען דעם פֿאַרלוסט, אין א לאַנד וואָס איז ניט איבעריג רייך געווען אין אינטעליגענטע מענשען מיט נוטע אבזיכטען, וועלכע זאָלן פון די בעסטע פֿאַרשטעהער פון א גאַנצען דור איז אַרויסגעשטויסען געוואָרן פון דעם לעבען און נע־צוואונגען געוואָרן צו שווייגען. אפילו אין א מעהר ציוויליזירט לאַנד פון מערב־אייראָפּע וואָלט דאָס פּלוצליכע פֿאַרשווינדען פון אזוי פיל מענשען, פעהיגע נוט נאָר צו דענקען, נאָר אויך צו האַנדלען, געווען א שטאַרקער קלאַפּ פאַר'ן פֿאָלגרעם. אין רוס־לאַנד אָבער איז דאָס פּשוט געווען אן אומגליק — ספּעציעל נאָך, ווייל די הערשאַפט פון ניקאָלאַי דעם ערשטען האָט נעדויערט דרייסיג יאָהר, אינ'ם משך פון וועלכע עס פלעגט אויסגעלאָשען ווערן יעדער פונק פון פרייען געדאַנק, ווי נאָר ער האָט זיך באַוויזען.

אייגער פון די גלענצענדסטע פֿאַרשטעהער פון די „דעקאַב־ריסטען" איז געווען רילעיעוו (1795-1826), אייגער פון די פּינף, וואָס זיינען געהאַנגען געוואָרן דורך ניקאָלאַי דעם ערשטען. ער האָט געקרֿאָגען א גוטע בילדונג, און אין דעם יאָהר 1814 איז ער שוין געווען אן אָפיציר; אויף אזא אופן איז ער נאָר מיט עטליכע יאָהר געווען עלטער פון פושקין'ען. רילעיעוו האָט צוויי מאָל באַזוכט פראַנקרייך, אין דעם יאָהר 1814 און 1815, און נאָך דעם שלום־אָפּמאַך איז ער געוואָרן א ריכטער אין פעטערבורג. זיינע ערשטע ליטעראַרישע שאַפונגען זיינען געווען א רייהע באַלאַדען, וואָס האָבען צו טאָן מיט די לייטענדע פערזענלייכקייטען פון דער רוסישער געשיכטע. די מעהרסטע פון זיי זיינען פּשוט געווען פאַטריאָטישע, נאָר אייניגע האָבען שוין אנטפּלעקט די ליבע פון דעם דיכטער צו פרייהייט. די צענזור האָט ניט דערלאָזט אָט־די אַלע באַלאַדען געדרוקט צו ווערן, נאָר זיי זיינען פֿאַרשפּרייט נע־וואָרן איבער רוסלאַנד אין מאַנוסקריפּט. זייער פאָעטישער ווערט איז ניט געווען גרוים; נאָר שוין די נעכסטע פאָעמע פון רילעיעוו'ן, „וואינאַראָווסקי", און ספּעציעל עטליכע פראַגמענטען פון ניט פֿאַרענדיגטע פאָעמען, האָבען אָנגעדייט זיין מעכטיגען פאָעטישען טאַלאַנט, וואָס איז שטאַרק באַגריפֿט געוואָרן פון פושקין'ן, רילעיעוו'ס נאָהענטער פרייַנד. צום באַדויערן איז די פאָעמע

„וואינאראָווסקי" נאָר ניט באקאנט אין מערב אייראָפּע. אין איהר ווערט נעמאָלט דער קאמף פון אוקראינע, וואס האָט געשטרעבט צוריקצוקריגען איהר זעלבסטשטענדיגקייט אונטער פּעטער דעם ערשטען. בעת דער רוסישער צאר איז געווען פארנומען אין עקשנות'דינען קאמף געגען דעם גרויסען קריגסמאן, טשארלז דעם צוועלפטען, האָט דער אוקראַנישער העטמאן מאזעפּא באשלאָסען זיך צו פאראייניגען מיט טשארלס דעם צוועלפטען געגען פּעטער דעם ערשטען, כדי צו באפרייען זיין פאָטערלאנד פון דעם רוסישען יאָך. טשארלז דער צוועלפטער, ווי עס איז באוואוסט, איז צו־קלאפּט געוואָרן נעבען פּאָלטאווא און צוזאמען מיט מאזעפּא'ן אנטלאָפען קיין טערקיי. וואינאראָווסקי'ן, דעם אוקראינישען פּא־טריאָט, מאזעפּא'ס פרייַנד, האָט מען געפאנגען און פארשיקט קיין סיביר. דאָרטען, אין יאקוטסק, האָט ער באזוכט דעם היסטא־ריקער מילער, און רילעיעוו צווינגט איהם דערצעהלען די געשיכטע פון זיין לעבען צום דייטשען פּארשער. די בילדער פון דער סיבי־רישער נאטור ארום יאקוטסק מיט וועלכע עם פאנגט זיך אָן די פּאָעמע; די צוגרייטונג צו דער מלחמה אין אוקראינע און די מלחמה גופא; דאָס אנטלויפען פון טשארלס דעם צוועלפטען און פון מאזעפּא'ן; נאָכדעם די ליידען פון וואינאראָווסקי'ן אין יא־קוטסק, בעת זיין יונגע פרוי קומט צו איהם אין דעם גלות־לאנד און שטארבט דאָרטען — אָט די אלע סצענעס זיינען וואונדערבאר שעהן. דערביי האָבען די פערזען ערטערווייז, דורך דער איינפאָכ־קייט פון זייערע בילדער, ארויסגערופען באוואונדערונג אפילו ביי פּושקינ'ען. שוין צוויי אָדער דריי דורות לייענען אט־די פּאָעמע און זי רופט נאָך אלץ ארויס ביי יעדען נייעם דור די זעלביגע ליבע צו פרייהייט, דעם זעלביגען האס צו אונטערדריקונג.

קאַפּיטעל צוויי.

פּושקין און לערמאָנטאָוו

פּושקין: די שעהנקויט פון פּאָרם. — פּושקין און שילער. — זיין יוגענט; זיין פּארשיקונג; זיין שפּעטערדיגע קאריערע און טויט. — צויבער מעשיות: „רוסלאן און לודמילא". — זיין לירוק. — „בוירַניזם". — דראַמאַטישע ווערק. — „יעווגעני אָניעגין". — לערמאָנטאָוו: פּושקין אָדער לערמאָנטאָוו? — זיין לעבן: קאַווקאַז.—נאַטור־שפּאַציר.— שעלי'ם ווירקונג. — „דעמאָן". — „מצירי". — ליבע צו פּריוויטע. — זיין טויט. — פּושקין און לערמאָנטאָוו אַלס פּראָזע־שרייבער. — אַנדערע דיכטער און נאָוועליסטען פון דער זעלביגער עפּאָכע.

פּושקין.

די ענגלישע לעזער זיינען שוין ביז א געוויסען גראד אמאָל באַקאַנט געווען מיט פּושקין'ן. אין א ווערטפּולער זאמלונג פון זשורנאַל־ארטיקלען וועגען רוסישע שריפטשטעלער, וואָס פּראָפּעסאָר קולידזש פון קעמברידזש, מאַסאַטשוזעטס, האָט מיר געגעבען, האָב איך געפונען, אז נאָך אינ'ם יאָהר 1832, און שפּעטער, אינ'ם יאָהר 1845, האָט מען וועגען פּושקין'ן געשריבען, ווי וועגען א שריפטשטעלער, וואָס איז מעהר אָדער ווייניגער באַקאַנט געווען אין ענגלאַנד. אין די זשורנאַלען פּלעגט מען געבען אייניגע אי־בערזעצונגען פון זיינע לירישע לידער. שפּעטער איז פּושקין ביז א גענוייסען גראד פּארנאכלעסיגט געוואָרן אין רוסלאַנד נופּא, און, ממילא, נאָך מעהר אין אויסלאַנד, און אפילו איצט איז נאָך אין דער ענגלישער ליטעראַטור ניט פּאַראַן קיין איבערזעצונג פון זיינע ווערק, וואָס פּאַסט פּאַר אזא גרויסען דיכטער. פּארקערט, אין פּראַנקרייך — א דאַנק טורגענעוו'ן און פּראָפּעסאָר מערימען, וואָס האָבען אין פּושקין'ן געזעהן איינעם פון די גרעסטע דיכטער פון דער וועלט — און אין דייטשלאַנד, זיינען אַלע וויכטיגסטע ווערק

פונ׳ם רוסישען דיכטער באקאנט צו געביל׳דעטע מענשען דורך גוטע איבערזעצונגען, פון וועלכע אייניגע זיינען פשוט וואונדערבאר. מען דארף אבער באמערקען, אז צום גרויסען לעזענדען עולם איז דער רוסישער דיכטער ניט באקאנט, אויסער אין זיין אייגען פאטערלאנד.

די אורזאך פאר וואס פושקין איז ניט געווארן דער ליבל׳ינג פון די מערב־איראָפעאישע לעזער איז לייכט צו פארשטעהן. זיינע לירישע פערזען קאָן מען ניט אימיטירען: נאָר א גרויסער דיכטער קאָן זיי אָנשרייבען. זיין גרויס ווערק אין פערזען, „יעווגעני אָניעגין", איז געשריבען געווארן אין אזא רוהיגען לייכטען סטיל, מיט אזא בילד׳ליכקייט אין דעטאל׳ען, אז עס האָט צו זיך קיין גל׳ייכען ניט אין דער איראָפעאישער ליטעראטור. זיין באארבייטונג אין פערזען פון רוסישע פאל׳קס־מעשיות ווערן באוואונדערט פון די לעזער. נאָר מיט דעם אויסנאם פון זיינע לעצטע שאפונגען אין דעם דראמאטישען סטיל, זיינען אין פושקין׳ס פאָעזיע ניטאָ יענע טיפע און ערהאבענע אידעען, וואָס זיינען אזוי כאראקטעריס־טיש פאר געטהע׳ן און שיל׳ער׳ן, שעל׳י׳ן, ביירא׳ן, בראונינג׳ן און וויקטאָר הוגאָ. די שעהנע פארם, דער געלונגענער אויסדרוק, די אומפארגל׳ייכל׳יכע באהערשונג פון פערז און גראם, זיינען זיינע הויפט־כאראקטעריסטישע שטריכען — ניט די שעהנקייט פון זיינע אידעען. אין פאָעזיע אָבער זוכען מיר געוועהנל׳יך די העכערע אינספיראציע, די ערהאבענע אידעען, וואָס העל׳פען אונז צו ווערן בעסער. ביים ל׳ייענען פון פושקינ׳ס פערזען, איז דער רוסישער לעזער נאָכאָנאנד געניגט אויסצושרייען: „ווי שעהן דאָס איז געזאָגט! עס קאָן ניט, עס דארף ניט געזאגט ווערן אויף אן אנדער אופן". ל׳ויט אט־דער שעהנקייט פון פארם שטעהט פושקין ניט נידעריגער פון קיינעם פון די גרעסטע דיכטער. אין זיין אופן אויסצודריקען אפי׳לו די אומוויכטיגסטע באמערקונגען, באשרייבען די מינדסטע דעטאל׳ען פון דעם טאג־טעגל׳יכען ל׳עבען, אין דער פארשיידענאר־טיגקייט פון מענשל׳יכע געפיהל׳ען, וואָס ער האָט אויסגעדריקט, און אין די צארטע אויסדרוקען פון ל׳יבע, וואָס זיינען פארהאן אין זיין פאָעזיע, און, ענדל׳יך, אין זיין אינדיווידואל׳יטעט, וואָס שפיגעלט זיך אזוי בולט אָפּ אין אל׳ע, וואָס ער האָט געשריבען — איז ער זיכער א גרויסער דיכטער.

עס איז אומגעהייער אינטערעסאנט צו פארגלייכען די לירישׂ פון פושקינ'ען מיט דער לירישׂ פון שילער'ן. שטעלט מען צוזאמ אן א זייט די גרויסקייט און פארשידענארטיגקייט פון די נענג־שטאנדען, וואס שילער האט באנוצט, און מען פארגלייכט נאר יענע פאעטישע שאפונגען, וואו ביידע דיכטער ריידען וועגען זיך אליין, פילט מען גלייך, אז שילער'ס פערזענליכקייט שטעהט אומ־געהייער העכער אין טיפקייט פון געדאנק און פילאזאפישער אומ־פאסונג פון לעבען, ווי דאס געשיקט, עטוואס צובאלעזט און אויבערפלעכליך קינד, וואס פושקין איז געווען. אין דער זעלביגער צייט אבער האט זיך פושקינ'ס אינדיווידואליטעט א סך טיפער אפגעשפיגעלט אין זיינע ווערק. פושקין איז געווען פול מיט לעבענס־ענערגיע, און זיין אייגענער „איך" האט זיך אפגע־שפיגעלט אין אלץ, וואס ער האט געשריבען; א מענשליך הארץ, פול מיט פייער קלאפט אנגעשטרענגט אין אלע זיינע פערזען. אט־דאס הארץ איז א סך וועניגער סימפאטיש, ווי שילער'ס, נאר דער־פאר אנטפלעקט דאס זיך אינטימער צום לעזער. אין זיינע בעסטע לירישע לידער האט שילער ניט איבערשטיגען פושקינ'ען מיט א בעסערן אויסדרוק פון געפיהל אדער מיט א גרעסערער פארשיידענ־ארטיגקייט פון אויסדרוק. אין דער הינזיכט שטעהט פושקין, בלי ספק, זייט ביי זייט נעבען גטהע'ן.

פושקין איז געבאָרן געוואָרן אין אן אריסטאקראטישער פאמיליע אין מאסקווע. פון זיין מוטער'ס צד איז אין זיינע אדערן געפלאסען אפריקאנישׂ בלוט: זי איז געווען א שהנע קרעאלקע, דאס אייניקעל פון א נעגער, וואס האט געדינט ביי פעטער דעם ערשטען. זיין פאטער איז געווען א טיפישער פאר־שטעהער פון דעם אדעל פון יענער צייט: צו'פטר'ט א גרויס פאר־מעגען, האט ער נאכלעסיג אפגעלעבט זיין גאנץ לעבען מיט הו־ליאנקעם, אין א הויז האלב־מעבלירט און האלב־לייריג. ער האט ליב געהאט די לייכטערע פראנצויזישע ליטעראטור פון יענער צייט, ליב געהאט צו דיסקוטירן וועגען יעדער זאך, וואס ער האט נאר־וואס ארויסגעשפיגעלט פון די פראנצויזישע ענציקלאפעדיסטען, צונויפגעזאמעלט ביי זיך אין הויז אלע מעגליכע ליטעראריש פראָ־מינענצען, רוסישע און פראנצויזישע, וואס פלעגען, פארבייגא־רענדיג, זיך אפשטעלען אין מאסקווע.

פּושקינ׳ס באָבע און זיין אלטע ניאַנע זיינען געווען דעם צו־קונפטיגען דיכטער׳ס בעסטע פרויַנט אין זיין יוגענט. ביי זיי האָט ער געקראָגען זיין פולקאָמענע קענטעניש פון דער רוסישער שפּראַך; און דורך זיין ניאַניע, מיט וועלכער ער פלעגט שפּעטער פּארבריינגען די לאַנגע ווינטער־נעכט, בעת די פּאָליציי האָט איהם געצוואונגען צו וואוינען ביי זיך אויפ׳ן מאיאָנטאָק, האָט ער זיך צוזוי אויסגעצייכענט באקאַנט מיט דער רוסישער פּאָלקלאָר און מיט דעם רוסישען אופן פון אויסדרוק, וואָס האָט צוגעגעבען אי זיין פּאָעזיע, אי זיין פּראָזע אזא וואונדערבאר־רוסישען כאראקטער. אויף אזא אופן, האָבען מיר צו פּארדאַנקען אָט־די צוויי פרויען פּאר דער באשאפונג פון דער מאָדערנער, לייכטער, בויזאמער רו־סישער שפּראַך, וואָס פושקין האָט אריינגעבראכט אין אונזער ליטעראטור.

דער יונגער דיכטער האָט געקראָגען זיין בילדונג אין פּעטער־בורג, אין דעם צארסקאָסעלסקען ליציאום, און נאָך איידער ער איז פּרוים פון דער שול האָט ער שוין געהאט א רעפוטאציע פון אן אויסערגעווויינטלעכען דיכטער, אין וועמען דערוואַווין האָט דער־זעהן מעהר פון א נעווויינטלעכען נאכפאָלגער, און וועמען זשוקאָווסקי האָט נעשענקט זיין פּארטרעט מיט דעם פאָלגענדען אויס־שריפט: „צו א תלמיד, פון זיין באזיגטען לערער". צום אומגליק, האָט פושקינ׳ס היציגע נאטור איהם אפּגעצויגען פון די ליטעראַרישע קרייזען און פון די קרייזען פון זיינע בעסטע פרויַנט, די דעקאבריסטען פושין און קיכעלבעקער — צום זומף פון פויל אומבאדייטענדע אריסטאָקראטען, צווישען וועלכע ער האָט פּאר־שוועדט זיין לעבענס־ענערגיע אין אויסגעלאסענע הוליאנקעם. איינינע שטריכען פון אָט־דעם פּאָכען, פּוסטען לעבען האָט ער אליין באשריבען אין „יעווגעני אניעגין".

זייענדיג אין פרויַנטליכע באציהונגען מיט דער יוגענט, וואָס איז מיט עטליכע יאָהר שפּעטער ארויסגעטראטען אויפ׳ן סענאטסקע פּלאַץ אין פּעטערבורג צו קעמפען געגען דער אויטאָקראטיע און לייב־אייגענטום, האָט פושקין אנגעשריבען אן „אָדע צו דער פרייהייט" און עטליכע קלענערע פּאָעטישע שאפונגען, וואָס האָבען אויסנערריקט די רעוואָלוציאָנערסטע אידעען, ווי אויך סאטירעם געגען די רוסישע הערשער פון יענער צייט. דער פּועל יוצא דער־

פון איז נעווען, אז אינ׳ם יאָהר 1820, בעת פושקין איז סך־הכל אלט נעווען צוואנציג יאָהר, איז ער ארויסגעשיקט געוואָרן קיין קישיניאָוו, דעמאָלט א זעהר קליין שטעדטעל, אין דער נאָר־וואָס אנעקסירטער בעסאראביע, וואו ער האָט גענפירט א זעהר צולאָזענעם לעבען, און איז אפילו צוגעשטאנען צו א באנדע וואנדעראנדע ציגיינער. צום גליק, האָט מען איהם ערלויבט ארויסצופאָרן פון דעם שטויבינען און אומעטיגען שטעדטעל און אונטערגעמען, אין דער גענזלשאפט פון דער לִיבענסווירדיגער און גענילדעטער פאמיליע ראיעווסקי, א רייזע קיין קרים און קיין קאווקאז; אלם רעזולטאט פון אט־דער רייזע זיינען ערשינען עטליכע פון פושקינ׳ס בעסטע לירישע שאפונגען.

אינ׳ם יאָהר 1824, וועו זיין אויפפירונג האָט נעמאכט אומגעלִיך זיין וויטערדיגע פארווילונג אין אדעם (און אפשר וויל מען האָט מורא געהאט, אז ער זאָל ניט אנטלויפען קיין גריכענלאנד צו בייראָן), האָט מען איהם באפוילען זיך אומקערן אין צענטראל־רוסלאנד און זיך באזעצען אויף זיין קליינעם מאיאנטעק, מיכאילאָווסקאיע, אין פסקאָווער גובערניע, וואו ער האָט אנגעשריבען זיינע בעסטע זאכען. דעם 14טען דעצעמבער, 1825, בעת עם האָט אויסגעבראכען דער אויפשטאנד אין פעטערבורג, איז פושקין נעווען אין מיכאילאָווסקאיע, א־ניט וואָלט ער, ווי דער גרעסטער טייל פון זיינע פרייַנט־דעקאבריסטען, נעווען געענדיגט זיין לעבען אין סיביר. איהם האָט זיך איינגעבעו צו פארברענען אלע זיינע פאפירען איידער די נעהיים־פּאָליציי האָט זיי פארכאפט.

אין א קורצער צייט ארום נאָך אט־דער נעשעהעניש האָט מען איהם ערלויבט זיך אומצוקערן קיין פעטערבורג: ניקאָלאי דער ערשטער האָט זיך אונטערנומען צו זיין דער צענזאָר אויף זיינע פערזען און שפעטער האָט ער איהם געמאכט פאר א קאמער־יונקער. דעם אָרימען פושקינ׳ען איז, אויף אזא אופן, אויסגעקומען צו פיהרן א פוסט לעבען פון א קליינעם באאמטען אין דעםווינטער־פאלאץ, און אזא לעבען האָט ער געהאסט מיט׳ן גאנצען הארצען. די פני׳ם קייזערליכען הויף און די ביוראָקראטען האָבען איהם קיינמאל ניט געקאנט מוחל זיין, וואָס ער, א פרעמדער, ניט פון זייער קרייז, האָט זיך נערעכענט פאר אזא גרויסען מענשען אין רוסלאנד; פושקינ׳ס לעבען פלעגט שטענדיג פארביטערט ווערן דורך די

קלייניליכע אטאקעס, וואָס האָבען זיך אויף איהם געשאָטען פון אלע זייטען. צו די אלע צרות האָט ער נאָך געהאט דעם אומגליק חתונה צו האָבען מיט א שעהנהייט, וואָס איז לחלוטין ניט פעהיג געווען אָפצושאצען זיין זשעני. אין דעם יאָהר 1837 האָט ער צו־ליב איהר געמוזט גיהן אויף א דועל, אין וועלכען ער איז דער־הרג׳עט געוואָרען, אינ׳ם עלטער פון פינף און דרייסיג יאָהר.

איינע פון זיינע ערשטע שאָפונגען, וואָס ער האָט אָנגעשריבען כמעט באלד, ווי ער האָט פארלאָזט די שול, איז געווען „רוסלאָן און לודמילא", א צויבער־מעשה, באארבייט אין וואונדערבארע פערזען. דער דאָמינירענדער עלעמענט פון אָט־דער פאָעמע איז דאָס וואונדערלאנד, וואו „א גרינער דעמב שטעהט בייס ים־ברעג, און א געלערנטע קאַץ שפאַצירט ארום דעמב, אויף א קייט, וואָס ציהט זיך פונ׳ם בוים; זינגט וועז זי נעהט רעכטס — דער־צעהלט א מעשה וועז זי נעהט לינקס..." די פאָעמע פאנגט זיך אָן מיט דער באשרייבונג פון דער חתונה פון דער העלדין, לודמילא; ענדליך פארענדיגט זיך די לאנגע חתונה־סעודה און לודמילא נעהט אָפ מיט איהר מאן; פלוצלונג רוקט זיך אָן א פינסטערניש, עס קראכען דונערען, און אין דעם שטורם וועדט לודמילא פער־שוואונדען. א שרעקליכער מכשף פונ׳ם שוואַרצען ים האָט זי אויסגעכאפט — א לענגעראַרישער רמז אין דער פאָלקס־פאָעזיע אויף די אפטע איבערפאלען פון די נאָמאדען פון דרום־רוסלאנד. דער אומגליקליכער מאן, און אויך דריי אנדערע יונגע לייט, וואָס האָבען זיך פריהער גע׳שדכנ׳ט צו לודמילא׳ן, זאָטלען אָן זייערע פערד און לאָזען זיך אוועק זוכען די פארשוואונדענע שעהנהייט. פון זייערע ערפארונגען וועדט צוזאמענגעשטעלט דער אינהאלט פון דער פאָעמע, וואָס איז אָנגעזאפט אי מיט ריעענדע פאסירונגען, אי מיט וויציגע עפיזאָדען. נאָך פיל זעלטענע צופאלען, זוכט רוסלאָן, ענדליך, אָפ זיין לודמילא׳ן און אלץ ענדיגט זיך גוט, ווי עס ענדיגען זיך געווייגטליך פאָלקס־מעשות *).

*) דער גרויסער קאָמפאָזיטאָר גלינקא האָט געשאפען פון אָט־דער צויבער־מעשה א זעלטען שעהנע אָפערע („רוסלאָן און לודמילא"), אין וועלכער רוסישע, פינישע, טערקישע און אָריענטאַלישע מוזיק וועדט גע־ברויכט, כדי צו כאַראקטעריזירען די פארשיידענע העלדען.

דאָס איז נעווען א פּוליטענדיג יוגענטליכע שאפונג, אָבער איהר עפעקט אויף רוסלאנד איז נעווען גוואלדיג. דער קלאסיציזם, ד. ה. דער פסעוודא־קלאסיציזם, וואָס האָט דעמאָלט נעהערשט, איז באזיגט געוואָרן אויף שטענדיג. די פּאָעמע האָט מען פשוט נעשלונגען, אויסגעלערענט אויף אויסווייניג נאנצע זייטלאך פון איהר, און מיט אָט־דער צויבער־מעשה'לע איז באשאפען נעוואָרן די מאָדערנע רוסישע ליטעראטור, — אן איינפאכע, א רעאלים־טישע אין איהרע באשרייבונגען, א באשיידענע אין איהרע בילדער און פאבעלס, אן ערנסטע און לייכט־הומאָריסטישע. באמת קאָן מען זיך נאָר ניט פאָרשטעלען קיין גרעסערע איינפאכקייט אין פערז, ווי די, וואָס פושקין האָט שוין דערגרייכט אין אָט־דער פאָרמע. עס איז אבסאָלוט אוממעגליך פאר דעם ענגלישען לעזער זיך צו שאפען א באגריף וועגען אָט דער פּאָעמע כל זמן זי איז ניט איבערזעצט דורך א זעהר באנאבטען ענגלישען דיכטער. עס איז נענוג צו זאָגען, אז די פערזען פון אָט־דער פּאָעמע זיינען וואונדער־באר מוזיקאליש, און זי אנטהאלט ניט קיין איין שטעל, וואו דער פארפאסער האָט נעברויכט אן אומנעווייניגטליך אָדער פארעלטערט וואָרט, אויסער די וועלטער, וואָס וועלן נעווייניגטליכען נעשפּרעך.

דונערען האָבען זיך א שאָט נעטאָן אויף פושקינ'ען פון דעם פסעוודא־קלאסישען לאנער, וועלן אָט־די פּאָעמע איז ערשינען. מען דארף זיך נאָר דערמאָנען אן די „דאפנעס" און „כלאָעס", וואָס האָבען אָנגעפילט די דאמאָלסדיגע פּאָעזיע, אן דער פריסטערליכער פּאָזע, וואָס דער דיכטער פלעגט אָננעמען, בעת ער האָט זיך נע־וועלדט צו דעם לעזער, וועט מען באגרייפען, ווי די נאנצע פסעוודא־קלאסישע שול האָט זיך באליידיגט. פלוצלונג עפעס האָט זיך באוויזען א דיכטער, וואָס האָט אויסגעדריקט זיינע געדאנקען אין שעהנע בילדער, אָהן אָט־די אלע באפוצונגען. א דיכטער, וואָס האָט אריינגעבראכט אין דער פּאָעזיע די פשוט'ע שפראך, וועלכע יעדער אייגער נוצט, און דערצעהלט מעשיות עפעס נאָר ווי פאר קינדער. מיט איין שניט פון זיין שווערד האָט פושקין צוהאקט אלע פענטעס, וואָס האָבען געהאלטען אין שקלאפעריי די רוסישע ליטעראטור.

די צויבער־מעשות, וואָס ער האָט נעהערט פון זיין אלטער

ניאניע, האָבען איהם געגעבען דעם מאטעריאל ניט נאָר פאר „רוס־לאן און לודמילא", נאָר פאר א גאנצער רייע פאָלקס־מעשות, אין וועלכע די פערזון זיינען אזוי נאטירליך, אז וועו מען לייענט נאָר איין וואָרט בעט זיך שוין גלייך דאָס נעקסטע וואָרט אליין, און דאָס וואָרט — א ווייטערדיגם, וויי! מען קאָן פשוט די זאך ניט זאָגען אויף קיין אנדער אופן, ווי פושקין זאָגט דאָס. — „אָט־טאקע אזוי דארף מען דאָך דערצעהלען א מעשה!" — פלעגען די לעזער אומעטום אין רוסלאנד באגייסטערט אויסשרייען, און דער קאמף געגען די פסעוודא־קלאסיקער איז געוואונען געווארן אויף שטענדיג.

אָט־די איינפאכקייט פון אויסדרוק האָט כאראקטעריזירט פושקינ'ען אין אלץ, וואָס ער האָט נאָכדעם געשריבען. ער האָט זיך מיט איהר ניט צושוידט אפילו בעת ער האָט געשריבען וועגען זאָגענאנטע ערהאבענע ענינים, ניט צושוידט אין די ליידענשאפט־ליכע אָדער פילאָזאפישע מאָנאָלאָגען פון זיינע לעצטע דראמעס. אָט־דאָס מאכט פושקינ'ען אזוי שווער צו איבערזעצען אין ענגליש, וויי! אין דער ענגלישער ליטעראטור פונ'ם ניינצענטען יאָהר־הונ־דערט איז וואַרדסוואָרט דער אייניגער דיכטער, וואָס האָט נע־שריבען מיט דער זעלביגער איינפאכקייט. נאָר אין דער צייט, וועו וואַרדסוואָרט האָט ארויסגעוויזען אָט־די איינפאכקייט הויפט־זעכליך אין די באשרייבונגען פון שהנע און רוהיגע ענגלישע לאנד־שאפטען, רעדט פושקין מיט דער זעלביגער איינפאכקייט וועגען מענשליכען לעבען, און זיינע פערזון פליסען אזוי לייכט, ווי פראָזע; זיי זיינען פריי פון קינסטליכע אויסדרוקען אפילו וועו ער באשרייבט די שטורעמדיגסטע מענשליכע ליידענשאפטען. אין זיין פאראכטונג צו אלץ, וואָס איז איבערטריבען און טעאטראליש און אין זיין אנטשלאָסענקייט ניט צו האָבען קיין מגע ומשא מיט „דעם טויט־בלאָסען טראגישען אקטיאָר, וואָס שמידט אויס א שווערד פון קארטאָן", — איז ער געווען אן אמת'ער רוס, און ער האָט פיל געהאָלפען איינצופירן אי אין דער געשריבענער ליטע־ראטור, אי אויף דער ביהנע, יענעם געשמאק צו אינפאכקייט און ערנסטקייט אין אויסדרוק פון גפעילען, מוסטערען פון וועלכע מיר וועלען אזוי אָפט טרעפען אויף די זייטלאָך פון אָט־דעם בוך.

דער הויפט כח פון פושקינ'ען איז געווען אין זיין לירישער פאעזיע, און דער גרונט־טאָן פון אָט־דער פאעזיע איז געווען ליבע.

די שרעקליכע ווידערשפרוכען צווישען אידעאל און ווירקליכקייט, פון וועלכע עס האָבען געליטען טיפערע מוחות, אזעלכע ווי געטהע, אדער בייראָן, אדער היינע, זיינען פאר פושקינ'ן געווען פרעמד. פושקין איז געווען א מעהר אויבערפלעכליכע נאטור. מען דארף אבער באמערקען, אז א מערב־איראָפעאישער דיכטער באזיצט אזא ירושה, וואָס דער רוסישער דיכטער האָט ניט. יעדער לאנד פון מערב־איראָפע איז דורכגענאנגען דורך פעריאָדען פון גרויסען נא־ציאָנאלען קאמף, אין דער צייט פון וועלכע עס זיינען טיף בארירט געוואָרן די גרויסע פראגען פון מענשליכער אנטוויקלונג. גרויסע פאָליטישע קאָנפליקטען האָבען ארויסגערופען טיפע ליידענשאפ־טען; זיי האָבען באשאפען טראגישע לאגעס; זיי האָבען סטי־מולירט די שעפפערישע קראפט אין א הויכער ערהאבענער ריכ־טונג; אבער אין רוסלאנד זיינען די גרויסע פאָליטישע און רע־ליגיעוע באוועגונגען פונ'ם זיבעצענטען יאָהר־הונדערט און די פר־גאטשאוו־באוועגונג אינ'ם אכצענטען יאָהר־הונדערט, געווען פויע־רים־אויפשטאנדען, אין וועלכע די געביל־דעטע קלאסען האָבען קיין אנטייל ניט גענומען. דער אינטעלעקטועלער האָריזאָנט פון א רוסישען דיכטער איז דערפאר גאנץ שמאל. נאָר עפעס איז פאראן אין דער מענשליכער נאטור, וואָס לעבט שטענדיג, וואָס געפינט שטענדיג אן אָפּקלאנג אינ'ם מענשליכען הארץ. דאָס איז ליבע; און פושקין, אין זיין לירישער פאָעזיע, האָט פאָרגעשטעלט די ליבע אין אזוי פיל פארשיידענע לאגעס, אין אזעלכע שעהנע פאָרמען און מיט אזא פארשיידענארטיגקייט פון שאטירונגען, אז אויף אָט־דעם געביט האָט ער צו זיך ניט קיין גלייכען. אויסער דעם האָט ער אָפּט צו ליבע צוגעגעבען אזא ראפינירטען, אזא הויכען אויסדרוק, אז זיין העכערער באגריף פון ליבע האָט איבערגעלאָזט אזעלכע טיפע שפורען אויף דער וויטערדינער רוסישער ליטעראָ־טור, ווי געטהע'ס ראפינירטע פרויען־טיפען האָבען געלאָזט אין דער וועלט־ליטעראטור. נאָך פושקינ'ס שרייבען, איז שוין פאר א רוסישען דיכטער אוממגליך געווען צו רעדען וועגען ליבע ניט אזוי ערנסט, ווי ער.

אין רוסלאנד פלעגט מען אָפּט פושקינ'ן רופען דער רוסישער בייראָן. אָט־דער פארגלייך איז קוים ריכטיג. ער האָט זיכער אימיטירט בייראָנ'ן אין אייניגע פאָעמען זיינע; נאָר אָט־די

אימיטאציע, — לכל הפחות אין „יעווגעני אניעגין", — האט זיך אבער אויסגענאסען אין א גלענצענדער אריגינאלער שאפונג. ביי־ראנ׳ס היציגער פראטעסט געגען דעם קאנוונציאנאלען לעבען פון דער אייראפעאישער געזעלשאפט האט זיכער געמאכט א טיפען איינדרוק אויף פושקינ׳ען, און עס איז געווען א צייט, וואס אויב ער זאל נאר געווען קאנען ארויס פון רוסלאנד, וואלט ער זיכער נעווען צונעשטאנען צו ביראנ׳ען אין גריכענלאנד.

נאר צוליב זיין אויבערפלעכלעכען כאראקטער, האט פושקין ניט נעקאנט משיג זיין, און נאך וויניציגער טיילען, די טיפקייט פון יענעם האס און פאראכטונג צו דער נאך־רעוואלוציאנערער אי־ראפע, וואס האט פארצערט ביראנ׳ס הארץ. פושקינ׳ס בירא־ניזם איז געווען אן אויבערפלעכלעכער און הגם ער איז שטענדיג גרייט געווען ארויסצוטרעטען געגען דער „בכבוד׳יגער" געזעל־שאפט, איז איהם דאך געווען אומבאקאנט יענע בענקעניש נאך פרייהייט און יענער האס צו היפאקריטסטוואָ, וואס האבען בא־גייסטערט ביראנ׳ען.

בכלל, איז פושקינ׳ס כח געלעגען ניט אין זיין איינפלוס צו דערהויבען דעם מענשען אדער איהם צו באגייסטערן פאר פריי־הייט. זיין עפיקוריזם, זיין בילדונג, וואס ער האט געקראגען פון פראנצויזישע עמיגראנטען, און זיין לעבען צווישען די צולאזענע העכערע קלאסען פון דער פעטערבורגער געזעלשאפט, האבען איהם געשטערט צו נעמען נאהענט צום הארצען די גרויסע פראבלעמען, וועלכע האבען זיך שוין געהאלטען אין צייטיגען אין דעם רוסישען לעבען. דערפאר טאקע איז ער שוין, בייס סוף פון זיין קורצען לעבען, מעהר ניט געקומען אין באריהרונג מיט יענע לעזער, וואס האבען נערעכענט אלס אומווירדיג פאר א דיכטער אריינצוקומען אין התפעלות פון דער מיליטעריישער מאכט פון רוסלאנד, נאכדעם ווי די ארמייען פון ניקאלאי דעם ערשטען האבען דערשטיקט פוילען, — און וואס, לויט זייער מיינונג, באשרייבען דעם ריזיג פון א פעטערבורגער ווינטער־סעזאן פאר א רייכען און פוילען פריי, האט נאך ניט געהייסען באשרייבען דאס רוסישע לעבען ,אין וועל־כען די שרעקען פון לייב־אייגענטום און אבסאלוטיזם זיינען געווארן אליץ ערנער און ערגער.

פושקינ׳ס אמת׳ער כח איז געלעגען אין דעם, וואס אין א משך

פון עטלעכע יאָהר האָט ער באשאפען די רוסישע ליטעראריש שפראך און באפרייט די ליטעראטור פון דעם טעאטראלישען אויפגעבלאָזענעם סטיל, וועלכער איז פריהער געווען א מוז פאר אלע וואס איז געדרוקט געוואָרן. פושקין איז נעווען גרויס אין זיינע וואונדערלעכע כחות פון פאָעטישער שאפונג: ער האָט באזעסן די נעניאלע פעהיגקייטען צו באשרייבען די איינפאכסטע עפיזאָדען פון דעם טאג־טעגלעכען לעבען אָדער די פשוט'סטע געפיהלען פון דעם סאמע געווייניטלעכען מענשען אויף אזא אופן, אז דער לעזער האָט זיי ווידער דורכגעלעבט; פון דער צווייטער זייט, האָט ער געקאָנט פון די מאָגערסטע מאטעריאלען אויפבויען און אויפלעבען א גאנצע היסטאָרישע עפאָכע — אזא שאפענדע קראפט און אין דער מאָס, האָט פון אלע, וואָס זיינען געקומען נאָך איהם, באזעסען נאָר איין טאלסטאי. ווייטער, איז פושקינ'ס קראפט געווען אין זיין טיפען רעאליזם — יענעם רעאליזם, פארשטאנען אין דעם בעסטען זין פונ'ם וואָרט, וואָס ער, פושקין, האָט דער ערשטער איינגעפירט אין רוסלאנד, און וואָס איז געווען, ווי מיר וועלען ווייטער זעהן, דער כאראקטעריסטישער שטריך פון דער גאנצער רוסישער ליטעראטור. און ענדליך, איז זיין כח — אין דער ברייטער הומאניטארישער עמפפינדליכקייט, מיט וועלכער עם זיינען דורכגעדרונגען אלע זיינע בעסטע שאפונגען, אין זיין לעבענס־לוסטיגקייט און אין זיין רעספעקט צו דער פרוי. וואָס איז שייך צו דער שהנקייט פון פאָרם, זיינען זיינע פערזען אזוי „לייכט", אז מען געדענקט זיי אויסווייניג, וועו מען לייענט זיי איבער צוויי אָדער דריי מאל. איצטער, וועו זיי זיינען ארייננגעדרונגען אין די ווייטסטע, פארוואָרפענסטע רוסישע דערפער, קווי־קען זיך מיט זיי מילאָנען פויערישע קינדער, נאָכדעם, ווי מיט זיי האָבען זיך געקוויקט אזעלכע ראפינירטע פילאָזאפישע דיכטער, ווי טורגעניעוו.

פושקין האָט אויך געפרואווט זיינע קרעפטען אין דער דראמע; און, אויף וויפיל מען קאָן משפט'ען פון זיינע לעצטע שאפונגען („דאָן זשואן" און „דער קארגער ריטער"), וואלט ער זיכער געווען דערגרייכט גרויסע רעזולטאטען אויך אויף דעם געביט, וועו ער זאל נאָר געווען לעבען לענגער. זיין „רוסאלקא" איז, צום באדויערען, געבליבען ניט פארענדיגט, אָבער וועגען איהרע דראמאטישע

מעלות קאָן מען שוין משפּט'ן לויט דעם, וואָס דאָרנאָמיזשסקי האָט פון איהר געמאכט אין זיין אָפּערע. אין זיין היסטאָרישער דראָמע „באָריס גאָדונאָוו", באזירט אויף די געשעהענישען אין די צייטען פון דעם פּרעטענדענט דימיטריוס, זיינען פּאָראָן עטלעכע אויסגעצייכענטע סצענעס, מיט א זעהר שארפען אנאליז פון די געפיהלען פון ליבע און אמביציע; נאָר בכלל, דארף מען אָט־דאָס ווערק גיכער אָנרופען א דראמאטישע כראָניק, ווי א דראמע. וואָס איז שוייך צו דעם „קאָרגען ריטער", צייגט אָט־דאָס ווערק אויף אין אויסערגעווייניטלעכער קראפט פון א צייטיגען טאלאנט; אייניגע שטעלען זיינען, בלי ספק, ווירדיג פּאר שעקספּיר'ס פּען. „דאָן זשואָן", וואָס איז דורכגעדרונגען מיט אן אמת שפּאנישער אטמאָספּערע, גיט א פּיל בעסערן באגריף פון דעם דאָן־זשואָן־טיפּ, ווי יעדע אנדער שילדערונג זיינע אין אנדערע ליטעראטורען, און האָט אלע מעלות פון אן ערשט־קלאסיגער דראמע.

פּאר דעם סוף פון זיין זעהר קורצען לעבען פאנגט זיך אָן ארויסצייגען אין זיינע ווערק סימנים פון א טיפערער לעבענס־פּארשטענדעניש. איהם האָט זיך, ווייזט אויס, צוגענעסען דאָס לעבען פון די העכערע קלאסען, און ווען ער האָט אָנגעהויבען צו שרייבען א געשיכטע פון דעם גרויסען פּויערים־אויפשטאנד, וואָס פּוגאטשאָוו האָט ארויסגערופען אין דער צייט פון דער ערשאפּט פון יעקאטעריגא דער צווייטער, האָט ער ערשט אָנגעהויבען צו פּארשטעהן און אָנטאפּען די אינערליכע פּרוזשינע פון דעם לעבען פון די רוסישע פּויערים. דאָס נאציאָנאלע לעבען איז פּאר איהם ערשינען א סך בריטער, ווי פריהער. אָבער זיין קאריערע איז אויף אָט־דער אנטוויקלונג־שטופע פון זיין זשעניע געקומען צו א פריהצייטיגען סוף. איהם האָט דער'הרג'עט, ווי מיר האָבען שוין פריהער געזאגט, אין א דועל, א מענש, וואָס האָט געהערט צו דער העכסטער געזעלשאפט.

דאָס פאָפולערסטע ווערק פון פושקין'ן איז זיין ראָמאן אין פערזען „יעווגעני אָניעגין". לויט זיין פאָרם דערמאָנט ער פיל אָן בייראָנ'ס „טשאיל'ד האראָלד", נאָר דער אינהאלט זיינער איז א ריין־רוסישער, און אנטהאלט אפשר די בעסטע באשרייבונג פון דעם רוסישען לעבען אי אין די הויפּט־שטעדט, אי אויף די קלענערע מאָנאסטקעם פון די פּריצים אין די דערפער. טשאיקאָווסקי, דער

קאמפאזיטאר, האט פונ׳ם סוזשעט פון דעם ראמאן געשאפען אן אפערע, וואס האט א גרויסען ערפאלג אויף דער רוסישער ביהנע. דער העלד פון דעם ראמאן, אניעגין, איז א טיפישער פארשטעהער פון דער נעזעלשאפט פון יענער עפאכע. ער האט געקראנען אן אויבערפלעכליכע בילדונג, טיילווייז ביי א פראנצויזישען עמי־גראנט, און טיילווייז ביי א דייטשען לערער און ער האט זיך אוים־געלערנט „וואס ניט איז" און „ווי ניט איז". צו ניינצען יאהר ווערט ער דער אייגענטימער פון א גרויסען פארמעגען, — וואס באשטעהט פון פויערים־פאנשטשעוויקעס, וועגען וועלכע ער הויבט ניט אן צו זארגען, — און איז, פארשטעהט זיך, אינגאנצען פאר־טיפט אין דעם לעבען פון דער העכסטער פעטערבורגער געזעל־שאפט. זיין טאג פאנגט זיך אן שפעט מיט לייענען א מענגע אינלאדונגען צו מיטאגען, נאכט־סעודות, בעלער און מאסקעראדען. ער איז, פארשטעהט זיך, א שטענדיגער באזוכער פון טעאטער, וואו ער שעצט דעם באלעט העכער, ווי די אומגעשיקטע דראמא־טישע ווערק פון די דאמאלסדינע רוסישע דראמאטורגען; א הויב־שען טייל פון טאג פארברייננט ער אין עלעגאנטע רעסטאראנען, און די נעכט — אויף בעלער, וואו ער שפילט די ראלע פון אן אנ־טוישטען יונגען מאן, מיד פון לעבען, און האלט זיך אין איין וויק־לען אין דעם מאנטל פון ביראניזם. מאכט זיך איהם גראד, אז ער דארף פארבהענגען א זומער אויף זיין מאיאנטעק, וואו ניט ווייט וואוינט דער יונגער דיכטער לענסקי, וואס האט נעקראנען זיין בילדונג אין דייטשלאנד און איז פול מיט דייטשען ראמאנטיזם. זיי ווערן גרויסע פריינט, און פארפיהרן א באקאנטשאפט מיט דער פאמיליע פון א גוטס־באזיצער אין זייער נאכבארשאפט. דער הויפט פון אט־דער פאמיליע, — די אלטע מוטער, — איז וואונ־דערבאר אפגעמאלט. איהרע צוויי טעכטער, טאטיאנא און אלגא, זיינען זעהר פארשיידען אין כאראקטער: אלגא איז א נאנץ שטילע לעבענס־לוסטיגע מיידעל, וואס פארטיפט זיך ניט אין קיין פראגען, און דער יונגער דיכטער פארליבט זיך אין איהר; עס האלט דערביי, אז זיי זאלען חתונה האבען. טאטיאנא אבער איז א פאעטיש מיידעל, און פושקין האט אוועקגעלענט דעם גאנצען וואונדערליכען כח פון זיין טאלאנט, כדי זי פארשטעלען אלס אן אידעאלע פרוי: אן אינטעליגענטע, א דענקענדע און א באגייס־

טערטע מיט אומקלאָרע שטרעבונגען צו עפּעס בעסערס, ווי דאָס פּראָזאישע לעבן, וואָס זי פירט. אָניעגין מאכט אויף איהר פון סאמע אָנפאנג א טיפען אײַנדרוק: זי פּאַרליבט זיך אין איהם; נאָר אָניעגין, וואָס האָט געהאט אזוי פיל נצחונות אין די העכערע קרייזען פון דער הויפּט שטאָדט, און וואָס טראָגט איצטער די מאסקע פון אנטוישונג, שענקט ניט קיין אויפמערקזאמקייט צו דער נאַיווער ליבע פון צן אָרימער דאָרפס־מיידל. זי שרייבט איהם א בריף און דערצעהלט איהם גאנץ אָפענהערציג און זעהר פּאטעטיש וועגען איהר ליבע. נאָר דער יונגער כליסטיק געפינט ניט קיין בעסערע זאַך, ווי צו האַלטען איהר א לעקציע וועגען איהר אומבאזאָנענקייט, און האָט, ווייזט אויס, גרויס פּאַרגעניגען צו דרעהען דאָס מעסער אין איהר וואונד. אין דער זעלבינער צייט, אויף איינעם פון די דאָרפישע בעלער, פּאנגט אָן אָניעגין, געהעצט פון עפּעס א צו־להכעיס־שד, צו פּלירטירן אויף דעם פּראָווינצי־רענדסטען אופן מיט דער צוויייטער שוועסטער, מיט אָלגא'ן. די יונגע מיידל איז אנטציקט פון דער אויפמערקזאמקייט פון דעם מעלאנכאָלישען העלד, און דער רעזולטאט איז, אז דער דיכטער רופט ארויס זיין פּריינט אויף א דועל. עפּעס אן אלטער אויס־געדינטער אָפיצער, אן אמת'ער דועליסט, וועלט פּארמישט אין דער זאַך, און אָניעגין, — ניט געקוקט דאָרויף, וואָס ער פּרעטענ־דירט, אז ער רעכענט זיך ניט מיט דער געזעלשאפטליכער מיינונג, שעצט דאָך אפילו די מיינונג פון דער אָרטיגער דאָרפישער געזעל־שאפט, — נעמט אָן דעם ארויסרוף. ער הרג'עט זיין פּריינט, דעם דיכטער, און וועלט געצוואונגען צו פּארלאָזען דאָס דאָרף. עס נעהען פּאַרבי עטליכע יאָהר. טאטיאנא קומט צו זיך פון דער קרענק, לאָזט זיך איין מאל אוועק צום הויז, וואו אָניעגין האָט פּריהער געוואוינט, באָפּריינדעט זיך מיט דער אלטער אויפזעהערין און פּאַרברענגט טעג און חדשים איבער ביכער אין זיין ביבליא־טעק; דאָס לעבן אָבער האָט פּאר איהר פּארלאָרן יעדען טעם. זי גיט נאָך דאָס עקשנות'דיג געבעט פון איהר מוטער, פּאָהרט אָף קיין מאָסקווע און האָט דאָרטען חתונה מיט אן אלטען געניראל. צוליב דעם פּארהייראטען לעבען פּאָהרט זי ארויס קיין פּעטערבורג, וואו זי שפּילט א פּראָמינענטע ראָלע אין די הויפּס־קרייזען. אין אָט־דער סביבה באגעגענט איהר אָניעגין צום צווייטען מאל און

ער קאָן קוים דערקענען אין אָט־דער וועלטליכער מאדאם, וואָס ער זעהט איצטער פאר זיך, זיין דאָרפישע „טאניא"; ער פארליבט זיך אין איהר זעהר שטארק, אָבער זי שענקט איהם ניט קיין אויפ־מערקזאמקייט; זי ענטפערט ניט אויף זיינע בריף. ענדליך, קומט ער צו איהר אין הויז אין עפעס א באקוועמער שעה, ער טרעפט איהר לייענענדיג זיינע בריף, מיט טרערן אין די אויגען. אין א פלאָמענדיגען מאָנאָלאָג דערקלערט זיך איהר אָניעגין אין ליבע. טאטיאנא ענטפערט איהם אין א מאָנאָלאָג, וועלכער איז אזוי שהען, אז מען וואָלט איהם דאָ געדארפט ציטירען, וועט עס זאָל נאָר זיין א גוטע איבערזעצונג, וואָס זאָל, לכל הפחות, איבערגעבען די רי־רענדע אינפאָרמקייט פון טאטיאנא'ס ווערטער, און, פאָלגליך, די שהנקייט פון די פערזען. א נאָנצער דור פון רוסישע פרויען האָט געווויינט ביי אָט־דעם מאָנאָלאָג, לייענענדיג די באָוואָוסטע שורות:

„אָניעגין, איך בין דעמאָלט יונגער אוּן, דאָכט זיך, שהענער אויך געווען, אוּן איך האָב אייך ליב געהאט... נאָר די ליבע פון א דאָרפיש מיידעל איז ניט געווען אָנציהענד פאר אָניעגין'ען. ער האָט איהר ניט געשענקט קיין אויפמערקזאמקייט...

„... וואָרום זשע פארפאָלגט איהר אצינד מיך אזוי? וואָרום זשע בין איך אייך אזוי אויף'ן אויג? ניט שוין זשע דערפאר, וואָס איך מוז זיך איצט צייגען אין דער העכסטער געזעלשאפט, וואָס איך בין רייך אוּן באָוואָוסט, וואָס מיין מאן, צוקאָליעטשעט אין שלאָכטען, קריגט חסדים דערפאר פון דעם קייזערליכען הויף? צי אפשר דערפאר, וואָס מיין שאנד וואָלט איצט פון אלעמען באַ־מערקט געוואָרן אוּן אייך צוגעטיילט אזא פארפיהרערישע עהרע?"

טאטיאנא זעצט פאָר:

„אוּן פאר מיר, אָניעגין, איז אָט־די עלענאנץ — דער פוסטער גלאנץ פון דעם הויף־לעבען, מיין ערפאָלג אין דעם שטורם פון דער „גזעזעלשאפט", מיין מאָדנע הויז אוּן די אָוועטנט־שמחות, — וואָס ליגט אין זיי? אָט שוין וואָלט איך צופריידען געווען אויפצוגעבען אָט־די אלע מאסקעראדען־שמאטעס, אָט־דעם נאנצען גלאנץ, טר־מעל אוּן טשאד פאר א שאפקעלע ביכער, פאר א פארוואָקסענעם סאָד, פאר אונזער אָרימער וואוינונג, פאר יענע פלעצער, וואו איך האָב אייך, אָניעגין, געזוהן צום ערשטען מאָל... אוּן פאר דעם

ו. ניאטענקא

באַשיידענעם בית־עולם, וואו נעבען אַ צלם און אונטער דעם שאַטען פון צווייגען ליגט מיין אַרעמע ניאַניע"...

זי בעט אַניענינ'ען, ער זאָל איהר פאַרלאָזען:

„איך האָב אייך ליב (וואָס טויג דעם אמת צו באַהאַלטען?) נאָר איך געהער דאָך איצט צו אַן אַנדערען, און איך וועל איהם בלייבען טרייו".

וויפיל טויזענטער יונגע פרויען האָבען שפּעטער ווידערהאַלט אָט־די זעלביגע פערזען און געזאָגט צו זיך אַליין: „איך וואָלט מיט פרייד אויפגענעבען אָט־די אלע שמאטעס, אָט־דעם גאַנצען מאַסקאַראַד פון דעם לוקסוס־לעבען פאר איין שאַפקאַלע מיט ביכער, פאר דעם לעבען אין דאַרף צווישען די פויערים, און פאר'ן קבר פון מיין אַלטער ניאַניע אין אונזער דאַרף". און וויפיל פון זיי זיינען טאַקע אַוועק אין דאַרף!... שפּעטער באַגעגענען מיר דעם זעלביגען טיפּ פון דער רוסישער מיידל אין איהר ווייטערדינער אנטוויקלונג אין די ראַמאַנען פון טורגענייוו'ען און אין רוסישען לעבען. פּושקין איז באמת געווען א גרויסער דיכטער, וועו ער האָט דאָס פּאַראוים געזהען און פאַראויס געזאָגט.

לערמאַנטאָוו.

מען דערצאַהלט, אז וועו טורגענעוו פלעגט זיך צוזאַמענקומען מיט זיין נאָהענטען פריינט קאַוועלין, — א סימפּאַטישער און אויסגעצייכענטער שרייבער איבער היסטאָריש־יורידישע און געזעלשאַפטליכע פראגען, — פלעגען זיי אָפט אַנפאַנגען די דיסקוסיע: „פּושקין אָדער לערמאַנטאָוו?" טורגענעוו, ווי עס איז באַוואוסט, האָט גערעכענט פושקין'ען אלס איינעם פון די גרעסטע קינסטלער אין דער וועלט, בעת קאַוועלין האָט געהאַלטען, אז לערמאַנטאָוו איז אין זיינע בעסטע שאַפּונגען, אלס קינסטלער, נידעריגער פון פּושקין'ען, נאָר דערפאַר זיינען זיינע פערזען אמת'ע מוזיק און די באַגייסטערונג אין זיין פּאַעזיע פאַרמאַגט א גרעסערען שוואונג. וועו מען זאָל נאָך צוגעבען, אז לערמאַנטאָוו'ס לימעראַריש קאַריערע האָט סך הכל געדויערט אכט יאָהר, — ער איז דער־הרג'עט געוואָרן

אין א דוגל בעת ער איז אלט געווען זעקס-און-צוואנציג יאהר — וועט מען גלייך דערזעהן דעם אומגעהייערען טאלאנט פון דעם יונגען דיכטער און די גלענצענדע צוקונפט, וואס ער וואלט גע־קענט דערגרייכען.

אין לערמאנטאוֹ אדערן האט געפלאסען שאטלאנדיש בלוט. דער גרינדער פון דער פאמיליע איז געווען א שאטלענדער, איינער א דושארדזש לירמאנט, וועלכער איז צוזאמען מיט נאך זעכציג שאטלענדער אדער אירלענדער אריינגעטראטען אין דער מילימער־דינסט צוערשט אין פוילן, און נאכדעם, אין 1613, אין רוסלאנד. דאס לעבען פונ׳ם דיכטער איז נאך ער היום ווינציג אויסגעפארשט. עס איז קיין ספק ניט, אז זיין קינדהייט און יוגענט זיינען ניט געווען קיין גליקליכע. זיין מוטער איז געווען א לירהאבערין פון פאעזיע, אפשר אליין א דיכטערין; נאר ער האט זי פארלארן, בעת ער איז געווען א קינד פון דריי יאהר, און זי איז סך הכל אלט געווען איין־און־צוואנציג יאהר. זיין ארים־מאקראטישע באבע פון זיין מוטער׳ס צד, האט איהם צוגענומען צו זיך פון זיין פאטער, אן ארימער ארמייסקער אפיציר, איהם דערצויגען און איהם ניט געלאזט קומען אין באריהרונג מיט זיין פאטער. דאס קינד איז געווען זעהר באגאבט און צו פערצעהן יאהר האט עם שוין אנגעפאנגען צו שרייבען פערזען און פאעמען — צו־ערשט אין פראנצויזיש (ווי פושקין), און נאכדעם — אין רוסיש. שילער און שעקספיר, און פון זעכצעהן יאהר אן — בייראן און שעלי זיינען געווען זייגע ליבלינגס-דיכטער. צו זעכצעהן יאהר איז לערמאנטאוֹ אנגעקומען אין דעם מאסקווער אוניווערזיטעט, פון וועלכען מען האט איהם אין א יאהר ארום אויסגעשלאסען פאר אנטייל נעהמען אין א דעמאנסטראציע געגען עפעס א נודנעם פראפעסאר. דעמלט איז ער אריין אין א פעטערבורגער מילימער־שול, פון וואנען ער איז צו אכצעהן יאהר ארוים אלס הוסארען־אפיציר.

נאך נאר א יונגער מאן, פון א יאהר צוויי־און־צוואנציג, איז לערמאנטאוֹ פלוצלונג שטארק באוואוסט געוואָרן צוליב א פאעמע, וואס ער האט אנגעשריבען וועגען פושקינ׳ס טויט. א גרויסער דיכטער, א פארעהרער פון פרייהייט און א שונא פון אונטער־דריקונג האט זיך גלייך אנטפלעקט אין אט־דער לייד־ענשאפטלי־

כער שאָפונג פונ׳ם יונגען דיכטער; ספּעציעל זיינען קרעפּטיג געווען די שלום־פערזען: „נאָר איהר", האָט ער געשריבען, „וואָס שטעהט, ווי אַ חוצפּה׳דיגע באָנדע ארום טראָן, איהר זענט די הענקער פונ׳ם זשעני, פון פרייהייט, פון רוהם! איהר קענט זיך איצט באַהאַלטען אונטער׳ן צודעק פון געזעץ, פאר אייך דארף גערעכטיגקייט און משפּט שווייגען! אָבער עס איז אויך פּאַראן אַ משפּט פון גאָט, איהר יועצים פון אויסגעלאָסענקייט! עס איז פּאַראן אַ שרעקליכער שופט, ער וואַרט; איהם קענט איהר ניט איבערקויפען מיט׳ן קלאָנג פון גאָלד... און מיט אייער גאַנצען שוואַרצען בלוט וועט איהר ניט אָפּוואַשען דעם פלעק פונ׳ם דיכטער׳ס רייגעם בלוט!"

אין עטליכע טעג ארום האָט גאַנץ פעטערסבורג, און גאָר אין גיכען גאַנץ רוסלאַנד — געקאָנט אָט־די פערזען אויסוועניג. זיי זיינען פּארשפּרייט געוואָרן אין טויזענטער געשריבענע קאָפּיעס.

פאר אָט־דעם לייד־ענשאפטליכען אויסגעשרייי פון זיין באליידיגט הארץ, האָט מען לערמאָנטאָוו׳ן גלייך ארויסגעשיקט. נאָר וויל זיינע אינפלוסריכע פרייגט האָבען זיך אין דער זאַך אריינגעמישט, האָט זיך זיי איינגענעבען צו פּארמיידען זיין פּארשיקונג קיין סיביר. מען האָט איהם אריבערגעפיהרט פון דעם גוואַרדיע־פּאָלק, וואו ער האָט געדינט, אין אן ארמיי־פּאָלק אויף קאַווקאז.

לערמאָנטאָוו איז נאָך פריהער געווען באַקאַנט מיט קאַווקאז: אלם צעהן־יאָהריגער אינגעל איז ער דאָרט געווען צו־גאַסט, און האָט צוריקגעבראַכט פון אָט־דער פּארוויילונג אומפּארגעסליכע אייגדרוקען. איצטער האָט אויף איהם די פּראַכט פון דער קאַווקאזער נאַטור גענאַכט נאָך א שטארקערען אייגדרוק. קאַווקאז איז אייגע פון די שעהנסטע געגענדען אויף דער וועלט. דאָס איז אַ קייט פון בערג, א סך העכער פון די אלפען־בערג, ארומגערינגלט מיט ענדלאָזע וועלדער, גערטנער און סטעפּעס, אין א טרוקענעם געגענט מיט א זידליכען קלימאַט, וואו די דורכזיכטיגקייט פון דער לופט פּארגרעסערט אומגעהייער די נאַטירליכע שעהנקייט פון די בערג. די שניי־באדעקטע ריזען זעהט מען אין די סטעפּעס צעהנדליגער מיילען וויייטער, און די אומגעהייערע גרויסקייט פון דער בערגען־קייט שאפט אן אייגדרוק, וואָס מען קען ניט באקומען אין קיין אנדער טייל פון אייראָפּא. דערצו נאָך באדעקט א האלב־

טראָפּישע פּלאַנצען־קלייד. די משופּע בערג־וועגט, צו וועלכע עס טויגן זיך דערפּלאַך מיט זייער האַלב־מיליטעריש אויסזעהן און מיט זייערע טורעמס, וואָס באַדעקן זיך אין דעם פּרעכטיגן זונען־שיין פּונ׳ם מזרח, אָדער באַהאַלטן זיך אין די פּינסטערע שאָטענס פון די שמאָלע בערג־שפּאַלטן, און די איינוואוינער פון אָט־די דערפּלאַך געהערן צו אייגער פון די שעהנסטע ראסען פון אייראָפּא. ענדליך, בעת לערמאָנטאָוו איז געווען אין קאווקאז, האָבען די בערגליט מיט א מערקווירדיגן מוט אָננגעפּהרט א בי־טערן קאַמף נעגען די רוסישע אַרייַנדרינגער, און מיט לייב און לעבען פאַרטיידיגט יעדען טיל אין די היימישע בערג.

די גאַנצע שעהנקייט פון דער קאווקאזער נאַטור האָט זיך אָפּגעשפּיגעלט אין לערמאָנטאָוו׳ס פּאָעזיע אויף אזא אופן, אז אין קיין ליטעראַטור געפינען מיר ניט קיין נאַטור־באשרייבונגען אזוי שעהן, אזוי אייַנדרוקספול און אזוי קאַראקטעריסטיש. באָדענשטעדט, זיין דייטשער איבערזעצער און פּערזענליכער פרייַנט, וואָס איז נע־וען גוט באקאַנט מיט קאווקאז, איז זעהר גערעכט געווען, בעת ער האָט באמערקט, אז לערמאָנטאָוו׳ס בילדער קענען פאַרבייטען גאַנ־צע ביכער מיט געאָגראַפּישע באשרייבונגען. באמת קען מען איבערליינען פיל ביכער וועגען קאווקאז און דאָך וועלען זיי ניט צוגעבען קיין נייע קאָנקרעטע שטריכען צום אייַנדרוק, וואָס מען באקומט ליינענדיג לערמאָנטאָוו׳ס פּאָעמען. טורגענעוו ציטירט ערגעץ שעקספּיר׳ס באשרייבונג פון דעם ים, ווי ער זעהט אויס וועגן מען קוקט אויף איהם פון די פּענסיל פון די פּעלזען פון דאוועד (אין „קעניג ליער״) אלס קונסט־ווערק פון אָביעקטיוועד פּאָעזיע אין נאַטור־באשרייבונג. איך מוז, פונדעסטוועגען, מודה זיין, אז די קאַנ־צענטרירונג פון אויפּמערקזאמקייט אויף קליינע דעטאַלען אין אָט־דער באשרייבונג מאַכט אויף מיר ניט קיין שטאַרקען אייַנ־דרוק. ניט זי שאַפט דעם אייַנדרוק פון דער אומגעהייערער גרויס־קייט פונ׳ם ים, ווי ער זעהט אויס, וועגן מען קוקט אויף איהם פון די דאוועד־פעלזען, ניט זי גיט איבער די רייכקייט און קאָליר־ען, וואָס שפּילען אויף זייַנע וועלען אין א זוניגען טאָג. לערמאָנטאָוו׳ס נאַטור־פּאָעזיע קען מען אזא פּאַראַלעל ניט מאַכען. באדענשטעדט זאָגט זעהר ריכטיג, אז איהם האָט זיך אייַנגענעבען צו באַפרידיגען אין דער זעלביגער צייט אי דעם נאַטוראַליסט, אי דעם קונסט־

ליבהאָבער. צי ער באשרייבט די גיגאַנטישע קייט פון די בערג, וואו דאָס אויג פאַרלירט זיך דאָ — אין די שניי־וואָלקענס, דאָרטען — אין די אומדערמעסליכע טיפענישען פון די שמאָלע בערג־שפאָלטען; אָדער אויב ער דערמאָנט עפעס א דעטאַל: א בארג־שטראָם, אָדער דעם ענדלאָזען וואַלד, אָדער די שמייכלענדיגע טאָ־לען פון גרוזיע, וואָס זיינען איינגעטונקען אין בלומען, אָדער גרו־פּעס לייכטע וואָלקענדלאָך, וואָס שווימען אין דעם טרוקענעם ווינט־שטראָם פון צפון־קאווקאז, — איז ער שטענדיג אזוי טריי צו דער נאַטור, אז זיינע בילדער ערשיינען פאר'ן אויג אין לע־בעדיגע קאָלירען און אין דערזעלביגער צייט זיינען זיי ארומגע־רינגלט מיט א פאָעטישער אטמאָספערע, וואָס בריינגט מיט זיך די פרישקייט פון אָט־די בערג, דעם אראָמאַט פון זייערע וועלדער און טאָלען, די ריינקייט פון דער לופט. און דאָס אַלץ איז אָננע־שריבען אין וואונדערבאר מוזיקאַלישע פערזען. לערמאָנטאָוו'ס פערזען, הגם ניט אזעלכע לייכטע ווי פושקין'ס, זיינען אָבער אָפּט מעהר מוזיקאַליש. זיי קלינגען, ווי א שענע מעלאָדיע. די רו־סישע שפּראַך איז בכלל א מעלאָדישע, נאָר אין לערמאָנטאָוו'ס פערזען ווערט זי כמעט אזוי מעלאָדיש, ווי די איטאַליענישע שפּראַך.

אין אינטעלעקטועלען הינזיכט שטעהט לערמאָנטאָוו נעהענ־טער צו שעלי'ן, ווי צו יעדער אנדער דיכטער. דער פּראָפּאַסער פון דעם „צוגעשמידטען פּראָמעטעאוס" האָט אויף איהם געמאכט א טיפען איינדרוק; נאָר פונדעסטוועגען האָט לערמאָנטאָוו אפילו ניט פּרובירט נאָכצומאכען שעלי'ן. אין זיינע ערשטע שאפונגען האָט ער טאקע אימיטירט פושקינ'ען און פושקינ'ס ביראָניזם; ער איז אָבער שנעל ארויף אויף זיין אייגענעם וועג. מען קען נאָר זאָגען, אז לערמאָנטאָוו'ס נעדאַנק איז, ווי שעלי'ס, באשעפטיגט געווען מיט די זעלביגע פראָבלעמען פון גוטס און שלעכטס, וואָס קעמפען אין דעם מענשענס הארץ און אין דעם וועלט־אל בכלל. פונקט ווי שעלי צווישען די דיכטער און שאפענהויער צווישען די פילאָזאפען, האָט לערמאָנטאָוו געפיהלט די ברענענדיגע נויטווענ־דיגקייט צו רעווידירן אלע דעמאָלסטיגע מאראלע פרינציפּען, וואָס איז אזוי כאראקטעריסטיש אויך פאר אונזער איצטיגער צייט. אָט־די אידעען האָט ער פארקערפערט אין צווויי פּאָעמען

— „דעמאָן" און „מצירי", וואָס דערגענצען איינע די אנדערע. אין דער ערשטער פּאָעמע ווערט פּאָרגעשטעלט א צאָרנדיגע נשמה, וואָס האָט אָפּגעבראָכען אי מיט דעם הימל, אי מיט דער ערד און קוקט מיט פּאראכטונג אויף אַלע, ווען זיינען פּארזונקען אין קלייניכע תאוות. א פּאַרטריבענער פון גן-עדן, האָסט דער דעמאָן אַלע מענשליכע טוגענדען. ער ווייסט, ווי קליניך עס זיינען די מענשליכע תאוות און ער האָסט זיי טיף. די ליבע פון אָט־דעם דעמאָן צו א גרוזינישער מיידל, וואָס באהאלט זיך פון איהם אויס אין א מאָנאסטיר און שטארבט דאָרטען — קען מען דען אויסקלייבען א מעהר פּאנטאסטישען סיוושעט, וואָס זאל אזוי ווייט זיין פון דעם ווירקליכען לעבען? און דאָך, בעת מען לייענט די פּאָעמע גאָפט מען ביי יעדער שורה פון איהר אומגלויבליכען רייכטום און ריין־רעאליסטישע, קאָנקרעטע באשרייבונגען פון סצענעס און מענשליכע געפיהלען, וואָס אטעמען מיט דער גרעסטער שעהנקייט. דער טאָנץ פון דעם מיידל אין איהר גרוזינישען פאלאץ פאר דער חופּה; די באָגענעניש פון איהר חתן מיט די רויבער און זיין טויט; דאָס גאלאָפירן פון זיין געטרייען פערד, די ליידען פון דער כלה און איהר אריינטריט אין מאָנאסטיר, און אפילו די ליבע פונ'ם דעמאָן און יעדער ריהר זיינער, — זיינען באשריבען מיט רעאליזם, אינ'ם העכסטען זין פונ'ם וואָרט: מיט יענעם רעאליזם, וואָס פּושקין האָט אויף שטענדיג אריינגעבראכט אין דער רוסישער ליטעראטור.

„מצירי" איז דער יאָמער פון א יונגער נשמה, וואָס שטרעבט צו פרייהייט. א אינגל, ווען מען האָט אַוועקגענומען פון א טשערקעסען-דערפל, ערגעץ צווישען די בערג, ווערט ערצויגען אין א קלויענעם רוסישען מאָנאסטיר. די מאָנאכען טראכטען, אז זיי האָבען אין איהם שוין דער'הרג'עט אַלע מענשליכע תאוות און בענקענישען; נאָר דער חלום פון זיין קינדהייט איז געווען — כאָטש איין מאָל, כאָטש אויף איין רגע — א קוק טאָן אויף זיינע היימישע בערג, ווו זיינע שוועסטער פלענען זינגען אָרום זיין וויגל און צוטוליען זיין ברענענדיגע ברוסט צום הארצען פון א מענשען, וואָס איז צו איהם ניט פרעמד. עפעם איינמאָל ביינאכט, ווען אין דרויסען בושעווען א שרעקליכער שטורם און די מאָנאכען זאָגען אין שרעק זייערע תפילות אין קלויסטער, אנטלויפט ער

פּונ׳ם מאַנאַסטיר, און בלאַנדזשעט אַרום דריי טעג אין די וועל־
דער. ענדליך, דאָס ערשטע מאָל אין זיין לעבען, געניסט ער
עטליכע מאָמענטען פון פרייהייט, און ער דערפיהלט אין זיך די
גאַנצע ענערגיע און די גאַנצע קראַפט פון זיין יוגענד: „איך בין
פּשוט נעווען, ווי א ווילדע חיה, — זאָגט ער נאָכדעם, — און איך
בין גרייט געווען, ווי א ברודער, זיך צו האַלדזען מיט׳ן שטורם,
אויפכאַפּען די בליצען מיט די הענט, קעמפען געגען ווילדען טיגער״.
נאָר געווען איז ער אַן עקזאָטיש בלימל, אָפּגעשוואַכט דורך דער
בילדונג און ניט געקענט דערפאָר אָפּזוכען דעם וועג צו זיך אַהיים.
ער איז פּאַרבלאַנדזשעט געוואָרן אין וואַלד, וואָס האָט זיך געצוי־
גען אויף הונדערטער מיילען ארום איהם, און אין עטליכע טעג
ארום געפינט מען איהם, קוים א לעבעדיגען, ניט ווייט פון דעם
מאַנאַסטיר. ער שטאַרבט פון די וואונדען, וואָס ער האָט באַקומען
אין קאַמף מיט א לעמפּערט:

„דער קבר שרעקט שוין מיך נישט מעהר: מען זאָגט, דאָרט
שלאָפט די לייד אָהן שטער אין אייביג־קאַלטער רוהיגקייט. עס
טוט מיר דאָך דאָס לעבען באַנג. כ׳בין יונג דאָך, יונג... איז דיר
אמאָל באַקאַנט געווען א יוגענט טרויִם? צי האָסטו שוין פּאַר־
געסען, ווי דו האָסט געליבט, געהאַסט אמאָל? פּאַר דיר, קען
זיין, פּאַרלאָרן האָט די וועלט איהר שעהנקייט שוין אציינד. דו
ביזט שוין שוואַך און גרוי. דו האָסט שוין קיין פּאַרלאַנגען ניט.
ס׳איז נאָר קיין חידוש ניט, דו, אלטער, האָסט נעלעבט. פּאַראַן ביי
דיר וואָס צו פּאַרגעסען, דו האָסט געלעבט — און לעבען וואָלט
איך אויך געקאָנט!״ און ער דערצעהלט וועגען דער שעהנקייט
פון דער נאַטור, וואָס ער האָט געזעהן בעת ער איז אַנטלאָפען, וע־
גען זיין ווילדער פרייד, בעת ער האָט זיך דערפיהלט פריי, וועגען
זיין נאַכלויפען דעם בליץ, וועגען זיין קאַמף מיט דעם לעמפּערט.
„דו ווילסט דאָך וויסען וואָס איך האָב געטאָן, בעת איך בין גע־
וועזען פריי? איך האָב געלעבט, געלעבט! דאָס לעבען מיינס,
אָהן אָט־די דריי טעג פון גליק, וואָלט טונקעלער און פינסטערער
געווען, ווי דיין מאַכטלאָזע אלטקייט״... אָבער עס איז אוממעגליך
איבערגעבען די שעהנקייט פון אָט דער פּאָעמע. מען מוז זי לייד־
ענען, און לאָמיר האָפּען, אז מען וועט אמאָל ארויסגעבען א גוטע
איבערזעצונג פון אָט־דער פּאָעמע.

לערמאנטאוו׳ס דעמאניזם אדער פעסימיזם איז ניט נעווען קיין פעסימיזם פון פארצווייפלונג. דאס איז נעווען א מעכטיגער פראטעסט נעגען אלץ, וואס איז נעמיין אין דעם לעבן, און אין דער הינזיכט האט זיין פאעזיע איבערגעלאזט טיפע ספנים אויף אונזער נאנצער ווייטערדיגער ליטעראטור. זיין פעסימיזם איז נעווען די אויפרעגונג פון א נעזונטען מענשען, וואס זעהט ארום זיך אנדערע אזוי שוואך און אזוי נידערינ. מיט זיין איינגעבאראנעם נעפיהל צו שעהנקייט, וואס קען אייגענשיינליך קיינמאל ניט עק־זיסטירן. אויסערהאלב אמת און נוטס, און אין דער זעלביגער צייט ארומגערינגעלט — ספעציעל אין דער וועלטליכער סביבה, וואו ער האט נעלעבט און אויף קאווקאז — מיט מענשען, וועלכע האבען ניט נעקענט אדער איהם ניט נעוואנט צו פארשטעהן, וואלט ער טאקע לייכט אריינפאלען אין פעסימיזם און אין האס און פאראכטונג צו מענשען; ער האט אבער שטענדיג אויפגע־היט זיין נלויבען אין דעם מענשען. עס איז נעווען נאנץ נאטיר־ליך, וואס לערמאנטאוו האט אין זיין יוגענט—ספעציעל אין יענע יאהרען פון אלוועלטליכער רעאקציע, אין די דרייסיגער יאהרען פונ׳ם פאריגען יאהרהונדערט — אויסנעדריקט זיין אומצופרי־דענהייט מיט דער וועלט אין אזא אלגעמיינער און אבסטראקטער שאפונג, ווי „דעמאן". עטוואס עהנליכעם נעפינען מיר אפילו ביי שילער׳ן. נאר צוביסלאך האט זיין פעסימיזם אננענומען א מעהר קאנקרעטע פארם. ער האט אננעהויבען שוין צו האסען ניט דעם מענשען בכלל, און נאך ווינציגער דעם הימעל און די ערד, נאר די נעגאטיווע זייטען פון זיין אייגענעם דור. אין זיין ראמאן „דער העלד פון אונזער צייט", אין זיין „נעדאנקען", א. או. ו. האט ער שוין באגריפען העבערע אידעאלען, און שוין אין דעם יאהר 1840 — ד. ה. איין יאהר פאר זיין טויט — האט ער זיך שוין, ווייזט אוים, נעגרייט ארויסצוטרעטען מיט נייע שאפונ־נען, אין וועלכע זיין מעכטיגער שאפענדער און קריטישער גייסט וואלט זיך נעווען א לאז נעטאן אויפצודעקען די רעאלע צרות פונ׳ם ווירקליכען לעבען און זיין צווק וואלט, וואהרשיינליך, נעווען דאס רעאלע, פאזיטיווע נוטס. אבער, פונקט אין דער צייט איז ער, ווי פושקין, נע׳הרג׳עט נעוואהרן אין א דועל.

לערמאנטאוו איז פריהער פון אלץ נעווען א „הומאניסט" —

א טיף הומאַניטאַרישער דיכטער. שוין ביי דרייַ־און־צוואַנציג יאָהר האָט ער אָנגעשריבען א פּאָעמע פון די צייטען פון יאָהאַן דעם שרעקלעכען, „דאָס ליד וועגען סוחר קאַלאַשניקאָוו", וואָס ווערט, מיט רעכט, באַטראַכט אלס איינע פון די בעסטע פּערל פון דער רוסישער ליטעראַטור אי לויט דער קינסטלעכער באַארבייטונג, אי לויט דער קראַפט פון אויסדרוק, אי לויט דעם וואונדערבארן עפּישען סטיל. די פּאָעמע, וואָס האָט געמאַכט א גרויסען אייַנדרוק, בעת זי איז באַקאַנט געוואָרן אין דייטשלאַנד אין באַדעניטשטעדט'ס איבערזעצונג, איז דורכגעדרונגען מיט דעם קרעפּטיגסטען ענטערסטונגס־גייסט געגען די רציחות פון יאָהאַן דעם שרעקלעכען און זיינע הויפּסלייט.

לערמאָנטאָוו האָט טיף ליב געהאט רוסלאַנד, אָבער ניט די אָפּיציעלע רוסלאַנד; ניט די מילִיטעריש קראַפט פון דעם פּאָטערלאַנד, וואָס איז אזוי ליב פאר די זאָגנאַנטע פּאַטריאָטען, און ער האָט געשריבען:

„כ'האָב ליב מיין פּאָטערלאַנד, נאָר מאָדנע איז מיין ליבע; זי וועט מיין שכל ניט באזיגען! און ניט דער רוהם, דורך בלוט געקויפּטער, און ניט די רוה, פול מיט גאוה'דיגען צוטרוי, ניט קיין טראַדיציעס פון דער טונקעלער פאַרגאַנגענהייט דערוועקען אין מיר א פרעהליכען טרוים..." ער האָט ליב געהאט אין רוסלאַנד איהר דאַרפיש לעבען, איהרע פעלדער, איהרע פּויערים. אין דער זעלביגער צייט איז ער געווען דורכגעדרונגען מיט א טיפער ליבע צו די איינוואוינער פון קאווקאז, וואָס האָבען געפיהרט אזא עקשנות'דיגען קאמף געגען רוסלאַנד. אלייַן א רוס און א מיטגליד פון צווייי פאַרשיידענע עקספּעדיציעס געגען די טשערקעסען, איז דאָך זיין הארץ פול געווען מיט סימפּאטיע צו דעם מוטיגען, הארציגען פאָלק אין זיין קאמף פאר אומאָפּהענגיגקייט. איינע פון זיינע פּאָעמען: „איזמאיל בעי" איז פּשוט א פאַרגעטרונג פון אָט־דעם קאמף פון די טשערקעסען געגען די רוסען; אין א צווייטער פּאָעמע, איינער פון זיינע בעסטע, וועלט באשרי־בען א טשערקעס, וואָס אנטלויפט פון דעם שלאַכט־פעלד א היים צו זיך אין דאַרף, און זיין אייגענע מוטער שטויסט איהם אָפּ פון זיך אלס פאַררעטער. אן אנדער פערל פון פּאָעזיע, זיין קורצערע פּאָעמע „וואלעריק", וועלט באטראכט פון מענשען, וועלכע

האבען אליין אן אנטייל גענומען אין קריג, אלס די פינקטליכסטע באשרייבונג אין פאעזיע פון א שלאכט. און דאך האט לער־מאנטאוו פיינט געהאט קריג, און ער פארענדיגט אייגע פון זיינע אויסגעצייכענטסטע באשרייבונגען פון קריג מיט די פאלגענדע שורות:

„איך האב געקלערט: ווי עלענד איז דער מענש! וואס וויל ער דאך? ...קלאר איז דער הימל; און אונטער איהם איז פלאץ פאראן פאר אלע; נאר שטענדיג און אהן אורזאך איז זיין הארץ פול מיט האס... פארוואס?"

ער איז געשטארבען צו זיבען־און־צוואנציג יאהר. צום צוויי־טען מאל אן ארויסגעשיקטער אויף קאווקאז (פאר א דועל, וואס ער האט געהאט אין פעטערסבורג מיט בארענט'ן, א זוהן פון דעם פראנצויזישען אמבאסאדאר), האט ער זיך אפגעשטעלט אין פיא־טיגארסק, וואו עס איז דעמאלט געווען דער זאמעל־פונקט פון דער פלאבער וועלטליכער געזעלשאפט, וואס באזוכט געווענליך די קור־ערטער. זיינע וועגטלאך און חוזק, געריכטעט נעגען איינעם אן אפיציר, מארטינאוו, וואס פלעגט זיך איינוויקלען אין א מאנ־טעל פון בייראניזם, כדי לייכטער צו באזיגען די הערצער פון יונגע מיידלאך, האבען געפיהרט צו א דועל. לערמאנטאוו, פונקט ווי ער האט געטאן ביים ערשטען דועל, האט אבזיכטליך אויסגע־שאסען אן א זייט, נאר מארטינאוו, וואס האט זיך אזוי לאנג גע־צילט, אז ער האט ארויסגערופען פראטעסטען פון די סעקונדאנ־טען, — האט לערמאנטאוו'ן דער'הרג'עט אויפ'ן שטעל.

פושקין און לערמאנטאוו אלס פראזע־שרייבער.

אין די לעצטע יאהרען פון זיין לעבען האט פושקין זיך אלץ מעהר און מעהר אפגעגעבען מיט שרייבען פראזע. ער האט אנ־גענאננען צו שרייבען א בריטע געשיכטע פון דעם פוגאטשאווער פויערים אויפשטאנד, וואס האט אויסגעבראכען אין דעם יאהר 1773 און האט צוליב דעם צווענ געמאכט א רייזע קיין מזרח־רוסלאנד, וואו ער האט געזאמעלט, א חוץ די ארכיוו־דאקומענטען, אויך פערזענליכע עראינערונגען פון אייניגיגע מענשען און פאלקס־לעגענדעם, וואס האבען א שייכות צו אט־דעם אויפשטאנד. אין

דער זעלביגער צייט האָט ער אויך אָנגעשריבען די נאָוועלע „דעם קאָפּיטאַנ׳ס טאָכטער״; די האַנדלונג דאָרט קומט אויך פּאָר טאָקע אין יענער שטורעמדיגער צייט. די נאָוועלע געהערט ניט צו פּוש־קינ׳ס בעסטע ווערק. אמת, אי פּוגאַטשאָוו׳ס בילד, אי דאָס בילד פון דעם אַלטען דינער, אקוראַט ווי דאָס גאַנצע לעבען אין דער קליינער מזרח־רוסישער פּעסטונג, אין וועלכער עס געפינען זיך נאָר עטליכע אַלטע אינוואַלידע סאַלדאַטען — ווערן זעהר רעא־ליסטיש געמאָלט; אָבער אין דעם אַלגעמיינעם געבוי פון דער נאָוועלע האָט פּושקין צופיל זיך געבוקט צו דעם סענטימענטא־ליזם פון יענער צייט. „דעם קאָפּיטאַנ׳ס טאָכטער״ און ספּעציעל אייניגע אנדערע נאָוועלען פון פּושקינ׳ען האָבען, פּונדעסטוועניגער, געשפּילט א ווייכטיגע ראָלע אין דער געשיכטע פון דער רוסישער ליטעראַטור. דורך זיי האָט פּושקין באשאפען די רעאַליסטישע שול אין רוסלאַנד, א סך פריהער אויידער באַלזאק אין פראַנקרייך, און פון יענער צייט אָן איז זי געוואָרן די הערשענדע שול אין דער רוסישער פּראָזע־ליטעראַטור. איך מיין ניט, פאַרשטעהט זיך, קיין רעאַליזם אין דעם זין פון מאָלען הויפּטזעכליך די נידעריגסטע אינסטינקטען פון דעם מענשען, ווי עס האָבען איהם מיספאַר־שטאַנען אייניגע פראַנצויזישע שריפטשטעלער, נאָר אין דעם זין פון באַהאַנדלען אי די הויכע, אי די נידעריגע ערשיינונגען פון דער מענשליכער נאטור נאָהענט צו דער ווירקליכקייט און אין זייערע ריכטיגע פּראָפּאָרציעס. נאָך מעהר, די אייגנפאַכקייט פון אָט־די נאָוועלען, סיי בנוגע צו דער פאַנאַנדערוויקלונג פון די פּאַסי־רונגען, סיי בנוגע צו דער באַהאַנדלונג זייערער, איז פּשוט וואונ־דערבאר און אין דעם הינזיכט האָבען זיי אָנגעוויזען דעם אַנטוויק־לונגס־וועג, אויף וועלכען עס איז פון דעמאָלט אָן אַווענ די רוסישע נאָוועלע. די נאָוועלען און ראָמאַנען פון לערמאָנטאָוו׳ען, הערצען׳ען („ווער איז שולדיג?״), פון טורגעניעוו׳ן און פון טאָלסטאָי׳ען נע־הערן, לויט מיין מיינונג, גיכער צו פּושקינ׳ס שול, ווי צו גאַנאָל׳ס.

לערמאָנטאָוו האָט אויך געשריבען איין נאָוועלע אין פּראָזע, „דער העלד פון אונזער צייט״, פון וועלכער דער העלד, פּעטשאָרין, איז ביז א געוויסען גראד, געווען אן אמת׳ער פּאָרשטעהער פון א טייל פון דער געביל־דעטער געזעלשאַפט אין יענע יאָהרען פון רא־

מאנטיזם. עס איז אמת, אז אייניגע קריטיקער האבען אין איהם געזוהן דאס בילד פון'ם פארפאסער גופא און פון זיינע באקאנטע; נאר, ווי לערמאנטאוו אליין זאגט אין דער פארעדע צו דער צווייטער אויסגאבע פון אטדער נאוועלע, — „דער העלד פון אונזער צייט" איז באמת א בילד, אבער ניט פון אין מענשען; דאס איז א בילד פון די פעלערען פון אונזער גאנצען דור", צייגט דאס בוך אן אויף דער „קרענק, פון וועלכער זיין גאנצער דור האט געליטען".

פעטשארין איז זהר א קלוגער, מוטיגער מענש, ער איז אן אונטערנעמונגם מענש; ער באציהט זיך צו אלץ, וואס רינגעלט איהם ארום, מיט קאלטער פאראכטונג. ער איז, אהן ספק, אן אויסערגעווהנליכער מענש, העכער פון פושקינ'ס אניעגין; נאר ער איז פריהער פון אלץ אן עגאיסט, וואס פארשוועגדט זיינע גלענצעגדיגע פעהיגקייטען אויף אלערליי זינלאזע אוואנטיורעס, וועלכע זיינען שטענדיג, אזוי אדער אנדערש, פארבונדען מיט ליבעס. ער פארליבט זיך אין א טשערקעסען־מיידעל, וואס ער דערזהט אויף א דארטיגען קארנוואל. דאס מיידעל ווערט אויך פארכאפט פון דער שהנקייט און פון דעם מעלאנכאלישען אויסזהן פון דעם רוס. ער קאן אבער מיט איהר ניט חתונה האבען, ווייל איהרע מאכמעדאנישע קרובים וועלען איהר קיינמאל ניט לאזען חתונה האבען מיט א רוס. און פעטשארין, מיט דער הילף פון איהר ברודער, גנבה'ט זי אויף א גענוואגטען אופן ארויס און ברענגט זי אין א רוסישער פעסטונג, וואו פעטשארין דינט אלס אפיצער. אין א משך פון עטליכע וואכען האלט זי נאר אין איין וויינען, רעדט ניט אוים קיין ווארט צום רוס; צו בייסלאך פאנגט זי איהם אן ליב צו קריגען. דאס איז דער אנפאנג פון דער טראגעדיע. פעטשארין'ען איז די טשערקעסער שהנהייט גיך נמאס געוואָרן; ער געהט אלץ אפטער פון איהר אוועק אויף נעיעג־גענטיורעס, און איין מאל, אין זיין אפוועזענהייט, גנבה'ט איהר ארויס א טשערקעס, וואס איז אין איהר געווען פארליבט. מען יאגט זיך נאך זיי נאך און, וועו דער טשערקעס זהט, אז ער קאן מיט איהר ניט אנטלויפען, דער'הרג'ט ער זי מיט איין קלאפ פון זיין קינזשאל. פאר פעטשארין'ען איז אזא אויסגאנג אזוי ווי נעווענשען.

אין עטליכע יאהר ארום ערשיינט פעטשארין צווישען א רוסישער נעזעלשאפט אין איינעם פון די קאווקאזער קור־ערטער. דאר־

טען באַגענענט ער זיך מיט דער פּרינצעסין מאריע, צו וועלכער עס שדכנ׳ט זיך א יונגערמאַן, איינער א גרושניצקי, עפּעס א מין קאַוו־קאַזער קאַריקאַטור פון ביירא׳ן, וואָס הילט זיך אין א מאַנטל פון פּאַראַכטונג צו מענשען, נאָר איז באמת א זעהר פֿלאַכער פּאַר־שוין. פּעטשאָרין, וואָס איז באמת ווינציג־וואָס פּאראינטערעסירט אין דער פּרינצעסין מאריע, האָט אָבער עפּעס א מין בייזען פּאַרגע־ניגען צו מאכען גרושניצקי׳ן לעבערליך ביי איהר אין די אויגען און ער וועגדט אָן אלע כחות, כדי צו בריינגען דאָס מיידעל צו זיינע פּיס. דאָס אָפּגעטאָן, פּאַרלירט ער צו איהר יעדען אינטערעס. ער שפּעט אָפּ פון גרושניצקי׳ן, און וועט דער לעצטער רופט איהם אַרויס אויף א דועל, נעמט פּעטשאָרין אָן דעם אַרויסרוף און דער׳הרג׳עט איהם. דאָס איז געווען דער העלד פון יענער צייט, און מען מוז צוגעבען, אז עס איז ניט געווען קיין קאַריקאַטור. אין א געזעל־שאפט, פּריי פון מאטעריעלע זאָרגען (אין דער עפּאָכע פון ניקאָלאי דעם ערשטען, אין די צייטען פון לייב־אייגענטום), וועט אין לאַנד איז ניט געווען קיין פּאָליטישער לעבען, פלעגען טאַלאַנטפולע מענ־שען ניט האָבען קיין אַנדער אויסגאַנג פּאַר זייערע קרעפּטען, נאָר אין אזעלכע אוואַנטוירעס, ווי פּעטשאָרינ׳ס.

מען פּאַרשפּאָרט, פּאַרשטעהט זיך, זאָגען, אז די נאָוועלע איז אויסגעצייכענט אָנגעשריבען — אז זי איז פול מיט לעבעדיגע בילד־דער פון דער קאווקאזער „געזעלשאפט"; אז די כאַראַקטערען זיי־נען וואונדערבאר אָנגעוואָרפען, און אז אייניגע פון זיי, ווי, למשל, דער אלטער קאַפּיטאָן מאַקסימיטש זיינען אויף שטענדיג געבליבען לעבעדיגע טיפּען פון די סימפּאַטישסטע פּאַרשטעהער פון דער מענשהייט. א דאנק אָט־די מעלות איז „דער העלד פון אונזער צייט", אקוראט ווי „יעווגעני אָניעגין" גענוּמען א מוסטער פּאַר א גאנצער רייע שפּעטערדיגע נאָוועלען.

אַנדערע דיכטער און נאָוועליסטען פון דער זעלביגער עפּאָכע.

ק ר י ל אָ ו ו

דער פּאָבעל־שרייבער קריל׳אָוו (1768—1844)) געהערט צו דער צאָהל רוסישע שריפּטשטעלער, וואָס זיינען זעהר באַוואוסט

אין אויסלאנד. די ענגלישע לעזער קאנען איהם דורך דער אויס־
געצייכענטער ארבייט און איבערזעצונגען פון אזא קענער פון
רוסישער ליטעראטור און שפראך, ווי ראלסטאן איז געווען;
באמת, קאן מען זעהר ווינציג צוגעבען צו דעם, וואס ראלסטאן
האט געזאגט וועגען דעם אויסגעצייכענטען אריגינעלען שריפט־
שטעלער.

ער שטעהט אויפ'ן גרענעץ צוויישען צוויי יאהרהונדערטען, און
שפיגעלט אפ אי דעם סוף פונ'ם אכצעהנטען, אי דעם אנפאנג פונ'ם
נייניצעהנטען יאהרהונדערט. ביז'ן יאהר 1807 האט ער נעשריבען
קאמעדיעם, וואס זיינען, נאך מעהר פון אנדערע קאמעדיעם פון
יענער צייט, געווען פשוט'ע אימיטאציעם פון פראנצויזישע מוס־
טערען. ערשט אין די יאהרען 1807 — 1809 האט קרילאוו גע־
פונען זיין אמת'ן בארוף; ער האט אנגעפאנגען שרייבען פאבעלם,
און גאר אינגיכען האט ער פארנומען איינעם פון די אנגעזעהענסטע
פלעצער ניט נאר אין רוסלאנד צוויישען די פאבעל־שרייבער, נאר
אויך אין אלע מאדערנע ליטעראטורען. א סך פון זיינע פאבעלם
— לכל הפחות די, וואס זיינען מעהרסטענס באוואוסט — זיינען
איבערזעצונגען פון לאפאנטעינ'ען; און דאך זיינען זיי אריגינאלע
שאפונגען. לאפאנטעינ'ס חיות פיהרען זיך אויף ווי אקאדעמיש
געביldעטע פראנצויזען פון דער העכערער געזעלשאפט; אפילו די
פויערים פון זיינע פאבעלם קומען אויך פון ווערסאל. אין קרי־
לאוו'ס פאבעלם איז אבער דערפון ניטא קיין שפור. יעדע חיה
אין זיינע פאבעלם האט א באשטימטען כאראקטער — וואונדער־
באר נאהענט צום לעבען. נאך מעהר, אפילו די פערזען־מאם ווערט
איבערגעביטען און צוגעפאסט צו יעדער נייער חיה, וואס ווערט
אריינגעבראכט: דער שווער־געוויכטיגער טפוש, דער בער; דער
קלוגער, כיטערער פוקס, אדער די ריהרעוודיגע מאלפע — אלע רעדען
זיי ביי קרילאוו'ן מיט זייער אייגענער שפראך. קרילאוו האט גע־
נוי שטודירט יעדע פון אט־די חיות; ער האט געוואוסט יעדען ריהר
זייערען; ער האט שוין א צייט פריהער, נאך איידער ער האט אנ־
געפאנגען שרייבען פאבעלם און ארויספיהרן זיינע חיות אין זיי,
געמוזט מיט ליבע זיך צוקוקען צום לעבען פון די וואלד־ און פעלד־
אינוואוינער און באמערקען די קאמישע זייטען פון זייער לעבען.

דערפאר קאָן מען קריל׳אָוו׳ן באטראכטען אלס דעם גרעסטען פאבעל־שרייבער ניט נאָר פון רוסלאנד — וואו ער האָט געהאט א טאלאנט־פולען קאָנקורענט אין דמיטריעוו׳ן (1760—1837)) — נאָר אויך פון אלע אנדערע לענדער פון דער מאָדערנער צייט. אמת, קריל׳אָוו׳ס פאבעלס צייכענען זיך ניט אוים מיט קיין טיפקייט, עס פעלט אין זיי די טיפע, שניידענדיגע אירָאָניע. איהר געפינט דאָרטען ניט קיין אנדער זאָך, אויסער די גוטמוטיגע, לייכט־פליסענדיגע אירָאָניע, וואָס האָט אזוי הארמאָניזירט מיט קריל׳אָוו׳ס שווערען קערפער, מיט זיין מערקווירדיגער פוילקייט און מיט זיין נייגונג רוהיג זיך צו פארטיפען אין נעראָנקען. אָבער, איז דאָס דען ניט דאָס אמת׳ע רייך פון דער פאבעל, וואָס טאָר ניט צוזאמענגעמישט ווערן מיט דער סאטירע?

דערצו נאָך איז אין דער רוסישער ליטעראטור ניט פאראן קיין אנדער שריפטשטעלער, וואס זאל בעסער פארשטאהן דעם אמת׳ען תוך פון דער ווירקליכער פאלקס־שפראך און זי בעסער באזיצען, ווי קריל׳אָוו. נאָך אין יענער צייט, בעת די רוסישע ליטעראטען האָבען זיך געווואקעלט אינ׳ם אויסוואל צווישען דעם עלענאנטען אייראָפּעאיזירטען סטיל פון קאראמזינ׳ען און דער אומגעלומפּערטער האלב־סלאווישער שפראך פון די נאציאנאליסטען פון דער אלטער שול, האָט קריל׳אָוו, — אפילו אין זיינע ערשטע פאבעלס, וואָס ער האָט אנגעשריבען אינ׳ם יאָהר 1807, — שוין געהאט אויסגעארבייט א סטיל, וואָס האָט איהם גלייך אוועקגעשטעלט אין א לאנג, וועלכע איז אין דער רוסישער ליטעראטור געווען אייניציג אין איהר ארט און איז ביז איצטער ניט איבערשטיגען געווארן אפילו דורך אזעלכע מייסטערס פון דער רוסישער פאלקסשפראך, ווי אָסטראָווסקי און אייניגע פון די נאָוועליסטען־פאלקסטען פון א שפעטערדיגער עפאָכע. אין עלענאָץ, קרעפּטיגקייט פון אויסדרוק און שטרענגער טרייהייט צום אמת׳ען גייסט פון דער רוסישער פאלקסשפראך, האָט קריל׳אָוו ניט קיין קאָנקורענטען.

די קלענערע דיכטער.

עטליכע מינדערווויכטיגע דיכטער, צייט־גענאָסען פון פוש־קינ׳ען און לערמאָנטאָוו׳ן, און אייניגע פון זיי פערזענליכע פרייַנט

זייערע, מוזען דערמאנט ווערן אין אט־דעם קאפיטעל. פושקינ׳ס איינפלוס איז אזוי גרוים געווען, אז ער האט נעמוזט ארויסרופען א שול פון שריפטשטעלער, וואס זאלען איהם נאכפאלגען אין זיין וועג. קיינער פון זיי האט ניט דערגרייכט די באדייטונג פון א וועלט־דיכטער, נאר יעדער איינער פון זיי האט אויף דעם אדער יענעם אופן מיטגעהאלפען דער אנטוויקלונג פון דער רוסישער פאעזיע און געהאט א הומאניזירענדע, דערהויבענדע ווירקונג אויף דער רוסישער געזעלשאפט.

ק א ל צ א ו ו (1779־1840) האט אפגעשפיגעלט אין זיין פאעזיע דעם עקסטרעם־טרויעריגען כאראקטער פון זיין לעבען. אין דעם עלטער פון א יאהר פערציג איז ער פארלויזירט געוואָרן אויף בויד פים, און עטוואס שפעטער האט ער פארלאָרן זיין ראיה; נאר די קראנקהייט האט ניט בארירט זיין פאעטישען טאלאנט, און ער האט דיקטירט צו זיין טאכטער אייניגע פון די טרויעריגסטע עלעגיעס, וואס די רוסישע ליטעראטור באזיצט און אויך א גאנצע רייע אויסגעצייכענטע איבערזעצונגען. זיין „מאנאך" האט אין רוסלאנד ארויסגערופען טרערען ביי יעדען איינציגען, און פושקין האט שטארק געלויבט די קרעפטיגקייט פון אט־דער פאעמע. בא־שאנקען מיט א וואונדערבארן זכרון — ער האט געקענט אויס־וועניג גאנץ בויראן, אלע פאעמעס פון וואלטער סקאט, גאנץ ראסין, טאססא און דאנטע — האט קאלצאוו, ווי זשוקאווסקי, מיט ווענען ער האט געהאט א סך אלגעמיינעם, נעמאכט א גרויסע צאהל איבערזעצונגען פון פרעמדע שפראכען, ספעציעל פון די ענגלישע דיכטער־אידעאליסטען, און אייניגע פון זיינע פוילישע איבערזע־צונגען, ווי, למשל, די „קרימער סאנאטען" פון מיצקעוויטש׳ען, זיינען אמת׳ע קונסט־ווערק.

ד ע ל ו ו י ג (1798—1831), פושקינ׳ס א ליציאום־חבר, איז געווען זיינער א נאהענטער פריינט. אין דער רוסישער ליטעראטור האט ער פארנעשטעלט די שטרעבונג אויפצולעבען די אלט־גריכישע פארמען פון דער פאעזיע, גלייכלכיכרווייז האט ער אין דער זעלביגער צייט אויך פרובירט צו שרייבען אין דעם סטיל פון די רוסישע פאלקס־לידער און זיינע לירישע ווערק אין אט־דער פארם האבען איהם שטארק באליבט געמאכט אין זיין צייט. אויי־ניגע פון זיינע ראמאנסען זיינען נאך ער היום פאפולאר.

באראטינסקי (1800—1844) האָט אויך געהערט צו דער גרופּע פון פושקינ'ס פרײַנט. אונטער דעם איינפלוס פון דער ווילדער נאַטור פון פינלאַנד, ווּאו ער האָט פּאַרבראַכט עטלעכע יאָהר אין פּאַרשיקונג, איז ער געוואָרן א ראָמאַנטישער דיכטער, פול מיט ליבע צו דער נאַטור, מיט מעלאַנכאָליע, און טיף פּאַר־אינטערעסירט אין פילאָזאָפישע פראַגען, אויף וועלכע ער האָט ניט געקאָנט געפינען קיין ענטפער. איהם האָט, אויף אזא אופן, ג־פעלט א באשטימטע לעבענס־אַנשויאונג, אָבער אלץ וואָס ער האָט נעשריבען איז געווען אין א שהנער פּאָרם, אין זהר אויסדרוקס־פולע עלענאנטע פערזען.

יאזיקאָוו (1803—1846) איז אויך איינער פון אָט־דעם קרייז. ער איז געווען נאָהענט באפריינדעט מיט פושקינ'ען, וועלכער האָט שטאַרק באוואונדערט זיינע פערזען. מען מוז אָבער זאָגען, אז יאזיקאָוו'ס פּאָעזיע האָט הויפּטזעכליך געהאָט א היס־טאָרישע באדייטונג אין דעם זין פון פּאַרפאָלקאָמען די פאָרמען פון פּאָעטישען אויסדרוק. צום אומגליק, האָט ער כמעט שטענדיג געמוזט קעמפען געגען קראַנקהייט, און איז געשטאָרבען פונקט ווען זיין טאַלאַנט האָט זיך פאָלשטענדיג אנטוויקעלט.

וועניעווי טינאָוו (1805—1822) איז נאָך אינגער געשטאָרבען; עס וועט אָבער ניט זיין קיין גוזמא צו זאָגען, אז ער האָט פּאַרשפּראָכען צו ווערן א גרויסער דיכטער, באַנאָכט מיט דער זעלביגער טיפקייט פון פילאָסאָפישער אויפפאסונג ווי געטהע, און האָט געהאט בכח צו דערגרייכען אויך דיזעלביגע שהנקייט פון פּאָרם. די עטליכע פערזען, וואָס ער האָט אָנגעשריבען אינ־ם משך פון דעם לעצטען יאָהר פון זיין לעבען האָבען אויפגערעקט די פלוצלונג דערגרייכטע רייפקייט פון א גרויסען פּאָעטישען טא־לאַנט און זיי קאָנען פּאַרגליכען ווערן מיט די פערזען פון די גרע־סטע דיכטער.

פירשט אלעקסאנדער אדאיעווסקי (1803—1839) און פּאָלעזשאיעוו (1806—1838) זיינען אויך דיכטער, וואָס זיינען געשטאָרבען יונג, און וועמעס לעבענס זיינען אינגאנצען צעבראָכען געוואָרן דורך פּאָליטישע פאר־פאָלגונגען. אדאיעווסקי איז געווען א פרייַנט פון די דעקאַבריסטען.

נאָך דעם 14טען דעצ. פון 1825, האָט מען איהם ארעסטירט און פארשפארט אין דער פעטראָפּאוליאָווסקער פעסטונג, און דערנאָך פארשיקט אויף קאָטאָרגע אין סיביר, וואו ער איז אָפּגענעזען צוועלף יאָהר, און דאן האָט מען איהם ערשט אָפּגענעבען פאר א סאָלדאט און פארטריבען קיין קאווקאז. דאָ האָט ער זיך באָפריינדעט מיט לערמאָנטאָוו'ן, וועלכער האָט אָנגעשריבען איינע פון זיינע בעסטע עלעגיעס אויף אָדאָיעווסקי'ס טויט. אָדאָיעווסקי'ס פערזען (זיי זיינען ניט געדרוקט געוואָרן ביי זיין לעבען) לייגט פון מאנגל אין פארענדיגונג, אָבער ער איז געווען אן אמת'ער דיכטער און אויך א פאטריאָט, ווי מען קאָן זעהן פון זיין „חלום פון א דיכטער" און פון זיין היסטאָרישער פאָעמע „וואסילקאָ".

דער גורל פון פאָלעזשאיעוו'ן איז געווען נאָך טראגישער. וועון ער איז סך הכל אלט געווען צוואנציג יאָהר — א גלענצענדער סטודענט פון דער מאָסקווער אוניווערזיטעט — האָט ער אָנגעשריבען אן אויטאָביאָגראפישע פאָעמע „סאשקאָ", פול מיט אָנצוהערעניסען וועגען די צרות פון דער אויטאָקראטיע און מיט וואָרימע ווערטער פאר פרייהייט. אָט־די פאָעמע האָט מען געווייזען ניקאָלאי דעם ערשטען, און ער האָט באפוילען, אז מען זאל דעם דיכטער אָפּגעבען פאר א סאָלדאט. די דינסט האָט דעמאָלט געדויערט פינף־און־צוואנציג יאָהר, און פאָלעזשאיעוו האָט ניט געזעהן פאר זיך קיין מענליכקייט זיך צו באפרייען פון אָט־דער לאָגע. נאָך מעהר: פאר א ניט־אויטאָריזירטער אפּוועזענהייט פון זיין פאָלק (ער איז אוועק קיין מאָסקווע אָנצוגעבען א פעטיציע צום צאר מכח זיין באפרייאונג) האָט מען איהם פאר'משפט צו טויזענט שמיץ און נאָר עפעס דורך א גליקליכען צופאל האָט ער זיך אויסגערעהט פון דער שטראָף. ער האָט קיינמאל קיין שלום ניט געמאכט מיט זיין גורל און אין דער שרעקליכער קאזארמע־סביבה פון יענע צייטען איז ער פארבליבען, וואָס ער איז געווען: א תלמיד פון בייראָן, לאמארטין און מאקפערסאָן, א מוטיגער קעמפער געגען טיראניי, אין זיינע פערזען, וואס זיינען געשריבען גאָרן מיט טרערען און בלוט. וועון ער האָט שוין געהאלטען ביים אויסגעהן פון שווינדזוכט אין א מיליטערישען שפיטאל אין מאָסקווע, האָט איהם ניקאָלאי דער ערשטער באָגנאדיגט, און וועון דער דיכ־

טער איז שוין געווען טויט, איז אָנגעקומען דער באָפעהל, מען זאָל איהם דערהויבען צום ראַנג פון אָפיצער.

אזא גורל איז אויך אויסגעפאלען דעם אוקראַינישען דיכטער שעווטשענקאָ (1814—1861), וועמען מען האָט אפגענעבען אין 1847, פאר א סאָלדאט אלס שטראָף פאר עטליכע פון זיינע לידער. זיינע עפּישע פּאָעמען פון דעם לעבען פון די פּרייַ קאָזאקען אין די אלטע צייטען, זיינע האַרץ־רייסענדיגע פּאָעמען פון דעם לעבען פון די לייב־אייגענע, און זיינע לירישע לידער — אלע געשריבען אין דער אוקראַינישער שפּראַך, צייכענען זיך אוים אי מיט זייער טיפען אינהאלט, איז מיט זייער שהנער פּאָרם, און זיינען אין דער זעלביגער צייט זהר פּאָלקסטימליך. שעווטשענקאָ'ס ווערק קאָנען אוועקגעשטעלט ווערן אין איין רייע מיט די בעסטע ווערק פון דער אלוועלטליכער פּאָעזיע.

פון די פּראָזע־שרייבער פון דער זעלביגער עפּאָכע קאָנען נאָר עטליכע דערמאָנט ווערן אין אָט־דעם בוך, און אויך נאָר אין קורצען. אלעקסאנדער בעסטוזשעוו (1797—1837), וועלכער האָט געשריבען אונטער'ן פּסעוודאָנים מארלינסקי — איינער פון די דעקאָבריסטען, וואָס איז פּארשיקט געוואָרן קיין סיביר און נאָכדעם קיין קאַווקאז אלס סאָלדאט — האָט געשריבען נאָוועלען, וואָס זיינען זהר פיל געלייענט געוואָרן. ווי פּושקין און לערמאָנטאָוו, איז ער אויך געווען אונטער בייראָן'ס איינפלוס און פלעגט באַשרייבען די „טיטאַנישע לייַדנשאַפטען" אין בייראָן'ס סטיל, ווי אויך מערקווירדיגע אוואַנטיורעס אין דעם סטיל פון די פּראָנצויזישע נאָוועליסטען פון דער ראָמאַנטישער שול. ער פּאַרדינט אָבער אין דערזעלביגער צייט מען זאָל איהם באַטראַכטען אלס דער ערשטער נאָוועלען־שרייבער פון רוסישען לעבען, אין וועלכע עם זיינען באהאנדעלט געווארען סאָציאלע פראגען.

פון די אנדערע פּאָפולאַרע נאָוועליסטען פון יענער עפּאָכע דאַרף מען דערמאָנען זאנאָסקינ'ען (1789—1852), דעם פאר־פאַסער פון די זהר פּאָפולאַרע היסטאָרישע ראָמאַנען „יורי מי־לאָסלאַווסקי", „ראָסלאַוול" א. או. וו., געשריבען אין א סענטי־מענטאל־פּאַטריאָטישען סטיל; נ א ר י ע ז ש נ י'ן (1780—1825), וואָס ווערט באַטראַכט פון אייניגע קריטיקער אלס דער

פאָרלויפער פון גאָגאָל'ן, ווייל ער פלענט שוין שרייבען אין א רעאָליסטישען סטיל, באשרייבענדיג, ווי גאָגאָל, די פינסטערע זייטען פון דעם רוסישען לעבען; און לאזשעטשניקאָוו'ן (1792—1868), דעם פארפאסער פון א סך זעהר פאָפּולארע היסטאָרישע ראָמאנען פון דעם רוסישען לעבען.

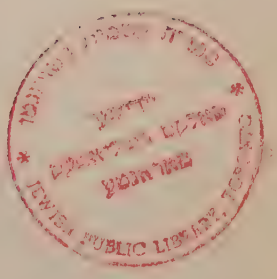

קאַפּיטעל דריי.

גאַנאַל.

מאַלאַסיע. — „אוועסטען אויף אַ כוטאַר נעבען דיקאַנקע" און „מיר־גאַראַד". — דאָס דאַרפּס־לעבען און הומאָר. — „ווי אייוואַן אייוואַנאָ־וויטש האָט זיך צוקריגט מיט אייוואַן ניקיפאָראָוויטש". — די היסטאָ־רישע דערצעהלונג „טאַראַס בולבאַ". — „דער שינעל". — דראַמע: „דער רעוויזאָר". — זיין אויפלוס. — „טויטע נשמות". — די הויפּט־טיפּען. — רעאַליזם אין דער רוסישער דערצעהלונג.

מיט גאַנאַל'ן פאַנגט זיך אָן אַ נייער פּעריאָד אין דער רוסישער ליטעראַטור, וועלכען די רוסישע קריטיקער רופען: „דער גאַנאַל־פּעריאָד" און וועלכער ציהט זיך ביז דעם היינטיגען טאָג. גאַנאַל איז ניט געווען קיין גרויס־רוס. ער איז געבוירן געווארן אין דעם יאָהר 1809 אין אַ קליין־רוסישער אוקראַינישער פּריצ'ישער פאַמיליע. זיין פאָטער האָט נאָך אַרויסגעוויזען אַ שטיקל ליטעראַרישען טאַלאַנט און האָט אָנגעשריבען עטליכע קאָמעדיעס אין אוקראַיניש, נאָר גאַנאַל האָט זיין פאָטער אָנגע־וואוירן אין זיין פריהער יוגענט. דאָס אינגעל האָט געקראָגען זיין בילדונג אין א קליין פּראָווינציעל שטעדטל, וואָס ער האָט נאָר אין גיכען פאַרלאָזט, און צו נייצעהן יאָהר איז ער שוין געווען אין פּעטערבורג. אין יענער צייט האָט ער געטרוימט צו ווערן אַן אַקטיאָר, נאָר דער פאַרוואַלטער פון די פּעטערבורגער קייזערליכע טעאַטערען האָט איהם ניט צוגענומען, און גאַנאַל האָט געמוזט זוכען אַן אנדער געביט פון טעטיגקייט. ער האָט געפונען א רע־גירונגס־שטעלע, נאָר דער אמט פון א קליינעם טשינאָווניק איז, אויגענשיינליך, ניט געווען איהם צו פאַראינטערעסירן, און ער האָט אין גיכען אָנגעפאַנגען זיין ליטעראַרישע קאריערע.

זיין דעביוט האָט ער געמאכט אינ'ם יאָהר 1829 מיט קלייניע דערצעהלונגען פון דעם אוקראַינישען דאָרפס־לעבען. די „אָוועסטען

אויף א כוטאר נעבען דיקאנקע", נאך וועלכע עס האט אין גיבען נאכגעפאלגט אן אנדער סעריע פון קליינע דערצעהלונגען אונטער'ן נאמען „מירגאראד", האבען פאר איהם באלד געוואונען ליטעראריישען רוהם און איהם אריינגעפיהרט אין דעם קרייז פון זשוקאווסקי'ן און פושקינ'ען. די צוויי דיכטער האבען גלייך אנערקענט גאנאלס זשעני און האבען איהם אויפגענומען מיט אפענע ארעמס.

קליין־רוסלאנד איז היבשלאך פארשיידען פון די צענטראלע טיילען פון דער אימפעריע, ד. ה. פון דר גובערניעס, וואס ליגען ארום מאסקווע, און וועלכע זיינען באוואוסט אונטער'ן נאמען פון גרויס־רוסלאנד. קליין־רוסלאנד ליגט א ביסעל מעהר צו דרום, און אלץ וואס איז זידליך, האט שטענדיג א געוויסע צוציהונג פאר דעם איינוואוינער פון צפון. די דערפער אין קליין־רוסלאנד זיינען ניט אייגנארדענט אין גאסען, ווי די דערפער אין גרויס־רוסלאנד, נאר זייערע וויים־געשמידטע שטיבלאך ליגען צעוואָרפען, ווי אין מערב־איראפע, און זיינען ארומגערינגעלט מיט וואונדערבארע סעדלאך. דער מעהר גינסטיגער קלימאט, די וואָרימע נעכט, די מוזיקאלישע שפראך, די שעהנקייט פון דער באפעלקערונג, וואס שטעלט וואַרשיינליך פאר א געמיש פון זיד־סלאוויש מיט טערקיש און פויליש בלוט, די פיל־קאלירעגדיגע קלייד־ער און די לירישע לידער — דאס אלץ מאכט קליין־רוסלאנד ספעציעל אנציהענד פאר דעם גרויס־רוס. אויסער דעם, איז דאס לעבען אין די קליין־רוסישע דערפער מעהר פאטיש, ווי אין די גרויס־רוסישע דערפער. אין אוקראינע עקזיסטירט מעהר פרייהייט אין די באציהונגען צוישען יונגע בחורים און מיידלאך: זיי באגענענען זיך גאנץ פריי נאך פאר דער חתונה; די אפגעזונדערטקייט פון דער פרוי, וואס איז געווען א רעזולטאט פון דער ביזאנטישער וויזקונג אויף מאסקווע, עקזיסטירט ניט אין קליין־רוסלאנד, וואו ס'האט נעהערשט דער אינפלוס פון פוילען. די אוקראינער האבען אויך אויפגענומען א שלך מיט טראדיציעס און עפישע פאעמען און לידער פון די צייטען, וועלכע זיי זיינען געווען פרייע צו זאמלען און פלעגען קעמפען געגען די פאליאקען אין צפון און געגען די טערקען אין דרום. זיי איז אויסגעקומען צו פארטיידיגען די גריכיש־אָרטאָדאקסישע רעליגיע פון אט־די צוויי שונאים און עד היום זיינען זיי צוגעבונדען צו דער רוסישער קירך; נאר אין די קליין־רוסישע

דערפער איז ניטא יענע ליידענשאפט צו סכאלאסטישע דיסקוסיעס וועגען דעם בוכשטאב פון די הייליגע ביכער, וואס מען באגעגענט אזוי אפט אין רוסלאנד צווישען די קירך־שפאלטער. די רעליגיע פון די אוקראינער האט בכלל א מעהר פאעטישען כאראקטער.

די אוקראינישע שפראך איז זיכער מעהר מעלאדיש, ווי די גרויס־רוסישע, און עס באמערקט זיך היינטיגע צייטען אן ערנסטע באוועגונג, וואס באצווועקט די ליטעראריש אנטוויקלונג פון אט־דער שפראך; נאר פונדעסטוועגען געפינט זי זיך אפילו איצטער נאך אין דעם אנטוויקלונגס־צושטאנד, און גאנאל האט זעהר קלוג געטאן, וואס ער האט געשריבען אויף דער גרויס רוסישער שפראך— דאס הייסט, אויף דער שפראך פון זשוקאווסקי, פושקין און לער־מאנטאוו. אויף אזא אופן האבען מיר אין גאנאל'ן א מין פאר־אייניגונג צווישען די צוויי נאציאנאליטעטען.

עס וואלט געווען אוממעגליך צו געבען דא א באגריף וועגען דעם הומאר און שארפזין, וואס געניפען זיך אין גאנאל'ס דער־צעהלונגען פון דעם אוקראינישען לעבען, ניט ציטירענדיג קיין גאנצע זייטען. דאס איז דער גוט־האַרציגער געלעכטער פון א יונגען מאן, וואס געניסט אליין די פולקייט פון לעבען און לאכט אליין, קוקענדיג אויף די קאמישע פאזעס, אין וועלכע ער האט אוועקגעשטעלט זיינע העלדען: א דארפישען דיאק, א רייכען פויער, א דארפישע מאטראנע אדער א דארפישען שמיד. ער איז איבערפילט מיט גליק; קיין איין וואלקענדעל פארטונקעלט ניט זיין לעבענס־פרייד. מען דארף אבער באמערקען, אז די טיפען, וואס ער שילדערט, וועלען ניט קאמיש לויט'ן קאפריז פון'ס דיכ־טער: פארקערט, גאנאל איז שטענדיג א פינקטליכער רעאליסט. יעדער פויער, יעדער דיאק פון זיינע דערצעהלונגען זיינען גענומען פון רעאלען לעבען, און אין דעם באצוג טראגט גאנאל'ס רעאליזם כמעט אן עטנאגראפישען כאראקטער און פארלירט דערביי קיינ־מאל ניט זיין פאעטישען גלאנץ. אלע אבערגלויבענס פון דעם דארפישען לעבען אין דער נאכט פון וויינאכטען, בעת די בייז־וויליגע גייסטער און שדים זיינען פריי ביז דער האן טוט א קרעה — געהען פארבי פאר'ן לעזער, און אין דערזעלביגער צייט האבען מיר פאר זיך דעם גאנצען שארפזין, וואס דער קליין־רוס באזיצט. ערשט שפעטער האט זיך גאנאל'ס נייגונג צו קאמיזם קריסטאליזירט אין

דעם, וואָס קאָן מיט רעכט אָנגערופען ווערן „הומאָר", ד. ה. אין עפעס א מין קאָנטראַסט צווישען דער קאָמישער סביבה און דעם טרויעריגען וועזען פון לעבען, וועגען וועלכען פושקין האָט באַמערקט, אז „הינטער זיין געלעכטער פילט איהר די אומזעהבארע טרערען".

ניט אלע גאָגאָל'ס קליין־רוסישע דערצעהלונגען זיינען גענרמען פונ'ם פויערי־לעבען. אייניגע באַהאַנדלען דאָס לעבען פון די העכסטע קלאַסען פון דער באַפעלקערונג פון די קליינע שטעדטלאָך. די דערצעהלונג „ווי אזוי איוואַן איוואַנאָוויטש האָט זיך צוקרינט מיט איוואַן ניקיפאָראָוויטש'ן" איז איינע פון די הומאָריסטישסטע דערצעהלונגען אין דער אלוועלטליכער ליטעראטור. איוואַן איוואַנאָוויטש און איוואַן ניקיפאָראָוויטש זיינען געווען צוויי שכנים און האָבען צווישען זיך געלעבט זעהר פריינטליך; נאָר די אומפארמיידליכקייט פון זייער קריג פילט מען שוין פון די ערשטע שורות פון דער דערצעהלונג. איוואַן איוואַנאָוויטש איז געווען א מענש מיט זעהר אידעלע מאַנירען. ער האָט קיינמאָל ניט פאַרגעלעגט קיין שמעק־טאַבאַק צו א באַקאַנטען, ניט זאָגענדיג דערבי: „מע איך וואָגען, מיין הער, אייך צו בעטען צו זיין אזוי גוט און זיך טאָן א געפעלליגקייט?" ער האָט זיך אויסגעצייכענט מיט גרויסער פינקטליכקייט. האָט ער אויפגענעסען א דיניע, פלעגט ער איינוויקלען די קערנער אין א שטיקעל פאפיר און דאַרויף אויפשרייבען: „דיזע דיניע איז אויפגענעסען געוואָרן אין דעם און דעם דאָטום", און אויב ביים טיש איז דערבי געווען זיינער א פרייַנט, פלעגט ער צוגעבען: „אין דער אנווענהייט פון דעם און דעם". נאָר אין תוך איז איוואַן איוואַנאָוויטש געווען א קמצן, וואָס האָט זעהר הויך געשעצט די באַקוועמליכקייט פון זיין אייגען לעבען און האָט נאָר קיין חשק ניט געהאַט זיך צו טיילען מיט אנדערע מענשען. זיין שכן, איוואַן ניקיפאָראָוויטש, איז געווען פונקט דער היפוך פון איהם. ער איז געווען זעהר דיק און שווער און האָט ליב געהאַט קרעפטיגע אויסדרוקען. אין א הייסען זומער טאָג פלעגט ער אראָפנעמען פון זיך אלע זיינע קליידער און זיך אזוי אוועקזעצען אין סאָד און זיך וואַרעמען דעם רוקען. האָט ער עמיצען מכבד געווען מיט א שמעק־טאַבאַק, פלעגט ער פשוט דערלאַנגען דאָס פושקעלע טאַבאַק און א זאָג

טאן: „גענים־ט". ער האָט ניט געוואוסט פון די ראָפינירטע מאַנירען פון זיין שכן און פלעגט ליב האָבען אין דער הויך אויס־דריקען זיינע מיינונגען. אָט די צוויי שכנים, וואָס זיינען אזוי פארשיידען אייגער פונ'ם אנדערן, וועמעס ניטער עס זיינען געווען אָפגעטיילט נאָר מיט א נידעריגען פלויט, האָבען אומפאַר־מיידליך זיך געמוזט אין איין שהנעם טאָג צוקריגען; און אזוי האָט טאקע פאסירט.

איין מאל האָט דער דיקער און גראָבער אייואן ניקיפאָראָוויטש דערזעהן ביי זיין פריינט אן אלטע נוצלאָזע ביקס און ס'האָט זיך ביי איהם צופלאָקערט דער באָגער צו באקומען אָט די ביקס. ער האָט זי לחלוטין ניט געדאַרפט, נאָר אפשר טאקע דערפאר האָט ער זי אזוי געוואָלט. און אָט־די תאוה זיינע האָט געפירט צו א קריג, וואָס האָט געדויערט יאָהרען און יאָהרען. אייואן אייואַנאָוויטש האָט זעהר פאַרנינפטיג באמערקט זיין שכן, אז ער דאַרף די ביקס ניט האָבען. דער שכן, באַלייידיגט פון אָט־דער באמערקונג, האָט געענטפערט, אז די ביקס דאַרף ער גראָד נויטיגער פון אלץ, און האָט איהם פאַרגעלעגט, אויב ער ווילל ניט פאר זיין ביקס קיין גלט, צו געבען פאר איהר — א חזיר... דאָס איז שוין פאר אייואן אייואַנאָוויטש'ען געווען א שרעקליכע באלייידיגונג: „ווי קאָן אן אדעלמאן אויסבייטען א ביקס, וואָס איז דער סימבאל פון נעיעג, פון דעם אדעל־שטאַנד, אויף — א חזיר!" א וואָרט פאר א וואָרט און דער באלייידיגטער שכן האָט אייואן אייואַנאָוויטש'ען אָנגערופען גאָנער... אָט־דאָס האָט געפירט צו א טויטליכער שנאה, פול מיט די קאָמישסטע עפיזאָדען. זייערע פריינט האָבען געטאָן אלץ אין דער וועלט, כדי ווידער שלום־מאכען צוויישען זיי און עפעס איין מאל האָט זיך זייער ארבייט שיער ניט געקרוינט מיט ערפאָלג; די צוויי פריינט זיינען צוזאמענגעפירט געוואָרן אין איין פלאץ — ביידע גשעטופט געוואָרן פון הינטען דורך זייערע פריינט; אייואן אייואַנאָוויטש האָט שוין געהאט אריינגעטאָן זיין האָנט אין קעשענע, כדי ארויסצונעמען זיין טאבאק־פושקע און זי פאַרלעגען זיין שונא, כאפט זיך דער לעצטער ארויס מיט אן אומגלויביכער באמערקונג: „ערלויבט מיר אייך צו זאָגען, ווי א פריינט, אייואן אייואַנאָוויטש! איהר האָט זיך באלייידיגט דער רוח וויסט פאר וואָס: פאר דעם, וואָס אין האָב אייך אָנגערופען

גאַנער"... אלע אַנשטרענגונגען פון די פרוינט זיינען נענאַנגען אין נישט איבער די עטליכע אומטאַקטישע וועדטער. די שנאה איז באַנייט געוואַרן נאָך מיט מעהר ביטערקייט און, אזוי ווי טראַגעדיע נעהט נאָך אין די פוס־טריט פון קאָמעדיע, ווערן די צוויי שונאים אויף די עלטערע יאָהרען אין גאַנצען רואיגירט, ארומשלעפענדיג זיך פון גריכט צו גריכט.

„טאַראַס בולבא" — „דער שינעל".

דער פערעל פון גאָגאָל'ס נאָוועלען פון דעם אוקראַינישען לעבען איז א היסטאָרישע דערצעהלונג, „טאַראַס בולבא", וואָס באַלעבט איינעם פון די אינטערעסאַנטסטע פעריאָדען אין דער נעשיכטע פון אוקראַינע — דעם פופצעהנטען יאָהרהונדערט. קאָנסטאַנטינאָפאָל איז דעמאָלט נעהאַט אַריינגעפאַלען אין די הענט פון די טערקען; און הגם אין מערב איז אויסגעוואַקסען א מעכטיגער פוילישע־ליטווישער שטאַט, זיינען די טערקען, פונדעסטווענען נעווען א סכנה אי פאר מזרח־אי פאר מיטעל־אייראָפע. אָט־דעמאָלט זיינען די אוקראַינער אויפגעשטאַנען צו פאַרטיידיגען רוסלאַנד און אייראָפע. זיי האָבען נעלעבט אין פרייע קאָזאקען־געמיינדעס, איבער וועלכע די פאָליאקען האָבען אָנגעפאַנגען צוישטעלען א מין פעאָדאַלע מאַכט. אין פרידליכע צייטען האָבען אָט־די קאָזאקען זיך באַשעפטיגט מיט אַגריקולטור אויף די סטעפען און מיט פיש־פאַנג ארום די בריטע טייכען פון דרום־מערב פון רוסלאַנד, דערגרייכענדיג צייטענווייז ביז'ן שוואַרצען ים; אָבער יעדער אינציגער פון זיי איז נעווען באַוואַפענט און דאָס נאַנצע לאַנד איז נעווען צוטיילט אין רעגימענטען. האָט מען נאָר א קלאַפ נעטאָן טרעוואָגע, פלעגט זיך אָט־די פרידליכע באַפעלקערונג אויפהויבען ווי איין מאַן און באַגעגענען דעם איבערפאַל פון די מאַטארען און זיך צוריק אומקערן צו זייערע פעלדער און צום פיש־פאַנג, ערשט וועו די מלחמה פלעגט זיך ענדיגען.

אויף אזא אופן, איז דאָס נאַנצע פאָלק גרויט נעווען זיך שטעלען אנטקעגען די אָנפאַלען פון די מוסולמאַנער; מען האָט אָבער נעהאַלטען א ספעציעלען אוואַנגארד ארום דעם נידעריגען טייל פונ'ם דניעפער „הינטער די שטראָמען", אויף אן אינזעל, וואס איז באלד

באַרימט נעוואָרן אונטער'ן נאָמען „סיטשא". מענשען פון אַלערליי ראַנגען און שטאַנדען, אייגשליסענדיג אַנטלאָפענע פּאַנשטשעווי־סעס און רויבער, אַלערליי אוואַנטוריסטען האָבען געקאָנט קומען און זיך באַזעצען אין דער סיטשא. מען האָט זיי נאָר געפרעגט, צי זיי געהען אין קלויסטער. „נו, גוט, צלם זיך איבער", פלעגט דער העטמאַן פון דער סיטשא זאָגען צום פּריש־געקומענעם, „און שטעה צו צו וועלכער דיוויזיע דו ווילסט". די סיטשא איז באַשטאַנען פון אַרום זעכציג דיוויזיעס, וואָס זיינען זעהר עהנליך געווען צו אומאָפּהענגיגע רעפובליקען אָדער צו לער־אַנשטאַלטען פון אינגלאַך, וואָס זאָרגען ניט פּאַר קיין זאַך און לעבען געמיינשאַפּטליך. קיינער פון זיי האָט ניט באַזעסען קיין אייגענטום, אָחוץ זיין געווער. קיין פּרויען האָט מען ניט אַריינגענומען אין דער סיטשא און געהערשט האָט דאָרט אַן אַבסאָלוטער דעמאָקראַטישער גייסט.

דער העלד פון דער דערצעהלונג איז אַן אַלטער קאָזאַק, טאַראַס בולבא, וואָס האָט אַליין פּאַרברַאכט פיל יאָהרען אין דער סיטשא, נאָר איצטער פּאַרברענגט ער זיין עלטער פרידליך ערגעץ אין א כוטאָר. זיינע צוויי זין האָבען שטודירט אין דער קיעווער אַקאַדעמיע און זיך אומגעקערט אהיים נאָך אַן אָפּוועזענהייט פון עטליכע יאָהר. זייער ערשטע באַגעגעניש מיט'ן פּאָטער איז זעהר כאַראַקטעריסטיש. בעת דער אַלטער פּאַנגט אַן אָפּצולאָבען פון זייערע לאַנגע בגדים, וואָס פּאַסטען ניט, לויט זיין מיינונג, פּאַר א קאָזאַק, רופט אָסטאַפּ, דער עלטערער זון, ארויס דעם פּאָטער אויף א פויסטען־געשלעג. דער אַלטער ווערט אנטציקט פון אָט־דעם ארויסרוף און זיי שלאָגען זיך, ביז דער פּאָטער, שוין כמעט אָהן אָטעם, שרייט אויס: „בנאמנות, ער איז א וואויליער שלעכער; באמת, ניט נויטיג אפילו וויטער צו פראָבירן; ער וועט זיין א גוטער קאָזאַק! נו, וואָס מאַכסטו עפעס, זון? לאָמיר זיך צוקושען". שוין אויף דעם צווייטען טאָג נאָך זייער קומען, ניט לאָזענדיג זייער מוטער זיך אָנזעטיגען מיט איהרע זין, נעמט זיי טאַראַס אוועק אין סיטשא, וועלכע, ווי עס פלעגט אָפט טרעפען אין יענע צייטען, האָט זיך אין גיכען אָנגעפּאַנגען צו גרייטען צו א מלחמה, וואָס איז ארויסגערופען געוואָרן דורך די פּאַרפּאָלגונגען פון פוילישע פריצים אויף די קליין־רוסען.

דאָס לעבען פון די פּרייע קאָזאַקען אין דער רעפובליק „הינ־

טער די שטראָמען" און זייער אופן פון קריג־פירונג זיינען וואונ־
דערבאר באשריבען אין אָט־דער דערצעהלונג; נאָר צוליב דעם
צינז, וואָס גאָנאָל האָט געצאָלט דעם דעמאָלטיגען ראָמאַנטיזם,
האָט ער פארוואנדעלט טאראס'עס יונגערען זון, אנדרעי'ן, אין א
סענטימענטאָלען העלד, וואָס פארליבט זיך אין אן אריסטאָקראטי־
שער פוילישער פרוי און געהט איבער צו די פאָליאקען בעת זיין
פאָטער און ברודער האָבען געגען זיי געקעמפט. די מלחמה ציהט
זיך כמעט א יאָהר צייט מיט ערפאָלג אָט אויף איין זייט, אָט אויף
דער צווייטער, ביז טאראס'עס יונגערער זון איז סוף כל סוף גע־
פאנגען געווארען אין אן איבערפאל, וואָס די באָלאגערטע פאָליא־
קען האָבען געמאכט, און דער פאָטער אליין דער'הרג'עט איהם פאר
זיין פארראט. דעם עלטערען זון פאנגען די פאָליאקען און פידען
איהם אף קיין וואַרשאָ, וואו ער שטארבט אונטער די פיינינונגען,
און טאראס קערט זיך אום קיין אוקראינע, זאמעלט צונויף א
גרויסע ארמיי און מאכט איינעם פון יענע איבערפאָלען אויף
פוילען, מיט וועלכע די געשיכטע פון די צוויי לעצדער איז פול
געווען אין א משך פון צוויי יאָהרהונדערטען. טאראס פאָלט אליין
אריין אין די הענט פון שונא, שטארבט אויפ'ן שייטער־הויפען
און צייגט דערביי ארוים אזא פאראכטונג צום לעבען און ליידען,
וואָס איז געווען כאראקטעריסטיש פאר אָט־דער קרעפטיגער און
קריגערישער ראסע. דאָס איז אין קורצען דער סיוזשעט פון דער
דערצעהלונג, וואָס איז אָנגעפיקעווט מיט וואונדערבארע אויס־
צייכנע סצענעס.

„טאראס בולבא" באפרידיגט, פארשטעהט זיך, ניט די מא־
דערנע פאדערונגען פון רעאליזם. עס פילט זיך דאָ צו שטארק
דער אייגפלום פון דער ראָמאַנטישער שול. טאראס'עס יונגערער
זון איז כלל ניט קיין לעבעדיגער פערזאָן, און די פוילישע ארים־
טאקראטקע האָט גאָנאָל גאר צונעטראכט, מחמת דאָס האָט זיך
אזוי געפאדערט לויט'ן פלאן פון דער דערצעהלונג: מען זעהט,
אז גאָנאָל האָט קיינמאָל ניט געקאָנט אפילו קיין איינצינג פרוי
פון אָט־דעם טיפ. נאָר דער אלטער קאָזאק און זיין זון, ווי אויך
דאָס לעבען פון די קאָזאקען־לאָנערען זיינען געשילדערט זעהר
רעאל; די שילדערונגען שאפען די אילוזיע פון רעאלען לעבען.
דער לעזער ווערט דורכגערונגען מיט סימפאטיע צום אלטען

טאראם, בעת דער עטנאגראף פילט, אז דאָ האָט ער פאר זיך א וואונדערבארע קאמבינאציע פון א גוטען עטנאגראפישען דאקומענט מיט א פאעטישער רעפראדוקציע פון א פארנאנענער און זעהר אינטערעסאנטער עפאכע — דערביי זיינען די שילדערונגען אלץ מעהר רעאל טאקע ווי זיי זיינען אזוי פאעטיש.

נאָך די דערצעהלונגען פון דעם אוקראינישען לעבען האָט גאנאל אנגעשריבען עטליכע דערצעהלונגען פון דעם לעבען פון גרויס־רוסלאנד, הויפטזעכליך פון דעם לעבען פון פעטערבורג. צווישן פון אָט די דערצעהלונגען—„די מעמוארן פון א משוגע'נעם" און „דער שינעל" זיינען ספעציעל ווערט דערמאָנט צו ווערן. די פסיכאלאגיע פון דעם משוגע'נעם איז מערקווירדיג געמאָלן. וואָס איז שייך צו דעם „שינעל", האָט גאנאל אין דער דערצעהלונג אמבעסטען ארויסגעצייגט זיין טאלאנט צו באהאלטען הינטער זיין געלעכטער „אומזעהבארע טרעהרן". דאָס ארימע לעבען פון א קליינעם רעגירונגס־באאמטען, וואָס אנטדעקט צו זיין גרויסען שרעק, אז זיין שינעל איז שוין אזוי ווייט אפגעטראָגען, אז מען קאָן איהם שוין מעהר ניט פארריכטען; זיין וואקלען זיך איידער ער וואגט צו דיידען מיט'ן שניידער וועגען א נייעם שינעל; זיין נערוועזע אויפרעגונג אין דעם טאָג, וועז דער שינעל ווערט פארטיג און בעת ער מעסט איהם אָן צום ערשטען מאל; און לסוף זיין פארצווייפלונג, צווישען אלגעמיינער גלייכגילטיגקייט, וועז די נאכט־רויבער ציהען פון איהם אראָפ דעם שינעל — יעדע שורה פון אָט־דעם ווערק טראָגט אויף זיך דאָס שטעמפעל פון איינעם פון די גרעסטע קינסטלער. עס וועט זיין גענוג צו זאָגען, אז אָט די דערצעהלונג האָט בעת איהר דערשיינען, און נאָך איצטער אויך, גמאכט אזא איינדרוק, אז עס איז געווארן א כאראקטעריס־טיש ווערטל, אז יעדער רוסישער נאָוועליסט פון גאנאל'ס צייטען אָן האָט ווידער איבערגעשריבען דעם „שינעל".

„דער רעוויזאָר".

אויב די דערצעהלונגען פון גאנאל'ן זיינען געווען א וועגפונקט אין דער גשיכטע פון דער אנטוויקלונג פון דער רוסישער דערצעהלונג, איז זיין קאמעדיע „רעוויזאָר", אין איהר ריי, אויך

געווען א וועגד־פונקט אין דער געשיכטע פון דער אנטוויקלונג פון דער רוסישער דראמע; זי איז געווען א מאדעל פאר יעדען דראמאטורג, וואס איז געקומען נאך גאגאל'ן. „רעוויזאר" מיינט אויף רוסיש, א וויכטיגער באאמטער, וואס ווערט געשיקט פון דעם מיניסטעריום ערגעץ אין א פראווינציעלער שטאדט, כדי אויסצופארשען דעם מצב פון דער לאקאלער אדמיניסטראציע, און די האנדלונג פון גאגאל'ס קאמעדיע קומט פאר אין א קליין שטעדטל, פון וואנען „דו מעגסט לויפען דריי יאהר נאכאנאנד און וועסט אין קיין פלאץ ניט אנקומען". אט־דאס שטעדטלע — ווי די צוישויער ווערן געווען, ווען דער פארהאנג הויבט זיך אויף — דארף באזוכט ווערען פון א רעוויזאר. דער ארטיגער הויפט פון דער פאליציי (אין יענע צייטען איז דער הויפט פון דער פאליציי אויך געווען דער הויפט פון שטאדט) — דער בירגערמייסטער — האט צוגונפגערופען די הויפט־באאמטע פונ'ם שטעדטל, כדי זיי אויסצוגעבן וויכטיגע נייס. איהם האט זיך געחלומ'ט א שלעכטער חלום: צווי ראצען זיינען אריינגעקומען, א שמעק געטאן און צוריק אוועק; עפעם מוז שטעקען אין אט־דעם חלום, און עס שטעקט טאקע; אט האט ער טאקע דעם פרימאָרגַען בַּערהאלטען א בריף פון זיינעם א פריינט פון פעטערבורג, וואו מען איז איהם מודיע, אז אין שטעדטל קומט צופאהרען א רעוויזאר, און — וואס איז ערגער פון אלץ — ער קומט צו פארען אינקאגניטא! דער ווירדיגער בירגערמייסטער עצה'ט די באאמטע, זיי זאלען מאכען עפעם אן ארדנונג אין זייערע קאנצעליאריעס. די פאציענטען אינ'ם שפיטאל געהען ארום אין אווינע שמוציגע ווערק, אז מען קאן מיינען, זיי זיינען קוימענקערער. דער הויפט־ריכטער, וואס איז א ליידענשאפטליכער ליבהאבער פון געיעג, הענגט אויף זיין געיעג־אנצוג אין גערעכט־הויז און זיינע באדינער האבען דעם פארצימער פון גערעכט געמאכט פאר א שטאל פון עופות. קורץ נערעדט, אלצדינג מוז געבראכט ווערן אין אָרדנונג. דער בירגערמייסטער איז זעהר אומרוהיג. די נאנצע צייט רייסט ער כאבאר ביי די סוחרים מיט בויידע הענט, האט אראפגעלאזט אין קעשענע דאס געלט, וואס איז אסיגנירט געווארן צו בויען א קלויסטער, און ערשט מיט א פאר וואכען צוריק האט ער געשמיסען די אלמנה פון אן אונטער־אפיצער, הגם ער האט דערויף

דאָס מינדסטע דעכט ניט געהאָט; און איצטער קומט א רעוויזאָר! ער בעט דעם פּאָסט־מייסטער „צוליב טובת הכלל, עטוואָס אויפּ־עפענען און איבערלייענען יעדען בריף, וואָס ווערט אדרעסירט פּונ׳ם שטעדטעל קיין פּעטערבורג... און אויב עס מאכט זיך דאָרט א קלאָגע אָדער א מסירה, זאָל מען דעם בריף אָהן טענות גלייך פּארהאלטען". דער פּאָסט־מייסטער, וואָס איז א גרויסער ליב־האָבער צו שטודירן מענשליכע כאראקטערן, האָט זיך שוין, אָהן דער בקשה פונ׳ם בירגער־מייסטער, באשעפטיגט מיט לייענען אינ־טערעסאנטע בריף און שטימט דערפאָר גלייך צו צו אָט־דעם פּאָר־שלאָג פונ׳ם בירגער־מייסטער.

גראָד אין דער צייט קומען אריין פּעטער איוואנאָוויטש דאָב־טשינסקי און פּעטער איוואנאָוויטש באָבטשינסקי. יעדער איינער קען זיי, איהר אליין קענט זיי אויך זעהר גוט: דאָס זיינען מענ־שען, וואָס שפּילען די ראָלע פון אן אָרטיגער צייטונג. א גאנצען טאָג דרעהען זיי זיך ארום איבער דעם שטעדטעל, און ווי נאָר זיי ווערן געווואר עפּעס א וויכטיגע זאך, אילען זיי זיך ביידע צו צעטראָגען די ניים, שלאָגען איבער איינער דעם צווייטען, און טאָקע באלד לויפען זיי אוועק אין אן אנדער פּלאַץ, כדי צו פּאָר־שפּרייטען די ניים וווייטער. זיי זיינען נאָר־וואָס געווען אין דעם איינציגען גאַסט־הויז פונ׳ם שטעדטעל און דאָרטען האָבען זיי געזעהן א זעהר פּאָרדעכטיגטע פּערזאָן: א יונגען מאן, „וואָס האָט עפּעס, פּאָרשטעהט איהר מיך, אויסערגעווענליכעס אין זיין פּנים", אין מאָדנע בגדים, דרעהט זיך אזוי אום איבער'ן צימער און האלט אין איין קלערען". ער וואוינט דאָרטען שוין א פּאָר וואָכען, צאלט ניט א קאָפּיקע און קלייבט זיך ניט אָפּפּאָרען וווייטער. „וואָס זיצט ער עפּעס דאָ?" און ווידער, בעת זיי האָבען איבער־געביסען, האָט ער אזוי באָאָבאכטונגספול געקוקט אין זייערע טע־לער — ווער קאן ער זיין? דער בירגער־מייסטער און אלע אנ־וועזענדע באשליסען, אז אָט־דער יונגער מאן איז ניט קיין אנ־דערער, ווי דער רעוויזאָר, וואָס לעבט אין שטעדטעל אינקאָגניטא... דער חשד רופט ארויס אן אלגעמיינע פּאָרווירונג. דער בירגער־מייסטער לאָזט זיך גלייך אוועק אין גאַסט־הויז, כדי אויסצופּא־־שען די זאך אויפ׳ן פּלאַץ. זיין פּרוי און טאָכטער ווערן דערפון גוואלטיג אויפגעטרייסעלט.

דער פרעמדער, וואָס האָט אזוי אויפגערודערט דאָס שטעטל, איז פשוט עפעס איינער א יונגער מאן, כלעסטאקאוו, וועל כער פּאָרט צו זיין פּאָטער. ערגעץ אויף א פּאָסט־סטאנציע האָט ער באגעגנט א קאָפּיטאן — א גרויסען קינסטלער אין קאָרטען־שפּיל — און האָט פּארלאָרן דאָס גאנצע געלט, וואָס ער האָט ביי זיך געהאט. איצט קאָן ער ווייטער ניט פאָהרן, און האָט ניט מיט וואָס צו באצאָהלען דעם אייגענטימער פון׳ם גאסט־הויז, וועלכער אנטזאגט זיך צו בּאָרגען איהם מאָהלצייטען. דער יונגער־מאן איז גוואלטיג הונגעריג — קיין חידוש ניט, וואָס ער האָט באַ־קוקט אזוי אויפמערקזאם זייערע טעלער, און מיט אלערליי המצאות געווּאָלט צווינגען דעם בעל־הבית איהם צו געבען עטוואָס אויף ווארימעס. פונקט וען כלעסטאקאוו האלט אין ענדיגען עפעס א האָרט שטיקל קאָטלעט, קומט אריין דער בירגער־מייס־טער, און דאָ שפּילט זיך אָפּ איינע פון די קאָמישסטע סצענעס: דער יונגער מאן קלערט, אז דער בירגער־מייסטער איז געקומען איהם ארעסטירן, און דער בירגער־מייסטער טראכט, אז ער רעדט צום רעוויזאָר, וואָס ווילּ ניט אנטפּלעקען זיין אינקאָגניטאָ. דער בירגער־מייסטער לעגט פאָר דעם יונגען מאן זיך אריבערציהען אין אן אנדער מעהר באקוועמער קוואַרטיר. „ניין, א דאנק, איך האָב ניט בדעה צו געהן אין א טורמע", ענטפערט דער יונגער מאן... נאָר דעם בירגער־מייסטער גיט זיך אַיין צו איבערריידען דעם כלומר׳שטיגען רעוויזאָר זיך איבערציהען צו איהם אין הויז, און אָנשטאָט א הונגער־לעבען אין גאסט־הויז, פאנגט כלעסטאקאוו אָן צו פיהרן א זעהר אנגענעם לעבען. אלע באאמטע ערשיינען פאר איהם אין דער ריי זיך פאָרצושטעלען און יעדער איינער שעצט זיך גליקליך, אז עס גיט זיך איהם איין אריינצושטופען איהם עפעס א כאבארעל. די סוחרים קומען צו איהם מיט קלאגען אויפ׳ן בירגער־מייסטער; עס קלאָגט זיך אויף איהם אויך די אָפּגעשמיסענע אלמנה פון׳ם אונטער־אָפיציר... אין דער זעלבּיגער צייט פאנגט דער יונגערמאן אָן צו פלידטירן אי מיט׳ן ווייב, אי מיט דער טאָכטער פון׳ם בירגער־מייסטער און, נעכאפט אין זעהר א פאַ־טעטישען מאָמענט, וועו ער פאלט אויף די קני פאר דער מוטער, בעט ער, ניט פארקלערענדיג זיך אפילו אויף א רגע, די האנט און דאָס האַרץ פון דער טאָכטער. אָבער, פארקריכענדיג אזוי ווייט,

אייל̈ט זיך דער יונגער מאן, וואס פארמאגט איצטער א גאנץ היבשע ביסעל̈ געל̈ט, אינגאנצען פארל̈אזען דאס שטעדטעל̈ אונטער'ן אויס־ רייד, אז ער מוז זיך זעהן מיט א פעטער; אין א פאר טעג ארום וועט ער קומען צוריק...

עס איז ל̈ייכט זיך פארצושטעל̈ען די פרייד פון'ם בירגער־ מייסטער. זיין עקסעל̈ענץ, דער רעוויזאר, האט חתונה מיט זיין טאכטער! אי ער, אי זיין ווייב מאכען שוין אל̈ערל̈יי פל̈ענער. זיי וועל̈ען זיך אריבערציהען קיין פעטערבורג, דער בירגער־מיים־ טער וועט באל̈ד ווערן א גענעראל̈ און אט וועט איהר זעהן, ווי אנדערע בירגער־מייסטערס וועל̈ען שטעהן הינטער זיין טיר!... די פרעהל̈יכע נייס ווערט צוטראגען איבער'ן שטעדטעל̈ און אל̈ע באאמטע און אויך די פארשטעהער און פארשטעהערינס פון דער ארטיגער געזל̈שאפט קומען גראטול̈ירן דעם אל̈טען בירי־ גער־מייסטער. אין זיין הויז קל̈עיבט זיך צונויף א גרויסער עולם און דער גל̈יקל̈יכער באל̈עבאס נעמט אויף די גראטול̈אציעס מיט גאוה . . . פל̈וצל̈ונג קומט אריין דער פאסט־מייסטער. ער האט אויסגעפאל̈גט די עצה פון'ם בירגער־מייסטער און האט אויפ־ געפעפנט א בריף, וואס דער כל̈ומר'שטיגער רעוויזאר האט אדרע־ סירט צו עפעס א פרייגט אין פעטערבורג. איצט האט ער אט־דעם בריף געבראכט. דער יונגער מאן איז גאר ניט קיין רעוויזאר, און אט וואס ער שרייבט צו זיינעם א פרייגט, א חברה־מאן, וועגען זיינע אוואנטיורעס אינ'ם פראווינציל̈ען שטעדטעל̈: *)

---

*) אין דער ענגלישער שפראך איז פארען א גוטע איבערזעצונג פון „רעוויזאר", פון וועלכער איך נעהם מיט ל̈ייכטע ענדערונגען דעם פאל̈גענדען אויסצוג:

דער פאסט־מייסטער (לייענט): איך אייל זיך דיר מודיע זיין, מיין טויערער פריינט, וועגען די נסים, וואס זיינען מיר געשעהן. אויפ'ן וועג האט מיך ארומגערייניגט אן אינפאנטעריע־קאפיטאן ביז א קאפיקע אזוי, אז דער אייגענטימער פון'ם גאסט־הויז האט מיך שוין געווארט ארויינצעצען אין טורמע; נאר פל̈וצלונג האט מיך, צוליב מיין פעטערבורגער פיזיאנאמיע און קאסטיום, דאס גאנצע שטעטל̈ אנגע־ נומען פאר א גענעראל̈־רעוויזאר. און איצטער וואוין איך ביים בירגער־מייסטער, לעב א משוגענעם טאג, האל̈ט אין איין פלירטירן מיט זיין ווייב און טאכטער... איך האב נאך ניט באשטימט מיט וועמען אנ־ פאנגען — איך קלער, פריער מיט דער מוטער, ווייל זי איז, דאכט זיך,

קורץ, דער בריף מאכט א גוואלדיגע סענסאציע. דעם בירגער־מייסטער'ס פרויענט טוט שרעקליך הנאה איהם און זיין פאמיליע צו זעהן אין אזא לאגע, זיי באשולדיגען איינער דעם אנדערן, און ענדליך פאלען זיי אן אויף דאבטשינסקי'ן און באבטשינסקי'ן, — נאר גראד אין דער צייט קומט אדיין א זשאנדארם און ערקלערט אויף א הויך קול: „א נאטשאלניק פון פעטערבורג, וואס איז געקומען אויפ'ן קייזערליכען באפעל, וויל אייך אלעמען גלייך זעהן. ער האט זיך אפגעשטעלט אין גאסט־הויז". דער פארהאנג לאזט זיך אראפ איבער א לעבעדיג בילד, וועלכעם נאנאל אליין האט מיט א בלייפעדער אויסגעצייכענט אננעווארפען אויף פאפיר. דאס בילד ווערט געוועהנליך רעפראדוצירט אין זיינע ווערק; עס צייגט, ווי וואונדערבאר, מיט וואס פאר א פיינעם ארטיסטישען חוש ער האט זיך אליין פארגעשטעלט זיינע כאראקטערן.

דער „רעוויזאר" דייט אן אויף א נייער ערא אין דער אנטוויקלונג פון דער דראמאטישער קונסט אין רוסלאנד. אלע קאמעדיעס און דראמעס, וואס זיינען אין יענער צייט געשטעלט געוואָרן אויף דער רוסישער בינע (מיט'ן אויסנאם, פארשטעהט זיך, פון „דעם אומגליק פון קלוגשאפט", וואס איז, אגב, ניט ערלויבט

גרייט אויף אלערלייי געפעליגקייטען. געדענקסטו, ווי מיר בויעד פלעגען זיך אמאל מוטשען, עסען וואו נאר מיר פלעגען באקומען און קוינמאל ניט באצאהלען, און ווי איינמאל האט מיך דער קאנדיטאר א כאפ געמאן פאר'ן קאלנער פאר די קיכלאך, וואס איך האב אויפגעגעסען „אויפ'ן חשבון פונ'ם ענגלישען קעניג?" (אן אויסדרוק, וואס האט דאמאלסט געמיינט אהן געצאהלט). גאנץ אנדערש איז איצטער. אלע לייהען מיר געלט, וויפיל נאר איך ווייל. גוואלטיג מאדנע טיפען: דו וואלסט פשוט געפלאצט פון געלעכטער. איך וויים דו שרייבסט אמאל אין א צייטונג — שטעל זיי ארויס אין דיין ליטעראטור. ראשית: דער בירגער־מייסטער — ער איז נארישע, ווי אן אלט פערד...

דער בירגער־מייסטער: דאס קען דאך ניט זיין! דאס איז דאך ניטא!

דער פאסט־מייסטער (צייגט דעם ברוף): לייענט דאס אליין.

דער בירגער־מייסטער (לייענט): „ווי אן אלט פערד"... אומטמעגליך! איהר האט דאס אליין צוגעשריבען.

דער פאסטמייסטער: ווי אזוי וואלט איך עס געקאנט טאן?

געווארן צו שטעלען אויף דער בינע) האבען פשוט ניט פארדינט דעם נאמען פון דראמאטישער ליטעראטור, אזוי אומפאלקאמען און קינדיש זיינען זיי געווען. פארקערט אבער, „דער רעוויזאר", בעת ער איז ערשינען (אינ'ם יאהר 1835) וואלט מיט זיך אנגע־פאנגען א נייע עפאכע אין יעדער אנדער שפראך. זיין פאסיגקייט פאר דער בינע, וואם וואלט אנטציקט יעדען גוטען אקטיאר; זיין געזונטער און הארציגער הומאר; די נאטירליכקייט פון די קא־מישע סצענעס, וואם שטאמט טאקע פון די כאראקטערן, וועלכע ערשיינען אין אט־דער קאמעדיע; דער חוש פאר מאם, וואם שפירט זיך אומעטום — אט די אלע מעלות מאכען גאנאל'ס קאמעדיע פאר איינער פון די בעסטע אויף דער וועלט. וועו די באדינגונגען פון לעבען, וואם וועלן דא פארגעשטעלט, וואלטען ניט געטראגען אזא ספעציפיש־רוסישען כאראקטער און וואלטען ניט געהערט צו אזא דערווייטערטער צייט, וואם איז אומבאקאנט אויסער רוסלאנד, וואלט אט־די קאמעדיע אלגעמיין אנערקענט געווארן אלס אן עכטער פערל פון דער וועלט־ליטעראטור. און ווירקליך, צוריק מיט עטליכע יאהר, בעת מען האט געשפילט „רע־וויזאר" אויף דער דייטשער בינע מיט אקטיארען, וואם האבען גוט פארשטאנען דאם רוסישע לעבען, האט אט־די קאמעדיע געהאט א גוואלדיגען ערפאלג.

„דער רעוויזאר" האט ארויסגערופען אזא שטורם פון אומצו־

די נעסט: לייען! לייען!

דער פאסט־מייסטער (זעצט פאר צו לייענען): „דער בירגער־מייסטער איז נארוש, ווי אן אלט פערד"...

דער בירגער־מייסטער: צום טיוואל! ער דארף דאס נאך אי־בער'חזר'ען — גלייך ווי אחן דעם וואלט עס דארט ניט געשטאנען!

דער פאסט־מייסטער (זעצט פאר לייענען): אהם, הם, יא! „אן אלט פערד. דער פאסט־מייסטער איז אויך א גוטער מענש"... —(ער הערט אויף צו לייענען) דא האט ער זיך וועגען מיר אויך ניט בכבוד'דיג אויסגעדריקט...

דער בירגער־מייסטער: ניין, לייענט דאס!

דער פאסט־מייסטער: צו וואס?...

בירגער־מייסטער: צום טיוואל! אז לייענען איז לייענען! לייענט אלץ!

ארטעמי פיליפאוויטש (דער הויפט פון פילאנטראפישע אנשטאל־

פרידענהייט אין די רעאקציאָנערע שיכטען פון רוסלאַנד, אז עס האָט שוין קיין רייד ניט געקאָנט זיין וועגען אויפהרן אויף דער בינע די נייע קאָמעדיע, וואָס גאָגאָל האָט אָנגעפאַנגען וועגען דעם לעבען פון די פּעטערבורגער טשינאָווניקעס (דער וולאדימיר־קרייץ), און גאָגאָל האָט זי אפילו ניט געענדיגט; ער האָט נאָר אָפּגעדרוקט פון אָט־דער קאָמעדיע עטליכע אויסגעצייכענטע סצענעס: „א פרימאָרגען פון א באשעפטיגטען מאַן", „דאָס לאָדענישׂ" א. אז. וו. אַן אַנדער קאָמעדיע זיינע, „די חתונה", וואו ער מאָלט דאָס וואָס לעניש און דעם שרעק, וואָס אַן אלטער בחור לעבט דורך פאַר דער חתונה, פון וועלכער ער דרעהט זיך ענדליך אוים, ארויסשפרינגענדיג פון א פענסטער, עטליכע מינוט אויידער די צערעמאָניע פאַנגט זיך אָן, האָט נאָך ניט אָנגעווארן איהר אינטערעס אפילו איצט. זי איז אזוי פול מיט קאָמישע סיטואַציעס, וואָס ווערן זעהר הויך געשעצט פון טאַלאַנטפולע אקטיאָרען, אז זי איז נאָך עד היום איינע פון די בעסטע אין דעם רעפּערטואר פון דער רוסישער בינע.

„טויטע נשמות".

גאָגאָל'ס הויפּט־ווערק איז די דערצעהלונג אָדער פּאָעמע, ווי ער האָט דאָס אליין אנגערופען, „טויטע נשמות". אָט־די דערצעהלונג האָט ניט קיין סיוזשעט, אָדער בעסער געזאָגט, איהר סיו־

טען): ערלויבט מיר, איך וועל דאָס איבערליינען (טוט אַן די ברילען און לייענט): „דער פאָסט־מייסטער איז פונקט ווי דער דעפּארטאַמענט־וועבטער, א לומפ, ווייזט אוים, האָט ליעב דעם ביטערן טראָפען".

דער פאָסט־מייסטער (צו די צושויער): א שייגעץ, א אינגעל, וואָס האָט געדארפט קריגען שמיץ. מעהר גאָר ניט!

ארטעמי פילליפּאָוויטש (זעצט פאָר לייענען): „דער הויפּט זון די פילאַנטראָפּישע אַנאַנאַס...אַנשטאַל־טען" (פאַרהיקעט זיך).

קאָראָבקין: וואָס האָט איהר זיך עפעס אָפּגעשטעלט?

ארטעמי פילליפּאָוויטש: עפעס גיט קיין ריין כתב. אַלעמאָל, מען זעהט, דאָס איז א פאסקודניק.

קאָראָבקין: גיט מיר דעם בריף. איך האָב בעסערע אויגען (נעהמט דעם בריף).

ארטעמי פילליפּאָוויטש (ניט געבענדיג דעם בריף): מען דארף ניט, דאָס פלעגט קען מען דורכלאָזען, און ווייטער קען מען שוין לייענען,

ושעט איז אומגעהייער אײנפאך. דעם געדאנק דערפון, פונקט ווי פון דעם סיווישעט פון „רעוויזאר", האָט גאָגאָל'ן געגעבען פוש־קין. אין יענער צייט, בעת לייב־אייגענטום האָט געבליהט אין רוס־לאנד, איז די שטרעבונג פון יעדען פריץ געווען צו פארמאָגען כאָטש א פאָר הונדערט פאנטעשוויקעס. די פאנטשעוויקעס פלענט מען דע־מאָלט פארקויפען, ווי קנעכט, און מען האָט זיי געקאָנט קויפען באַ־זונדער(ד. ה. אָהן דער ערד). א נויטבאדערפטיגער פריץ, איינער א טשיטישקאָוו, פאלט דעריבער אויף א זעהר קלוגען פלאן: אזוי ווי א פאָלקס־צעהלונג ווערט געמאכט איין מאָל אין צעהן אָדער אין צוואנציג יאָהר, און יעדער אייגענטימער פון פאנשטשעוויקעס מוז, אין דעם משך צווישען איין פאָלקס־צעהלונג און דער צווייטער, צאָלען צו דער רעגירונג צינזען פאר יעדער מענשליכער נשמה, וואָס ער האָט פארמאָגט אין דער צייט פון דער לעצטער פאָלקס־צעהלונג, אפילו ווען א טייל פון אָט די נשמות זיינען שוין ניט געווען צווישען די לעבעדיגע, איז טשיטשי־קאָוו'ן איינגעפאלען א געדאנק אויסצונוצען אָט־די אומרעגעל־מעסיגקייט. ער וועט אויפקויפען אָט־די טויטע נשמות פאר א קלוי־ניגקייט: די פריצים וועלען נאָך זיין זעהר צופרידען פטור צו ווערן פון אזא לאסט און וועלען זיי זיכער פארקויפען אום יעדען פרייז; און נאָכדעם ווי טשיטשיקאָוו וועט אויפקויפען א צוויי־

קאָראָבקין: גיט מיר דעם בריף. לאָם איך נאָר זעהן, וואָס דאָרטען טוט זיך.

אַרטעמי פיליפאָוויטש: לייענען, וועל איך שוין אַליין איבער־לייענען. ווייטער איז דאָך דאָס כתב קלאָר.

דער פאָסט־מייסטער: ניין, ניין, לייענט אַלץ. ביז אַהער האָט מען דאָך אַלץ געלייענט.

אַלע: אַרטעמי פיליפאָוויטש, גיט אָפ דעם בריף! (צו קאָראָבקינ'ען) לייענט.

אַרטעמי פיליפאָוויטש: גוט, גוט. (גיט אויבער דעם בריף) אָט איז דער בריף. אָבער ווארט נאָר צו אַ מינוטקעלע (ער פארדעקט א טייל מיט'ן פינגער). פאָנגט אָן אָט־דאָ. (אַלע רינגלען איהם אַרום).

דער פאָסט־מייסטער: לייענט, לייענט! נאָרישקייטען, לייענט אַלץ!

קאָראָבקין (לייענט): „דער הויפט פון די פוליאנטראָפישע אָב־

דריי הונדערט אזעלכע כלומר'שטיגע פאנשטשעוויקעס, וועט ער קויפען א שטיקעל בילדיג לאנד ערגעץ אין די זידליכע סטעפעס, טראנספערירן אויפן פאפיר, פארשטעהט זיך, אט־די טויטע נשמות אויף יענעם שטיקעל לאנד, זיי פארשרייבען, ווי זיי וואלטען זיך באמת דארטען באזעצט און ערשט נאכדעם פאר'משכונ'ען אט־דעם מאדנעם נייעם מאיאנטעק אין דער פריצ'ישער רעגירונגס־באנק. אויף אזא וועג וועט ער לייכט מאכען דעם אנפאנג פון זיין פארמעגען. מיט אט־דעם פלאן קומט טשיטשיקאוו אין א פראָ־וינציעלער שטאדט און פאנגט אן זיין ארבייט. פריער פון אלץ מאכט ער די נויטיגע ווייזיטען.

„דער ערשט־אנגעקומענער האט זיך אוועקגעלאזט צו מאכען וויזיטען צו אלע באאמטע פון שטאדט. ער איז אוועק ארויסצו־צייגען זיין אכטונג צום גובערנאטאר, וועלכער איז געווען, ווי עס האט זיך ארויסגעצייגט, פונקט, ווי טשיטשיקאוו, ניט דיק און ניט דין, אויפן האלז געהאט דעם אננא־מעדאל און מען פלעגט שוין אפילו ריידען, אז ער האלט ביי קריגען א שטערן; נאר נאך אלעמען איז ער געווען זעהר א גוטער און פלעגט אפילו אליין אויס־נייהען אויף טיול; נאכדעם האט ער זיך אוועקגעלאזט צום וויצע־גובערנאטאר, דערנאך איז ער געווען ביים פראקוראר, ביים פאר־זיצער פון דעם הויפט־נערייכט, ביים פאליציי־הויפט, ביים נאטשאלניק פון די קרוין־פאבריקען . . . א שאד, וואס

שטאלטען איז א פאלשטענדיגער חזיר אין א יארמולקע".

ארטעמי פילידפאוויטש (צו די פארזאמלטע): אפילו ניט שארף־זיניג! א חזיר אין יארמולקע! וואו זעהט מען גאר א חזיר אין א יארמולקע?

קאראבקין (זעצט פאר לייענען): „דער שול־אויפזעהער איז דורכ־געדרונגען דורך און דורך מיט ציבעלע־גערוך!"

דער אויפזעהער (צו די אנוועזענדע): בנאמנות, איך ריחר זיך קיינמאל ניט צו צו קיין ציבעלעס.

דער ריכטער (אן א זייט): א דאנק גאט, וועגען מיר איז דאָ גאר ניטא.

קאראבקין (לייענט): „דער ריכטער"...

דער ריכטער: אט האסטו דיר!... (אין דער הויך): מיינע הערען, איך קלער, אז דער בריף איז צו לאנג. און וואס פאר א טיוועל איז דארטען: אזא שמאטע צו לייענען!

עס איז שוועריק צו געדענקען אלע מעכטיגע פון אט־דער וועלט; עס וועט נענוג זיין צו זאגען, אז דער ערשט־געקומענער האט ארויסגעצייגט אן אויסערגעוועהנליכע אקטיוויטעט בנוגע צו ווי־זיטען. ער איז אפילו אוועק ארויסצייגען זיין אכטונג צום אינ־ספעקטאר פון דער סאניטארישער אופראוע און צום שטאדטישען ערד־מעסטער, און נאכדעם איז ער לאנג געזעסען אויף זיין בריטשקע און געקוועטשט וועמען נאך דארף ער מאכען א וויזיט; נאר אין שטאדט זיינען שוין מעהר קיין באמטע ניט געווען. אין זיינע געשפרעכען מיט אט־די אלע איינפלוסרייכע באמטע האט ער זעהר קונציג אריינגעפלאכטען א חניפה'לע יעדען איינעם. דעם גובערנאטאר האט ער צופעליג אריינגעוואָרפען א באמערקונג, אז אין זיין גובערניע קומט מען אריין, ווי אין א גן־עדן: די וועגען זיינען אלע גלאט, ווי סאמעט, און אז די רעגירונגען, וואס באשטימען קלוגע באמטע, פארדינען זיכער אלגעמיינע דאנק־בארקייט. דעם הויפט פון דער פאליציי האט ער אפגעזאגט עפעס א פיין חניפה'לע מכח די פאליציסטען, און אין זיינע געשפרעכען צום וויצע־גובערנאטאר און צום פארזיצער פון הויפט־גערייכט, וואס זיינען מעהר ניט געווען, ווי שטאטסקי סאוועטניקעס, האט ער צוויי מאל אפילו על־פי טעות געזאגט א י י ע ר ע ק ס ע־ל ע נ ץ, וואס איז זיי ביידען זעהר געפעלען. דער רעזולטאט פון דעם אלעמען איז געווען, אז דער גובערנאטאר האט געבעטען טשיטשיקאוו'ן צו קומען טאקע דעם זעלביגען טאג אויף א היימי־שער וועטשערינקע; די אנדערע באמטע האבען איהם אויך איינגעלאדען, ווער אויף וואריימעס, ווער צו כאפען א קערטעל, און ווער אויף א גלעזעל טיי.

דער שול־אויפזעהער: ניין! ניין!
דער פאסט־מייסטער: ניין, לייענט ווייטער!
ארטעמי פיליפאוויטש: ניין, לייענט, לייענט!

קאראבקין (זעצט פאר): „דער ריכטער ליאפקין־טיאפקין איז א מענש שוין צו פיל Mauvais ton" (שטעלט זיך אפ). דאס מוז זיין א פראנצויזישער וואָרט.

דער ריכטער: דער רוח וויים וואס דאס באדויט. וואלט דאס בא־דויט א „שווינדלער", וואלט שוין געווען נישקשה, נאר עס קען נאך זיין עמוואס ערגער דערפון.

„וועגען זיך אליין האָט טשיטשיקאָוו אויסגעמיטען צו רעדען, און האָט ער שוין יאָ גערעדט, איז דאָס געווען אין אומבאשטימטע זאצען, מיט א מערקבארער ענווות, און דער געשפּרעך זיינער פלענט אין אזעלכע פאלען אננעמען עטוואָס א בוך־וועגדונג. ער פלעגט, למשל, זאָגען, אז ער איז אויף דער וועלט עפעס אן אומוויכטיג ווערימל און ער איז ניט ווערט, אז מען זאָל זיך וועגען איהם פיל זאָרגען; אז אויף זיין לעבען האָט ער פיל געליטטען, געליטטען פאר'ן אמת, בעת ער איז געווען אין דינסט, געהאט א סך שונאים, וואָס האָבען אפילו געמאכט א פארזוך אויף זיין לעבען, און אז איצטער ווייל ער זיך באַרוהיגען און זוכט ערגעץ א שטיל ווינקעלע וואו צו וואוינען, און קומענדיג אין אָט־דער שטאָדט, האלט ער דאָס פאר א חוב ארויסצואווייזען זיין אכטונג צו איהרע הויפט־באאמטע. אָט־דאָס איז געווען אלץ, וואָס מען האָט זיך געקאָנט דערוויסען אין שטאָדט וועגען דעם נייעם פארשוין, וועלכער האָט זיך גאָר אין ניכען באוויזען ביים גובערנאטאָר אויף דער וועטשערינקע.

„אָט דאָ האָט דער ערשט־געקומענער ווידער אמאל געמאכט דעם בעסטען איינדרוק... שטענדיג האָט ער אויסגעפונען, וואָס ער דארף טאָן ביי יעדער געלעגענהייט; און ער האָט זיך ארויס־געצייגט אלס ערפארענער וועלטליכער מענש. וועגען וואָס דער געשפּרעך איז ניט געווען, האָט ער שטענדיג געוואוסט, ווי אזוי איהם אונטערצוהאלטען. האָט מען גערעדט וועגען פערד — האָט ער גערעדט וועגען פערד; האָט מען פארפירט א געשפּרעך וועגען די בעסטע יאגד־הינט — פלענט טשיטשיקאָוו דאָ אויך מאכען זעהר פאסיגע באמערקוננגען; האָט מען געשמועסט וועגען אן אונטערזוכונג, וואָס דער קאסאציאָנס־ערייכט האָט געמאכט—האָט ער געווייזען, אז איהם זיינען ניט אומבאקאנט די ערייכטליכע שפיצלאָך; האָט מען צוגלידערט דאָס ביליארד־שפיל — איז ער אין ביליארד־שפיל אויך ניט געווען הינטערשטעליג; האָט מען נערעדט וועגען טוגענד — האָט ער אויך געקאָנט ארייגוואַרפען א פאָר גוטע וועגען טוגענד, אפילו מיט טרערען אין די אויגען; און איז דער געשפּרעך אריבער וועגען דער פאברייקאציע פון בראנפען — האָט ער אין בראנפען אויך געוואוסט א טאלק; וועגען טאריף־באאמטע האָט ער אלץ געוואוסט, ווי ער וואלט אליין

אמאל געווען א טאריף־באאמטער אדער אן אויפזעהער. נאר מערק־ווירדיג איז, וואס ער האט אלץ געקאנט איינהילפן אין עפעס אזא מין געזעצטקייט, און האט אומעטום געוואוסט, ווי זיך צו האלטען. ער האט קיינמאל ניט געדעדט צו הויך, צו שטיל, נאר פונקט ווי מען האט געדארפט. קורץ, ווי מען זאל איהם ניט דרעהען, איז ער געווען א זעהר אנשטענדיגער מענש. אלע באאמטע זיינען געווען צופרידען מיט'ן קומען פונ'ם נייעם פערזאן".

עם איז אפט באמערקט געוואָרן, אז גאנאל'ס טשישיקאוו איז א ריין־רוסישער טיפ. אבער — איז דאס טאקע אזוי? האט דען ניט יעדער פון אונז באגעגענט טשיטשיקאוו'ן? — א מאן פון מיטהילפן אלטער; ניט צו דיק, ניט צו דין, וואס באוועגט זיך מיט דער לייכטקייט פון כמעט א מיליטער־מענשען... מעג דער געגענשטאנד פון געשפרעך, וואס ער פארפיהרט מיט אייך, זיין ווי קאמפליצירט, ער וויים ווי אזוי צוצוגעהן צו דער פראגע און אויך אייך פאראינטערעסירן אויף טויזענטערליי אופנים. רעדט ער צו אן אלטען געגנער, דערהויבט ער זיך ביז צו דער פאר־שטענדניש פון דער גרויסקייט פון דעם פאטהערלאנד און זיין מיליטערישען רוהם. ער איז ניט קיין מארד־פאטריאט—זיכער ניט— ער פארמאגט אבער פונקט אין דער ריכטיגער מאס ליבע צו מלחמה און נצחונות, וואס איז נויטיג פאר א מענשען, וועלכער ווייל באטראכט וועדען אלס פאטריאט. באגעגענט ער א סענטימענטאלען רעפארמאטאר — איז ער סענטימענטאל און שטעהט פאר רע־פארמען א. אז. וו. און שטענדיג האלט ער אין אויג דעם געגענ־שטאנד, צו וועלכען ער צילט, און וועט אייך פרובירן אין איהם צו פאראינטערעסירן. טשיטשיקאוו מעג קויפען טויטע נשמות אדער אייזענבאן־אקציעס, זאמלען געלט פאר עפעס א וואלטעטיגען אנ־שטאלט אדער זוכען א שטעלע אין א באנק — אבער שטענדיג איז ער דער אומשטערבליכער אינטערנאציאנאלער טיפ. מיר באג־נעגענען איהם אומעטום; ער געהערט צו אלע לענדער און צו אלע צייטען; ער נעהמט נאר אן פארשידענע פארמען לויט די פאדערונגען פון נאציאנאליטעט און צייט.

איינער פון די ערשטע פריצים, מיט וועמען טשיטשיקאוו האט א רער געטאן וועגען קויפען טויטע נשמות איז געווען מאנילאוו — אויך אן אוניווערסאלער טיפ מיט דעם צוגאב פון יענע ספע־

ציעל־רוסישע שטריכען, וואָס דאָס רוהיגע לעבען פון א לייב־אייגענטימער קען צוגעבען צו אזא כאראקטער. „אויפ'ן קוק איז ער געווען אן אנגעזעהענער מענש", ווי גאָנאָל זאָגט: „די שטרי־כען פון זיין געזיכט האָט ניט געפעלט קיין אנגענעהמליכקייט — נאָר עס האָט זיך געדוכט, אז מען האָט אהין אריינגעלעגט צופיל צוקער". רעדט איהר מיט איהם די ערשטע מינוט, קענט איהר זיך ניט אָפהאלטען פון אויסצושרייען: „וואָס פאר א וואוילער און אנגענעהמער מענש ער איז". די צוויטע מינוט זאָגט איהר גאָרנישט, אָבער אויף דער דריטער מינוט שרייט איהר אויס: „דער טייוועל וויים וואָס ער איז!" און איהר געהט אוועק ווייטער; געהט איהר אָבער ניט אוועק, פיהלט איהר א טויטליכען אומעט. איהר וועט קיינמאָל פון איהם ניט הערן קיין לעבעדיג אָדער באַ־נייסטערט וואָרט. יעדער מענש צייגט צו עפעס ארוים אינטע־רעס אָדער ענטוזיאזם. מאניאָוו פארמאָגט ניט אפילו קיין טראָ־פען פון אָט דעם מין; שטענדיג איז ער אזוי מיד געשטימט. עס דוכט זיך, אז ער פארליבט זיך אין רעיונות; אָבער וועגען וואָס ער טראכט, ווייסט קיינער ניט. „אמאָל" — זאָגט גאָנאָל — „קוקענדיג פונ'ם גאנצען אויפ'ן הויף און טייכעל, האָט ער גע־רעדט וועגען דעם, ווי גוט עס וואָלט געווען, וועז מען וואָלט פלוצ־לונג פון הויז דורכגעפיהרט אן אונטערערדישען דורכגאנג, אָדער איבער'ן טייכעל אויפבויען א שטיינערנעם בריק מיט קראָמען אויף ביידע זייטען, און אין זיי זאָלען זיצען סוחרים און פארקויפען אלערליי סחורות, נוצליכע פאר די פויערים. דערבי פלענען זיי־נע אויגען ווערן זעהר זיס און דאָס געזיכט פלענט אננעהמען א זעהר רוהיגען אויסדרוק". נאָר אפילו די ווינציגער קאָמפלי־צירטע פלענער האָט מאניאָוו זיך געפוילט דורכצופיהרן. „אין הויז ביי איהם פלעגט שטענדיג עטוואָס פעהלען; אין זיין גאסט־צימער איז געשטאנען אויסגעצייכענטע מעבעל, באצויגען מיט טייערע זיידענע שטאָפען, וואָס האָבען זיכער געקאסט זעהר א סך גאלט; אָבער פאר צוויי שטולען האָט אויסגעפעהלט שטאָף, זיינען זיי טאקע אזוי געבליבען באצויגען מיט ראָגאָזשע; און א צייט כיט יאָהרען פלעגט דער באלעבאָס וואַרנען זיינע געסט מיט די פאלגענדע ווערטער: „זעצט זיך ניט אויף אָט־די שטולען; זיי זיינען נאָך ניט פארטיג". ניט ווייניגער כאראקטעריסטיש זיינען

מאנילאוו׳ס פאמיליען־באציהונגען. „זיין פרוי ... אבער זיי זיינען זעהר געווען צופרידען אײנער מיט׳ן צווייטען. הגם עס איז שוין געווען מעהר ווי אכט יאהר נאך זייער חתונה, פלעגט יעדער פון זיי נאך אלץ אמאל צוטראגען צום צווייטען א שטיקעל עפעל, אדער א קאנפעקט, אדער א ניסעל און מיט א ריהרענד־צערטליך קול, וואס האט אויסגעדריקט אומענדליכע ליבע, א זאג טאן: „עפען, נשמה׳ניו, דיין מיילכעלע, וועל איך דיר אריינלייגען אט־דאס שטיקעלע". פארשטעהט זיך, דאס מיילכעלע פלעגט זיך עפענען זעהר גראציעז. צום מאנ׳ס געבורטס־טאג פלעגט דאס ווייב שטענדיג צוגרייטען עפעס א סורפריז — למשל, אן אויס־געצייטע שייד פאר זיין צאן־שטאפער. און זעהר אפט, זיצענדיג אויף דער סאפע, פלוצלונג, נאר אומבאוואוסט צוליב וואס פאר אורזאכען, פלעגט ער אוועקשטעלען זיין לולקע און זי איהר ארבייט און אייגער דעם אנדערן אפפרעסען אזא זיסען און לאנגען קוש, אז אין דער צייט וואלט מען געקענט אויסרייכערן א קליין ציגא־רעטעל. קורץ, זיי זיינען געווען, וואס מענשען רופען אן גאנץ גליקליך".

עס איז זעלבסטפארשטענדליך, אז וועגען זיין גוט און וועגען דער לאנג פון זיינע פויערים האט מאנילאוו׳ס קיינמאל ניט גע־קלערט. וועגען אזעלכע זאכען האט ער אבסאלוט נאָרניט גע־וואוסט, אלץ האט ער איבערגעגעבען אין די הענט פון א פלינקען פארוואלטער, אונטער וועמעס הערשאפט מאנילאוו׳ס פאנטשע־וויקעס האבען נאך ערגער געליטען, ווי אונטער א ברוטאלען פריץ. טויזענטער אזעלכע מאנילאוס האבען געלעבט אין רוסלאנד צוריק מיט א יאהר פופציג, און איך קלער, אז וועו מיר זאלען זיך גוט ארומקוקען, וואלטען מיר געפונען אזעלכע כלומר׳שטדיגע סענטי־מענטאלע פערזאנען אין אלע אנדערע לענדער.

עס איז לייכט צו באגרייפען, ס׳ארא גאלעררייע פון פארט־רעטען נאנאל איז געווען ביכולת צונויפזאמלען, נאכפאלגענדיג טשיטשיקאוו׳ן אויף זיינע וואנדערונגען פון פריץ צו פריץ, בעת ער, דער העלד זיינער, האט פרובירט צונויפקויפען אזוי פיל „טוי־טע נשמות", וויפיל ער האט נאר געקענט. יעדער אייגער פון די פריצים, וואס וועלן באשריבען אין די „טויטע נשמות" — דער סענטימענטאלער מאנילאוו, דער אומגעלומפערטער און ביטערער

סאבאקעוויטש, דער גוואלדיגער לינגער און שווינדלער נאזדרעוו, די פארשימעלטע, פאר'ן־מבול־דיגע קאראבאטשקא, דער קמצן פלוש־קין — זיינען אלע געווארן טיפישע נעמען אין דעם רוסישען גע־שפרעך. אייניגע פון זיי, ווי למשל, דער קמצן פלושקין, זיינען נעמאלען מיט אזא פסיכאלאגישער טיפקייט, אז ניט־ווילענדיג שטעלט מען זיך די פראגע: צי קען מען געפינען ערגעץ אין אן אנדער ליטעראטור א בעסערן און מעהר מענשליכערן פארטרעט פון א קמצן?

ביים סוף פון זיין לעבען איז גאנאל, וועלכער האט געליטען פון א נערוועז־קראנקהייט, אונטערגעפאלען אונטער דער ווירקונג פון די „פיעטיסטען" — ספעציעל אונטער דער ווירקונג פון מאדאם א. א. סמירנאווא (געבארענע ראסספעט) — און האט אנגענאנגען צו קוקען אויף זיינע ווערק, ווי אויף זיין לעבענס־זינד. צוויי מאל, אין אן אויסברוך פון רעליגיעזער זעלבסט־באשולדיגונג, האט ער פארברענט דעם מאנוסקריפט פון'ס צוויי־טען באנד פון די „טויטע נשמות", פון וועלכען עס זיינען איבער־געבליבען נאר עטליכע קאפיטלאך, וואס האבען ביי זיין לעבען צירקולירט אין מאנוסקריפט. די לעצטע צעהן יאהר פון זיין לעבען זיינען פול געווען מיט אומנעהייערע לידען. ער האט חרטה געהאט אויף זיין גאנצער ליטעראריישער טעטיגקייט, און האט ארויסגענעבען א זעהר שעדליכען בוך „די קאָרעספאנדענץ מיט פרייַנט", אין וועלכען ער האט, אונטער דער מאסקע פון קריסטליכער זעלבסט־ערנידרונג, אנגענומען א זעהר חוצפה'דינע שטעלונג בנוגע צו דער גאנצער ליטעראטור, זיינע אייגענע שריפ־טען איינגעשלאסען. ער איז געשטארבען אין מאסקווע, אינ'ם יאהר 1852.

עס איז קוים נויטיג צו זאגען, אז די דעגירונג פון ניקא־לאי דעם ערשטען האט גערעכענט גאנאל'ס ווערק פאר זעהר ג־פעהרליכע. גאנאל'ען און זיינע פרייַנט איז זעהר שווער אנגעקומען צו קריגען א דערלויבניש אויסצופיהרן „רעוויזאר" אויף דער ביהנע, און אט די דערלויבניש האט מען נאר געקראנען דורך זשוקאוו־סקי'ן. „רעוויזאר" האט מען אויפגעפיהרט אויפ'ן אויסדריק־ליכען וואונש פונ'ם צאר אליין. אומגלויבליכע דאגות האט גאנאל געהאט אויסער מען האט ארויסגענעבען די דערלויבנים צו דרו־

קען דעם ערשטען באנד פון די „טויטע נשמות"; און וועו די אויפלאגע איז פארקויפט געוואָרן האָט מען שוין ניט דערלויבט ארויסצוגעבען קיין צווייטע אויפלאגע כלל זמן ניקאָלאי דער ער־שטער האָט נעקיניגט. וועו גאָגאָל איז געשטאָרבען, און טור־גענעוו האָט אָננעשריבען אין א מאָסקווער צייטונג א קורצען נעקראָלאָגישען נאָטיץ, וואָס האָט באמת ניט אנטהאלטען קיין אויסערגעווענליכעם (וועגען דעם נאָטיץ האָט טורגענעוו אליין גע־זאָגט: „וועגען א פשוט'ען סוחר וואָלטען די צייטונגען גע־שריבען א בעסערן נעקראָלאָג"), איז דער יונגער שריפטשטעלער ארעסטירט געוואָרן, און נאָר צוליב זיינע איינפלוסרייכע הויכ־געשטעלטע פריינט האָט ניקאָלאי דער ערשטער פארביטען זיין שטראָף אויף אויסוווייזונג פון מאָסקווע און ארויסשיקונג אויף זיין אייגענעם גוט. וועו זיינע פריינט וואָלטען זיך ניט געווען אזוי אייגנעשטעלט, וואָלט מען טורגענעוו'ן וואַרשיינליך, ווי פוש־קינ'ען און לערמאָנטאָוו'ן, אויך געווען ארויסגעשיקט קיין קאוו־קאז אָדער קיין סיביר.

די פאָליציי פון ניקאָלאי דעם ערשטען איז כלל ניט געווען אומנערעכט, וואָס זי האָט צוגעשריבען צו גאָגאָל'ן א גרויסען איינפלוס אויף די מחות פון רוסלאַנד. זיינע ווערק האָבען ציר־קולירט אין א גרויסער צאָהל געשריבענע קאפיעס. אין מיין קינדהייט פלעגען מיר קאָפירן דעם צווייטען באנד פון די „טויטע נשמות" — דאָס גאנצע בוך, פונ'ם אָנהויב ביז'ן סוף, ווי אויך איינינע טיללען פונ'ם ערשטען באנד. יעדער איינער האָט דעמאָלט באטראכט אט־דאָס ווערק ווי אן אומגעהייער קרעפטיגען באשול־דיגונגס־אקט געגען לייב־אייגענטום; און אזוי איז דאָס טאקע געווען. אין דעם הינזיכט איז גאָגאָל געווען דער פארלויפער פון יענער ליטעראָרישער באוועגונג קעגען לייב־אייגענטום, וואָס האָט זיך אננעפאנגען אין רוסלאַנד מיט אזא קראפט עטליכע יאָהר שפעטער, בעת, און ספעציעל נאָך, דער קרימער מלחמה. גאָגאָל האָט קיינמאָל ניט אויסגעדריקט זיינע פערזענליכע מיינונגען ווע־גען לייב־אייגענטום, נאָר די בילדער פון די פריצים, וואָס ער האָט געמאָלען אין זיינע ווערק, און פון זייערע באציהונגען צו די פאַנ־שטשעוויקעס — ספעציעל די בילדער פון דער אומזיסטיגער פרא־צע פון די פויערים, וואָס די פריצים האָבען פארטאכלעוועט, —

זיינען געווען שטארקערע באשולדיגונגס־אקטען, ווי וועלן גאנאל וואלט פישוט איבערגענעבען אמת'ע פאקטען פון ברוטאלע באצי־הונגען פון די פריצים צו זייערע פויערים. באמת, ס'איז אומ־מעגליך צו לייענען די „טויטע נשמות" און ניט קומען צום בא־שלום, אז לייב־אייגענטום איז געווען אן אינסטיטוציע, וואס האט אלייז צונעגרייט איהר אונטערגאנג. שכור'ען, פרעסען און זויפען, צו'פטר'ן די פראצע פונ'ם פאנשטשעוויק כדי אויפצוהאלטען הונ־דערטער דינער, אדער כדי צו שאפען אזעלכע נוצלאזע זאכען ווי דער בריק פון דעם סענטימענטאלען מאנילאוו — אט דאס זיינען געווען די כאראקטעריסטישע שטריכען פון די דאמאלסדינע פריצים און וועלן גאנאל האט געוואלט פארשטעלען א פריץ, וואס האט אם־וויניגסטען געקראגען עטוואס א געלטליכען נוץ פון דער געצוואונגענער ארבייט פון זיינע פאנשטשעוויקעס און איז רייך נעווארן, האט ער געמוזט אויסקלייבען א פריץ פון א ניט־רו־סישער אפשטאמונג; באמת וואלט צווישען די רוסישע פריצים אזא מענש געווען אן אויסערגעוועהנליכע ערשיינונג.

וואס איז שייך צו גאנאל'ס ליטערארישען איינפלום, איז ער געווען קאלאסאל, און ער דויערט נאך ער היום. גאנאל איז ניט קיין טיפער דענקער, ער איז אבער געווען א זעהר גרויסער קינסט־לער. זיין קונסט איז ריינער רעאליזם, וואס איז אבער איננאנצען דורכגעדרונגען מיט'ן וואונש צו שאפען פאר דער מענשהייט גוטעס און גרויסעס. בעת ער האט געשריבען די קאמישסטע זאכען, איז דאס געווען ניט כדי אפצוואכען פון די מענשליכע שוואכקייטען, נאר ער האט שטענדיג פרובירט צו דערוועקען א וואונש צו עט־וואס בעסערס און גרעסערס, און ער האט שטענדיג דערגרייכט אט־דעם ציל. קונסט, לויט גאנאל'ס באגריף, איז א פאקעל, וואס באלייכט דעם וועג צו א העכערן אידעאל. קיין צווייפעל, אז טאקע צוליב אט־דעם הויבען באגריף וועגען קונסט האט גאנאל פאר־שוועגדט אזוי פיל צייט, כדי אויסצוארבייטען די פלענער פון זיינע ווערק און שפעטער אזוי פארזיכטיג זיך באצוגען צו יעדער אנגעשריבענער שורה.

דער דור פון די דעקאבריסטען וואלט זיכער געווען אריינ־געפיהרט פאליטישע און סאציאלע אידעען אין דער דער־צעהלונג. נאר דער דאזיגער דור איז אומגעקומען און אויף גאנאל'ס

חלק איז אויסגעפאלען צו זיין דער ערשטער אריינצופיהרן דעם סאציאלען עלעמענט אין דער רוסישער ליטעראטור און איהם געבען א פראמינענטען און דאמינירענדען פלאץ. הנם ביז איצטער בלייבט נאך די פראגע אפען, צי פושקין איז געווען דער פאטער פון רעאליזם אין דער רוסישער דערצעהלונג, צי גאגאל — טורגענעוו און טאלסטאי בעידע, אז דאס איז געווען פושקין — איז אבער אהן ספק, אז גאגאל'ס שריפטען האבען אריינגעבראכט אין דער רוסישער ליטעראטור דעם סאציאלען עלעמענט און דעם סאציאלען קריטיציזם, וואס איז באגרינדעט אויפ'ן אנאלויז פון די דאמאלסדיגע באדינגונגען אין רוסלאנד. די פויערים-דערצעהלונגען פון גריגאראוויטש'ן, טורגענעוו'ס „נאטיצען פון א יעגער" און די ערשטע וועדק פון דאסטאיעווסקי'ן זיינען געווען א דירעקטער רעזולטאט פון גאגאל'ס איניציאטיוו.

די פראגע וועגען רעאליזם אין דער קונסט האט צוריק מיט א שטיקעל צייט ארויסגערופען פיל ויכוחים אין צוזאמענהאנג, הויפטזעכליך, מיט די ערשטע וועדק פון זאלא; אבער מיר רוסען, וואס האבען געהאט א גאגאל און זיינען געווען באקענט מיט'ן רעאליזם אין זיינע בעסטע פארמען, האבען ניט געקאנט קוקען אויף דער קונסט מיט די אויגען פון די פראנצויזישע רעאליסטען. אין זאלא'ן האבען מיר געזוהען אומגעהויער פיל פון דעם זעלביגען ראמאנטיזם, געגען וועלכען ער אליין האט געקעמפט, און אין זיין רעאליזם, אויף וויפיל ער האט זיך ארויסגעצייגט אין זיינע שריפטען פונ'ם ערשטען פעריאד, האבען מיר געזוהען א טריט צוריק אין פארגלייך מיט באלזאק'ס רעאליזם. לויט אונזער באגריף, קאן זיך דער רעאליזם ניט באגרעניצען בלויז מיט דער אנאטאמיע פון דער געזעלשאפט: ער מוז האבען א העבערן הינטערגרונד; די רעאליסטישע באשרייבונגען מוזען זיין אונטערווארפען צו אן אידעאליסטישען צוועק. נאך וויניציגער קאנען מיר פארשטעהן דעם רעאליזם אלס א באשרייבונג נאר פון די נידריגסטע זייטען פונ'ם לעבען, וויל א שריפטשטעלער, וואס באגרעניצט זיינע באאבאכטונגען נאר מיט די נידעריגסטע זייטען פון לעבען איז נאך אונזער שטאנדפונקט ניט קיין רעאליסט. דעגענעראציע איז ניט דער איינציגער און ניט דער דאמינירענדער שטריך פון דער מאדערנער געזעלשאפט, וועלן מיר באטראכטען

זי אלם א נאנצע. פאלגליך, וען א קינסטלער שטעלט זיך אפ נאר אויף די נידעריגסטע און דעגענערירטע זייטען פונ׳ם לעבען און ניט צוליב עפעם א ספעציעלען צוועק און ניט אונז ניט צו פאר־שטעהן, אז ער באטראכט נאר א קליין ווינקעלע פונ׳ם לעבען, — אזא קינסטלער באגרייפט ניט דאם לעבען, ו ו י ע ס א י ז : ער איז נאר באקאנט מיט איין זייט פון לעבען, דערצו נאך מיט דער, וואם איז אם־ווינציגסטען אינטערעסאנט.

דער רעאליזם אין פראנקרייך איז זיכער געווען א נויטווענ־דיגער פראטעסט, טיילווייז געגען דעם אומגעצוימטען ראמאנ־טיזם, נאר הויפטזעכליך געגען דער עלענאנטער קונסט, וואם האט זיך געגליטשט אויף דער אויבערפלאך און זיך אפגעזאגט צו באטראכטען די זעהר אומעלענאנטע מאטיוון פון די עלע־גאנטע טאטען—געגען דער קונסט וואם האט אבזיכטליך אינגאנצען די אפט שרעקליכע קאנסעקווענצען פון דעם אזוי־גערופענעם קא־רעקטען און עלענאנטען לעבען. פאר רוסלאנד איז אזא פרא־טעסט ניט געווען נויטיג. פון גאנאל׳ס צייטען אן איז די קונסט ניט געווען באגרעניצט מיט קיין אינציגען קלאס פון דער גע־זעלשאפט. זי האט געמוזט זיי אלע פארקערפערן, זיי אלע באי־האנדלען רעאליסטיש, און ארייגדרינגען אונטער דער אויבער־פלאך פון די סאציאלע באציהונגען. דערפאר זיינען געווען אי־בעריג די אלע איבערטרייבונגען, וואם זיינען אין פראנקרייך געווען א נויטווענדיגע און געזונטע רעאקציע. ביי אונז האט מען ניט געדארפט ארויספאלען אין קיין עקסטרעמען כדי צו באי־פרייען די קונסט פון די טעמפע מאראל־דרשות. אונזער גרוי־סער רעאליסט, גאנאל, האט שוין באוויזען צו זיינע נאכפאלגערס, ווי אזוי דער רעאליזם קאן אוועקגעשטעלט ווערן אין דינסט פון העכערע צוועקען, און דערביי ניט פארלירן זיין דורכדרינגליכ־קייט אדער זיין פעהיגקייט ריכטיג פארצושטעלען דאם לעבען.

מאטענקא

ייִדישע
פּאלקס ביבליאטעק
מאראנטע
JEWISH PUBLIC LIBRARY, TORONTO

קאפּיטעל פּיר.

טורגעניעוו—טאָלסטאָי.

ט ו ר ג ע נ ע ו ו : די הויפּט־שטריכען פון זיין קונסט. — „נאַטיצען פון אַ יעגער". — דער פּעסימיזם פון זיינע ערשטע דערצעהלונגען. — זיין סערויע דערצעהלונגען, וואָס שילדערן די לויטענדע טיפּען פון דער רוסישער געזעלשאַפט. — רודין. — לאַווערעצקי. — העלענא און אינסאַראָוו. — באַזאַראָוו. — פּאַרוואָם „פּאַטערס און קינדער" איז ניט פּאַרשטאַנען געוואָרן. — האַמלעט און דאָן קיכאָט. — נייער באַדען: די באַוועגונג פון געהן אין פּאָלק. — פּערזען אין פּראָזע. ט א ָ ל ס ט א ָ י : „קינדהייט און בחור'שאַפט". — אין דער צייט פון און נאָך דער קרימער מלחמה. — יוגענט: אין זוכענדיש פון אַן אידעאַל. — דערצעהלונגען. — מעשה'לאך. — „קאזאקען". — פּעדאַגאָגישע אַרבייט. — „קריג און פרידען". — „אַנא קאַרענינא". — דער רעליגיעזער קריזיס.— זיין אויסטיוויטשונג פון דער קריסטליכער לעהרע. — די הויפּט־פונקטען פון דער קריסטליכער עטיק. — די לעצטע קונסט־ווערק. — „די קריימער סאָנאַטאַ". — „תחית המתים".

טורגעניעוו

פּושקין, לערמאָנטאָוו און גאָגאָל זיינען געווען די אמת'ע באַשאַפער פון דער רוסישער ליטעראטור, נאָר זיי זיינען געבליבען כמעט ווי אומבאַוואוסט אין מערב־אייראָפּע. ערשט טורגעניעוו און טאָלסטאָי, — די צוויי גרעסטע נאָוועליסטען פון רוסלאַנד, און אפשר אויך פוע"ם גאַנצען יאָהרהונדערט—און טיילוויז אויך דאָסטאָיעווסקי—האָבען באזונט אלע שווערינקייטען פון שפּראַך, זואָס האָבען ניט דערלאָזט די רוסישע שריפטשטעלער באַקאַנט ווערען צו די מערב־אייראָפּעער. זיי האָבען פּאָפולער און באַקאַנט געמאַכט די רוסישע ליטעראטור אויסער די גרעניצען פון רוסלאַנד; זיי האָבען אויסגעאיבט און איבען נאָך איצטער אויס א געוויסען איינפלוס אויף דעם געדאַנק און אויף דער קונסט פון

מערב־איראפע; און א דאנק זיי קאנען מיר זיכער זיין, אז פון איצט אן און ווייטער וועלען די בעסטע ווערק פון דעם רוסישען גייסט זיין א טייל פון דעם אלגעמיינעם אינטעלעקטועלען פאר־מעגען פון דער ציווילזירטער מענשהייט.

לויט דעם קינסטלערישען געבוי, גאנצקייט און שהנקייט פון זיינע ראמאנען, איז טורגענייעוו געווען אפשר דער גרעסטער ראמאנען־שרייבער פון זיין יאהרהונדערט. דאך, לינט די הויפט־כאראקטעריסטיק פון זיין פאטישען זשעני ניט נאר אין דעם חוש פאר שהנקייט, וואס ער האט באזעסען אין אזא הויכער מאס, נאר אויך אין דעם הויך־אינטעלעקטועלען אינהאלט פון זיינע שאפונגען. זיינע נאוועלען זיינען ניט קיין פשוט'ע און צופעליגע שילדערונגען פון דעם אדער יענעם טיפ מענשען אדער פון צופעליגע לעבענס־שטרעמונגען און געשעהענישען, וואס האבען צוליב עטוואס צוגעצויגען די אויפמערקזאמקייט פונ'ם פארפא־סער. זיי זיינען אינטים פארבונדען איינער מיט'ן אנדערען, און זיי שילדערן די נאכפאלגונג פון די לייטענדע אינטעלעקטועלע טיפען פון רוסלאנד, וואס האבען ארויפגעלעגט זייער אייגענעם שטעמפעל אויף יעדען פון די נאכפאלגענדע דורות. טורגענייעוו'ס נאוועלען, פון וועלכע די ערשטע איז ערשינען אינ'ם יאהר 1845, כאפען ארום א פעריאד פון אריבער דרייסיג יאהר, און אין דעם משך פון אט־די דריי צעהנדליג יאהרען האט די רוסישע געזעל־שאפט איבערגעלעבט איינע פון די טיפסטע און שנעלסטע ענ־דערונגען, וואס זיינען ווען געזעהען געווארן אין דער אייראפעאי־שער געשיכטע. די לייטענדע טיפען פון די געביליעדסטע קלאסען האבען דורכגעלעבט א רייהע ענדערונגען מיט אזא שנעלקייט, וואס איז נאר מעגליך געווען אין א געזעלשאפט, וואס האט זיך פלוצלונג אויפגעכאפט פון א לאנגען דרימעל, צעשטערט אינ־סטיטוציעס, מיט וועלכע עס זיינען געווען דורכגעדרונגען די יסודות פון איהר גאנצען לעבען (איך מיין דאס לייב־אייגענטום), און זיך א לאז געטאן צו באגעגענען א נייי לעבען. און אט־די רייע „געשיכטע־מאכענדע"־טיפען איז געשילדערט געווארן פון טורגענייעוו'ן מיט אזא טיפקייט, מיט אזא גאנצקייט פון פילא־זאפישער און הומאניטארישער פארשטענדיגונג און מיט א קינסט־לערישער שארפזיניגקייט, וואס דערגעהט אמאל ביז פאראויס־

זעהונג, וואם מען קאן ניט געפינען ביי קיינעם פון די מאדערנע שריפטשטעלער אין דער זעלביגער מדרגה און אין אזא געלונגענער קאמבינאציע.

מ'קאן ניט זאגען, אז ער זאל האבען נאכגעפאלגט א פאראויסגעזעהענעם פלאן. „אט־די אלע ויכוחים וועגען „טענדענץ" און „אומבאוואוסטזיין" אין דער קונסט" —האט ער געשריבען — „זיינען מעהר ניט, ווי אויסגעדראשענע מליצות . . . נאר יענע, וואם קאנען סיי ווי ניט בעסער, גיבען זיך אונטער צו א פאראויס־באשטימטער פראגראם, וואהרים אן אמת־טאלאנטפולער שרייבער איז דער קאנצענטרירטער אויסדרוק פונ'ם לעבען גופא, און ער קאן ניט שרייבען ניט קיין פאנאגיריק, און ניט קיין פאמפלעט: סיי דאם ערשטע, סיי דאם לעצטע זיינען פאר איהם צו בילינ". ווי נאר אבער עם האט זיך באוויזען א נייער טיפ פון מענער אדער פרויען צווישען די געבילדעטע קלאסען פון רוסלאנד, האט ער גלייך באהערשט די אויפמערקזאמקייט פון טורגעניעוו'ן. דער נייער טיפ פלעגט טורגעניעוו'ן פארפאלגען ביז עם האט זיך איהם איינגעגעבען דעם טיפ צו פארקערפערן אין א קונסט־ווערק; פונקט ווי דאם האט פאסירט מיט מאריל'ן, וועמען דאם בילד פון דער הייליגער בתולה פלעגט יאהרען־לאנג פארפאלגען אין עקסטאז פון דער ריינסטער ליבע, ביז איהם האט זיך ענדליך איינגענגעבען צו פארשטעלען אט־דעם בילד אויף דער לייוועגט, אזוי ווי ער האט דאם באגריפען.

וועו א געוויסע לעבענס־פראבלעם האט אויף אזא'ן אופן באהערשט טורגעניעוו'ס גדאנק, האט ער דאם, וואהרשיינליך, ניט געקאנט באהאנדלען אין טערמינען פון לאגיק, ווי עס זיינען זיך נוהג, למשל, פובליציסטען; ער פלעגט אט־דאם פראבלעם אויפנעמען אין דער פארם פון בילדער און סצענעס. אפילו אין זיינע געשפרעכען, בעת ער האט אייך געוואלט געבען א באגריף וועגען א פראבלעם, וואם האט גראד אין יענער צייט באשעפטיגט זיין גדאנק, פלעגט ער דאם טאן דורך אפשילדערן אזעלכע לעבענדיגע סצענעס, אז זיי זיינען אויף אייביג פארבליבען אין זכרון. דאם איז אויך געווען א כאראקטעריסטישער שטריך אין זיינע שריפטען. זיינע נאוועלען זיינען א רייע סצענעס, — אייניגע זעלטען שהנש — וואו יערע איינציגע העלפט איהם צוגעבען נאך

א כאראקטעריסטישען שטריך צו זיינע העלדען. אט דערפאר זיינען אלע זיינע נאוועלען קורץ און נויטיגען זיך ניט אין קיין קאמפליצירטען סיוזשעט, כדי אויפצוהאלטען דעם לעזער'ס אויפמערקזאמקייט. מענשען, וואס האבען קאליע געמאכט זייער גרשמאק דורך לייענען סענסאציאנעלע ראמאנען, וועלען, פארשטעהט זיך, אנטוישט ווערן לייענענדיג טורגעניעוו'ס ראמאנען: אין זיי פעהלען סענסאציאנעלע עפיזאדען; אבער דער גרוועהנטליכער אינטעלינענטער לעזער פיהלט שוין פון די ערשטע עטליכע זייטלאך, אז ער האט פאר זיך רעאלע און אינטערעסאנטע מענער און פרויען, אין וועמען עס קלאפען אמת־מענשליכע הערצער, און ער קאן זיך ניט צושיידען מיט'ן בוך ביז ער האט איהם ניט גענעדיגט און באגריפען פולשטענדיג די כאראקטערען. איינפאכקייט פון מיטלען צו אויספירן וויט־גרייכענדע צוועקען — דער הויפט־שטריך פון אמת גוטער קונסט — שפירט זיך אין אלץ, וואס טורגעניעוו האט געשריבען.

נעאָרג בראנדעס אין זיין וואונדערבארען עטיוד וועגען טורגעניעוו'ן (אין „מאדערנע גייסטער"), דער בעסטער, דער טיפסטער, דער פאעטישסטער, וואס איז וועז אנגעשריבען געווארן וועגען דעם גרויסען ראמאניסט, מאכט די פאלגענדע באמערקונג:

„עס איז זעהר שווער צו באשטימען, וואס איינעטליך מאכט טורגעניעוו'ן פאר אן ערשט־קלאסיג קינסטלער . . . דאס וואס ער באזיצט ביז צו דער העכסטער מדרגה די פעהיגקייט פון יעדען אמת'ן דיכטער צו שאפען לעבעדינע מענשליכע וועזענס, נעמט נאך אלעמען, ניט אלץ ארום. דער גרונד, פאר וואס דער לעזער פיהלט אזוי שטארק זיין קינסטלערישען סופעריאָרקייט, באשטעהט אין דער איינשטימונג, וואס עס פיהלט זיך צווישען דעם דיכטער'ס אינטערעס און די פערזאנען, וועלכע ער שילדערט, אדער צווישען זיין מיינונג וועגען די דאזיגע פערזאנען, און דעם איינדרוק, וואס דער לעזער אליין באקומט, ווייל גראד אין אט דעם פונקט — אין דער באציהונג פון'ם קינסטלער צו זיינע אייגענע שאפונגען — מוז זיך נויטיגערווייז ארויסווייזען יעדע שוואכקייט סיי פון די פערזאנען, סיי פון דעם דיכטער."

אזא טעות דערפיהלט דער לעזער גלייך און האלט איהם אין זכרון, ניט קוקענדיג אויף אלע אנשטרענגונגען פון פארפאסער צו פארגלעטען זיין איינדרוק.

„וואם פאר א לעזער פון באלזאק, דיקענס אדער אויערבאך — וועז מען זאל רעדען נאר וועגען די טויטע גדולים — איז ניט באקאנט מיט אט־דעם געפיהל!" זאגט בראנדעס ווייטער. וועז באלזאק וועלט צושוואמען אין צואווארעמטער אויפרעגונג, אדער וועז דיקענס וועלט קינדערש־ריהרענד, און אויערבאך — אבזיכט־ליך נאאיוו, דערפיהלט דער לעזער גלייך דאס אומריכטיגע, דאס אומאנגענעמע. אין טורגעניעוו'ס וועלק וועט איהר קיינמאל ניט באגעגענען קיין זאך, וואס זאל אייך אפשטויסען אין קינסטלע־רישען הינזיכט."

אט־די באמערקונג פונ'ם גרויסען קריטיקער איז אבסאלוט אמת און אונז בלייבט איבער נאר צוצוגעבען עטליכע וועלטער מכח דער וואונדערבארער ארכיטעקטור פון אלע טורגעניעוו'ס וועלק. מעג דאס זיין א קליינע דערצעהלונג אדער א גרויסע, וועלט די פראפארציע פון די טיילען וואונדערבאר אויפגעהאלטען; ניטא קיין אינציגער עפיזאד פון א פשוט „עטנאגראפישען" כאראקטער, וואס זאל צושטערן אדער אפשוואכען די אנטוויקלונג פון דער אי־נערליכער מענשליכער דראמע; ניט קיין איין שטריך, און אודאי ניט קיין איין סצענע קען אויסגעלאזט ווערן, ניט צעשטערענדיג דעם איינדרוק פון דעם גאנצען; און דער לעצטער אקארד, וואס קרוינט דעם געוועהנליך ריהרענדען אלגעמיינעם איינדרוק איז שטענדיג אויסגעארבייט מיט א וואונדערבארער גאנצקייט*).

היינט דערצו די שעהנקייט פון די הויפט־סצענעם! יעדע

---

*) די איינציגע אויסנאהמע איז די סצענע מיט די צוויי אלטע לייט אין „נייעם באדען". די סצענע איז איבעריג און ניט אם־פלאץ. די ארויספיהרונג פון אט־דעם עפיזאד איז פשוט א „ליטעראריש־ער קאפריז".

אײנצינג פון זיי קאָן דינען אלס סיוזשעט פאר א הויך־קינסט־לערישען און איינדרוקספאלען בילד. נעמט, למשל, די שלוס־סצענעם פון העלען און אינסאראוו'ן אין וועגעציע: זייער באזוך פון דער בילדער־גאלערעע, בעת דער אויפזעהער שרייט אויס, קוקענדיג אויף זיי: "Poveretti" (ארעמינקע). אדער די סצענע אינ'ם טעאטער, וואו גלייך נאך דעם געקינצעלטען הוסט פון דער אקטריסע (וועלכע האט געשפילט וויאלעטא אין טראוויא־טא) האט אפגעקלונגען דער טיפער און רעאלער הוסט פונ'ם שטאר־בענדיגען אינסאראוו. טאקע די אקטריסע אליין, מיט איהרע ארעמע קליידער, אויסגעדארטע אקסלען, וואס באהערשט פונ־דעסטוועגען דאס געמיט פון די צושויער דורך דער וואראמקייט און רעאליטעט פון איהרע געפילען און רופט ארויס א שטורם פון ענטוזיאזם מיט איהר אויסגעשריי פון גוסס'דיגער פרייד, בעת אלפרעד קערט זיך אום צוריק; נאך מהרה, איך וועל אפילו זאגען, אז דער פינסטערער האפען, וואו מען קאן זהען דעם ים־פוינעל זיך אראפלאזען פון דער ראז־קאליר־טער ליכט־ניקייט אין דער טיפער פינסטערניש פון דער נאכט — יערע פון אט־די סצענעם בעט זיך פשוט אויף דעם ליי־ווענט. אין זיין לעקציע האמלעט און דאן־קיכאט, וואו ער זאגט צווישען אנדערעם, אז שעקספיר און סער־וואנטעס זיינען געווען צייט־חברים און דערמאנט, אז סערוואנ־טעס'עם ריטער־ראמאן איז איבערזעצט געווארן אויף ענגליש ביי שעקספיר'ס לעבען, אזוי, אז דער גרויסער דראמאטורג האט איהם נעקאנט לייענען, שרייט טורגענייוו אוים: „ס'ארא בילד, ווירדיג פאר'ן פינזל פון א דענקענדען מאלער: שעקספיר, לייענענדיג דאן־קיכאט!" אין אט־די שורות האט ער אנטפלעקט דעם סוד פון דער וואונדערליכער שהנקייט — די בילדליכע שהנקייט — מיט וועלכע עס צייכענען זיך אוים אזוי פיל פון זיינע סצענעם אין זיינע ראמאנען. זיי האבען זיך זיכער איהם געמוזט פאר־שטעלען ניט נאר אייננעוויקעלט אין יענער מוזיק פון געפיהל, וואס קלינגט אין זיי, נאר אויך אלס בילדער, פול מיט דער טיפסטער פסיכאלאגישער באדייטונג, אין וועלכע די נאנצע סביבה פון די הויפט־פיגורען — דער רוסישער בערעזווער וואלד, אדער דאס דייטשע שטעדטעל ביים רהיין, אדער דער האפען פון וועגעציע — זיינען שטענדיג אין הארמאניע מיט די געפילען.

טורגענייעוו האט טיף געקענט דאס מענשליכע האַרץ, ספּעציעל דאס האַרץ פון א יונגע, פולשטענדיג אַרענטליך און דענקענדיג מיידעל. אין דעם מאמענט, וואַן עס דערוועקען זיך אין איהר די העכסטע געפילען און אידעען, און אט־די דערוועקונג נעמט אָן, אומבאוואוסט פאר איהר אליין, די פּאַרם פון ליבע. אין דער שילדערונג פון אט־דעם מאמענט פון לעבען קאָן קיינער זיך ניט פארגלייכען מיט טורגענייעוו'ן. בכלל, איז ליבע דער לייטענדער מאָטיוו פון אלע זיינע נאוועלען; און דער מאמענט פון איהר פולער אנטוויקלונג איז דער מאמענט, וואַן דער העלד — מע ער זיין א פאָליטישער אניטאטאָר אדער א באשיידענער פריץ — ערשיינט אין פולער ליכט. דער גרויסער דיכטער האט געוואוסט, אז א מענשליכער טיפּ קאָן ניט כאראקטעריזירט ווערן דורך דער טעגליכער ארבייט, מיט וועלכער אזא מענש איז באשעפטינט — ווי וויכטיג אט־די ארבייט זאל ניט זיין — און נאָך ווינציגער דורך זיינע רעדעם. פאלגליך, וואַן ער מאלט, למשל, דאס בילד פון אן אניטאטאָר אין דמיטרי רודינ'ען, ברענגט ער ניט זיינע פייערדיגע רעדעם — פשוט, ווייל אט־די רעדעם וואָלטען איהם ניט כאראקטעריזירט. א סך אנדערע האבען שוין פאר רודינ'ען מיט די זעלביגע וועגטער געוופען צו פרייהייט און גלייכהייט, און א סך מענשען וועלען אזוי אפּעלירן נאָך זיין טויט. נאָר דער ספּעציעלער טיפּ פון אן אפּאסטל פון גלייכהייט און פרייהייט — דער „מענש פון וועגטער, און ניט פון טאגען", וועלכען ער האט נעהאט בדעה צו שילדערען אין רודינ'ען — וועגט כאראקטעריזירט דורך די באציהונגען פונ'ם העלד צו פארשיידענע פערזאָנען, און מעהר פון אלץ — דורך זיין ליבע צו נאטאשען, ווייל אין ליבע צייגען זיך פאָלשטענדיג ארוים אלע אינדיווידועלע אייגענטימליכקייטען פון א מענשען. טויזענטער מענשען האבען זיך באשעפטיגט מיט „פראָפאגאנדע" און געברויכט, וואַרשיינליך, איינע און די זעלביגע אויסדרוקען, נאָר יעדער איינציגער פון זיי האט געליבט אויף אן אנדער שטייגער. מאציני און לאסאל זיינען ביידע געווען אניטאטאָרס; אבער ווי פארשיידען זיי זיינען געווען אין זייער ליבע! איהר קענט נאָר ניט לאסאל'ען, סיידען איהר זייט באקאנט מיט זיינע באציהונגען צו דער גרעפין האטצפעלד.

פונקט ווי אלע גרויסע שריפטשטעלער, האט טורגעניעוו פאר־
איינigt אין זיך פעסימיזם מיט ליבע צו דער מענשהייט.

„אין טורגעניעוו׳ס נשמה פליסט א טיפער און ברייטער שטראם פון מעלאנכאליע", באמערקט בראנדעס, „און דערפאר פליסט אט־דער שטראם אויך דורך אלע זיינע ווערק. ווי אביעקטיוו און אומפארזעניך עס זאלען ניט זיין די באשרייבונגען זיינע, הגם ער מיידט אויס אריינצופירן אין זיינע נאוועלען לירישע פאזיע, פונדעסטוועגען מאכען זיי אלס גאנצע דעם איינדרוק פון ליריק. עס איז אין זיי אויסגעדריקט אזוי פיל פון טורגעניעוו׳ס פארזענ־ליכקייט, און אט־די פארזענליכקייט איז שטענדיג טרויערקייט — א ספעציפישע טרויערקייט אהן א שמיץ פון סענטימענטאליטעט. טורגענעוו גיט זיך קיינמאל ניט איבער אינגאנצען צו זיינע געפילען: ער שאפט דעם איינדרוק דורך איינגעהאלטענקייט; אבער קיין איין מערב־אייראפעאישען נאוועליסט איז ניט אזוי אומעטיג ווי ער. די גרויסע מעלאנכאליקער פון דער לאטיינישער ראסע, ווי לעאפארדי און פלאבער, באזיצען קרעפטיגע און שארפע קאנטורען אין זייער סטיל. דער דייטשער טרויער טראגט די סימנים פון שניידענדיגען הומאר, אדער ער איז פאטעטיש אדער גאר סענטימענטאל; אבער טורגעניעוו׳ס מעלאנכאליע איז, אין איהר עצם, די מעלאנכאליע פון די סלאווישע ראסען אין איהר שוואכקייט און טראגישער פארם; זי שטאמט דירעקט פונ׳ם טרויער פון די סלאווישע פאלקס־לידער... וועג גאנאל איז מע־לאנכאליש, שטאמט דאס פון פארצווייפלונג. דאסטאיעווסקי דריקט אוים דעם זעלביגען געפיל, ווייל זיין הארץ בלוטעט איהם פאר די דערנידערינגטע, און ספעציעל פאר די גרויסע זינדער. טאלסטאי׳ס מעלאנכאליע האט איהר פונדאמענט אין זיין רעליגיעזען פאטא־ליזם. טורגענעוו אליין איז א פילאזאף... ער האט ליב דעם מענשען, הגם ער האט וועגען איהם ניט קיין הויכע מיינונג און טרויט איהם ניט זעהר פיל".

די פולע קראפט פון טורגענעוו׳ס טאלאנט ציינט זיך שוין ארוים אין די ערשטע ווערק זיינע — אין דער סעריע קורצע דער־צעהלונגען פון דעם דארפישען לעבען, צו וועלכער מען האט אב־זיכטליך גענעבען דעם פארפירערישען נאמען „נאטיצען פון א יעגער", כדי אויסצומיידען די שטרענגקייט פון דער צענזור. ניט

געקוקט אויף דער איינפאכקייט פון דעם אינהאלט און דער פול־שטענדיגער אפוועזנהייט פון דעם סאטירישען עלעמענט, האבען אט־די דערצעהלונגען דאך געגעבען דעם לייב־אייגענטום אן אנט־שידענעם קלאפ. טורגענייעוו האט אין זיי ניט געשילדערט די גרויזאמקייטען פון לייב־אייגענטום, וועלכע קאנען באטראכט ווערן אלס אויסנאמען; ער האט אויך ניט אידעאליזירט דעם רוסישען פויער; נאר דורך דעם, וואס ער האט געגעבען לעבענס־בילדער פון עמפינדלעכע, דענקענדע און ליבענדע וועזענס, וואס ווערן אין דרייען געבוינען אונטער'ן יאך פון לייב־אייגענטום, און פארא־לעל מיט זיי אוועקגעשטעלט די לעבענס־בילדער פון דער פלאכ־קייט און געמיינהייט פון די לייב־אייגענטימער — אפילו פון די בעסטע פון זיי, האט טורגענייעוו אויפגעוועקט דעם באוואוסטזיין וועגען דאס בייז, וואס די סיסטעם ברענגט. דער סאציאלער אייג־פלום פון אט־די דערצעהלונגען איז געווען זעהר גרויס. וואס עס איז שייך זייערע קינסטלערישע מעלות, איז גענוג צו זאגען, אז אין יעדער פון אט־די קורצע דערצעהלונגען באגעגענען מיר אויף א שטח פון עטליכע זייטלאך די לעבעדינסטע בילדער פון אן אומ־גלויבליכער פארשידענארטיגקייט פון מענשליכע כאראקטערען צו־זאמען מיט די שעהנסטע בילדער פון דער נאטור. פאראכטונג, אנטציקונג, סימפאטיע, אדער טיפער טרויער באהערשען איינס נאכ'ן אנדערען, לויט'ן וואונש פונ'ם יונגען פארפאסער, דעם לעזער — און יעדען מאל אין אזא פארם און דורך אזעלכע לעבע־דיגע סצענעס, אז יעדע קלייניגקע דערצעהלונג איז אזוי פיל ווערט, ווי א גוטע נאוועלע.

אין דער זאמלונג פון קורצע דערצעהלונגען: „א שטיל ווינ־קעלע", „די קארעספאנדענץ", „יאקאוו פאסינקאוו", „פאוסט" און „אסיא", אלע דאטירט 1854 און 1855, האט זיך טורגענייעוו'ס זשעני איננאנצען אנטפלעקט; אין זיי טרעטען שוין פולשטענדיג ארוים זיין מאניר, זיין איינערליכער „איך", זייער קרעפטען. א טיפער טרויער דרינגט דורך אט־די דערצעהלונגען. עפעס א מין פארצווייפלונג אין דעם געבילדעטען רוס, וועלכער איז אפילו אין ליבע אומפעהיג ארויסצוצייגען א שטארקען געפיל, וואס זאל אפ־רייניגען אלע שטערונגען; אפילו אונטער די גינסטינסטע באדינ־גונגען קאן ער נאר ברענגען די פרוי, וואס האט איהם ליב, צו

טרויער און פארצווייפלונג. די פאלגענדע שורות פון „דער קאַ־
רעספאַנדענץ" כאראקטעריזירן בעסער פון אלץ די לייטענדע
אידעע פון אט־די דריי נאוועלען: „א שטיל ווינקעלע", „די קאַ־
רעספאַנדענץ" און „אסיא". דאָס שרייבט א מיידעל פון זעקס־
און־צוואנציג יאָהר צו א פריינט פון איהר קינדהייט:

„איך זאג איבער נאָך אמאל, אז איך רייד ניט וועגען א מיי־
דעל, וואָס איהר איז שווער אדער אונמעגליך צו דענקען... זי קוקט
זיך אום, וואַרט, וועט עס וועט קומען דער, צו וועמען איהר נשמה
בענקט אזוי... ענדליך ערשיינט ער: זי ווערט פון איהם באַ־
רוישט; זי איז ביי איהם אין די הענט, ווי א ווייך שטיקעל וואקס.
אלץ — אי גליק, אי ליבע, אי געדאנק — אלץ איז צוזאמען מיט
איהם שטראָמיג אָנגעפומען; איהר גאנצע אומרוהיגקייט ווערט
געשטילט, אלע איהרע ספקות ווערען דורך איהם געלעזט; דער
אמת אליין, דוכט זיך, רעדט מיט זיין מויל. זי פארגעטערט איהם,
זי שעמט זיך פאר איהר גליק, זי לערענט זיך, זי ליבט. גרויס
איז זיין קראפט איבער איהר אין יענער צייט!... וואלט ער געווען
א העלד, וואלט ער זי באגייסטערט, זי אויסגעלערנט אפפערן
מיט זיך, און איהרע אלע קרבנות וואלטען לייכט געווען! נאָר
קיין העלדען זיינען אין אונזער צייט ניטא... פונדעסטוועגען פירט
ער זי וואוהין ער וויל; זי גיט זיך איבער צו אלץ, וואָס עס אינ־
טערעסירט איהם; יעדעס וואַרט זיינס דרינגט איהר אריין אין
דער נשמה: זי וויים נאָך דעמאלט ניט, ווי נישטיג, לער און
פאלש דאָס וואָ־ט קאָן זיין; ווי ווינציג עס קאָסט דעם, ווער עס
זאָגט עס, ווי ווינציג צוטרויען עס פארדינט! נאָך אט־די ערשטע
מאָמענטען פון גליק און האָפנונג קומט געווהנליך — לויט די
באדינגונגען (די באדינגונגען זיינען דאָך תמיד שולדיג) — קומט
די צושוידונג. מען זאגט, עס זיינען געווען פאלען, וועו די צווי־
נאָהענטע נשמות האָבען זיך גליק פארזיניגט; אויך האָב איך
געהערט, אז ניט שטענדיג האָבען זיי אין דעם געפונען גליק... נאָר
וואָס איך אליין האָב ניט געזעהן, וועגען דעם וויל איך ניט רעידען.
אָבער, אז די קלינליכסטע אויסרעכענונג און די קלענליכסטע פאַר־
זיכטיגקייט קאָנען לעבען אין א יונג הארץ זייט ביי זייט מיט
דער ליידענשאפטליכסטער באגייסטערונג, דאָס האָב איך אליין,
צום באדויערן, געלערנט פון ערפארונג. אלזא, עס קומט די צושיי־

דונג... גליקליך איז דאס מיידל, וואס דערקענט גלייך, אז דאס איז די ענד פון אלץ און טרייסט זיך ניט מיט קיין דערוואַרטונגען! אבער איהר, מוטיגע, גערעכטע מענער, איהר האָט מעהרסטענטיילס ניט דעם מוט, און ניט דעם ווילען אונז צו זאגען דעם אמת... אייך איז גרינגער אונז אפצונארען... אדער, איך בין גרייט צו גלויבען, אז איהר נארט זיך אליין צוזאמען מיט אונז".

א פולשטענדיגער יאוש אין דער פעהיגקייט פון דעם געביל־דעטען מענשען אין רוסלאנד עטוואס צו טאָן געהט דורך אלע טורגעניעוו'ס ווערק פון אט־דעם פערזאָנ. יענע עטליכע מענשען, וואס שיינען צו זיין אן אויסנאם — וואס באזיצען ענערגיע, אדער וואס מאכען דעם אנשטרענגונג אויף א קורצער צייט, אז זיי באזיצען ענערגיע, ענדיגען געווענהנליך זייער לעבען אין בילדיארד־צימער פון קאפע, אדער צו'פטר'ן זייער לעבען אויף אן אנדער אופן. די יאהרען 1845 און 1855, וועלן אט די נאוועלען זיינען אנגעשריבען געווארן, דערקלערן פולשטענדיג טורגעניעוו'ס פעסימיזם. אין רוסלאנד זיינען זיי פיליכט געווען די פינסטערסטע יאהרען פון יענעם פינסטערן פעריאָד פון דער רוסישער געשיכטע — די יאהרען פון דער הערשאפט פון ניקאלאי דעם 1טען; — און אויך אין מערב־איראפע זיינען דאס געווען די יאהרען באלד נאך דער מלוכה־איבערקערעניש פון נאפאלעאן דעם 3טען, יאהרען פון אלגעמיינער רעאקציע, נאך די ניט־פארווירקליכטע האפנונגען פון 1848.

טורגעניעוו, וועמען מען האט שיער ניט פארשיקט קיין סיביר, ווייל ער האט אין א מאסקווער צייטונג אפגעדרוקט זיין אומשולדיגען נעקראלאג וועגען גאגאל'ן, נאך דעם, ווי אט־דער נעקראלאג איז פארבאטען געווארן פון דער צענזור, איז געצווואונגען געווארן צו וואוינען אויף זיין גוט און באאבאכטען ארום זיך די שקלאפישע אונטערטעניגקייט פון די אלע, וועלכע האבען פריער ארויסגעציגט סימנים פון אומצופריידענהייט. זעהענדיג ארום זיך דעם טריאומף פון די אונטערשטיצער פון לייב־אייגענטום און דעספאטיזם, האט ער לייכט געקאנט ארויספאלען אין פארצווייפלונג. נאר דער טרויער, וואס דרינגט דורך די נאוועלען פון אט־דעם פעריאָד, איז ניט געווען קיין יאוש־געשריי; אויך האט ער ניט געהאט קיין שמץ פון פאטירע; דאס איז געווען דער מיט־

פילענדיגער טרויער פון א ליבענדען פרייַנט, און אין דעם לינט דער הויפט־כישוף פון אָט־די נאָוועלען. פונ׳ם קינסטלערישען שטאַנד־פונקט זיינען „אסיא" און „די קאַרעספּאַנדענץ" פילייכט די שעהנ־סטע ליטעראַרישע פערל, וועלכע מיר פארדאנקען טורגענייעוו׳ן.

כדי ריכטיג צו אורטיילען וועגען דער וויכטיגקייט פון טורגע־ניעוו׳ס ארבייט, מוז מען לייענען איינם נאָכ׳ן אנדערן—אזוי האָט ער טאַקע אליין געוואלט—זיינע זעקס ראָמאַנען: „רודין", „א פריצ׳ישער הויף", „ערב מלחמה", „פאָטערס און קינדער", „רויך" און „נייער באָדען". אין אָט־די ראָמאַנען קאָן מען זעהן זיין פולע פאָעטישע קראפט; אין דער זעלביגער צייט קאָן מען אויך קרינען א באַנריף וועגען די פארשיידענע פאָרמען, וואָס דאָם אינטעלעק־טועלע לעבען האָט אָנגענומען אין רוסלאַנד פון דעם יאָהר 1848 ביז׳ן יאָהר 1876, און פארשטעהן דעם דיכטער׳ס באציהונג צו די בעסטע פאָרשטעהער פונ׳ם פאָרטגעשריטענעם גערמאַנק אין רוס־לאַנד אין דעם משך פונ׳ם אינטערעסאַנטעסטען פעריאָד פון איהר אנטוויקלונג. אין אייניגע פון זיינע ערשטע דערצעהלונגען האָט שוין טורגענייעוו באַוירט דעם האַמלעטיזם אין דעם רוסישען לעבען. אין זיין „האַמלעט פון שטשיגראָוואר דיסטריקט" און אין זיין „טאָג־בוך פון אן איבעריגען מענשען" האָט ער שוין אויסגעצייכענט געשיקלדערט מענשען פון יענעם טיפ. אָבער ערשט אין „רודין" (1855) האָט ער דערגרייכט די פולע קינסטלערישע שיל־דערונג פון יענעם טיפ, וואָס האָט זיך שטאַרק פארשפרייט אויף דעם רוסישען באָדען, אין יענער צייט, בעת אונזערע בעסטע מענשען זיינען געווען פארמשפט צו אומטעטיגקייט און — ווער־טער. טורגענייעוו האָט ניט געשאַנעוועט די מענשען פון יענעם טיפ; ער האָט זיי געשילדערט אין זייערע ערנסטע שטריכען, ווי אין זייערע בעסטע, און דאָך האָט ער זיי באַהאַנדלט צערטליך. ער האָט ליב געהאַט רודין׳ן מיט אלע זיינע חסרונות, און אין אָט־דער ליבע איז ער געווען אייניג מיט די בעסטע מענשען פון זיין דור, און טיילוויייז אויך פון אונזער דור.

רודין איז געווען א מענש פון די „פערציגער יאָהרען", וואָס איז אויגעוואקסען אויף העגעל׳ס פילאָזאָפיע און זיך אנטוויקעלט אונטער די באדינגונגען, וואָס האָבען געהערשט אין דער עפאָכע פון ניקאָלאי דעם 1טען, בעת א דענקענדער מענש האָט ניט נע־

האט קיין מעגליכקייט אויסצונוצען זייגע כחות, אויב ער איז ניט נעווארן קיין באמטער פון דעם אויטאקראטישען שטאט פון שקלאפען־האלטער. די האנדלונג פונ׳ם ראמאן קומט פאר אויף א גוט אין מיטעל־רוסלאנד, אין דער פאמיליע פון א פריצה, וואס צייגט ארויס אן אויבערפלעכליכען אינטערעס צו אלערליי נייאינ־קייטען, לייענט ביכער, וואס זיינען פארבאטען געווארן פון דער צענזור, ווי, למשל, די „דעמאקראטיע אין אמעריקע" פון טאק־ווילל, און האט ליב צונויפזאמלען ארום זיך — אין איהר פעטער־בורגער סאלאן אדער אויף איהר גוט — אלערליי באוואוסטע פער־זענליכקייטען. טאקע ביי איהר אין גאסט־צימער ערשיינט רודין צום ערשטען מאל. אין עטליכע מינוט באהערשט ער דעם גע־שפרעך, און דורך זיינע אינטעליגענטע באמערקונגען צום פונקט, געווינט ער די באוואונדערונג פון דער פריצה און די סימפאטיע פונ׳ם אינגערן דור. דער יונגער דור ווערט פארגעשטעלט דורך א טאכטער פון דער פריצה און דורך א יונגען סטודענט, דעם לערער פון איהרע אינגלאך. ביידע ווערן באצויבערט פון רודינ׳ען. ווען ער רעדט, שפעטער אין אווענט, פון זיינע סטודענטען־יאהרען, און באריהרט אזעלכע אנציהענדע טעמעס, ווי פרייהייט, פרייהייט פון נעדאנק, און דעם קאמף פאר פרייהייט אין מערב־אייראפע, זיינען זיינע ווערטער פול מיט אזוי פיל פייער, מיט אזוי פיל פאעזיע און ענטוזיאזם, אז די צוויי יונגע מענשען הערן זיך צו איהם צו מיט א געפיל, וואס דערנעהענטערט זיך צו פארגעטערונג. דער רעזול־טאט איז קלאר: נאטאשא, די טאכטער, פארליבט זיך אין איהם. רודין איז א סך עלטער פון נאטאשא׳ן — צווישען זיינע שהנע האר ווארפען זיך שוין דורך זילבער־שטרייפען, און וועגען ליבע רעדט ער, ווי וועגען א זאך, וואס האט פאר איהם א שייכות צו דער פארגאנגענהייט. „האט איהר באמערקט, — זאגט רודין, — אז די הערבסט־בלעטער פון א דעמב פאלען אראפ ערשט דעמאלט, וועז די פרישע פאננגען אן ארויסצושפארן". נאטאשא פאר־שטעהט אט־די פראזע פון רודינ׳ען אין דעם זין, אז ער קאן פאר־געסען אן זיין אלטער ליבע ערשט דעמאלט, וועז די נייע ליבע וועט פארנעמען איהר פלאץ, — און זי גיט רודינ׳ען איהר ליבע. זי צעברעכט אלע טראדיציעס פון דעם פינקטליך־קאדעקטען הויז פון איהר מוטער און גההט אין א פרימארגען אויף א ראנדאוואו

מיט רודינ'ען צום ברעג פון עפעס א פארווארפען טייכל. זי איז איהם גרייט נאכפאלגען אומעטום, און שטעלט איהם ניט פון איהר זייט קיין באדינגונגען; ער, אבער, וועמעס ליבע איז מעהר אין מוח, ווי אין הארץ, געפינט נאר ניט וואס איהר צו זאגען אויסער צו ריידען וועגען דער אוממעגליכקייט צו באקומען די דערלויבניש פון איהר מוטער אויף זייער חתונה. נאטאשא הערט זיך קוים צו צו זיינע ווערטער: זי איז גרייט איהם נאכגעהן מיט אדער אהן דער דערלויבניש פון איהר מוטער און פרעגט: „וואס זשע זאלען מיר טאן?" — „זיך אונטערווארפען" — ענטפער רודין.

דער העלד, וואס האט אזוי שהן געהערט וועגען דעם קאמף געגען אלערלייי שטערונגען, איז צוזאמענגעבראכען געווארן פאר דער ערשטער שטערונג, וועלכע ער האט באגעגענט אויף זיין וועג. ווערטער, ווערטער נאר, אבער ניט קיין טאטען איז די אמת'ע כאראקטעריסטיק פון יענע מענשען, וואס האבען אין די פערציגער־יאהרען פארגעשטעלט דעם בעסטען דענקענדען עלעמענט פון דער רוסישער געזעלשאפט.

שפעטער באגעגענען מיר רודין'ען נאך א מאל. ער האט נאך אלץ פאר זיך ניט געפונען קיין באשעפטיגונג און אלץ נאך ניט שלום געמאכט מיט די לעבענס־באדינגונגען פון יענער צייט. ער איז פארבליבען א קבצן, ווערט געטריבען דורך דער רעגירונג פון איין שטאדט אין דער אנדערער, ביז ער לאזט זיך, ענדליך, אוועק קיין אויסלאנד, און אין דער צייט פון דעם יוני־אויפשטאנד פונ'ם יאהר 1848, ווערט ער ג'הרג'עט אויף די באריקאדען אין פאריז. אין דעם ראמאן איז פארען אן עפילאג, און אט־דער עפילאג איז אזוי שהן, אז איך מוז דא ברענגען אן אויסצוג פון אים. לעזשנעוו, רודינ'ס אן אמאליגער שונא, זאגט:

— „איך קען איהם גוט, — זיינע חסרונות זיינען מיר גוט באקאנט. זיי טרעטען אלץ בולט'ער ארויס, ווייל ער איז ניט קיין קלייניליכער מענש.

— רודין איז א געניאלער כאראקטער! — האט באסיסטאוו אונטערגעכאפט.

— געניאליטעט, אויב איהר ווילט, איז אין איהם יע דא, — האט לעזשנעוו געענטפערט: — נאר דער כאראקטער... דערין לינט טאקע זיין גאנצער אומגליק, וואס קיין כאראקטער אייגענט־

ליך האָט ער ניט... נאָר דאָס איז ניט די זאַך. איך ווייל רעידען וועגען דאָס גוטע, דאָס זעלטענע וואָס אין אים איז פאַראַן. ער באַזיצט ענטוזיאַזם; און דאָס, מעגט איהר מיר, א פלעגמאַטישען מענשען, גלויבען, איז די טייערסטע מעלה אין אונזער צייט. מיר זיינען אלע געווארן אומדערטרעגליך פארנינפטיג, גלייכגילטיג און אפגעלאָזען; מיר זיינען אנטשלאָפען און פארקילט געוואָרן, און מיר דארפען דאנקען יעדען, וואָס וועט אונז כאָטש אויף איין רגע צוטריים לען און אנווארעמען! עס איז שוין צייט! געדענקסטו, סאשא, איך האָב איין מאל מיט דיר געהרעדט וועגען איהם און איהם באשולדיגט אין קאלטקייט. איך בין דעמאלט געווען אי געהרעכט, אי אומגערעכט. די קאלטקייט איז ביי איהם אין בלוט — דאָס איז ניט זיין שולד — און ניט אין קאָפּ. ער איז ניט קיין אַקטיאָר, ווי איך האָב איהם דעמאלט אנגערופען, ניט קיין שווינדלער, ניט קיין לומפ; ער לעבט אויפ'ן חשבון פון אנדערע מענשען ניט ווי א שווינדלער, נאָר ווי א קינד... יאָ, ער וועט, ווירקליך, ערגעץ שטארבען אין ארעמקייט און נויט; דארפען מיר דען דערפאר וואַרפען אויף איהם שטיינער? ער טוט אליין קיין זאַך ניט, טאָקע דערפאר, וואָס ער האָט ניט קיין כאראקטער, קיין בלוט; נאָר וואר האָט דאָס א רעכט צו זאָגען, אז ער וועט ניט ברענגען, אז ער האָט שוין ניט געבראכט קיין נוצען? אז זיינע ווערטער האָבען ניט פאַרוואַרפען קיין פיל גוטע זאָמען אין יונגע נשמות, וועמען די נאטור האָט ניט אנטזאגט, ווי איהם, אין טעטיגקייט־קראפט, אין דער קענטעניש דורכצופיהרן זייערע אייגענע אידעען? טאָקע איך אליין, איך דער ערשטער, האָב דאָס אויף זיך גענפילט... סאשא ווייסט, וואָס רודין איז פאר מיר געווען אין דער יוגענט. איך דערמאָן זיך, איך האָב אויך באהויפטעט, אז רודינ'ס ווערטער קאָנען ניט ווירקען אויף קיין מענשען; נאָר איך האָב דעמאלט נערעדט וועגען מענשען ווי איך אליין, אין מיין איצטיגען עלטער, שוין אפגעלעבטע און וועמען דאָס לעבען האָט צובראכען. איין פאלשער קלאנג אין א רעדע — און די גאנצע האַרמאָניע איז פאר אונז פארשוואונדען; אין א יונגען מענשען אָבער איז דאָס נעהער, צום גליק, ניט אזוי אנטוויקעלט, ניט אזוי צופעסטעט. אויב דער עצם פון דער זאַך, וואָס ער הערט, דוכט זיך

איהם צו זיין שעהן, וואָס אַרט איהם דער טאָן! דעם טאָן וועט ער שוין אין זיך אַליין אָפּזוכען.

— בראַוואָ! בראַוואָ! — האָט באַסיסטאָוו אויסגעשריען: ווי ריכטיג דאָס איז געזאָגט נעוואָרן! און וואָס איז שייך צו רודינ'ס ווירקונג, שווער איך אייך, אז אָט־דער מענש האָט ניט נאָר געקאָנט אייך אויפטרייסלען, ער האָט אייך ניט געלאָזט איינ־שטעהן אויף איין אָרט, ער האָט אייך אומגעענדערט ביז'ן סאמע פונדאַמענט, אייך אָנגעצונדען!"

פונדעסטוועגען, איז דער ווייטערדיגער פּראָגרעס פון רוס־לאַנד געווען אוממעגליך מיט אזוינע העלדען ווי רודין: נייע מענשען האָבען געמוזט ערשיינען. און זיי זיינען טאקע ערשינען: מיר באַגעגענען זיי אין די ווייטערדיגע ראָמאַנען פון טורגעניעוו'ן. נאָר וויפיל שווערישקייטען באַגעגענען זיי, סאָרא לייִדען זיי טראָ־גען איבער! דאָס זעהען מיר אויף לאַוורעצקי'ן און ליזא'ן (אין „א פריצישען הויף"), וואס געהערן צו דעם איבערגאַנגס־פעריאָד. לאַוורעצקי קאָן זיך ניט צופרידען שטעלען מיט רודינ'ס ראָלע פון א וואַנדערענדען אפּאָסטאָל; ער פּראָבירט זיך שוין פֿאַרנעמען מיט פּראַקטישער טעטיגקייט; ער האָט אָבער אויך ניט געקאָנט געפינען זיין וועג צווישען די נייע שטרעמונגען פון לעבען. ער באַזיצט די זעלביגע קינסטלערישע און פילאָזאָפישע אַנטוויקלונג, ווי רודין; ביי איהם איז פּאַראַן דער נויטיגער ווילען; נאָר זיין טעטיגקייטס־קראַפט איז פּאַראַליזירט — אין דעם פאַל ניט דורך דער אַנאַליטישער קראַפט, נאָר דורך דער קלייניקייט פון דער סביבה און דורך זיין אומגליקליכער הייראַט. לאַוורעצקי ענדיגט אויך זיין לעבען ווי א שברי־כלי.

„דער פריצ'ישער הויף" האָט נעהאָט א גרויסען ערפאָלג. מען פלעגט אָפט זאָגען, אז צוזאמען מיט דער אויטאָביאָגראַפישער נאָוועלע, „די ערשטע ליבע", איז דאָס געווען דאָס סאמע קינסט־לעריש ווערק פון טורגעניעוו'ן. דאָס איז אָבער אומוואַרשיינליך. דער „פריצ'ישער הויף" האָט צו פּאַראַנקען זיין ערפאָלג, ראשית, דעם גרויסען קרייז, צו וועלכען ער האָט אַפּעלירט. לאַוורעצקי האָט זעהר אומגעלונגען חתונה געהאט מיט א פרוי, וואָס איז אין גיכען פּאַרוואַנדעלט געוואָרן אין א פאַריזער באַריהמטהייט פון א נידע־רינגען סאָרט. זיי צושיידען זיך. נאָכדעם באַגעגענט זיך לאַוו־

רעצקי מיט א מיידעל, ליזא, אין וועלכער טורגעניעוו האָט גע־
געבען די בעסטע פערזאָניפיקאציע פון דער דורכשניטליכער גוטער
און אָרענטליכער רוסישער מיידעל פון יענער צייט. זי מיט לאַוו־
רעצקי'ן פאַרליבען זיך אייגער אינ'ם אַנדערן. א קורצע צייט
דענקען זיי, אז לאַווערצקי'ס פרוי איז געשטאָרבען — אַזוי איז,
לכל הפחות, געשטאַנען אין א פעליעטאָן פון עפעס א פאַריזער
צייטונג; נאָר פלוצלונג ערשיינט ווידער אָט־די מאַדאַם, ארומ־
גערינגלט מיט איהר נאַנצער עקעלהאפטער אטמאָספערע, און
ליזא גענהט אַוועק אין א מאַנאַסטיר. להיפך צו רודין אָדער באַזאַראָוו,
זיינען אלע פערזאָנען פון אָט־דער דראַמע, ווי אויך די דראַמע
גופא, זעהר גוט באַקאַנט צום דורכשניטליכען לעזער, און פשוט
צוליב דער אורזאַך האָט אָט־דער ראָמאַן אפעלירט צו אן אומגע־
הייער בריייטען קרייז סימפאַטיזירענדיגע לעזער. פאַרשטעהט זיך,
טורגעניעוו'ס קינטלערישער טאַלאַנט ערשיינט דאָ מיט א ווא־
דערבאַרער קראַפט אין די שילדערונגען פון אזעלכע טיפען, ווי
ליזא, לאַווערצקי'ס פרוי, ליזא'ס אלטע מומע, און לאַווערצקי אליין.
דער טאָן פון פאָעזיע און טרויער, וואָס דרינגט דורך דעם ראָמאַן,
באַהערשט אינגאַנצען דעם לעזער. און דאָך וואָג איך צו זאָגען,
אז דער נאַכפאלגענדער ראָמאַן „ערב מלחמה" שטייגט ווייט אריי־
בער דעם פריערדיגען, אי ליוט דער טיפקייט פון פלאַן, אי ליוט
דער שעהנקייט פון דער באַארבייטונג.

שוין אין נאַטאַשא'ן האָט טורגעניעוו געגעבען א לעבעדיגע
שילדערונג פון א רוסיש מיידעל, וואָס איז אויסגעוואַקסען אין דער
שטילקייט פון דעם דאָרפישען לעבען, נאָר פאַרמאָגט אין איהר
האַרצען, געדאַנקען און וויליען, די זאָמען פון דאָס, וואָס באַוועגט די
מענשען צו העכערע טאַטען. רודינ'ס פייערדיגע ווערטער, זיין
רופען צו אלץ, וואָס איז ערהאבען און צוליב וועלכע עס איז כדאי
צו לעבען, האָבען זי אויפגעפלאַמט. זי איז גרייט געווען איהם
נאַכצופאלגען, צו אונטערשטיצען איהם אין זיין גרויסער ארבייט,
וואס ער האָט אזוי היציג און פרוכטלאָז געזוכט, ער אָבער צייגט
זיך ארוים הינטערשטעליג לגבי איהר. אויף אזא אופן האָט
טורגעניעוו שוין אינ'ם יאָהר 1855 פאַראויס געזעהן דאָס קומען
פון יענעם פרויען־טיפ, וואָס האָט געשפילט אזא פראַמינענטע
ראָלע אין דער וויידער־אויפלעבונג פון דער יונגער רוסלאַנד. פיר

יאָהר שפּעטער, אין „ערב מלחמה", האָט ער אין דער פּערזאָן פון העלענא'ן געגעבען די וויטערדיגע און פּולערע אנטוויקלונג פון דעם זעלביגען טיפּ. העלענא איז ניט צופרידען מיט דעם אומעטיגען קלייניכען לעבען אין איהר אייגענער פאמיליע און רייסט זיך צו א ברייטערער טעטיגקייט. „זיין א גוטע איז נאָך ווינציג; טאָן גוטס — דאָ; דאָס איז די הויפּט זאך אין לעבען", שרייבט זי אין איהר טאָג־בוך. אָבער וועמען באגעגענט זי אין איהר סביבה? שובינ'ען, א טאלאנטפולען קינסטלער, א צובאלעווטע קינד, „א שמעטערלינג, וואָס באוואונדערט זיך אליין"; בערסעניעוו'ן, א צו־קונפטיגען פראָפעסאָר, אן אמת רוסישע נאטור, אן אויסגעצייכנ־טער מענש, אומגעהייער באשיידען און אָהן א טראָפען ענאָאיזם, וועמען עם פעלט אָבער באגייסטערונג, ענערגיע און איניציאטיווע. אָט־די צוויי זיינען די בעסטע. איין מאָל האָט שובין, אויף א שפּאציר אין א זומערדיגער נאכט א זאָג געטאָן צו זיין פריינט, צו בערסעניעוו'ן: „איך האָב ליב העלענא'ן, נאָר העלענא האָט דיך ליב... זינג, אויב דו קאָנסט, זינג העכער; און אויב דו קאָנסט ניט — נעם אראָפּ דעם הוט, פּארוואַרף דעם קאָפּ און שמייכעל צו די שטערן. זיי קוקען אלע אויף דיר, אויף דיר אליין: זיי קוקען דאָך שטענדיג נאָר אויף פּארליבטע מענשען". אָבער בערסעניעוו קערט זיך אום אין זיין קליינעם צימער און עפענט אויף רוימער'ס „געשיכטע פון די האָהענשטויפענס" אויף דעם זעל־ביגען זייטעל, וואו ער האָט פריער איבערגעהאקט זיין לייענען...

באלד דאַרויף קומט אינסאראָוו, א בולגאַרישער פּאטריאָט, אינגאנצען פּארטיפט אין איין אידעע — די באפרייאונג פון זיין פאָטערלאנד; א מענש פון שטאָל, א ביסעל א גרעבליכער, וואָס האָט זיך צוזעגענט מיט אלע מעלאנכאָלישע פילאָזאָפישע חלומות און געהט גלייך פּארווערטס, אין דער ריכטונג פון דעם אייניגען צוועק אין זיין לעבען — און העלענא'ס אויסוואל איז פּארטיג. די זייטלאָך פונ'ם ראָמאָן, וואָס שילדערן די ערוואכונג און אנט־וויקלונג פון איהר ליבע, זיינען צווישען די בעסטע, וועלכע טור־גענייוו האָט וען געשריבען. וען אינסאראָוו באמערקט פלוצלונג זיין אייגענע ליבע צו העלענא'ן, באשליסט ער צו ערשט גלייך צו פארלאָזען די מאסקווער דאטשע, וואו זיי האָבען אלע געוואוינט, און אפילו נאָר פארלאָזען רוסלאנד. ער לאָזט זיך צווענ צו

העלענא'ן אין הויז צו מודיע זיין דאָרטען וועגען זיין אָפּפאָר. העלענא בעט איהם צוזאָגען, אז ער וועט זי נאָך אמאל זעהן מאָרגען איידער ער פאָרט אָפּ, ער ווילּ דאָס אָבער איהר ניט צוזאָגען. העלענא וואַרט אויף איהם ביז מיטאָג־צייט, און ניט דערוואַרטענדיג זיך אויף איהם, לאָזט זי זיך אליין צו איהם אוועק. א שטורם פאַרכאַפט זי אויפ'ן וועג און זי געהט אריין אין אלט קלויסטערל, וואָס שטעהט דאָרטען בוים וועג. דאָרט באַגעגענט זי אינסאַראָוו'ן, און די ליבעס־ערקלערונג צווישען דער שמעוו־דיגער באַשיידענער מיידעל, וואָס דערפילּט, אז אינסאַראָוו האָט זי ליב, און דעם פאַטריאָט, וואָס אנטדעקט אין איהר א קראַפט, וועלכע וועט איהם ניט נאָר ניט שטערן, נאָר, אדרבא, פארדאָפּלען זיין אייגענע ענערגיע, ענדיגט זיך מיט אינסאַראָוו'ס אויסגעשריי: „זיי געגריסט, ווייב מיינע, פאר גאָט און פאר מענשען!"

אין העלענא'ן האָבען מיר דעם אמת'ן טיפּ פון יענער רוסישער פרוי, וועלכע איז מיט עטליכע יאָהר שפעטער צוגעשטאַנען מיט איהר גאַנצען האַרצען און נשמה צו אלע פרייהייטס־באַוועגונגען אין רוסלאַנד; די פרוי, וואָס האָט זיך ערוואָרבען דאָס רעכט אויף בילדונג, רעפּראַמירט אינגאַנצען די ערציהונג פון קינדער, געקעמפט פאר דער באפרייאונג פון די ארבייטער מאסען און פויערים, פולשטענדיג איבערגעטראָגען די ליידען אויף קאַטאָרגע, אין די שנייאיגע פעלדער פון סיביר, געשטאַרבען, וועו נויטיג, אויפ'ן עשאפאט, און עד היום פירט זי נאָך אזוי ענערגיש דעם זעלביגען קאמף. די הויבע קינסטלערישע שעהנקייט פון אט־דעם ראָמאַן האָב איך שוין פריער דערמאָנט. נאָר קענען איין זאך קאָן מען אויסזעצען: דער העלד, אינסאַראָוו, דער מאן פון טאטען, איז ניט גענוג לעבענדיג. נאָר, לויט דער אלגעמיינער ארכיטעקטור פון דעם ראָמאַן און לויט דער שעהנקייט פון זיינע באַזונדערע סצענעס, פון דער ערשטער ביז דער לעצטער, שטעהט „ערב מלחמה" צווישען די העכסטע וועלק פון דעם מין אין דער אלוועלטליכער ליטעראטור.

דאָס נעקסטע וועלק פון טורגענייוו'ן איז נעווען „פאָטערס און קינדער". עס איז אָנגעשריבען געוואָרן אינ'ס יאָהר 1859, וועו אָנשטאָט די סענטימענטאַליסטען און די „עסטעטישע" מענ־

שען פון אמאל, האָט זיך צווישען דעם געבילדעטען טייל פון דער רוסישער געזעלשאפט באוויזען א נייער טיפ — דער ניהיליסט. די, וואָס האָבען ניט געלייענט טורגעניעוו'ס ווערק, וועלען פילייכט פארבינדען דאָס וואָרט „ניהיליסט" מיט דעם קאמף, וואָס האָט שטאטגעפונען אין רוסלאַנד אין די יאָהרען 1879—1881 צווישען דער זעלבסטהערשונג און די טעראָריסטען; נאָר דאָס וועט אָבער זיין א גרויסער טעות. „ניהיליזם" איז ניט קיין „טעראָריזם", און דער טיפ פון דעם ניהיליסט איז טיפער און ברייטער פון דעם טיפ פון א טעראָריסט. כדי דאָס צו פארשטיהן, מוז מען לייענען טורגענייוו'ס „פאָטערס און קינדער". דער פאָרשטעהער פון אָט־דעם טיפ אין דעם ראָמאַן איז א יונגער דאָקטאָר, באזאָראָוו — „א מענש, וואָס בויגט זיך ניט פאר קיין אויטאָריטעטען, ווי גע־עהרט זיי זאָלען ניט זיין, און נעמט ניט אָן קיין ניט־באוויזענעם פרינציפ". פאָלגלייך נעמט ער א נעגאטיוע שטעלונג צו אלע אינסטיטוציעם פון דער איצטיגער צייט און פארוואַרפט אלע אָנ־גענומענע מנהגים און קלייניגקייטען לייגענם פון דעם לעבען פון דער געזעלשאפט. ער פארט באזוכען זיינע אלטע על־טערן, און אויפ'ן וועג שטעלט ער זיך אפ אלס גאסט ביי א יונגען פרייַנט זיינעם, וועמעם פאָטער און אָנקעל זיינען צווויי טיפישע פאָרשטעהער פונ'ם אלטען דור. אָט־דער אומשטאַנד גיט טור־גענייוו'ן די מעגליכקייט צו אילוסטרירן אין א רייע קינסטליכע סצענעם דעם צוזאמענשטויס צווישען די צווויי דורות — „די פא־טערס" און „די קינדער". אָט אזעלכע צוזאמענשטויסען פלעגען אין יענע יאָהרען פארקומען מיט א גוואלטיגער פארביטערטקייט איבער גאנץ רוסלאַנד.

איינער פון די צווויי ברידער, ניקאָלאי פעטראָוויטש, איז אן אויסגעצייכענטער, עטוואָס ענטוזיאסטישער טרוימער, וועלכער האָט אין דער יוגענט ארויסגעצייגט א שטארקע ליבע צו שיליער'ס און פושקינ'ס ווערק, נאָר איז אין פראקטישער טעטיגקייט קיינ־מאָל ניט געווען פאראינטערעסירט; איצט פיהרט ער אויף זיין אי־גענעם גוט דאָס פויל לעבען פון א פריץ. נאָר פונדעסטוועגען וואָלט ער א בעלן זיין צייגען די יונגע מענשען, אז ער קאָן אויך מיט־פילען זייערע שטרעבונגען; ער פראָבירט לייענען די זעלביגע ביכער וועגען מאטעריאליזם, וועלכע זיין זון און באזאָראָוו לייענען;

ער פּראָבירט אפילו רעדען מיט זייער שפּראך; אָבער זיין גאנצע ערציהונג שטעהט איהם אין וועג און דערלאָזט איהם ניט צו באַקומען אַן אמת־„רעאַליסטישען" באגריף פון דער ווירקליכער לאגע.

פּאַרקערט, דער עלטערער ברודער, פּאוועל פּעטראָוויטש, איז א דירעקטער אפּשטאם פון לערמאָנטאָוו'ס פּעטשאָרין; ד. ה. ער איז א פּולשטענדיגער גוט־ערציגענער עגאָאיסט. אזוי ווי ער האָט זיין יוגענט פּאַרבראכט צווישען די העכסטע קרייזען פון דער גענזלשאפט, קוקט ער אפילו איצטער, אין דעם פּאַרוואָרפענעם אומעטיגען מאיאָנטעק, ווי אויף א „פּליכט" תמיד זיך אנשטענדיג צו קליידען, ווי עס פּאסט פּאַר אַן „אמת'ן דזשענטלמאַן", שטרענג אויסצופּילען אלע פּאָרשריפטען פון דער „גענזלשאפט", צו בליבען טריי צו דער קירך און צום שטאט, און קיינמאָל ניט צו פּאַרלירן זיין עקסטרעמע איינגעהאלטענקייט, — וועלכע ער פּאַרלירט, אגב, יעדעם מאָל, וועז ער פּאנגט אָן צו דיסקוטירן מיט באזאראָוו'ן וועגען פרינציפּען. דער „ניהיליסט" רייצט אין איהם פּשוט אויף א האַס.

דער ניהיליסט, פּאַרשטעהט זיך, שטעלט מיט זיך פּאַר די פּולשטענדיגע אָפּלייקענונג פון אלע פּרינציפּען פון פּאוועל פּעטראָוויטש. ער גלויבט ניט אין די פּעסטגעשטעלטע יסודות פון דער קירך און שטאט, און דערקלערט עפּענטליך זיין טיפע פּאַראכטונג צו אלע פּעסטגעשטעלטע פּאָרמען פון געזעלשאפטליכען לעבען. צו טראָגען א רייגעס קאָלנער אדער א פּאָלקאָמען שניפּסעל הייסט ביי איהם ניט „דערפּילען א פליכט". וועז ער רעדט, זאָגט ער אפּען ארויס וואָס ער דענקט. אבסאָלוטע ערנסטקייט — ניט נאָר אין אלץ, וואס ער זאָגט, נאָר אויך בנוגע צו זיך גופא, — און א שטאַנדפונקט פון געזונטען פּאַרשטאַנד, אָהן אלערליי אלטע פּאַראורטייל־ען, זיינען די הויפּט־שטריכען פון זיין כאַראקטער. אָט דאָס פיהרט שוין ממילא צו א גרויסער שארפקייט פון אויסדרוק, און דער צוזאמענשטויס צווישען די צוויי דורות מוז שוין נויטוועדיגערווייז אָננעמען א טראָגישען אויסזעהן. אזוי איז דאָס געווען אומעטום אין רוסלאנד אין יענע צייטען. טורגענייעוו'ס ראָמאַן האָט אויסגעדריקט די ווירקליכע, כאַראקטעריסטישע טענדענץ פון יענער צייט און זי אונטערשטראָכען אזוי, אז — ווי דער טאָלסטאָפּולער רוסישער

קריטיקער, ס. וועגעראָוו, האָט באמערקט — דער ראָמאַן און די ווירקליכקייט האָבען געגענזייטיג געווירקט איינס אויפ'ן אַנדערען. „פאָטערס און קינדער" האָט געמאכט אַן אומגעהויערן אייַנדרוק. אויף טורגענייעוו'ן איז מען אַנגעפאַלען פון אַלע זייַטען: דער עלטערער דור האָט איהם אַליין באשולדיגט אין „ניהיליזם"; די יוגענט איז געווען אומצופרידען אידעאַנטיפיצירט צו וועלן מיט באזאַראָוו'ן. דער אמת איז, אז מיר האָבען, מיט זעהר וועניג אויסנאמען, צווישען וועלכע עס איז געווען דער גרויסער קריטיקער, פיסאַרעוו, באזאַראָוו'ן ניט געגנג פארשטאַנען. טורגענייעוו האָט אונז אזוי צוגעוואויזט צו א געוויסען פּאָעטישען ליבט־קרייז, וואָס האָט באקרוינט אַלע זייַנע העלדען, און צו זיין אייגענער צערטליכער ליבע, וואָס ער האָט צו זיי ארויסגעצייגט, אפילו וועז ער האָט זיי פארדאַמט, אז וועז מיר האָבען ניט גע־פונען קיין עהנליכע באציהונג פון זיין זייט צו באזאַראָוו'ן, האָבען מיר דאָס אַנגענומען אלס אויסדרוק פון פיינטשאפט פונ'ם פאר־פאסער צו זיין העלה. נאָך מעהר, געוויסע שטריכען פון באזא־ראָוו'ן זייַנען אונז זיכער ניט געפעלען געווארן. וואַרום דארף אזא שטאַרקער מענש, ווי באזאַראָוו, זיך באציהען אזוי גראָב צו זיינע אלטע עלטערן: צו זיין ליבענדער מוטער און צום פא־טער — צום אלטען דארפישען דאָקטאָר, וואָס האָט ביז זיין על־טער דערהאלטען דעם גלויבען אין זיין וויסענשאפט? פארוואס דארף זיך באזאַראָוו פארליבען אין דער אומאינטערעסאַנטער, זעלבסטבאוואונדערענדער פרוי, מאדאם אָדינצאָווא, און קען אפילו איהר ליבע אויך ניט געווינען? דערנאָך, בעת אין דעם יונגען דור זייַנען שוין רייף געווארן די זאָמען פון א גרויסער באוועגונג צו באפרייען די מאסען, פארוואָס צווינגט דער פארפאסער באז־זאַראָוו'ן צו זאָגען, אז ער איז גרייט צו ארבייטען פאר'ן פויער, נאָר אויב עמיצער קומט און זאָגט איהם, אז ער מוז אזוי טאָן, וועט ער פארהאסען דעם פויער. דערביי לעגט נאָך באזאַראָוו צו, נאָך א קורצע ווייַל פון נאכדענקען: „און וואָס איז דאָ דער געוואלט? בעת דער פויער וועט זיך דערשלאָגען צו אָנהויבען לעבען ווי א מענש, וועט שוין פון מיר לאנג ארויסוואקסען גראָז!" מיר האָבען ניט פארשטאַנען אט־די באציהונג פון טורגענייעוו'ס ניהיליסט, נאָר וועז מיר האָבען שפעטער נאָכאמאל איבערגעלייענט

„פאָטערס און קינדער", האָבען מיר ערשט באמערקט אין באזא־ראָוו׳ס ווערטער, וואָס זיינען אונז אזוי ניט געפעלען געוואָרן, די זאָמען פון א רעאָליסטישער פילאָזאָפיע פון סאָלידאריטעט און פליכט, וועלכע האָט ערשט איצטער אָנגעהויבען זיך צו פארמי־רען אין מעהר אָדער וועניגער באשטימטע פארמען. אינ׳ם יאָהר 1860 האָבען מיר, דער יונגערער דור, געקוקט אויף אָט־די ווער־טער, ווי אויף טורגענייעוו׳ס וואונש צו ווארפען א שטיין אויפ׳ן נייעם טיף, מיט וועלכען ער האָט ניט סימפאטיזירט.

און דאָך, ווי פיסארעוו האָט דאָס גלייך פארשטאנען, איז באזאראָוו געווען אן אמת׳דיגער פארשטעהער פונ׳ם נייעם דור. נישט מעהר, טורגענייעוו, ווי ער האָט שפעטער אליין געשריבען, האָט ניט „צוגעגאָסען קיין סיראָפ", כדי צו מאכען, אז זיין העלד זאל אויסזעהן אביסעל זיסער.

„באזאראָוו, — שרייבט טורגענעוו אין אייניעם פון זיינע בריף: — שטעלט אוועק אלע אנדערע פערזענליכקייטען פון מיין ראָמאן אין שאָטען. ער איז ערנסט, גערעכטיג און א דעמאָקראט מיט זיין גאנצען לייב־און־לעבען, און איהר געפינט אין איהם ניט קיין מעלות! דער דוען מיט פאוועל פעטראָוויטש קירסאנאָוו איז נאָר אריינגעבראכט געוואָרן, כדי צו צייגען די אינטעלעק־טועלע פוסטקייט פון דעם עלענאנטען אדעליגען ריטערטום, וואָס איז ארויסגעשטעלט געוואָרן במעט איבערטריבען קאָמיש; און ווי קען ער זיך אפזאגען: פ. פ. וואָלט דאָך איהם אויסגעפאטשט. — באזאראָוו, לויט מיין מיינונג, צוקלאפט שטענדיג פ. פ.׳ן, און ניט פארקערט, און אויב ער רופט זיך ניהיליסט, דארף מען דאָס לייענען: רעוואָלוציאָנער... שילדערן פון איין זייט כאבארניקעם, און פון דער צווייטער זייט אן אידעאלען בחור — אזא בילד זאָלען אנדערע מאלען... מיין צוועק איז געווען העכער דערפון. איך פארענדיג מיט דער פאלגענדיגער באמערקונג: אויב דער לעזער ווערט ניט צוגעצויגען צו באזאראָוו׳ן, טראץ זיין גראָבקייט, הארצלאָזיגקייט, אומברחמנות׳דיגע טרוקענקייט און שארפקייט, בין איך אליין שולדיג — איך האָב ניט דערגרייכט מיין ציל. נאָר פארזיסען איהם מיט סיראָפ, געברויכענדיג באזאראָוו׳ס אייגענע שפראך, דאָס האָב איך ניט געוואָלט, הגם דורך דעם וואָלט איך, וואַרשיינליך, געוואונען אויף מיין זייט די רוסישע יוגענט".

דער אמת'ער שליסעל צו פארשטעהן „פאטערס און קינדער" און פאקטיש אלץ, וואס טורגענעוו האט געשריבען, ווערט נענע־בען, לויט מיין מיינונג, אין זיין וואונדערבארע לעקציע „האמ־לעט און דאן קיכאט" (1860). איך האב שוין אויף אן אנדער פלאץ איינמאל אויף דעם אנגעדייט; נאר איך מוז דאס דא נאכ־אמאל דערמאנען, ווייל איך דענק, אז אט־די לעקציע גיט אונז די מעגליכקייט, בעסער, ווי יעדער אנדער ווערק פון טורגענעוו'ן, אריינ־קוקען טאקע אין דער פילאזאפיע פון דעם גרויסען נאוואליסט. האמלעט און דאן קיכאט — האט טורגענעוו געשריבען — פערזא־ניפיצירן די צוויי געגענעזעצליכע זאנדערבארקייטען פון דער מענשליכער נאטור. אלע מענשען געהערן מעהר אדער ווענינער צו איינעם אדער צום אנדערן פון אט־די צוויי טיפען. און מיט זיין וואונדערליכער אנאליטישער קראפט כאראקטעריזירט טורג־נעוו אט די צוויי העלדען אויפ'ן פאלגענדען אופן:

„דאן קיכאט איז דורכגערונגען מיט איבערגעבענהייט צו זיין אידעאל, פאר וועלכען ער איז גרייט צו ליידען מאנגעל און נויט, צו מקריב זיין זיין לעבען; דאס לעבען שעצט ער נאר, ווי ווייט עס קען דינען צו פארקערפערן דעם אידעאל, צו ערמוטיגען דעם אמת, די גערעכטיגקייט אויף דער וועלט . . . ער לעבט פאר זיינע ברידער, כדי צו קענעשטעלען זיך קענען אלע קרעפטען, וואס זיינען פיינטליך צו דעם מענשען: קענען די מכשפות, די ריזען, דאס חייסט, קענען די אונטערדריקער . . . דערפאר איז ער שרעק־לאן, גערולדיג; ער באפרידיגט זיך מיט דער באשיידענסטער שפייז, מיט די אדימסטע קליידער: ער טראכט וועגען נאר אנדערע זא־כען. אין זיין הארצען איז ער באשיידען, אבער גרויס און געוואגט אין זיין געדאנק." . . . „און וואר איז האמלעט? פריהער פון אלץ — אנאליז און ענאאיזם, און טאקע דערפאר אום־גלויבען. ער לעבט אויסשליסליך פאר זיך, ער איז אן ענאאיסט; אבער גלויבען אין זיך אליין קען אפילו קיין ענאאיסט אויך ניט: מיר קענען נאר גלויבען אין א זאך, וואס איז אויסער אונז און העכער פון אונז . . . און אזוי ווי ער האט ספקות אין אלץ, שאנעוועט האמלעט, וואר־שיינליך, זיך אליין אויך ניט; זיין אינטעלעקט איז צו פיל אנט־וויקעלט, אז ער זאל קענען בלייבען צופרידען דערמיט, וואס ער געפינט אין זיך: ער פיהלט זיין שוואכקייט, נאר יעדער זעלבסט־

באוואוסטזיין איז א קראפט פון וואנען עס שטאמט זיין איראניע, דער היפוך פון דעם ענטוזיאזם פון דאן קיכאט." . . . „דאן קי־כאט — אן אָרימאן, כמעט א בעטלער, אהן מיטלען צום לעבען און אהן פארבינדונגען, אן אלטער, אן עלענדער, — נעמט אויף זיך צו פארגיטיגען דאם בייז און פארטיידיגען די אונטערדריקטע (וואם זיינען איהם לחלוטין פרעמד) פון דער גאנצער וועלט. וואם מאכט דאם אויס, וואס זיין ערשטער פארזוך צו באפרייען די אומ־שולדיגע פון דעם אונטערדריקער לאזט זיך אויס מיט א פארדא־פעלטען אומגליק טאקע פאר די אומשולדיגע גופא? וואם מאכט דאם אויס, וואם דענקענדיג, אז ער קעמפט קעגען שרעליכע ריזען, פאלט דאן קיכאט דערווייל אן אויף נוצליכע ווינט־מילען? מיט האמלעט'ן קען זיך אזא זאך קיינמאל ניט טרעפען: ווי קען ער דען, מיט זיין דורכדרינגליכען, ראפינירטען, סקעפטישען שכל אריינפאלען אין אזא טעות! ניין, ער וועט ניט קעמפען קעגען ווינט־מילען, ער גלויבט ניט אין קיין ריזען . . . אבער ער וואלט אויף זיי ניט אנגעפאלען, וועו זיי וואלטען אפילו יא עקזיסטירט . . . און דאך, הגם האמלעט איז א סקעפטיקער, הגם ער לייקענט אפ דאם גוטע, גלויבט ער אבער ניט אין דאם שלעכטע. שלעכטס און באטרוג זיינען זיינע אלטע שונאים. זיין סקעפטיציזם איז אבער אויך ניט קיין אינדיפערענטיזם" . . . „אבער אין אפלייקע־נונג, ווי אין פייער, איז פארען א צושטערענדע קראפט — און ווי קען מען איינהאלטען אט־די קראפט אין גרעניצען, ווי אזוי קען מען איהר אנצייגען וואו זיך אפצושטעלען, וועו דאם, וואם מוז פארניכטעט ווערן, און דאם וואם דארף געשאנעוועט ווערן זיינען אפט אזוי צוזאמענגעגאסען און פארבונדען? דערפון טאקע נעהמט זיך די טראגישע זייט פון דעם מענשליכען לעבען, וואם ווערט אזוי אפט באמערקט: פאר מעשים מוזען מיר האבען ווילען, און פאר מעשים מוזען מיר האבען געראנקען; אבער געראנק און ווילען האבען זיך צושיידט איינס פון אנדערן און זונדערן זיך אפ יעדען טאג אלץ מעהר און מעהר:

אט־די לעקציע, גלויב איך, דערקלעהרט פולשטענדיג טורגע־

"And thus the native hue of resolution
Is sicklied o'er by the pale cast of thought. . ."*)

*) אזוי ווערט די נאטור־פארב פון ענטשלוס פארבליכט פונ'ם בלא־פען קאליר פון געראנק..

נעוו׳ס באציהונג צו באזאראוו׳ן. ער אליין האָט אין א גרויסער מאָס געהערט צו די האַלעטס. צווישען זיי זיינען געווען זיינע בעסטע פריינט. ער האָט ליב געהאַט האַלעט׳ן; דאָך האָט ער באוואונדערט דאָן־קיכאָט׳ן — דעם מאַן פון טאָטען. ער האָט געפיהלט זיין סופעריאָריטעט; נאָר בעת ער האָט געשיהלדערט מענשען פון אָט־דעם טיפּ, האָט ער זיי קיינמאָל ניט געקענט ארומרינגלען מיט יענער פּאָעטישער צערטלעכקייט, מיט יענער ליבע צו א קראנקען פריינט, וואָס שאָפט די אומווידערשטעהליכע צוציהונג פון זיינע נאַוועלען, וועלכע שילדערן די האַלעט־טיפּען. ער באוואנדערט באזאראוו׳ן — זיין גראָבקייט, ווי זיין קראפט; באזאראוו האָט איהם איבערוועלטיגט; ער האָט אָבער באין אופן ניט געקאָנט ארויסצייגען צו איהם די זעלביגע צערטלעכע געפיהלען, וועלכע ער האָט ארויסגעצייגט צו די מענשען פון זיין אייגענעם דור און פון זיין ראפינירטקייט. באמת, וואָלטען זיי זיך צו באזאראוו׳ן גאָר ניט געפאסט.

דאָס אלץ האָבען מיר אין יענער צייט כלל ניט באמערקט; און דערפאר האָבען מיר ניט פארשטאַנען טורגענעוו׳ס אבזיכט צו שילדערן די טראגישע לאגע פון באזאראוו׳ן אין דער סביבה, וואָס האָט איהם ארומגערינגעלט. „איך בין אינגאַנצען מסכים מיט באזאראוו׳ס אידעאָלען", האָט ער שפעטער געשריבען. „מיט אלע, אויסער מיט זיין אָפּליקעננונג פון קונסט"; „איך האָב ליב געהאַט באזאראוו׳ן; איך וועל דאָס אייך באווייזען מיט מיין טאַג־בוך", האָט ער מיר איינמאָל געזאָגט אין פּאריז. זיכער האָט ער איהם ליב געהאַט — אָבער מיט אַן אינטעלעקטועלער באוואונדערענדיגער ליבע, וואָס איז כלל ניט עהנליך צו דער ליבע, פול מיט רחמנות, וועלכע ער האָט ארויסגעצייגט צו רודינ׳ען און לאַווריעצקי׳ן. אָט־דעם חלוק האָבען מיר ניט באמערקט, און דאָס איז געווען די הויפּט־אורזאַך פון יענער מיספארשטענדעניש, וואָס האָט פארשאפט אזוי פיל יסורים דעם גרויסען דיכטער.

עס איז ניט נויטיג זיך אָפּצושטעלען אויף טורגענעוו׳ס נעקסטען ראָמאַן „רויך" (1867). אין איהם האָט ער זיך געשטעלט דעם צוועק צו שילדערן דעם מעכטיגען טיפּ פון א רוסישער „בארישטחייט" פון דער חעכסטער געזעלשאפט, וואָס האָט איהם יאָח־

רעגלאנג פארפאלגט; צו דעם טיף האט ער זיך עטלעכע מאל אומגעקערט, ביז עס האט איהם ענדליך גלונגען צו געפינען אין „פריהלינגס־שטראם" דעם פאלקאמענסטען און קינסטלעריש־סטען אויסדרוק. נאך א צוועק האט טורגענעוו זיך געשטעלט אין דעם ראמאן „רויך": צו שילדערן אין זייערע ווירקליכע קאליר די פלאכקייט, יא, אפילו די נארישקייט פון יענער געזעלשאפט פון ביוראקראטען, אין וועמעם הענט רוסלאנד איז אריינגעפאלן נאך דער באוועגונג פון די זעכציגער יאהרן. אין אט־דעם ראמאן קלינגט א טיפע פארצווייפלונג אין דער צוקונפט פון רוסלאנד נאך דער צושטערונג פון דער גרויסער רעפארמאציאנס־באוועגונג, וואס האט פארניכטעט דאס לייב־אייגענטום. צושרייבען אט־די פארצווייפלונג פולשטענדיג אדער אפילו טיילווייז צו דעם פיינלעכען אויפנאם, מיט וועלכען די רוסישע יוגענט האט באגעגענט „פאטערס און קינדער", וואלט געווען ניט ריכטיג. דער וואַרצעל פון אט־דער פארצווייפלונג ליגט אין דער צושטערונג פון יענע האפנונגען, וואס טורגענעוו און זייגע בעסטע פרייגט האבען גלעזעט אויף די פארשטעהער פון דער רעפארמאציאנס־באוועגונג אין די יאהרן 1859—1863. די זעלביגע פארצווייפלונג האט אויך באוואויגען טורגענעוו'ן אנצושרייבען „גענוג", „פון די מעמואַרען פון א טויטען קינסטלער" (1865) און די פאנטאסטישע סקיצע „די גייסטער" (1867). באפרייט האט ער זיך פון אט־דעם שווערן געפיהל ערשט דעמאלט, וועז ער האט באמערקט אין רוסלאנד די געבורט פון א נייע באוועגונג — „אין פאלק" — וואס האט זיך אנגעפאנגען צווישען אונזער יוגענט אין די זיבעציגער יאהרן.

אט־די באוועגונג האט ער געשילדערט אין זיין לעצטען ראמאן פון דער אויבענדערמאנטער סעריע „נייער באדען" (1876). עס איז גאר קיין ספק ניט, אז ער האט פולשטענדיג סימפאטיזירט מיט אט־דער באוועגונג; נאר אויף דער פראגע, צי זיין ראמאן גיט א ריכטיגע פארשטלונג פון דער באוועגונג, מוז מען, ביז א גרויסען גראד, געבען א נענאטיוון ענטפער — הגם טורגענעוו האט דורך זיין וואונדערליכער אינטואיציע אויפגעכאפט אייניגע פון די מערקווירדיגסטע שטריכען פון דער באוועגונג. דער ראמאן איז פארענדיגט געווארן אין 1876 (מיר האבען איהם גלייענט פון א קארעקטור אינ'ם הויז פון פ. ל. לאווראוו, אין לאנדאן, אין הערבסט

פון דעם זעלביגען יאָהר, ד. ה. מיט צוויי יאָהר פאר דעם גרויסען פּראָצעס, אין וועלכען מען האָט געמשפּט די ארעסטירטע הונדערט־דריי־און־נייניציג אנטיילנעהמער פון דער באוועגונג. און אינ'ם יאָהר 1876 האָט קיינער ניט געהאט די מענליכקייט צו קענען די יונענט פון אונזערע קרייזלאך סיידען ער איז אליין געווען א מיט־גליד. פאָלגליך, קען דער ראָמאַן „נייער באָדען" האָבען א שייכות נאָר צו די ערשטע פאזען פון דער באוועגונג. א סך זאכען אין דעם ראָמאַן זיינען אונטערגעכאפט געוואָרן ריכטיג, נאָר דער אל־געמיינער איינדרוק, וואָס ער מאכט, איז ניט דער זעלביגער, וועל־כען טורגענעוו אליין וואָלט באקומען, וויען ער זאָל בעסער געווען קענען די יוגענט אין יענער צייט.

מיט דער גאנצער קראפט פון זיין אומגעהיירן טאָלאַנט האָט ער מיט אינטואיציע אליין ניט געקענט אויספילען דעם מאנגעל אין וויסען. און דאָך האָט ער באגריפען צוויי כאראקטעריסטישע שטריכען פון דעם ערשטען טיי׳ל פון דער באוועגונג: דעם פאלשען באגריף, וואָס די אגיטאַטאָרס האָבען געהאט וועגען דעם פויערטום, ריכטיגער — די כאראקטעריסטישע אומפעהיגקייט פון דער מעהר־הייט פון די ערשטע טוער אין דער באוועגונג צו פארשטעהן דעם רוסישען פויער, צוליב די פאָראורטיילען פון זייער ליטעראַרישער, היסטאָרישער און סאָציאלער ערציהונג; און דעם האָלעטיזם: דעם מאנגעל אין אנטשלאָסענהייט, אָדער ריכטיגער „דעם ווילען, וואָס וועלט פארצוינען מיט דער בלאסקייט פון נעראנק", וועלכער האָט באמת כאראקטעריזירט די באוועגונג גליך פון אָנפאָנג. וואָלט טורגענעוו געווען געלעבט נאָך עטליכע יאָהר, וואָלט ער זיכער געווען באמערקט די ערשיינונג פון דעם נייעם טיפ מענ־שען — מענשען פון טאט — די נייע מאָדיפיקאציע פון דעם אינ־סאַראָוו־און באזאַראָוו־טיפ, וואָס איז אלץ מעהר געוואקסען, וואָס מעהר די באוועגונג האָט זיך צוואוואקסען אין דער בריים און אין דער טיפ. ער האָט זיי שוין דערשפירט אפילו דורך די טרוקענע אָפיציעלע באריכטען וועגען דעם פּראָצעס פון די „הונדערט־דריי־און־נייניציג", און אינ'ם יאָהר 1878 האָט ער מיך געבעטען, איך זאָל איהם דערצעהלען אלץ, וואָס איך האָב געוואוסט וועגען מישקינ'ען, וואָס איז געווען איינער פון די מעכטיגסטע פערזענ־ליכקייטען פון אָט־דעם פּראָצעס.

טורגענעוו'ן האָט זיך שוין ניט איינגעגעבען צו פארקער־פערן אין פּאָעטישע בילדער אָט־די נייע טוער. א קרענק, וואָס קיינער האָט ניט פארשטאַנען און וועלכע מען האָט על־פּי טעות אָננענומען אלס „פּעדאַגרע", וועו אין דער ווירקליכקייט איז דאָס נעווען א דאָק אויפ'ן רוקען־מארך, האָבען איהם די לעצטע עטליכע יאָהר פון זיין לעבען נעמוטשעט און צוגעשמידט צום בעט אָדער צו דער סאָפע. פון אָט־דעם פּעריאָד זיינען נאָר גאַנץ עטליבען זיינע בריף, פול מיט גדאנק און לעבען, וואו עס פלעכטען זיך איבער טרויער און הומאָר; דעמאָלט האָט ער ארומנעטראכט עטליכע נייע נאָוועלען, וועלכע זיינען גאַנץ ניט־פארענדיגטע אָדער פילייכט ניט־גשריבענע. ער איז נעשטאָרבען אין פּאַריז אינ'ס יאָהר 1883, אינ'ס עלטער פון פינף־און־זעכציג יאָהר.

צום שלום מוז מען נאָך זאָגען א פּאָר ווערטער וועגען זיין „פּאָעזיע אין פּראָזע" אָדער „סענילי־א" (1882). דאָס זיינען „פליהענדע באמערקונגען, גדאנקען, בילדער", וועלכע ער האָט אָנגעווארפען פון דעם יאָהר 1878 אָן אונטער דער ווירקונג פון דעם אָדער יענעם פאקט פון זיין פּערזענליכען אָדער געזעל־שאפטליכען לעבען. הגם זיי זיינען גשריבען אין פּראָזע זיינען זיי אמת'ע שטיקער פון אויסגעצייכענטער פּאָעזיע, אייניגע פון זיי — טאקע פשוט'ע פערל; אייניגע — טיף־ריהרענדע און איינדרוקספולע, ווי די בעסטע פערזען פון די בעסטע דיכטער („די אלטע פרוי", „דער בעטלער", „מאשא", „ווי שעהן, ווי פריש עם זיינען געווען די ראָזען"); ווידער אנדערע („די נאטור", „דער הונט") זיינען מעהר כאראקטעריסטיש פאר טורגענעוו'ס פילאָזאָפיע, ווי יערע אנדער זאך, וואס ער האָט וועו געשריבען. און צולעצט אין „אויף דער שוועל", אָננגשריבען עטליכע מינוט פאר זיין טויט, האָט ער אויסגעדריקט אין א הויך־פּאָעטישער פאָרם זיין באוואונדערונג פאר יענע פרויען, וואָס האָבען אוועק־גענעבען זייער לעבען פאר דער רעוואָלוציאָנערער באוועגונג און גענאַנגען אויפ'ן עשאפּאט, און זיינען אפילו ניט פארשטאַנען און אָפּגעשאַצט געווארן פון די, פאר וועלכע זיי זיינען גשטאָרבען.

ספריה עממית בפוזנאן
ע"ש פאלקס ביבליאטעק
פאזנאן
JEWISH PUBLIC LIBRARY IN POZNAŃ

טאָלסטאָי.

„קינדהייט און בחור'שאפט".

מעהר פון א האַלבען יאָהרהונדערט איז אַוועק פון דער צייט (1852), וואָס טאָלסטאָי'ס ערשטע דערצעהלונג „די קינדהייט", נאָך וועלכער עס האָט באַלד נאָכגעפאָלגט א צווייטע „בחור'שאפט". זיינען ערשינען אין דעם מאָנאַטליכען זשורנאַל „סאָוורעמעניק", אונטער דער באשיידענער אונטערשריפט „ל. נ. ט." אָט־די קליינע ערצעהלונג האָט געהאַט א גרויסען ערפאָלג. זי איז געווען דורכגעדרונגען מיט אזא צויבער, מיט אזא פרישקייט, און איז אזוי געווען פריי פון ליטעראַרישען מאַנעריזם און געאָטעמט מיט אזא אייגענאַרטיגען פּראַכט, אז דער אומבאַקאַנטער פּאַרפאַסער איז גלייך געוואָרן דער ליבלינג פון דעם פובליקום און אוועקגעשטעלט געוואָרן זייט ביי זייט נעבען טורגעניעוו'ן און גאָנטשאַראָוו'ן.

אין אַלע ליטעראטורען זיינען פאַראן אויסגעצייכענטע דערצעהלונגען, וועגען די קינדער - יאָהרן. קינדהייט איז אזא פּעריאָד פון לעבען, וואס האָט זיך זעהר גוט אייגענעבען א סך שריפטשטעלער צו באַהאַנדלען. און דאָך האָט זיך פילייכט קיינעם ווי טאָלסטאָי'ן ניט איינגעגעבען צו באַשרייבען דאָס אינערליכע נשמה־לעבען פון די קינדער, פון זייער איינענעם שטאַנדפונקט. ביי טאָלסטאָי'ן דריקט דאָס קינד אליין אוים זיינע קינדערשע געפיהלען, און אויף אזא'ן אופן, אז עס צווינגט דעם לעזער צו אורטייל'ן די אויפפיהרונג פון ערוואַקסענע מענשען פון דעם קינד'ס שטאַנדפונקט. דער רעאַליזם פון „קינדהייט" און „בחור'שאפט" — ד. ה. די רייכקייט פון פאקטען, אויפגעכאפט פונ'ם רעאַלען לעבען — איז אזא, אז דער רוסישער קריטיקער, פּיסאַרעוו, האָט אנטוויקעלט א גאנצע טעאָריע פון ערציהונג, הויפּטזעכליך, אויפ'ן גרונד פון די פאקטען, וואָס אָט־די צוויי טאָלסטאָי'ס נאַוועלען אנטהאלטען.

מען דערצעהלט, אז איין מאָל האָבען טאָלסטאָי און טורגעניעוו, אויף א שפּאציר, זיך אָנגעשטויסען אויף אן אלטער קליאַטשע, וואָס האָט פארענדיגט איהרע טעג אויף אן אייגזאמען פעלד. טאָלסטאָי האָט זיך גלייך אריינגעפאסט אין די געפילען פון דעם

פערד און האָט אָנגעפאָנגען אזוי לעבענדיג איבערגעבען איהרע טרויעריגע מחשבות, אז טורגעניעוו, מיט א רמז אויף די דעמאָלט נייע אידעען פונ׳ם דאַרוויניזם, האָט ניט ווילענדיג אויסגעשריען: „איך בין זיכער, ליעוו ניקאָלאיעוויטש, אז צווישען אייערע פאָר־פאָטערס האָבען געמוזט זיין פערד!" אין דער פעהינקייט פול־שטענדיג זיך צו אינדענטיפיצירן מיט די געפיהלען און געדאנקען פון די וועזענס, וועגען ווילכע ער האָט גערעדט, האָט טאָלסטאָי געהאַט זעהר ווינציג קאָנקורענטען; נאָר בנוגע צו קינדער האָט אָט־די אינדענטיפיצירונג דערגרייכט די העכסטע מדרגה. פאָנגט ער נאָר אָן צו רעידען וועגען קינדער, ווערט טאָלסטאָי אלײן א קינד.

„קינדהייט" און „בחור׳שאפט", ווי עס איז איצט באַוואוסט, זיינען אין תוך אויטאָביאָגראַפישע דערצעהלונגען, אין ווילכע נאָר קלײנע דעטאַלען זיינען געענדערט, אוו אין דעם איינגלי אירטע־ניעוו, קאָנען מיר, ביז א געוויסען גראַד, שטודירען ל. נ. טאָל־סטאָי׳ען גופא אין זיינע קינדער־יאָהרען. ער איז געבאָרן געוואָרן אינ׳ם יאָהר 1828, אויף דעם גוט יאסנאיא פאָליאנא, וואָס איז איצטער באַוואוסט געוואָרן אויף דער גאנצער וועלט, און אין דעם משך פון די ערשטע פופציהן יאָהר פון זיין לעבען, איז ער כמעט אָהן א הפסקה פאַרבליבען אין דאָרף. זיין פאָטער און זיידע, ווי עס ווייזט אָן דער רוסישער קריטיקער ס. א. ווענגעראָוו, ווערן געשילדערט אין „קריג און פרידען" אלס ניקאָלאי ראָסטאָוו און דער אלטע גראף ראָסטאָוו, און זיין מוטער, די פרינצעסין וואָלקאנסקאיא, ווערט טאקע דאָרט געשילדערט אין דער פערזאָן פון מאריא באלקאנסקאיא. ליעוו טאָלסטאָי האָט פארלאָרן זיין מוטער, ווען ער איז סך־הכל אלט געווען צוויי יאָהר און זיין פאָטער — צו זיין ניין־יאָהריגען עלטער, און מיט זיין ערציהונג האָט זיך באשעפטיגט טאקע אין יאסנאיא פאָליאנא זיינע א ווייטע קרובה ט. א. יערגאלסקאיא, און נאָכ׳ן יאָהר 1840 איז ער אריבערגעפאָהרן קיין קאזאן צו זיין מומע פ. י. יושקאווא, ווען מיט זיין עלטערע ברודער ניקאָלאי איז ער אריינגעקומען אין דער אוניווערסיטעט. ווי עס ווייזט אָן דער רוסישער קריטיקער ס. א. ווענגעראָוו, ווערן געשילדערט אין „קריג און פרידען" אלס ניקאָלאי ראָסטאָוו און דער אלטע גראף ראָסטאָוו, און זיין מוטער, די פרינצעסין וואָלקאנסקאיא, ווערט טאקע דאָרט געשילדערט אין דער פערזאָן פון מאריא באלקאנסקאיא. ליעוו טאָלסטאָי האָט פארלאָרן זיין מוטער, ווען ער איז סך־הכל אלט געווען צוויי יאָהר און זיין פאָטער — צו זיין ניין־יאָהריגען עלטער, און מיט זיין ערציהונג האָט זיך באשעפטיגט טאקע אין יאסנאיא פאָליאנא זיינע א ווייטע קרובה ט. א. יערגאלסקאיא, און נאָכ׳ן יאָהר 1840 איז ער אריבערגעפאָהרן קיין קאזאן צו זיין מומע פ. י. יושקאווא, ווועמעס הויז, ליוט די ווערטער פון דעם זעלביגען קריטיקער, האָט געמוזט זיין זעהר ענליך צום הויז פון די ראָסטאָוס אין „קריג און פרידען".

ליעוו טאָלסטאָי איז אלט געווען סך־הכל פופציהן יאָהר, ווען

ער איז אריין אין קאזאנער אוניווערזיטעט, וואו ער האָט פאר־
בראכט צוויי יאָהר אין דעם פאקולטעט פון אריענטאליש שפרא־
כען און צוויי יאָהר אין דעם יורידישען פאקולטעט. אבער דער
לערער־פערזאנאל פון ביידע פאקולטעטען איז געווען אין יענער
צייט אזוי שוואך, אז נאָר איין פראָפעסאָר האָט זיך איינגענעבע
אויפוועקען אין דעם בחור'ל אן אינטערעס צו זיין געגענשטאנד.
שפעטער מיט פיר יאָהר, ד. ה. אינ'ם יאָהר 1847, וועלן ליעוו טאָל־
סטאָי איז אלט געווען סך־הכל ניינצעהן יאָהר, האָט ער פארלאָזט
דעם אוניווערזיטעט, זיך באזעצט אין יאסנאיא פאָליאנא, און נע־
מאכט עטליכע אומגעלונגענע פארזוכען אויסצובעסערן די לאגע
פון זיינע פּאנשטשעוויקעס. וועגען אט־די פארזוכען האָט ער
שפעטער דערצעהלט מיט אזא איבערראשענדער אויפריכטיגקייט אין
דעם „פרימאָרגען פון א פריץ".

די נעקסטע פיר יאָהר פון זיין לעבען האָט טאָלסטאָי פאר־
בראכט אויסערליך ווי די מעהרסטע יונגע לייט פון זיין אריס־
מאָקראטישען קרייז, אָבער אינערליך האָט ער זיך שטענדיג געער־
נערט פון דער פוסטקייט פון אזא ארט לעבען. א געוויסע פארשטע־
לונג וועגען איהם אין אט־דער פעריאָד (פארשטעהט זיך, אין אן אי־
בערטריבענער און דראמאטיזירטער שילדערונג) קאָן מען באקומען
פון זיין נאָוועלע „נאָטיצען פון א ביליארד־מארקער". גליקליכער־
ווייז האָט ער זיך ניט געקאָנט צופאסען צו דער ארומיגער נידע־
רינגער סביבה און אינ'ם יאָהר 1851 האָט ער פלוצלונג אויפגע־
געבען זיין אריסטאָקראטישען ארט לעבען, וואָס ער האָט געפירט
ביז דעמאָלט און ער האָט — לויט'ן ביישפיל פון זיין ברודער
ניקאָלאי — זיך אוועקגעלאָזט קיין קאווקאז, מיט'ן צוועק אריין אין
דער מיליטער־דינסט. דאָ איז ער צוערשט געשטאנען אין פיא־
טיגאָרסק — א שטאָדט פול מיט זכרונות וועגען לערמאָנטאוו'ן —
ביז ער האָט אויסגעהאָלטען אלע נויטיגע עקזאמענעס, און אָנגע־
קומען אלס יונקער אין אן ארטילעריע בריגאדע, און דערביי איז
איהם אויסגעקומען א שטיקל צייט צו וואוינען אין א קאזאקען־
דאָרף, אויפ'ן ברעג פונ'ם טייך טעראק.

זיינע ערפארונגען און געדאנקען אין אט־דער נייער סביבה
זיינען אונז באקאנט פון זיין נאָוועלע „קאָזאקען". דאָרטען טאקע,
אויפ'ן שוים פון דער שהנער נאטור, וואָס האָט אזוי מעכטיג

באנייסטערט פושקינ'ען און לערמאָנטאָוו'ן, האָט טאָלסטאָי נע־
פונען זיין אמת'דיגען בארוף. ער האָט אוועקגעשיקט צום „סאָ־
וורעמעניק" זיין ערשטען ליטעראַרישען עקספּערימענט, „קינד־
הייט", און אָט־די ערשטע דערצעהלונגען, ווי טאָלסטאָי האָט זיך
דערוואוסט פון דעם דיכטער נעקראַסאָוו'ס בריף, דעם רע־
דאקטאָר פון דעם זשורנאל, און פון די קריטישע נא־
טיצען פון אנענקאָוו, גריגאָריעוו, דרוזשינין און טשערנישעווסקי
(זיי האָבען גענהערט צו פיר פּראָשיידענע עסטעטישע שולען),
האָט זיך ארויסגעצייגט צו זיין א מייסטער־ווערק.

בעת און נאָך דער קרימער מלחמה.

ארום דער ענד פון'ם קומענדיגען יאָהר (1853) האָט זיך אָנ־
געפאַנגען די קרימער מלחמה און ל. נ. טאָלסטאָי האָט ניט
געוואָלט פארבלייבען אומאקטיוו אין דער קאווקאזער ארמיי.
ער האָט באקומען אן ערלויבניש אריבערצוגעהן אין דער דונאיער
ארמיי, האָט זיך באטייליגט אין דער באלאגערונג פון סיליסטריע
און שפעטער אין דער שלאַכט נעבען באלאקלאווע, און פון נאָווע־
בער 1854 ביז אויגוסט 1855 איז ער געבליבען אין דער באלא־
גערטער שטאָדט סעוואסטאָפּאל — טיילוויז אין דעם שרעקליכען
„פערטען באסטיאָן", וואו ער האָט דורכגעלעבט אלע שרעקען פון
דער העלדישער פאַרטיידיגונג פון אָט־דער פעסטונג. טאָלסטאָי
האָט דערפאר דאָס רעכט צו ריידען וועגען קריג: ער איז באקאנט
מיט קריג אינערליך. טאָלסטאָי ווייסט, וואָס קריג איז, אפילו
דאָרט, וואו דער קריג האָט ארויסגעצייגט זיינע שעהנסטע זייטען,
אין אזא וויכטיגער און באַנייסטערטער פאזע, ווי עס איז געווען
די פאַרטיידיגונג פון אָט־די פאַרטען און באסטיאָנען, וועלכע זיי־
נען אויסגעוואקסען אונטער דעם שונא'ס גראנאטען. אין דער
צייט פון אָט־דער באלאגערונג האָט ער זיך עקשנות'דיג אָפּגעזאָגט
צו ווערען א שטאבס־אפיצער און איז פארבליבען מיט זיין באטע־
־עע אויף די נעפערליכסטע פלעצער.

איך געדענק זעהר גוט, הגם איך בין דעמאָלט סך־הכל אלט
געווען צוועלף אָדער דרייצעהן יאָהר, דעם טיפען אינדרוק, וואָס
זיין סקיצע „סעוואסטאָפּאל אין דעצעמבער, 1854" און די שפּע־

טערדיגע צווייי סקיצען, וועלכע זיינען ערשינען נאכ'ן פאל פון סעוואסטאפאל, האבען געשאפען אין רוסלאנד. דער כאראקטער גופא פון אט די סקיצען איז געווען אריגינעל. זיי זיינען ניט געווען קיין בלעטלאך פון א טאג־בוך און דאך זיינען זיי געווען אזוי טריי צו דער וווירקליכקייט, ווי א טאג־בוך קאן נאר זיין; באמת זיינען זיי געווען נאך טרייער, ווייל זיי האבען פאר־געשטעלט ניט נאר איין ווינקעלע פון רעאלען לעבען — דאס ווינקעלע, וואס האט זיך צופעלליגערווייז אנטפלעקט פאר'ן אויג פונ'ם שרייבער, — נאר דאס גאנצע לעבען, אלע הערשענדע פארמען פון געדאנק און די לעבענס־געוואוינהייטען פון דער באלא־גערטער פעסטונג. זיי האבען פארגעשטעלט — און דאס איז די כאראקטעריסטיק פון אלע ווייטערדיגע ווערק פון טאלסטאי'ן — א געווענ פון „דיכטונג און ווארהייט", פאעזיע און אמת, אמת און פאעזיע, וואס אנטהאלטען א סך מעהר אמת, ווי מיר טרעפען געווענליך אין א נאוועלע, און מעהר פאעזיע, מעהר פאעטישע שאפונג, ווי אין די מעהרסטע בעלעטריסטישע ווערק.

טאלסטאי האט, דוכט זיך, קיינמאל ניט געשריבען אין קיין פערזון; אבער בעת דער באלאגערונג פון סעוואסטאפאל האט ער אנגעשריבען אין דעם געווענליכען מעטער און אין דער שפראך פון די סאלדאטסקע לידער, א סאטירישע ליד, אין וועלכען ער שפעט אפ פון די פעלערען פון די קאמאנדירען, וואס האבען גע־פירט צו דער באלאקלאווער קאטאסטראפע. דאס ליד, געשריבען אין א וואונדערבארען פאלקס־סטיל, האט, פארשטעהט זיך, ניט געקאנט אפגעדרוקט ווערן, איז פארשפרייט געוואָרן איבער רוס־לאנד אין טויזענטער געשריבענע קאפיעס, און געזונגען געוואָרן אומעטום, אין דער צייט פונ'ם קריג און אויך באלד נאכדעם. דעם מחבר'ס נאמען איז אויך באקאנט געווארן; מען האט נאר ניט געוואוסט אקוראט, צי איז דאס דער פארפאסער פון די סעוואס־טאפאלער סקיצען, אדער עפעם אן אנדער טאלסטאי.

וועו ער איז צוריק געקומען פון סעוואסטאפאל נאך דעם ווי מען האט געשלאסען פרידען (אינ'ם יאהר 1856), האט טאלסטאי צייטענווייז געוואוינט אין פעטערבורג, צייטענווייז אין יאסנאיא פאליאנא. אין דער הויפט־שטאדט איז ער באגעגענט געוואָרן מיט אפענע ארעמס פון אלע קלאסען פון דער געזעלשאפט, סיי פון דער

ליטעראַרישער, סיי פון דער וועלטליכער, אלס סעוואסטאפאלער העלד און צוקונפטיגער גרויסער שריפטשטעלער. וועגן דעם לעבן אבער, וואס ער האט געפירט אין יענער צייט, קאן טאלסטאי איצט ניט רעדן אהן עקל: דאס איז געווען דאס געוועהנליכע לעבן פון הונדערטער יונגע לייט — גוואַרדייסקע אפיצערן און די גאלדענע יוגענט פון זיין אייגענעם קלאס — וואס ווערט צו'פטר'ט אין די רעסטאראנען און קאפע־שאנטאנען פון דער רוסישער הויפט־שטאדט, צווישען קארטען־שפילער, פערד־העגדלער, ציניגער־כארן און פראנצויזישע אוואנטוריסטקעס. אין יענער צייט איז ער באפריינדעט געוואָרן מיט טורגענייעוו'ן און פלעגט איהם אפט זעהן אי אין פעטערבורג, אי אין יאסנאיא פאליאנא — די גיטער פון די צוויי גרויסע שריפטשטעלער זיינען געווען נאהענט איינער פון דעם אנדערן; נאָר, הגם זיין פריינט טורגענייעוו האט דעמאלט געגומען א מיכטיגען אנטייל אין דער באוואוסטער רעוואלוציאנערער צייטונג „קאלאקאל", וואס הערצען האט אין יענער צייט ארויסגעגעבען (ז. קאפיטל אכט), האט טאלסטאי זיך דערמיט ניט פאראינטערעסירט; און הגם טאל־סטאי איז גוט באקאנט געווען מיט די רעדאקטערע פון דעם דע־מאלט באוואוסטען רעוואלוציאנערן זשורנאל „סאוורעמענ", וואס האט אנגעפירט א גלענצעגדען קאמף געגען לייב־אייגענטום און בכלל פאר פרייהייט, איז ער אבער צוליב דער אדער יענער אורזאך קיינמאל ניט געווען אין קיין פריינטליכע באציהונגען מיט די ראדיקאלע פירער פון אט־דעם זשורנאל — מיט טשערנישעווסקי'ן, דאברא'יובאוו'ן, מיכאי'לאוו'ן און זייערע פריינט.

בכלל איז טאלסטאי געבליבען גאנץ קאלט צו דער גרויסער אינטעלעקטועלער און רעפארמאציאנס־באוועגונג, וואס איז דע־מאלט אנגענאנגען אין דוסלאנד. ער איז ניט צוגעשטאנען צו דער פארטיי פון רעפארמען. נאך וויניגער איז ער געווען געניינט צו צושטעהן צו יענע יונגע ניהיליסטען, וועלכע טורגענייעוו האט געשילדערט אין „פאטערס און קינדער", אדער, שפעטער, אין די זיבעציגער יאהרן, צו דער יוגענט, וועמעס דעוויז עס איז געווען „זיך צונויפגיסען מיט'ן פאלק", און מיט וועמען טאלסטאי האט אזוי פיל געמיינשאפטליכעם אין דער גענגנוואָרטיגער צייט. די אורזאך פון אט־דער אפגעפרעמדקייט קאן מען ניט באשטימען.

צי איז דאס געווען דער טיפער אפגרונט, וואס האט אפגעטיילט דעם יונגען עפיקורעער־אריסטאקראט פון די אולטרא־דעמאקראטישע שריפטשטעלער, ווי דאבראליובאוו, וואס האבען געארבייט אויף דער פאנאנדערשפרייטונג פון סאציאליסטישע און דעמאקראטישע אידעען אין רוסלאנד, און נאך מעהר פון מענשען, ווי ראכמעטאוו אין טשערנישעווסקי׳ס ראמאן „וואס טוט מען?", וואס האבען געלעבט דאס לעבען פונ׳ם פויער און אויף אזא אופן שוין רעמאלט פראקטיצירט, וואס טאלסטאי האט אנגעפאנגען צו פרעדיגען מיט צוואנציג יאהר שפעטער? אדער דער חילוק צווישען צוויי דורות — צווישען דעם דרייסיג יאהריגען מאן, וואס טאלסטאי איז דעמאלט געווען און די יונגע בחורים, פול מיט גאוה׳נער אומטאלעראנץ — האט זיי געשטערט זיך צוזאמענקומען? און אפשר דארף מען דערצו נאך צוגעבען די טעארעטישע חלוקי־דעות? נעמליך, דעם פונדאמענטאלען חילוק אין די איבערצייגונגען פון די פארטגעשריטענע רוסישע ראדיקאלען, וואס זיינען אין יענער צייט מעהרסטענס געווען פארעהרערער פון דעם רעגירונגס יאקאביניזם, — און די איבערצייגונגען פונ׳ם „נארדניק", וואס האט זיך נעגאטיוו באצויגען צו רעגירונג, ווי טאלסטאי איז שוין, וואהרשיינליך, דעמאלט געווען, אורטיילענדיג פון זיין שטעלונג צו דער מערב־אייראפעאישער ציוויליזאציע און זיינע פעדאגאגישע ארבייטען, וועלכע ער האט אנגעפאנגען אין דער יאסנאיא פאליאנא שול אינ׳ם יאהר 1861.

די נאוועלען, וואס טאלסטאי האט אפגעדרוקט אינ׳ם משך פון אט די יאהרען (1856—1862), כאראקטעריזירן ניט זיין גייסטיגען צושטאנד, ווייל הגם זיי זיינען אין א גרויסער מאס אויטאביאגראפישע, האבען זיי אבער מעהרסטענס א שייכות צו פרירדיגע פערזאדען פון זיין לעבען. אין יענער צייט האט ער אויך ארויסגענעבען נאך צוויי פון זיינע סעוואסטאפאלער מלחמה־סקיצען. די גאנצע קראפט פון זיין באבאכטונג, זיין וואונדער־בארע קענטניש פון דער מלחמה־פסיכאלאגיע, זיין טיפע אומפאסונג פונ׳ם רוסישען סאלדאט, ספעציעל פון דעם באשיידענעם פשוט׳ען העלד, וואס געווינט די שלאכטען, און דאס פולשטענדיגע באנרייפען פונם אינערליכען גייסט פון אן ארמיי, פון וועלכער עם הענגט אפ דער ערפאלג אדער די מפלה, — קורץ, אלץ, וואס האט

זיך אנטוויקעלט אין דער שהנקייט און ריכטיגקייט פון „קריג און פרידען", האָט זיך שוין ארויסגעצייגט אין אָט־די סקיצען, וואס שטעלען מיט זיך, אָהן צווייפעל, פאָר א נייע וועגדונג אין דער מלחמה־ליטעראטור איבער דער גאנצער וועלט.

„יוגענט": די זוכעניש פון אן אידעאל.

„יוגענט", „דער פרימאָרגען פון א פריי" און „לוצערן" זיי־נען ערשינען אין דעם משך פון די זעלביגע יאָהרען, נאָר זיי האָבען געמאכט אויף אונז, לעזער, ווי אויך אויף די ליטעראטור־קריטיקער, א מאָדנעם און עפעם אן אומאנגענעמען איינדרוק. דער גרויסער שריפטשטעלער איז פארבליבען; זיין טאָלאנט האָט געוויזען מערקבארע סימנים פון וואוקס; די פראָבלעמען פון לעבען, וואָס ער האָט באריירט אין זיינע ווערק האָבען זיך, אָהן ספק, אלץ אויס־געברייטערט און פארטיפט; אָבער די העלדען, וואָס האָבען אויס־געדריקט די געדאנקען פונ׳ם פארפאסער גופא, האָבען ניט גע־קאָנט געווינען אונזער סימפאטיע. אין „קינדהייט" און „בחור־שאפט" האָבען מיר פאר זיך געהאט דאָס אינגעלס אירטעניעוו. איצט, אין „יוגענט", באקענט זיך אידטעניעוו מיט פירשט נע־כליודאָוו׳ן; עס ווערט צווישען זיי א שטארקע פרייונטשאפט און זיי גיבען זיך דאָס ווארט צו דערצאהלען איינער דעם אנדערן, ניט פארדעקענדיג קיין זאך, פון אלע זייערע מאראלע פעהלערן. פאר־שטעהט זיך, ניט שטענדיג האלטען זיי ווארט; אָבער דאָס פירט זיי צו א שטענדיגען זעלבסט־אנאליז, צו א חרטה, וואָס ווערט באלד פארגעסען, און צו אן אומפארמיידליכער דואליטעט, וואס האָט א העכסט קרענקליכע ווירקונג אויף די כאראקטערן פון ביידע יונגע לייט. טאָלסטאָי האָט ניט פארדעקט די שלעכטע רעזול־טאטען פון אָט־די מאראלישע אנשטרענגונגען. ער שילדערט זיי בפרט מיט דער גרעסטער אויפריכטיגקייט וואס מען קאָן זיך נאָר פארשטעלען, אבער דאָך, דוכט זיך, אז ער האלט זיי פאָר פאר׳ן לעזער, ווי עטוואס ווינשענסערטעס; און דערמיט האָבען מיר, פארשטעהט זיך, ניט געקאנט איינשטימען.

די יוגענט איז, אָהן צווייפעל, די צייט, ווען די העכערע מאראלע אידעאלען וואכען אויף אינ׳ם נעדאנק פונ׳ם צוקונפטינען

מאן אדער פרוי; דאס זיינען די יאהרען, וועו דער מענש שטרעבט זיך צו באפרייען פון די חסרונות פון בחור'שאפט אדער מיידעל־שאפט; אבער אט־דער צוועק קאן קיינמאל ניט דערגרייכט ווערן אויף דעם וועג, וואס ווערט רעקאמענדירט אין די מאנאסטירען און אין די יעזואיטישע שולען. דער אייניגער ריכטיגער וועג איז צו עפענען פאר'ן יונגען מוח נייע ברייטע האריזאנטען; איהם באפרייען פון אבערגלויבענס און שרעק; אנצייגען דעם פלאץ פון מענשען אין דער נאטור און מענשהייט, און ספעציעל זיך אי־דענטיפיצירן מיט עפעס א גרויסער זאך און אנטוויקלען די אייגע־נע קרעפטען מיט'ן אבזיכט מסוגל צו ווערען צו קעמפען מאר דער זאך. אידעאליזם, ד. ה. די פעהיגקייט צו דערפיהלען א פאטישע ליבע צו עטוואס גרויסעס און דערצו זיך צוגרייטען — איז דער אייניגער זיכערער פארהיטונגס־מיטעל געגען אלץ, וואס צו־שטערט די לעבענס־כחות פונ'ם מענשען; פארדארבענהייט, זנות א. או. וו. אזא באגייסטערונג, אזא ליבע צו אן אידעאל, פלענט די רוסישע יוגענט געפינען אין די סטודענטישע קרייזלאך, פון וועלכע טורגעניעוו האט אונז איבערגעלאזט אזעלכע באגיים־טערטע שילדערונגען. אירטענעוו אבער און נעבלודאוו, איבער־בלייבענדיג אינ'ם משך פון זייערע אוניווערזיטעטס־יאהרען אין זייער גלענצענדער אריסטאקראטישער אפגעזונדערטקייט, זיינען אומפעהיג זיך צו באשאפען א העכערען לעבענס־אידעאל און זיי פארשוועדען זייערע כחות אויף אומזיסטיגע פארזוכען פון האלב־רעליגיעזער און מאראלישער זעלבסט־פארפאלקאמונג, אויף א שטיי־גער, וואס וואלט אפשר געווען ערפאלגרייך אין דער אפגעזונדערט־קייט פון א מאנאסטיר, וואס קאן אבער ניט דורכגעפירט ווערן אינ'ם רייך, וועלכער רינגעלט ארום דעם וועלטליכען יונגען מענ־שען. וועגען אט־די דורכפאלען דערצעהלט טאלסטאי, ווי גע־וועהנליך, מיט פולשטענדיגער ערנסטקייט און אויפריכטיגקייט.

„דער פריהמארגען פון א פריץ" האט וויידער געמאכט אין זיין צייט א מאדנעם איינדרוק. אין דער דערצעהלונג ווערן געשיל־דערט די ניט־גלוקליך און רייך מאכען זיינע פויערים און פארקלערט זיך ניט אפילו אויף איין רגע, אז דער ערשטער שריט אין דער ריכטונג דארף זיין די באפרייאונג פון אט די פויערים. אין יענע

יאהרן פון דער באפרייאונג פון די פאנשטשעוויקעם און באניים־טערטע האפנונגען, האט אט־די נאוועלע געקלונגען, ווי עפעם אן אנאכראניזם, נאך מעהר, ווייל בעת איהר ערשיינונג האבען די מעהרסטע לעזער ניט געוואוסט, אז דאם איז א בלעטל פון טאל־סטאי'ס פריהרדינער אויטאביאגראפיע, וואם האט א שייכות צום יאהר 1847, בעת ער האט זיך באזעצט אין יאסנאיא פאליאנא, באלד ווי ער איז ארוים פונ'ם אוניווערזיטעט, ווען זעהר ווינציג מענשען האבען געקלערט וועגען דער באפרייאונג פון די פויערים. דאם איז געווען איינע פון יענע סקיצען, וועגען וועלכע בראנדעם האט אזוי ריכטיג געזאגט, אז אין זיי „דענקט טאלסטאי אין דער הויך" וועגען עפעם א בלעטל פון זיין אייגען לעבען. און דאך האט מען פשוט געמוזט באוואונדערן אין איהר דעם גרויסען אב־יעקטיוועז טאלאנט, וואם האט זיך ארויסגעצייגט מיט אזא קראפט אין „קינדהייט" און אין די סעוואסטאפאלער סקיצען. דערצעה־לענדיג וועגען די פויערים, וואם האבען זיך מיט גרויס חשד בא־צויגען צו די טובות, מיט וועלכע זייער פריץ האט זיי געוואלט מזכה זיין, וואלט געווען גאנץ לייכט און פולשטענדיג־נאטירליך פאר א געביldעטענ מענשען צו דערקלערן מיט זייער אומווייסענהייט די אומווילקייט צו צונעהמען די דרעש־מאשין (וועלכע איז, אגב, שוין געווען קאליע), אדער דעם אפזאג פון א פויער צו נעהמען במתנה א געמויערט הויז (וואם געפינט זיך ווייט פון דארף)... נאר אין טאלסטאי'ס נאוועלע איז אפילו קיין שאטען פון אזא תירוץ צום גונסטען פון פריץ ניטא, און דעם דענקענדען לעזער בלייבט נאר איבער צו לויבען דעם געזונטען פארשטאנד פון די פויערים.

נאכדעם איז ערשינען די דערצעהלונג „לוצערן". אין דער דערצעהלונג ווערן מיר געווואר, ווי דערזעלביגער נעכליודאוו — שטארק געקרענקט פון דער הארטלאזיגקייט פון א גרופע ענגלישע טוריסטען, וועלכע זיינען געזעסען אויף א באלקאן פון א רייכען שווייצארישען האטעל און ניט צוגעווארפען אפילו עט־ליכע פענים צו אן ארימען זינגער, צו וועמעם לידער זיי האבען זיך צוגעהערט מיט מערקבארן פארגעניגען — פיהרט אריין אט־דעם זינגער אין האטעל, לאדט איהם איין אין דעם עס־זאל, צום גרויסען סקאנדאל פון די ענגלישע באזוכער, און איז איהם

דאָרט מכבד מיט א פּלעשעל שאמפּאַניער. די געפּיהלען פון נעכ־ליוד־אוו'ן זיינען זיכער גערעכטע; נאָר בעת איהר לייענט אָט־די דערצעהלונג, ליידט איהר די גאַנצע צייט פּאר דעם אָרימען זינגער און עס כאַפּט אייך אָרום א געפּיהל פון אנטריסטונג קעגען דעם רוסישען אדעלמאן, וואס באַנוצט דעם זינגער ווי א בייטש צו שטראָפען די טוריסטען, און באמערקט אפילו ניט, ווי עס ליידט דער אָרימער זינגער אין דער צייט פון אָט־דער לעקציע אין מאָראל. ערגער פון אלץ איז, וואָס דער פּאַרפּאַסער גופא באמערקט הפּנים אויך ניט דעם פּאלשען טאָן, וועלכער קלינגט אין דער אויפּפיהרונג פון נעכליוד־אוו'ן און ווי ניט פּארשטעהן, אז א מאן מיט אמת־מענשליכע געפּיהלען, וואָלט איינגעלאדען דעם זינגער ערגעץ אין א קליינינקען שענקעל און דאָרטען מיט איהם נעהאט א פּריינטליכען געשפּרעך ביי א גלעזעל פּראָסטען ווין. דאָך שיינט אויף טאָלסטאי'ס גרויסער טאָלאַנט אויך אין אָט־דער דערצעהלונג. ער באשרייבט די אומבאקוועמליכקייט פון'ם זינגער בעת אָט־דער גאַנצער סצענע אזוי ארענטליך, אזוי פול־שטענדיג און אזוי טריי, אז דער לעזער קומט אומפּארמיידליך צום שלוס, אז הגם דער יונגער אריסטאָקראַט איז געווען נערעכט, פּראָטעסטירענדיג קעגען דער האַרט־הערציגקייט, איז אָבער זיין אויפּפיהרונג אזוי אומסימפּאטיש, ווי די אויפּפיהרונג פון די זעלבסט־צופּרידענע ענגלענדער אין דעם האָטעל. טאָלסטאי'ס מעכ־טינער טאָלאַנט האָט איהם אוועקגעטראָגען וווייטער און העכער פון זיינע טעאַטריעס.

דאָס איז ניט דער איינציגער פאל, וואו אזא באמערקונג קען נעמאכט ווערן וועגען טאָלסטאי'ס ווערק. זיין אָפּשאצונג פון דער אָדער יענער טאַט פון זיינע העלדען קען זיין פאלש; זיין אייגענע „פילאָזאָפּיע" קען ארויסרופען אויסזעצונגען; אָבער די קראפט פון זיין טאָלאַנט צו שילדערן און זיין ליטעראַרישע ארענט־ליכקייט זיינען שטענדיג אזוי נרויס, אז די געפּיהלען און טאַטען פון זיינע העלדען ריידען אָפּט קעגען זייער באשעפער און דערווייז־זען זאכען, וואָס זיינען פולשטענדיג געגענזעצליך צו דעם, וואָס ער האָט נעוואָלט דערווייזען*). וואַרשיינליך צוליב דעם פּלענט

*) דאָס האָבען באמערקט די מעהרסטע רוסישע קריטיקער. רויי־דענדיג וועגען „קריג און שרידען" האָט פּיסאַרעוו געשריבען: „די בול־

טורגענעוו און אנדערע ליטעראריש פריינט פון טאלסטאי'ן איהם זאגען: „לעג ניט אריין דיין „פילאזאפיע" אין דער קונסט. פארלאז זיך אויף דיין חוש פאר קונסט און דו וועסט שאפען גרויסע ווערק". באמת, ניט קוקענדיג אויף טאלסטאי'ס אומצוטרויען צו דער וויסנשאפט, מוז איך זאגען, אז בעת איך לייען זיינע ווערק, פיהל איך אז ער באזיצט א מעהר וויסנשאפטליכען בליק אויף זאכען, ווי יעדער אנדער קינסטלער, וואס איז מיר באקאנט. ער קען א טעות האבען אין זיינע שלוסען, אבער קיינמאל איז ער זיך ניט טועה אין דער באהויפטונג פון די פאקטען. אמת'ע וויסנשאפט און אמת'ע קונסט זיינען ניט פיינטליך: זיי הארמאנירן שטענדיג אויינע מיט דער אנדערער.

קלויינע דערצעהלונגען — „קאזאקען".

עטליכע דערצעהלונגען און נאוועלען פון טאלסטאי'ן זיינען ערשינען אין די יאהרן 1857—1862 („דער שטורם", „די צוויי הוסארן", „דריי טויטען", „קאזאקען") און יעדע פון זיי האט ארויסגערופען אלץ מעהר אנטציקונג פאר זיין טאלאנט. די ערשטע פון אט־די דערצעהלונגען, הגם אומוויכטיג לויט איהר אינהאלט, איז באמת א ליטערארישער פערל; עס ווערט אין איהר געשילדערט די וואנדערונגען פון א רייזענדען אין א זאוואלדיגע אויף די שנעהיגע פעלדער פון צענטראל־רוסלאנד. די זעלביגע באמערקונג איז אויך ריכטיג בנוגע צו דער צווייטער דערצעהלונג „די צוויי הוסארן", אין וועלכער צוויי דורות ווערן אנגעווארפען אויף עטליכע זייטלאך מיט אן איבערראשענדער פינקטליכקייט. וואס איז שייך צו דער טיף־פאנטאזיסטישער דערצעהלונג „דריי טויטען", אין וועלכער עם ווערן געשילדערט דער טויט פון א רייכער פריצה, דער טויט פון אן אָרימען אנטרייבער און דער טויט פון א בערעזע, איז דאס א פאעמע אין פראזע, וואס פארדינט

דער, וואס ער האט באשאפען באזיצען זייער אויגענעם לעבען, אומאפהענגיג פון די אבזיכטען פוב'ם פארפאסער; זיי קומען אין דירעקטע באציהונגען מיט'ן לעזער, רויידען פאר זיך אליין און ברענגען אומפארמיידליך דעם לעזער צו אזעלכע גדאנקען און שלוסען, וואס דער פארפאסער האט קיינמאל אין זין ניט געהאט און מיט וועלכע ער וואלט פולויכט קיינמאל ניט איינגעשטימט." (פיסארעוו'ס ווערק 6, ז. 420).

אוועקגעשטעלט צו ווערן נעבען די בעסטע מוסטערן פון דער פּאנ־
טאיסטישער פּאעזיע פון נעסטע'ן. אין דער זעלביגער צייט איז
אט־די דערצעהלונג, לויט איהר סאציאלער באדייטונג, די פּאר־
לויפערין פון טאלסטאי'ס ווערק פון דער שפּעטערדיגער עפּאכע.

„קאזאקען" איז אן אויטאביאגראפישע נאוועלע און האט א
שייכות צו דער צייט, וואס מיר האבען אויבען דערמאנט, ווען
דער פיר־און־צוואנציג יאהריגער טאלסטאי איז אנטלאפען פונ'ם
פוסטען לעבען אין פעטערבורג, געקומען קיין פיאטיגאָרסק, און
נאכדעם אווק אין דעם פּאוואַרפּענעם קאזאקען־דערפּל ארום
טייך טערעק. דאָרט איז ער געוואנגען אויף געיעג מיט'ן אלטען
קאזאק יערָאשקא און מיט'ן יונגען לוקאשקע און דאָרט, אין דעם
פּאעטישען גענוס פון דער וואונדערבארער נאטור, אין דער
איינפאכקייט פונ'ם לעבען פון אט־די נאטור־קינדער און אין דער
שטומער פארגעטערונג פון א יונגער קאזאקען־מיידעל, דערוועקט
זיך אין איהם זיין וואונדערליכער ליטעראריישער זשעני.

די דערשיינונג פון אט־דער נאוועלע, אין וועלכער מען שפּירט
א ווירקליכען שטריך פון אמת'ן זשעניע, האט ארויסגערופען הייסע
ויכוחים. אנגעפאנגען די דערצעהלונג האט טאלסטאי נאך אינ'ם יאהר
1852 און זי אפּגעדרוקט ערשט אינ'ם יאהר 1860, ווען גאנץ רוס־
לאנד האט מיט אומגעדולד ערווארטעט די רעזולטאטען פון דער אר־
בייט פון די „קאמיטעטען צו פארניכטען לייב־אייגענטום", פאר־
אויסזעהענדיג, אז מיט'ן פאלען פון דעם לייב־אייגענטום־רעכט
וועלען אנהויבען צעפאלען אלע אנדערע, פארפוילטע, פאר־
עלטערטע און בארבארישע אינסטיטוציעס פון די פארגאנגענע
צייטען. רוסלאנד האט דעמאלט געזוכט באגיימטערונג און לעהרע
אין דער מערב־אייראפּאישער ציוויליזאציע פאר אט־דער גרוי־
סער רעפּארמאציאנס־ארבייט. און אין יענער צייט באווייזט זיך
א יונגער שריפטשטעלער, וועלכער רעוואלטירט, אזוי ווי רוססא,
קעגען יענער ציוויליזאציע, פרעדיגט זיך אומקערן צו דער נאטור
און רופט אונז אראפּצואווארפען פון זיך דעם קינסטליכען צודעק,
וואס מיר רופען ציוויליזירטעם לעבען, וואס איז אבער באמת א
שלעכטער אויסבייט פארן גליק פון פרייער ארבייט אויף דער
פרייער נאטור. יערען איינציגען איז שוין היינט באקאנט די גרונט־
אידעע פון די „קאזאקען": דער קאנטראסט צווישען דעם נאטיר־

ליכען לעבען פון אָט־די פרייע זיהן פון די סטעפעס און דעם סינסטלִיכען לעבען פונ׳ם יונגען אָפיציר, וואָס איז צופעלִיג אריינ־געפאַלען אין זייער סביבה.

טאָלסטאָי מאָלט דאָ די שטאַרקע מענשען, וואָס זיינען עהנ־ליך צו די אַמעריקאַנער סקוואַטערס, וועלכע האָבען זיך אַנטוויקעלט אין די סטעפעס נעבען די קאַווקאַזער בערג, דורך א לעבען, וואָס איז פול מיט סכנות, און וואו פיזישע קראַפט, אויסדויער און רוהיגער מוט זיינען אַבסאָלוט נויטוועניג. אין זייער סביבה פאַלט אַריין אייגער פון די קרענקליכע פראָדוקטען פון אונזער האַלב־אינטעלעקטועלען שטאַרטישען לעבען און אויף יעדען שריט קומט איהם אוים צו שפירן די העכערקייט פון דעם קאָזאַק לוקאַשקאַ. ער וויל טאָן עפעס א גרויסע זאַך, פארמאַנט ער אָבער ניט ניט קיין אינטעלעקטועלע, ניט קיין פיזישע קראַפט דאָס דורכצופיהרן. אפילו זיין ליבע איז ניט די שטאַרקע געוונטע ליבע פון א מענשען, וואָס איז אויסגעוואַקסען אין די סטעפעס, נאָר בלויז א מין שוואַ־כע נערוועז־אויפרעגונג, וואָס וועט זיכער ניט לאַנג דויערן און וואָס רופט נאָר ערוים אן עהנליכע אומרוהיגקייט אין דעם קא־זאקען־מיידעל, אָבער קען זי בשום אופן ניט באַרוישען. און וועז ער רעדט צו איהר וועגען ליבע, אין וועמעס קראַפט ער אליין גלויבט ניט, שיקט זי איהם אַוועק מיט די ווערטער: טשעפע זיך פון מיר אָפ, דו שוואַכלינג!״

אייניגע האָבען אין אָט־דער נאַוועלע געזעהן פונקט אזא „ליב־געזאַנג צום האַלב־ווילדען לעבענס־ארט״, אין וועלכען מען האָט באשולדיגט (אומגעלומפערט באשולדיגט) די שריפטשטעלער פונ׳ם אכצעהנטען יאָהרהונדערט, און ספעציעל רוססאָ׳ן. אין דער אמת׳ן איז טאָלסטאָי אזוי ווייט דערפון, ווי רוססאָ. טאָלסטאָי האָט אָבער נעזעהן אין דעם לעבען פון די קאזאקען מעהר וויטע־ליטעט, מעהר ענערגיע און קראַפט, ווי אין דעם לעבען פון דעם וואויליגעבאָרענעם העלד — און ער האָט דאָס דערצעהלט אין א שעהנער איינדרוקספולער פאָרם. זיין העלד — און אזעלכע זיינען פאַראַן טויזענטער און טויזענטער — באזיצט ניט קיין איין כח, וואָס קומט פון פיזישער ארבייט און פון דעם קאמף מיט דער נא־טור; ער פארמאַנט אויך ניט די קרעפטען, וואָס די וויסענשאפט און די אמת׳ע ציווילִיזאַציע וואָלטען איהם געקענט געבען. אן

אמת-אינטעלעקטועלע קראפט פרעגט זיך ניט יעדע מינוט: „בין איך נערעכט אדער אומגערעכט?" אזא קראפט פיהלט, אז עס זיינען פארהאן געוויסע פרינציפען, אין וועלכע זי א י ז נ י ט אומגערעכט. דאס זעלביגע איז אויך אמת וועגען א מאראלער קראפט: זי ווייס, אז ביז א באשטימטען גראד קען זי זיך אליין טרויען. נאר פונקט ווי טויזענטער אנדערע מענשען, וואס געהערן צו די אזוי-גערופענע געבילדעטע קלאסען, האט נעכליודאוו ניט באזעסען קיין איינע פון אט-די קרעפטען. ער איז א שוואכלינג, און טאלסטאי האט אנגעוויזען זיין גייסטיגע און מאראלע שוואכקייט מיט אזא קלארקייט, אז זי האט געמוזט שאפען א שטארקען איינדרוק.

פעדאגאגישע ארבייט.

אין די יאהרען 1859—1862 האט דער קאמף צווישען די „פאטערס" און „קינדער", וועלכער האט ארויסגערופען ביטערע אטאקעס קעגען דעם יונגען דור אפילו פון אזוינע „אביעקטיווע" שריפטשטעלער, ווי נאנטשאראוו — שוין ניט ריידענדיג וועגען פיסעמסקי'ן עזון א סך אנדערע — זיך פארשפרייט איבער גאנץ רוסלאנד. מיר ווייסען אבער ניט אויף וועלכער זייט עס זיינען געווען טאלסטאי'ס סימפאטיעס. עס מוז דערמאנט ווערן, אז דאס גרעסטען טייל פון אט-דער צייט האט ער פארבראכט אין אויסלאנד מיט זיין עלטערן ברודער ניקאלאי, וועלכער איז געשטארבען פון שווינדזוכט אין זיד-פראנקרייך. מיר ווייסען נאר, אז די אומפעהיגקייט פון דער מערב-אייראפעאישער ציוויליזאציע צו געבען די בריטע פאלקס-מאסען וואוילזיין און גלייכהייט, האט אויף טאלסטאי'ן גענאכט א טיפען אייגדרוק. לויט ווי וועניגראוו דערצעהלט אונז, האט טאלסטאי, בעת זיין רייזע אין אויסלאנד, נאר באזוכט אויערבאכ'ן, וועלכער האט דעמאלט געשריבען זיינע שווארצוואלדער דערצעהלונגען פון דעם פויערישען לעבען און האט רעדאקטירט פאפולערע אלמאנאכען, און פרודאנ'ן, וועלכער האט דעמאלט געוואוינט אלס פארשיקטער אין בריוסעל. טאלסטאי האט זיך אומגעקערט קיין רוסלאנד באלד נאכדעם, ווי די פויערים זיינען באפרייט געווארן, האט אנגענומען א שטעלע אלס „מיראוואי פאסרעדניק" אדער א פרידענס-בורר צווישען די

פריצים און פויערים, זיך באועצט אין יאסנאיא פּאָליאנא און דאָר־
טען אָנגעפאנגען זיין פּעדאַגאָגישע ארבייט. צו אָט־דער אר־
בייט איז ער צוגעטראָטען אויף א גאנץ זעלבסטשטענדיגען שטיי־
גער, — דאָס הייסט, בויענדיג זי אויף אנארכיסטישע פרינציפּען,
לחלוטין פריי פון די קינסטליכע מעטאָדען פון ערציהונג, וואָס
די דייטשע פּעדאַגאָגען האָבען געהאט אויסגעארבייט, און וועלכע
פלעגען שטארק באוואונדערט ווערן אין רוסלאנד. ביי איהם אין
שול איז ניט געווען קיין שום דיסציפּלין. אָנשטאָט אויסצואר־
בייטען פראָגראַמען, לויט וועלכע מען דארף לערנען מיט די קינדער,
מוז דער לערער, האָט טאָלסטאי געזאגט, זיך לערנען ביי די
קינדער, וואָס מיט זיי צו לערנען, און מוז צופאַסען זיין לערנען
צו די אינדיווידועלע נעשמאַקען און פעהיגקייטען פון יעדען קינד.
טאָלסטאי האָט אָט־די פּראָגראַם דורכגעפיהרט אין זיין שול און
זי האָט געבראכט גלענצענדע רעזולטאטען. זיינע מעטאָדען
האָבען אָבער נאָך ביז איצט צוגעצויגען ווינציג אויפמערקזאמקייט;
און נאָר איין גרויסער שריפטשטעלער — אן אנדער דיכטער, ווי־
ליאם מאריס—האָט פּארטיידיגט (אין ''News from Nowhere'',
„נייעס פון ערגעץ ניט") די זעלביגע פרייהייט אין ערציהונג. מיר
זיינען אָבער זיכער, אז ס'וועט קומען א טאָג, וועו טאָלסטאי'ס
יאסנאיא פּאָליאנא ארטיקלען וועלען דורכשטודירט ווערן דורך
עפעס א באַגאבטען פּעדאַגאָג, פונקט ווי רוסאָ'ס „עמיל" איז
געשטודירט געוואָרן דורך פרעבעל'ן, און וועלען ווערן דער אויס־
גאנגס־פונקט פון א נייער ערציהונגס־רעפאָרם, נאָך א פיל טיפע־
רער, ווי די רעפאָרמען פון פעסטאלאצי און פרעבעל.

איצט איז באוואוסט, אז די רוסישע רעגירונג האָט אויף א
ברוטאלען אופן געמאכט א סוף צו אָט־די ערציהונגס־עקספּערי־
מענטען. אין דער צייט פון טאָלסטאי'ס אפּוועזנהייט פון זיין
גוט, האָבען די זשאנדארמען דורכגענישטערט און דורכגעאקערט
יעדעם ווינקעלע פון זיין הויז, דערביי האָבען זיי ניט נאָר אויף
טויט איבערגעשראָקען טאָלסטאי'ס אלטע מומע (זי איז נאָך דעם
שטארק קראנק געוואָרן), נאָר האָבען אויך געלייענט אין דער הויך,
מיט צינישע באמערקונגען, דעם אינטימען טאָג־בוך, וואָס דער
נרויסער שריפטשטעלער האָט געפיהרט נאָך פון זיין יוגענט. מען
האָט איהם געסטראשעט מיט נאָך הויז־זוכונגען אזוי, אז טאָל־

סטאי איז געווען ענייגט אויף שטענדיג צו עמיגרירן קיין לאנדאן און האט געווארענט אלעקסאנדער דעם צווייטען, דורך דער גרעפין א. א. טאלסטאיא, אז ער האלט שטענדיג א געלאדענעם רעוואלווער ביי זיך און וועט דערשיסען דעם ערשטען פאליציי-באאמטען, וואס וועט וואגען אריבערטרעטען זיין שוועל. פארשטעהט זיך, אז די שולע אין יאסנאיא פאליאנא האט נעמוזט צוגעמאכט ווערן.

„קריג און פרידען".

אינ'ם יאהר 1862 האט טאלסטאי חתונה געהאט מיט דער טאכטער פון א מאסקווער דאקטאר, מיט'ן נאמען בערס, און, וואוי־נעגדיג כמעט אהן אן אונטערברעכונג אויף זיין טוליע'ער מאיאנ־טעק אינ'ם משך פון פופצעהן יאהר, האט ער נעשאפען אין אט־דער צייט זיינע גרויסע ווערק: „קריג און פרידען" און „אנא קארענינא". לכתחילה האט ער געוואלט אנשרייבען (אויס־נוצענדיג אייניגע פאמיליען־לעגענדעם און דאקומענטען) א גרוי־סען היסטארישען ראמאן, „די דעקאבריסטען", און אינ'ם יאהר 1863 האט ער פארענדינט די ערשטע קאפיטלאך פון אט דעם ראמאן (ז. ב. 3 פון זיינע ווערק אין רוסיש; מאסקווע, 10טע אויסגאבע). אבער בעת ער האט פרובירט צו באשאפען די טיפען פון די דעקאבריסטען, האט ער זיך, מסתמא, אין זיינע נעדאנקען אריבערגעטראגען צו דער גרויסער מלחמה פון 1812. ער האט וועגען איהר זיך אזוי פיל אנגעהערט אין די פאמיליען־לעגענדעם פון די טאלסטאים און וואלקאנסקים, און אט־די מלחמה האט געהאט אזוי פיל געמיינזאמעם מיט דער קרימער מלחמה, וואס ער אליין האט דורכגעלעבט, אז זיינע נעדאנקען זיינען אלץ מעהר פארכאפט געוואָרן מיט אט־דעם סוזשעט, און ער האט ענדליך בא־שאפען די גרויסע עפאפּעע „קריג און פרידען", וואס האט ניט צו זיך קיין גלייכען אין דער אלוועלטליכער ליטעראטור.

א גאנצע עפאכע, פונ'ם יאהר 1805 ביז'ן יאהר 1812, איז אויפס־נייי צוזאמענגעשטעלט געווארן אין אט־די בענדער, און איהר באדייטונג שווימט ארויס — ניט פונ'ם קאנוועניציאנעלען היסטארישען שטאנדפונקט, נאר פונקט ווי זי איז אויפגענומען

געווארן פון יענע מענשען, וואס האבען געלעבט און געווירקט אין יענע יאהרן. די גאנצע געזעלשאפט פון יענער צייט געהט פאר־ביי דעם לעזער, אנפאנגענדיג פון די העכסטע ספערן, מיט זייער הארצרייסענדיגער לייכטזינניגקייט, קאנוועניאנעלען ארט־דענקען און אויבערפלעכליכקייט, ביז דעם איינפאכסטען סאלדאט פון דער ארמיי, וועלכער האט אויף זיך איבערגעטראגען די שווערינ־קייטען פון אט־דעם צוזאמענשטויס, ווי עפעס א מין נסיון, וואס דער אויבערשטער האט אראפנעשיקט אויף די רוסען, און וועל־כער האט זיך אליין פארגעסען אין דעם לעבען און אין די ליידען פונ׳ם גאנצען פאלק. אן עלגאנט גאסט־צימער אין פעטערבורג, דער סאלאן פון א דאמע, וואס איז א מיטגליד פון דעם אינטימען קרייז פון דער קייזערין־אלמנה; די קווארטיר פון די רוסישע דיפ־לאמאטען אין עסטרייך און דער עסטרייכישער הויף; דאס זארג־לאזע לעבען פון דער פאמיליע ראסטאוו אין מאסקווע און אויף זייער מאיאנטעק; דאס שטרענגע הויז פונ׳ם אלטען גענעראל, פירשט באלקאנסקי; נאכדעם דאס לאגער־לעבען פון דעם רוסי־שען גענעראל־שטאב און פון נאפאלעאנ׳ן פון אין זייט, און פון דער צווייטער זייט — דאס אינערליכע לעבען פונ׳ם פשוט׳ען הוסארן־פאלק אדער פון א פעלד־באטארעע; די בילדער פון אזעלכע וועלט־שלאכטען, ווי שענגראבען; די מפלה נעבען אויס־טערליץ, סמאלענסק און באראדינא; די עוואקואציע און די שריפה פון מאסקווע; דאס לעבען פון די רוסישע געפאנגענע, וואס מען האט ארעסטירט אין דער צייט פון דער שריפה און אומגעבראכט גרופענווייז; און ענדליך די שרעקען פון נאפא־לעאנ׳ס צוריקציהונג פון מאסקווע און דער „גערילא״־קאמף—אט־די אומגעהיירע פארשידענארטיגקייט פון סצענעס, גרויסע און קליינע עפיזאדען, וואס פלעכטען זיך צוזאמען מיט דעם ראמאן פון טיפסטען אינטערעס אנטפלעקען זיך פאר אונזערע אויגען אויף די זייטען פון אט־דער עפאפּעע פון רוסלאנד׳ס גרויסען צוזאמענ־שטויס מיט מערב־איראפּא.

מיר באקענען זיך מיט אריבער הונדערט פארשיידענע פער־זאנען און יעדער איינציגער פון זיי איז אזוי גוט געשילדערט, די מענשליכע פיזיאנאמיע פון יעדען איינציגען פון זיי איז אזוי בא־שטימט, אז יעדער באזיצט די שטריכען פון זיין אייגענער אינ־

דיוויזיאָנעלן אָפיציר, וואָס טיילט איהם אויס פון צעהנדליגער אַנדערע אַנטיילנעהמער אין אָט־דער גרויסער דראַמע. דעם לעזער איז פֿשוט שווער צו פֿארגעסען אפילו די ווייניגער וויכטיגע פיגורען, מעג דאָס זיין דער מיניסטער פון אינעלעקסאַנדער דעם ערשטען אָדער א פֿשוט׳ער באַדינער פון די קאַוואַלעריע אָפיצירן. נאָך מעהר, יעדער נאָמענלאָזער סאָלדאַט — דער אינפֿאַנטעריע־סאָלדאַט, דער הוסאַר, אָדער דער אַרטעלעריסט — האָט אויך זיין אייגענע פיזיאָנאָמיע; אפילו די פֿארשידענע קריגס־פֿערד פון ראָסטאָוו׳ן און דעניסאָוו׳ן טרעטען אַרויס מיט זייערע אייגענע אינדיווידועלע שטריכען. וועו איהר פֿארטראַכט זיך וועגען דער מאַסע מענשליכע כאַראַקטערן, וואָס גיהען פֿארבי פֿאר אייך אויף אָט־די זייטען, באַקומט איהר א רעאַלע עמפינדונג פון א גרויסער מחנה — פון היסטאָרישע געשעהענישען, וואָס איהר אליין, דוכט זיך, האָט איבערגעלעבט — פון א גאַנץ פאַלק, וועמען דאָס אומגליק האָט אויפגעוועקט. אין דער זעלביגער צייט גיבען די איינדרוקען, וואָס זיינען ביי אייך איבערגעבליבען וועגען די מענשען, וועמען איהר האָט ליב באַקומען אין „קריג און פרידען", אָבער וועמען ליידען איהר אליין האָט דערפיהלט, וועו עס האָט זיי געטראָפען אן אומגליק, אָדער וועו זיי האָבען פֿאַראורזאַכט יסורים צו אַנדערע (ווי, למשל, די אלטע גרעפין ראָסטאָוואַ אין איהרע באַציהונגען צו סאָניטשקע׳ן) — די איינדרוקען, וואָס אָט־די פערזאָנען לאָזען אייך איבער, בעת זיי טרעטען ארויס אין אייער זכרון פון דער נאַנצער מחנה, גיבען אָט־דער מנחה דיזעלביגע אילוזיע פון רעאַליטעט, ווי קלייניע דעטאַלען גיבען דאָס צו צו דער פערזענליכקייט פון א העלד.

די הויפט־שווערינקייטען אין א היסטאָרישען ראָמאַן איז ניט אזוי דאָס שילדערן פון די מינדערוויכטיגע פיגורען, ווי דאָס אפּמאַלען פון די גרויסע היסטאָרישע פערזענליכקייטען — די הויפט־אַקטיאָרן פון דער היסטאָרישער דראַמע — אזוי, אז זיי זאָלען ווירקליך ערשיינען אלס לעבעדיגע וועזענס. אָבער טאַקע דאָ האָט זיך טאָלסטאָי׳ס ליטעראַרישער זשעני ארויסגעצייגט אם שטארקסטען. זיין באַגראַטען, זיין אלעקסאַנדער דער ערשטער, זיין נאַפּאָלעאָן און קוטוזאָוו זיינען לעבעדיגע מענשען, אזוי רעאַליסטיש געשילדערט, אז דער לעזער זעהט זיי פשוט

ו. מאַטענקא

און ווערט געבראכט צום נסיון צו נעהמען דאָס פענזעל און זיי מאָלען, אָדער אימיטירן זייערע באווענונגען און רייד־מאנירען.

די „פילאָזאָפיע פון מלחמה", וואָס טאָלסטאָי האָט אנטווי־קעלט אין „קריג און פרידען", האָט ארויסגערופען, ווי עס איז גוט באוואוסט, היציגע ויכוחים און שארפע קריטיקען; און דאָך מוז מען אנערקענען די ריכטיגקייט פון אָט־דער פילאָזאָפיע. פאקטיש ווערט זי אנערקענט פון אזעלכע מענשען, וואָס זיינען אינערליך באקאנט מיט קריג, אָדער וואָס האָבען אליין באָבאכטעט די טעטיגקייט פון מאסען. פארשטעהט זיך, יענע, וואָס זיינען באקאנט מיט קריג נאָר פון צייטונגס־באריכטען, ספּעציעל אזעל־כע אָפיצירען, וועלכע האָבען ליב „אויסגעבעסערטע" באריכטען, וואָס מאָלען די שלאכטען אזוי, ווי זיי וואָלט זיך געגלוסט, און טיילען דערביי זיך אליין איין די לייטענדע ראָלעס — אזעלכע מענשען וועלען מיט טאָלסטאָי'ס בליקען אויף דער טעטיגקייט פון „העלדען" ניט איינשטימען; נאָר עס איז געגוג איבערצוליי־ענען, וואָס, למשל, מאָלטקע און ביסמארק האָבען געשריבען אין זייערע פריוואטע בריף וועגען דער מלחמה פון'ם יאָהר 1870—1871, אָדער די פשוט'ע, ארענטליכע באשרייבונגען פון עפעס א היסטא־רישער געשעהענעש, וואָס מיר באגעגענען אמאָל אין דער ליטע־ראטור, כדי מיר זאָלען פארשטעהן טאָלסטאָי'ס בליקען אויף קריג און מסכים זיין מיט זיין באגריף וועגען דער זעהר באגרעניצטער ראָלע, וואָס די „העלדען" שפילען אין א היסטאָרישער געשעהע־נישׂ. טאָלסטאָי האָט כלל ניט אויסגעטראכט דעם ארטיליעריע־אָפיציר טימאָכין, אָן וועלכען די אויבער־קאָמאנדירען האָבען אינ־גאנצען פארגעסען אויפ'ן מיטעלפונקט פון דער שענגראבען פאָ־זיציע, און וועלכער האָט מיט זיינע פיר הארמאטען, וואָס ער האָט א גאנצען טאָג דירעקטירט מיט איניציאטיוו און אויסרעכענונג, ניט דערלאָזען די שלאכט זאָל זיך ענדיגען מיט א מפלה פאר דער רוסישער הינטען־ארמיע. ער האָט צו־גוט געוואוסט וועגען אזעלכע טימאָכינס אין סעוואסטאָפאָל. זיי זיינען די אמת־ליע־בעדיגע קראפט אין יעדער ארמיי פון דער וועלט; און דער ער־פאָלג פון אן ארמיי העננט פיל מעהר אָפּ פון דער צאָהל פון די טימאָכינס, ווי פון דעם זשעני פון איהרע הויכע קאָמאנדירען. אָט אין דעם פונקט געהען זיך טאָלסטאָי און מאָלטקע צוזאמען און דאָ

צוגעהען זיי זיך פוילשטענדיג מיט די קריגס־קאָרעספּאָנדענטען און מיט די היסטאָריקער פון דעם גענעראַל־שטאַב.

א שריפטשטעלער, וואָס באַזיצט ניט אזא טאַלאַנט ווי טאָלסטאָי, וואָלט זיך קוים איינגענעבען איבערצוגעבען אזא טעזים איבערצייגענד גענוג; אָבער אין „קריג און פרידען" קומט ער ארויס כמעט מיט דער קראפט פון אן אקסיאָמע. טאָלסטאָי׳ס קוטוזאָוו איז — ווי ער איז נעווען אין דער ווירקליכקייט — א גאַנץ געווענליכער מענש; ער איז אָבער געווען א גרויסער מענש שוין דערפאַר אַליין, וואָס ער האָט פאָראויסגעזען, ווי אומפארמיידליך און כמעט פאטאל די געשעהענישען וועלען געטריבען און האָט ניט פרובירט זיי צו ריכטען, נאָר ער האָט אָנגעוועגדט אַלע זיינע כחות דאַרויף, כדי אויסצונוצען די לעבנס־קרעפטען פון זיין ארמיי און אויסמיידען נאָך א גרעסערע מפלה און גרעסערע פאַרלוסטען.

מען דאַרף קוים אָנדייטען, אז „קריג און פרידען" איז א מעכטיגער באשולדיגונגס־אקט קעגען מלחמה. די ווירקונג, וואָס דער גרויסער שריפטשטעלער האָט אויסגעאיבט אין דער ריכטונג אויף זיין דור, קען מען ווירקליך זעהן אין רוסלאנד. מען האָט זי שוין געפעלט זעהן בעת דער גרויסער טערקישער מלחמה פון 1877־78, וועו עס איז אבסאָלוט אוממעגליך געווען צו געפינען א קריגס־קאָרעספּאָנדענט, וואָס זאָל באשרייבען ווי „מיר האָבען פאַרשאָטען דעם שונא מיט שראָפּ", אָדער „ווי מיר האָבען זיי אויסגעשאָסען ווי די האָזען". און וואָלט מען אפילו געפונען א קאָרעספּאָנדענט, וואָס זאָל נוצען אזעלכע ווילדע פראָזען אין זיינע בריף, וואָלט קיין צייטונג זיי ניט געוואָלט צו דרוקען. דער אַלגעמיינער כאראקטער פון דעם רוסישען קריגס־קאָרעספּאָנדענט האָט זיך פוילשטענדיג אומגעביטען; און אין דער צייט פון יענער מלחמה טאקע האָבען זיך ארויסגערוקט אזעלכע בעלעטריסטען, ווי נאַרשין און אזעלכע מאַלער ווי ווערעשטשאַגין, פאַר וועמען באַקאָמפען דעם קריג אין געוואָרן א לעבענס־אויפגאָבע.

יעדער אייגער, וואָס האָט געלייענט „קריג און פֿרידען", געדענקט, פארשטעהט זיך, די ביטערע ערפאהרונגען פון פיער׳ן און זיין פריינטשאפט מיט דעם סאַלדאט קאראטאיעוו. מען פילט, אז טאָלסטאָי איז פשוט אנטציקט פון דער פילאָזאָפיע פון אט־

דעם פּאָלקס־מענשען — דעם טיפּישען פּאַרשטעהער פון דעם גע־ווען־טליכען קלוגען רוסישען פּויער. אייניגע ליטעראַרישע קרי־טיקער זיינען נעקומען צום שלוס, אז טאָלסטאָי האָט אין דער פּערזאָן פון קאַראַטאַיעוו'ן גענפּרעדיגט עפּעס א מין אָריענטאַליש־ען פּאַטאַליזם. לויט מיין מיינונג, איז אין אָט־דעם שלוס ניטאָ אפילו קיין טראָפּען אמת. קאַראַטאַיעוו, וועלכער איז א קאָנסעק־וועניטער פּאָנטאַיסט, פּאַרשטעהט זעהר גוט, אז עס זיינען פּאַראַן אזעלכע נאטירליכע אומגליקען, קעגען וועלכע עס איז אוממעגליך צו קעמפּען; ער וויים, אז די אומגליקען, וואָס האָבען איהם געטראָפען — זיינע פּערזענליכע לייִדען און דער טויט־שטראָף פון די גענאַנגענע סאָלדאַטען, צווישען וועלכע ער אליין קען אפשר זיין מאָרגען — זיינען אומפּארמיידליכע פּאָלגען פון א סך א גרעסערער געשעהענישׂ: פון דעם באַוואָפענטען צוזאַמענ־שטויס צווישען נאַציאָנען, וואס ווי באלד נאָר ער האָט זיך אָנגע־פאנגען, מוז ער זיך אויפוויקלען מיט אלע זיינע אפּשטויסענדיגע און פולשטענדיג־אומגעצוימטע פאלגען. קאַראַטאַיעוו פיהרט זיך אויף, ווי איינע פון די קיה, אויף די משופּע'דיגע זייטען פון אן אלפּישען בארג, וואָס וועלן דערמאָנט פונ'ם פילאָזאָף ניטאָ; בעת זי דערפיהלט, אז זי פאַננט זיך אָן צו גליטשען אויף דער משופּה'דיגקייט פון א שארפען בארג־אראָפּ, מאכט זי צוערשט אלע אָנשטרענגונגען זיך אויפצוהאלטען, אָבער וען זי זעהט שוין אז קיין אָנשטרענגונג וועט ניט העלפען, וועט ניט אָפּהאלטען איהר פאטאַליזם גליטש, לאָזט זי זיך רוהיגערהייט אראָפּגע־שלעפּט וועלן אין אָפּגרונט. קאַראַטאַיעוו נעמט אָן דאָס אום־פּארמיידליכע; ער איז אָבער ניט קיין פּאַטאַליסט. וואָלט ער געפּיהלט, אז זיינע אָנשטרענגונגען קענען שטערן מלחמה, וואָלט ער אָט־די אָנשטרענגונגען זיכער געמאכט. ביים ענד פון ראָמאָן, וען פּיער זאָגט צו זיין פרוי, נאַטאַשע'ן, אז ער וויל צושטעהן צו די דעקאברים־טען (וועגען אָט־דער אבזיכט פון פּיער'ן וועלט אין דעם ראָמאָן געלעדט נעבעלדיג, צוליב דער רוסישער צענזור, אָבער די רוסישע לעזער פּארשטעהען דאָס), און נאַטאַשע פרעגט איהם: „וואָלט פּלאַטאָן קאַראַטאַיעוו דערצו מסכים זיין?" ענטפערט פּיער, נאָכדעמען א קורצע ווייל, באַשטימט: „יאָ, ער וואָלט מסכים זיין".

איך ווייס ניט, וואס עס פיהלט א פראנצויז, אן ענגלענדער אדער א דייטש בעת ער לייענט „קריג און פרידן" — געביל־דעטע ענגלענדער האבען מיר געזאגט, אז דער ראמאן איז אומעטיג — איך ווייס אבער, אז פאר דעם געביל־דעטען רוס איז יעדע סצענע אין „קריג און פרידן" א קוואל פון אומבאשרייבליכען עסטעטי־שען פארגעניגען. ווי א סך אנדערע רוסען, האב איך דאס ווערק איבערגעליינט פיל מאל, איך וואלט אבער ניט געקענט, ווען מען פרעגט מיך, אנצייגען וועלכע סצענעס עס געפעלען מיר בעסער: צי די ראמאנען צוויישען די קינדער, צי די מאסען־עפעקטען אין די קריגס־סצענעס, דאס לעבען אין פאלק, די ניט־אימיטירבארע סצענעס פון לעבען פון הויף, פון דער אריסטאקראטיע, צי די קלוי־נע דעטאלען, וואס כאראקטעריזירן נאפאלעאן'ן, אדער קוטו־זאוו'ן, אדער דאס לעבען פון די ראסטאווס — די סעודה, דאס גייעג, דאס פארלאזען מאסקווע א. אז. וו.

א סך מענשען, לייענענדיג אט־די־ עפאפעע, פיהלען זיך באליידיגט, בעת זיי זעהען, ווי זייער העלד, נאפאלעאן, ווערט געמאכט צו קלייניגלט און ווערט אפילו פארגעשטעלט אין א קאמישען אויסזעהן. אבער דער נאפאלעאן, וואס איז נעקומען קיין רוסלאנד, איז שוין מעהר ניט געווען יענער מענש, וועלכער האט אזוי באגייסטערט די ארמייען פון די סאנ־קיולאטען ביי זייערע ערשטע שריט צו מזרח, כדי צו פארניכטען לייב־אייגענטום, אבסאלוטיזם און אינקווייזיציע. אלע מענשען, וואס פארנעמען א הויכע שטעלונג אין לעבען זיינען אין א גרויסער מאס אקטיאראן — ווי טאלסטאי צייגט דאס אן אויסגעצייכענט אין א סך פלעצער פון זיין גרויס ווערק — און נאפאלעאן איז צוויישען זיי זיכער ניט געווען דער קלענסטער אקטיאר. אבער בעת ער איז נעקומען אין רוסלאנד, שוין א קייסער, פארדארבען, סיי פון דער חניפה פון אלע איראפעאישע הויף־לייט, סיי פון דער פארגעטערונג פון די מאסען, וועלכע האבען צו איהם צו־געשריבען אלץ וואס איז אייגענטליך געווען א רעזולטאט פון דער גרויסער אינטעלעקטועלער אויפרודערונג, וואס די פראנצוי־זישע רעוואלוציע האט ארויסגערופען, און האבען, פאלגליך, אין איהם געזעהן כמעט א גאט — בעת ער איז נעקומען קיין רוס־לאנד, האט דער אקטיאר אין איהם מנצח געווען דעם מענשען,

אין וועלכען עס איז פריהער פארקערפערט געוואָרן די יוגענט־ליכע ענערגיע פון דעם פלוצלונג־אויפגעוואכטען פראנצויזישען פאלק, אין וועמען אט־די ערוואכונג האָט געפונען איהר אויס־דרוק, און מיט וועמעס הילף זי האָט ווייטער אנטוויקעלט איהרע כחות. דערמיט ערקלערט זיך דער צויבער, וואָס נאפאלעאָנ'ס נאָמען האָט אויסגעאיבט אויף די מענשען פון זיין צייט. נעבען סמאָ־לענסק, בעת די פראנצויזישע ארמיי האָט געהאלטען אין צוריק־ציהען זיך, האָט קוטוזאָוו אליין געמוזט דערפיהלען אט־דעם צויבער, וועו ער האָט, אנשטאָט אויפרייצען דעם לייב צו אן אנט־שלאָסענער שלאכט, האָט ער איהם אויפגעעפענט א וועג פאר א פרייען צוריק־צוג.

„אנא קאַרענינא."

פון אלע טאלסטאי'ס בעלעטריסטישע ווערק איז „אנא קאַרענינא" אם מערסטען געלייענט געוואָרן אין אלע שפראכען. אלס קונסט־ווערק איז דאָס מייסטערהאפט. פון דער ערשטער ערשיינונג פון דער העלדין פילט איהר, אז דאָס לעבען פון אט־דער פרוי מוז זיך ענדיגען מיט א דראמע. איהר טראגישער סוף איז אזוי אומפארמיידליך ווי אין א שעקספיר־דראמע. אין דעם זין איז דער ראָמאן דורכאוים טריי צום לעבען. דאָ האָבען מיר פאר זיך א ווינקעל פונ'ם ווירקליכען לעבען. בכלל, צייגט טאל־סטאי ניט ארוים זיין טאלאנט אין שילדערן פרויען — מיט'ן אויסנאם פון זעהר יוננע מיידלאך — און איך אליין קלער, אז אנא קאַרענינא איז ניט אזוי טיף, אזוי פסיכאלאגיש פולקאָם און אזוי לעבעריג ווי זי וואָלט געקענט זיין, אָבער די מעהר געווענטליכע פרוי, דאללי, איז אָנגענאפט מיט לעבען. וואס איז שייך צו די פארשידענע סצענעס פון דעם ראָמאן — דער באל, די וועט־לויפען פון די אפיצערען, דאָס אינערליכע באמיליען־לעבען פון דאלליי'ן, די דארפ'ס־סצענעס אויף לעווינ'ס מאיאָנ־טעק, דער טויט פון זיין ברודער א. אז. ו. — זיינען זיי אלע אזוי געשילדערט, אז לויט איהרע קונסט־אייגענשאפטען פאר־נעמט „אנא קאַרענינא" דעם ערשטען פלאץ אפילו צווישען די פיל שהנע ווערק, וואס טאלסטאי האט אָנגעשריבען.

און דאָך, ניט קוקענדיג אויף דעם, האָט דער ראָמאן גע־

מאכט אין רוסלאנד אן אבסאלוט אומאנגענעמען איינדרוק; אינ׳ם רעאקציאנערען לאגער האָט מען איהם אויפגענומען וואַרעם, מען האָט טאָלסטאָי׳ען גראטולירט, און אין דעם פארגעשריטענעם טייל פון דער געזעלשאפט האָט מען איהם אויפגענומען קיהל. די זאך איז, וואָס די פראגע וועגען הייראט און וועגען דער מעגליכער שיידונג צווישען מאן און וויב איז זעהר ערנסט באטראכט געווארן אין רוסלאנד פון די בעסטע מענער און פרויען, סיי אין דער ליטעראטור, סיי אין לעבען. עס איז זעלבסטפארשטענדליך, אז אזא אינדיפערענט־לייכטזיניגע באציהונג צו הייראט ווי מיר זעהען אָפט אין די גט־פראצעסען פון דער „העבערער נעזעלשאפט", איז אבסאלוט און אָהן באדינגונגען פארדאמט געווארן; פונקט אזוי איז פון דער דיסקוסיע וועגען אָט־דער פראגע פולשטענדיג אויסגעשלאָסען געווארן יעדע פאָרם פון באטרוג, וואָס איז דער הויפט־סוזשעט פאר אומצעהליגע פראנצויזישע נאָוועלען און דראמען. אָבער, נאָכדעם ווי לייכטזיניגקייט און באטרוג זיינען שטרענג פארדאמט געווארן, האָט מען די רעכט פון א נייער ליבע, אן ערנסטער און טיפער, וואָס קומט נאָך יאָהרען פון א גליקליך פארהייראט לעבען, אזוי פיל ערנסטער אנאליזירט. טשערנישעווסקי׳ס ראָמאן „וואָס טוט מען" קען מען באטראכטען אלס דעם בעסטען אויסדרוק פון די מיינונגען וועגען הייראט, וועלבע האָבען גערשט צווישען דעם בעסערן טייל פון דעם יונגען דור. האָט איהר חתונה געהאט — פלעגען די פאָרשטעהער פון אָט־דעם דור זאָגען — באציהט זיך ניט אזוי לייכטזיניג צו ליבעם, צום אזוי־גערופענעם פלירט. ניט יעדער אָנפאל פון לייַדענשאפט פארדינט דעם נאָמען פון א נייער ליבע, און דאָס, וואָס ווערט אמאל באשריבען אלס ליבע, איז אין די מעהרסטע פאלען קיין אנדער זאך, ווי צייטווייליגע תאוה. אפילו אין פאל פון א ווירקליכער ליבע איז, אַיידער זי וואקסט אוים אין א רעאלען טיפען געפיהל, אין די מעהרסטע פאלען, פאראן א פעריאָד וועו ס׳איז נאָך דאָ צייט נעענוג זיך צו פארטראכטען וועגען די פאלגען, וואס אָט־די סימפאטיע קען ארויסרופען אויב זי וועט דערגרייכען די טיפקייט פון ליבע. נאָר פונדעסטוועגען מוז מען מודה זיין, אז עס זיינען פאראן פאלען, וועו עס קומט פארט א נייע ליבע און עס זיינען דאָ

פאלען וועו אזא געשעהעניש מוז כמעט פאטאל פאסירן, למשל, וועו א מיידעל האט חתונה געהאט כמעט נעגען איהר ווילען נאר צוליב דעם עקשנות'דיגען געבעט פון איהר ליבהאבער, אדער וועו צוויי מענשען האבען חתונה, ניט פארשטעהענדיג איינער דעם אנדערן, אדער וועו איינער פון די צוויי איז ווייטער אוועק אין זיין אנטוויקלונג אויפ'ן וועג צו א העכערן אידעאל, בעת דער צווייטער אדער די צווייטע, מיד וועראנדיג צו טראגען די מאסקע פון אידעאליזם, וועלט פארזוכען אין דעם פיליסטער־גליק פון ווארעמע שטעק־שיך. אין אזעלכע פאלען איז שיידונג ניט נאר אומפארמיידליך, נאר אפט נויטיג אין די אינטערעסען פון ביידע צדדים. עס וואלט פאר ביידען א סך בעסער געווען דורכצולעבען די ליידען פון א צושיידונג (עהרליכע נאטורען וועלן דורך אזעלכע ליידען בעסער), ווי צו פארדארבען דאס נאנצע ווייטערדיגע לעבען פון איינעם — אין די מעהרסטע פאלען, פון ביידע — און דערביי וויסען, אז די רעזולטאטען פון דעם צוזאמענלעבען אונטער אזעלכע אומשטאנדען וועלען זיך פאטאל אפרופען אויף די קינדער. אט־דאס יעדענפאלס, איז נעווען דער שלום צו וועלכען עס זיינען נעקומען סיי די רוסישע ליטעראטור, סיי דער בעסטער דענקענדער טייל פון אונזער געזעלשאפט.

און אט קומט ארויס טאלסטאי מיט זיין „אנא קארענינא", מיט דעם דראהענדען ביבלישען עפיגראף אויפ'ן ערשטען בלעטל: „די נקמה איז ביי מיר און איך וועל זיך נוקם זיין", און וואו אט־די ביבלישע נקמה פאלט אויף דער אומגליקליכער קארענינא, וועלכע מאכט אן ענד צו איהרע ליידען, נאך דער צושייידונג מיט איהר מאן, דורך זעלבסטמארד. די רוסישע קריטיקער האבען, פארשטעהט זיך, ניט נעקענט מסכים זיין מיט טאלסטאי'ס בליקען. די ליבע, וואס האט ארומנעכאפט קארענינא'ן, האט ווינציגער פון אלץ נעקענט ארויסרופען „נקמה". נאך אלס יונגע מיידעל האט זי חתונה נעהאט מיט אן עלטערען אוו ניט־אנציהענדען מאן. אין יענער צייט האט זי ניט נעוואוסט אקוראט וואס זי טוט און קיינער האט דאס איהר ניט דערקלערט. זי האט קיינמאל ניט נעוואוסט, וואס ליבע הייסט ביז זי האט זיך באנעגענט מיט ווראנסקי'ן. באטרוג איז אבסאלוט נעווען קענען איהר נאטור; און פשוט ווייטער אויפהאלטען די קאנוועניצי־

נעלע היראט, וואלט געווען אן אויפאפפערונג, וואס וואלט ניט גלויבליכער געמאכט איהר מאן און קינד. שיידונג און א נייי לעבען מיט ווראנסקי'ן וועלכער האט איר ערנסט ליב געהאט, איז געווען דער אייניגער מעגליכער אויסגאנג אין איהר לאגע. יעדענפאלס, אויב די געשיכטע פון אנא קארענינא האט זיך נעמוזט ענדיגען מיט א טראגעדיע, איז זי, די טראגעדיע, ניט נעקומען אין דעם מינדסטען גראד אלס אקט פון „העכסטער נעראכטיגקייט". אבער, ווי אין אנדערע פאלען, איז טאלסטאי'ס ערנסטער קונסט־זשענייע אויך דא ארויסגעטראטען געגען זיין טעארעטישען פארשטאנד און אנגעוויזען אן אנדערע, א ווירקליכע אורזאך. דאס איז געווען די ניט אויסגעהאלטענקייט פון ווראנסקי'ן און קארענינא'ן. נאכדעם ווי זי האט זיך צושיידט מיט איהר מאן און געוואגט ארויסצוטרעטען קעגען דער „געזעלשאפטליכער מיינונג" — ד. ה. קעגען דער מיינונג צו האבען דאס באשטימונגס־רעכט אין אזא פראגע—האבען ניט זי, און ניט ווראנסקי אבער געהאט דעם מוט איננאנצען אפשניידען מיט אט־דער „געזעלשאפט", וועמעס פוסטקייט טאלסטאי ווייס און באשרייבט אזוי גלענצענד. אנשטאט דעם, ווען אנא מיט ווראנסקי'ן קעהרן זיך אום צוריק קיין פעטערבורג, זיינען זיי ביידע פארנומען מיט איין נעראנק: ווי אזוי בעססי און אנדערע, אזעלכע ווי זי, וועלען אנא'ן אויפנעמען, אויב זי וועט זיך צווישען זיי באווייזען. אויף אזא'ן אופן ברענגט קארענינא'ן צו זעלבסטמארד ניט די „העכסטע נערעכטיגקייט" נאר די מיינונג פון די בעסטים.

דער העליגיעזער קריזים.

יעדער אייגער ווייס, וואס פאר טיפע ענדערונגען עס זיינען פארגעקומען אין טאלסטאי'ס פונדאמענטאלע באגריפען פון לעבען אין די יאהרען 1875-1878, בעת ער האט דערגרייכט דעם עלטער פון ארום פופציג יאהר. איך גלויב, אז קיינער האט ניט קיין רעכט צו באטראכטען עפענטליך, וואס ס'איז פארגעקומען אין די טיפענישען פון אן אנדער מענשענ'ס נשמה; נאר, אליין דערצעהלענדיג אונז וועגען דער אינערליכער דראמע און

דעם קאמף, וואָס ער האָט דורכגעלעבט, האָט דער גרויסער שרֵיפט־שטעלער אונז, אַזוי צו זאָגן, איינגעלאָדען נאָכצוקוקען, ווי ווייט נערעכט ער איז געווען אין זיין ארגומענטאציע און שלוסען. מיר וועלען זיך דערפאר באגרעניצען מיט'ן פסיכאָלאָגישען מאטעריאל, וואָס ער האָט אונז געגעבען, ניט אריינרייסענדיג זיך צופיל אין די מאָטיוון פון זיינע טאטן.

עס איז איבערראשענד צו זעהן, ווען מען לייענט איבער נאָכאמאל טאָלסטאָי'ס ערשטע ווערק, ווי די אידעען, וואָס ער פרעדיגט איצטער, פלעגען שטענדיג ארויפשווימען אין זיינע פרי־הערסטע שריפטען, פילאָזאָפישע פראגען און פראגען וועגען דעם, ווי אַזוי מיר דארפען לעבען, פאר איהם אוועקגעשטעלט אין זייער נאנצער וויכטיגקייט. זיינע אויטאָביאָגראפישע נאָוועלען, ספּעציעל „יוגענט", טראָגען טיפע שפּורן פון אָט־דער אינערליכער גייסטי־גער ארבייט זיינער, הגם ווי ער זאָגט אין זיין „וידוי", ער האָט קיינמאל ניט ארויסגעזאגט אלץ וואָס ער וואָלט געקענט ארויס־זאָגען וועגען אָט־דעם געגענשטאנד. נאָך מעהר, עס איז אויי־גענשיינליך, אז הגם ער באשרייבט זיך אין יענע יאָהרען אלס „פילאָזאָפישען ניהיליסט", האָט ער אין דער ווירקליכקייט זיך קיינמאל ניט צושוויידט מיט'ן גלויבען פון זיין קינדהייט*). ער איז שטענדיג געווען א פארעהרער און נאכפאָלגער פון רוסאָ'ן.

*) „דער ערוינפיהר צום קריטיציזם פון דער דאָגמאָטישער מעטאָ־גיע און צום אנאליז פון דער קריסטליכער לעהרע", אָדער „די וידוי": דער ערשטער באַנד פון טשערטקאָוו'ס אויסגאָבע פון די „ווערק, וועלכע זיינען פארבאָטען געוואָרן דורך דער רוסישער צענזור" (אין רוסיש) קריסטטשוירטש, 1902, ז. 13. זיינט אָט־די שורות זיינען אָנגעשריבען געוואָרן איז ארוים די ביאָגראפיע פון ל. נ. טאָלסטאָי, וואָס ביריוקאָוו האָט אָנגעשריבען, וואָס אָנטהאלט א גאנצע רייהע אינטערעסאָנטע אויטאָ־ביאָגראפישע בריף און באמערקונגען פון ל. נ'ן. פון זיי קען מען זעהן, אַז ל. נ. איז קיינמאָל ניט געווען קיין פילאָזאָפישער ניהיליסט אינ'ם אייגענטליכען זין פון וואָרט. ער האָט שטענדיג געגלויבט און מתפלל געווען.

אין זיינע ארטיקלען וועגען ערציהונג (אויפגעזאמעלט אינ'ם פערטען באנד פון דער צעהנטער מאסקווער אויסגאבע פון זיינע ווערק) ווערען באהאנדעלט זעהר ראדיקאל די מעהרסטע ברענענדיגסטע סאציאלע פראגען, וואס ער האט באטראכט אין די שפעטערדיגע יאהרען. אט־די פראגען האבען איהם שוין דעמאלט אזוי גע־מוטשעט, אז בעת ער האט געמאכט זיינע פעראנאגישע עקס־פערימענטען אין דער שול פון יאסנאיא פאליאנא און איז געווען א „מיראוואי פאסרעדניק" — ד. ה., אין די יאהרען 1861-62 — האט ער דערפיהלט אזא עקעל צום אומפארמייד־ליכען דואליזם פון זיין לאגע אין דער ראלע פון א וואלטעטינגען פריץ, אז, לויט זיינע אייגענע ווערטער, „וואלט איך אפשר דעמאלט נעווען געקומען צו דעם קריזיס, צו וועלכען איך בין געקומען מיט פופצעהן יאהר שפעטער, ווען עס זאל ניט געווען איבערבלייבען איין זויט פון לעבען, וואס האט מיר פארשפראכען דערלייזונג — נעמליך, דאס פארהייראט לעבען." מיט אנדערע ווערטער, טאלסטאי איז שוין דעמאלט געווען גאנץ נאהענט אפצורייסען זיך פון דעם בליק פון די פריוויליגירטע קלאסען אויף אייגענטום און ארבייט און צו־שטעהן צו דער גרויסער פאלקס־באוועגונג, וואס האט זיך שוין דע־מאלט געהאט אנגעפאנגען אין רוסלאנד. מענליך, אז ער וואלט טאקע געווען צופרידענען צו איהר, ווען א נייע וועלט פון ליבע, פון פאמיליען־לעבען, פון פאמיליען אינטערעסען, צו וועלכע ער האט זיך איבערגענעבען מיט'ן גאנצען ברען פון זיין ליידענ־שאפטליכער נאטור, זאלען ניט געווען פארשטארקען זיינע פער־בינדונגען מיט דעם פריוויליגירטען קלאס, צו וועלכען ער האט געהערט.

די קונסט האט, אהן ספק, אויך אפגעצויגען זיין אויפמערק־זאמקייט פון סאציאלע פראבלעמען, לכל הפחות, פון זייער עקס־נאמישער זייט. אין „קריג און פרידען" האט ער אנטוויקעלט די פילאזאפיע פון דער מאסען, להיפך צו דער ה י ס־ט ע ר י ע, א פילאזאפיע, וועלכע האט אין יענע יאהרען ג־קענט קריגען צווישען די געבילדעטע מענשען פון אייראפא זעהר ווינציג אנהענגער. צי איז דאס געווען זיין פאעטישער זשענויע, וואס האט אנטפלעקט צו איהם די ראלע, וועלכע די מאסען האבען געשפילט אין דעם גרויסען קריג פון 1812, און

איהם נעלערענט, אז זיי, די מאסען און ניט די העלדען האָבען אויפגעטאָן אלע גרויסע זאכען אין דער גשיכטע? אָדער אפשר איז דאָס נעווען נאָר די ווייטערדיגע אנטוויקלונג פון די אידעען, וואָס האָבען איהם באגייסטערט אין זיין שול פון יאסנאיא פּאָ־ליאנא און וועלכע זיינען געשטאנען אין א ווידערשפּרוך צו אלע פּעדאַנטישע טעאָריעס, וואָס זיינען באשאפען געוואָרן פון דער קירך און פון דעם שטאט אין די אינטערעסען פון די הערשענדע קלאסען? יעדענפאלס „קריג און פרידען" האָט איהם אוועקגעשטעלט א פּראב־לעם, גרויס נענוג צו פּארשלינגען זיינע גדאנקען פּאר א משך פון היבשע עטליכע יאָהר; און בעת ער האָט געשריבען דאָס דאָזיגע מאָנומענטאלע ווערק, אין וועלכען ער האָט געשטרעבט דורכצופיהרן א נייעם בליק אויף היסטאָרישע געשעהענישען, האָט ער נעמוזט פיהלען, אז ער גהט אויפ'ן ריכטיגען וועג. וואָס ס'איז שייך צו „אנא קארענינא", וואו ער האָט זיך ניט אוועקגעשטעלט אזעלכע רעפּארמאטאָרישע אָדער פי־לאָזאפישע צוועקען, האָט דאָס וועדק נעמוזט נעבען טאָלסטאָי'ן די מענליכקייט נאכאמאל איבערצולעבען, מיט דער נאנצער אנ־שטרענגונג פון פּעאָטישער שאפונג, דאָס פלאכע לעבען פון די פּארמענליכע קלאסען און פארגליכען דאָס מיט'ן לעבען פון די פּויערים און זייער ארבייט. און ערשט, בעת ער האָט געהאלטען אין פארענדיגען אָט־דעם ראָמאן, האָט ער אנגעפאנגען פולשטענ־דיג צו באנרייפען אויף וויי וויט זיין איינען לעבען וויידערשפּרעכט די אידעאלען פון זיין יוגענט.

אין דער נשמה פונ'ם גרויסען שריפטשטעלער האָט נעמוזט דעמאָלט אָנגעהן א שרעקליכער קאמף. דער קאָמוניסטישער גע־פיהל, וואָס האָט איהם נעצוואונגען אָפּצודרוקען אין קורסיוו־שריפט דעם פאקט וועגען דעם זינגער אין „לוצערן" און צוגעבען דערצו א היציגע באשולדיגונג נעגען דער ציוויליזאציע פון די פאר־מענליכע קלאסען; דער גדאנקען־נאנג, וואָס האָט איהם דיקטירט די שארפע קריטיק געגען פרייואט־אייגענטום אין „כאלסטא־מיער": די גשיכטע פון א פערד; די אנארכיסטישע אידייען, וואָס האָבען איהם געבראכט, אין זיינע יאסנאָפּאָליאנער ארטיקלען וועגען בילדונג, צו דער אָפּלייענונג פון א ציוויליזאציע, וואָס איז נעבויט אויף קאָפּיטאָליזם און שטאאט; און, פון דער

צווייטער זייט, זיינע בליקען אויף פריוואט־אייגענטום, וועלכע ער האָט פראָבירט צופאסען צו זיינע קאָמוניסטישע נייגונגען (זעה דעם געשפּרעך צווישען די צוויי ברידער לעווין אין „אננא קארענינא"); די אָפּוועזענהייט פון סימפאטיע צו די פּארטייען, וועלכע זיינען געשטאנען אין אָפּאָזיציע צו דער רוסישער רעגירונג און, אין דערזעלבינער צייט זיין טיף־אייגענוואָר־צעלטער עקעל צו אָט־דער רעגירונג — אָט־די אלע טענדענציעס האָבען געמוזט פיהרן א הארטנעקיגען קאמף אין דעם מוח פונ'ם גרויסען שריפטשטעלער, מיט דער גאנצער ליידענ־שאפטליכער העפטיגקייט, וואָס איז כאראקטעריסטיש פאר טאָלסטאָי'ן, ווי פאר יעדען זשעני. אָט־די שטענדיגע ווידער־שפּרוכען זיינען געווען אזוי אויגענשיינליך, אז אין דער זעלבינער ציים, וועז איניגע וועניגער שארפזיכטיגע רוסישע קריטיקער און די „מאסקאווסקיא וועדאָמאסטי", די באשיצערין פון לייב־אייגענ־טום, האָבען טאָלסטאָי'ן אריינגערעכענט אין זייער לאנער, האָט דער באגאבטער רוסישער קריטיקער מיכאיל־אָווסקי אָפּגעדרוקט אינ'ם יאָהר 1875 א סעריע אויסגעצייכענטע ארטיקלען אונטער'ן נאָמען: „די רעכטע און לינקע האנט פון גראף טאָלסטאָי", אין וועלכע ער האָט אָנגעצייגט, אז צוויי באזונדערע מענשען פיהרן א שטענדיגען קאמף אין דעם גרויסען שריפטשטעלער. אין אָט־די ארטיקלען, האָט דער יונגער קריטיקער, א גרויסער פארהערער פון טאָלסטאָי'ן, אנאליזירט די פּארגעשריטענע אידעען, וועלכע טאָל־סטאָי האָט אנטוויקעלט אין זיינע פעדאגאגישע ארטיקלען, וואָס זיינען כמעט געווען אומבאקאנט אין יענער צייט און זיי פארנלי־כען מיט די מאָדנע קאָנסערוואָטיוות בליקען פון זיינע שפעטער־דיגע ווערק. צום שלום האָט מיכאיל־אָווסקי פּאראויסגעזאָגט א קריזים, צו וועלכען דער גרויסער שריפטשטעלער דערנעהענטערט זיך אומפּארמיידליך.

„איך וועל ניט רעדען", האָט ער געשריבען, „וועגען „אננא קארענינא", ראשית צוליב דעם, וויל דאָס ווערק איז נאָך ניט פארענדיגט; צווייטענס, וויל וועגען דעם מוז מען רעדען א סך, אדער גאָר ניט רעדען. איך וועל נאָר באמערקען, אז אין אָט־דעם ראָמאן — מעהר אויבערפלעכליך, נאָר צוליב דעם טאקע קלאָרער, ווי אין אלע זיינע אנדערע ווערק — קאָן מען זעהן די שפּורען פון

דער דראמע, וואס שפילט זיך אפ אין דער נשמה פונ׳ם פאר־פאסער. עס פרענט זיך, וואס זאל אזא מענש טאן, ווי אזוי זאל ער לעבען, ווי אזוי זאל ער אויסמיידען יענעם סם פון זיין באוואסטזיין, וואס רייסט זיך אלע רגע ארויס אין דעם פארגעניגען פון א באפרידיגטער באדערפעניש? קיין צווייפעל, אז ער מוז, אויב אפילו אינסטינקטיוו, אפוזוכען א מיטעל צו מאכען א סוף צו דער אינערליכער דראמא פון זיין נשמה, אראפלאזען דעם פאר־האנג; אבער, ווי אזוי טוט מען דאס? איך מיין, אז אויב א געוועהנליכער מענש וואלט געוועזען אין אזא לאגע, וואלט ער אדער באגאנגען זעלבסטמארד, אדער זיך פארזונקען אין שכרות. א וויכ־טיגער מענש ווערט זוכען אנדערע אויסגאנגען, און אזעלכע זיינען פארהאן געווען." (אטיעטשעסטוועניא זאפיסקי, א זשורנאל, יוני, 1875; אויך מיכאילאווסקי׳ס ווערק, 3טער באנד, ז. 491).

איינער פון אט־די אויסגאנגען איז, לויט מיכאילאווסקי׳ס מיינונג, צו שרייבען פארן פאלק. פארשטעהט זיך, זעהר ווינציג מענשען זיינען אזוי גליקליך צו באזיצען דעם טאלאנט און די פעהיגקייטען, וועלכע זיינען דערצו נויטיג.

„נאר אויב ער (טאלסטאי) איז זיכער, אז דאס פאלק באשטעהט פון צוויי טיילען, און אז אפילו די „אומשולדיגסטע" פארגעניגענס פון איין טייל זיינען גורם היזק צום צווייטען טייל — וואס קען איהם שטערן צוווידמען זיינע אומגעהייערע כיחות צו אט־דער גרויסער אויפגאבע? עס איז אפילו שווער זיך פארצושטע־לען, אז עפעס אנדערע טעמען קאנען פאראינטערעסירן א שריפט־שטעלער, וואס טראגט אין זיין נשמה אזא שרעקליכע דראמע, ווי די דראמע, וואס גראפ טאלסטאי טראגט. אזוי טיף און ערנסט איז זי, אזוי טיף גרייבט זי צום סאמע וואורצל פון יעדער ליטעראריש־שער טעטיגקייט, אז זי וואלט, דאכט זיך, געדארפט פארטויבען אלע אנדערע אינטערעסען, ווי די קריך־פלאנץ דערשטיקט אלע אנדערע נעווייסען. און, איז דאס דען ניט קיין נענוג הויכער ציל אין לעבען, צו דערמאנען דער „געזעלשאפט", אז איהרע פארגעני־גענס און פארווילונגען זיינען ניט די פארגעניגענס און פארווי־לונגען פון דער גאנצער מענשהייט; צו דערקלערען דער „געזעל־שאפ" דעם אמת׳ן זין פון די „ערשיינונגען פון פראגרעס"; אויפ־צוואוועקען, לכל הפחות אין עטליכע, אין די מעהר עמפינדליכע

נאטורען, דעם באוואוסטזיין און דעם געפיל פון געעכטיגקייט? איז דען אט־דאס פעלד ניט גענוג ברייט פאר פאעטישער שאפונג?"

„די דראמע, וואס שפילט זיך אפ אין דער נשמה פון גראפ טאלסטאי, איז מיין היפאטעזע, נאר דאס איז א געוועלטיכע היפאטעזע, ווייל אהן איהר קאן מען ניט פארשטעהן זיינע שריפטען." („ווערק", דריטער באנד, ז. 493-494, 496).

איצט וויים מען שוין, אז מיכאילאווסקי'ס היפאטעזע איז, באמת, געווען א נבואה. אין די יאהרען 76-1875, בעת טאלסטאי האט געהאלטען אין פארענדיגען „אננא קארענינא", האט ער אנגעפאנגען פולשטענדיג צו באגרייפען די פלאכקייט און דואליטעט פון דעם לעבען, וואס ער האט ביז איצט נעפיהרט. „עפעס מארנע זאכען", זאגט ער, „האבען זיך מיט מיר אנגעפאנגען צו טרעפען: עס פלעגען אויף מיר אנקומען מינוטען פון פארווירונג, מינוטען, בעת דאס לעבען פלעגט זיך ביי מיר אפשטעלען, גלייך ווי איך וואלט ניט געוואוסט, ווי אזוי צו לעבען, וואס צו טאן... „צוליב וואס?"... „נו, און שפעטער?" זיינען געווען די פראגען, וועלכע האבען זיך פאר איהם אנגעפאנגען אוועקצושטעלען. „נו, גוט", פלעגט ער צו זיך זאגען, „דו וועסט האבען פופצעהן טויזענד אקער לאנד אין סאמארא, דריי טויזענד פערד — נו, טא וואס־זשע איז שוין? און איך בין פארווירט געווארען, איך האב ניט געוואוסט, וואס ווייטער צו טראכטען." ליטעראריישער רוהם האט פאר איהם פארלאהרן יערע צויכהונגס־קראפט, נאכדעם, ווי ער האט באשטיגען זיינע גרעסטע הויכען, צו וועלכע „קריג און פרידען" האט איהם געבראכט. דאס קלייניע בילד פון דעם פילאסטעריישען פאמיליען־גליק, וואס ער האט געשילדערט אין דער נאוועלע „פאמיליען־גליק" אייזער ער האט חתונה געהאט, האט ער שוין איצט אליין דורכגעלעבט און עס האט איהם שוין מעהר ניט באפריידיגט. דאס עפיקורעער־לעבען, וואס ער האט ביז איצט געפיהרט, האט פאר איהם אנגעוואוירן יערען זין. „איך האב געפיהלט", שרייבט ער אין זיין „וידוי", אז אלץ, אויף וואס איך בין געשטאנען איז אונטער מיר צעבראכען געווארן; אז איך האב שוין ניט אויף וואס צו שטעהן; אז דאס, מיט וואס איך האב געלעבט, איז שוין מעהר נישטא, אז איך האב שוין ניט מיט וואס צו לעבען. מיין לעבען האט זיך אפגעשטעלט". די אזוי־

נערופענע „פאמיליען־פליכטען" האבען פאר איהם פארלאָרן זייער אינטערעס. בעת ער האָט געקלערט וועגען דער דערציהונג פון זיינע קינדער, האָט ער זיך אליין געפרעגט: „צוליב וואָס"? און, וואהרשיינליך, האָט ער דערפיהלט, אז אין זיין פריצ'ישער אומגעבונג וועט ער זיי קיינמאל ניט קאָנען געבען קיין בעסערע דערציהונג, ווי ער אליין האָט געקראָגען און וועלכע ער האָט פארדאמט; און האָט ער אָנגעפאנגען צו טראכטען וועגען דעם וואויל־שטאנד פון די מאסען, פלעגט ער זיך פלוצלונג א פרעג טאָן: „וואָס איז דאָס מיין עסק דערפון צו טראכטען?"

ער האָט געפיהלט, אז ער האָט ניט צוליב וואָס צו לעבען. ער האָט אפילו ניט געהאט קיין פארלאנגען, וועלכע ער אליין זאל קאָנען אנערקענען אלס פארנינפטיגע. „וועז א פעע וואָלט צו מיר געקומען און זיך אָנגענאָטען צו באפרידיגען אלע מיינע וואונשען, וואָלט איך ניט געוואוסט וואָס צו בעטען . . . איך האָב אפילו ניט געקאָנט בעטען צו דערווייסען זיך דעם אמת, ווייל איך האָב זיך שוין אָנגעשטויסען אויף זיין תוך. דער אמת איז געווען, אז דאָס לעבען איז אן אומזין". ער האָט ניט געהאט קיין צוועק אין לעבען, און מיט זיינע אומפארמיידליכע ליידען איז דאָס לעבען נאָר־נישט ווערט („וידוי", 6, 7).

ער האָט ניט באזעסען — באנוצענדיג זיינעם אן אויסדרוק — „די מאראליש טעמפעריט פון פארשטעלונג", וואָס וואָלט זיך געפאָדערט, אז זיין עפיקוריאיש לעבען זאל ניט פאר'סמ'ט ווערן פון דעם ארומיגען עלענד; און דאָך האָט ער, ווי שאָפענהויער, ניט געהאט דעם וויללען, צוצופאסען זיין אויפפיהרונג צו די באפעהלען פון זיין פארשטאנד. זעלבסט־פארניכטונג, טויט, איז דערפאר געווען די איינציגע לעזונג פון דער פראגע.

אָבער טאָלסטאי איז געווען צו א שטארקער מענש ער זאל ענדיגען זיין לעבען מיט זעלבסטמאָרד. ער האָט געפונען אן אויסגאנג, און אָט־דער אויסגאנג האָט זיך אויסגעדריקט אין דעם צוריק־קעהר צו יענער ליבע, וואָס ער האָט אזוי געשעצט אין זיין יוגענט: די ליבע צו די פויערים־מאסען. „צי א דאנק עפעס א מאָדנער פיזישער ליבע צום אמת'ן ארבייטער־פאלק", שרייבט ער, „צי אפשר צוליב עפעס אן אנדער אורזאך?", נאָר ער האָט ענדליך באגריפען, אז דעם אמת'ן זין פון לעבען דארף

מען זוכען צווישען די מיליאָנען אַרבייטער, וואָס אַרבייטען זייער גאַנצען לעבען. ער האָט אָנגעפאַנגען צו שטודירן מיט א גרעסערער אויפמערקזאַמקייט, ווי פריהער, דאָס לעבען פון אָט־די מיליאָנען. „און איך האָב", זאָגט ער, „אָנגעפאַנגען ליב צו האָבען אָט־די מענשען". און וואָס מעהר ער איז אַריינגעדרונגען אין זייער לעבען, אין דעם פאַרגאַנגענעם און געגענווערטיגען, אַלץ מעהר האָט ער זיי ליב געקראָגען און „אַלץ גרינגער איז מיר געווארן צו לעבען". וואָס ס׳איז שייך צום לעבען פון די מענשען פון זיין אייגענעם קרייז — די רייכע און געלערענטע, איז דאָס איהם „ניט נאָר פאר׳מיאוס׳ט געווארן, נאָר עס האָט פאַרלוירן יעדען זין". ער האָט פאַרשטאַנען, אז אויב ער האָט ניט געזוכט קיין צוועק אין לעבען, איז די אורזאַך דערפון געווען זיין אייגען לעבען „און די אויסלייכע באַדינגונגען פון עפיקורעאיזם", וואָס האָט פאר איהם פאַרשטעלט דעם אמת.

„איך האָב פאַרשטאַנען, — זעצט ער פאָרט — אז מיין פראַגע „וואָס איז לעבען?" און מיין ענטפער: „בייז" — זיינען געווען ריכטיג. אומגעלעכט בין איך נאָר געווען דערמיט, וואָס איך האָב זיי אָנגעוועגדעט צום לעבען בכלל. איך האָב זיך געפרעגט: „וואָס איז לעבען?" און געקראָגען אן ענטפער: „בייז און אומזין". און אזוי, איז דאָס טאַקע געווען. מיין אייגען לעבען — א לעבען פון זיך נאַכגעבען, פון ליידענשאפטען — איז געווען זינלאָז און פול מיט בייז, אָבער דאָס איז געווען אמת נאָר בנוגע צו מיין אייגען לעבען, אָבער ניט צום לעבען פון אַלע מענשען. אָנפאַנגענדיג פון די פויגעלעך און די נידעריגסטע חיות, ארבייטען אַלע כדי צו אויפהאַלטען דאָס לעבען און פארזיכערן דאָס אויך פאר אנדערע, א חוץ פאר זיך אַליין, איך אָבער האָב פאר אנדערע קיין לעבען ניט פארזיכערט: איך האָב דאָס אפילו ניט פארזיכערט פאר זיך גופא. איך האָב געלעבט ווי א פאראזיט, און בעת איך האָב זיך געשטעלט די פראגע: „צוליב וואָס לעב איך?" האָב איך באקומען דעם ענטפער: „צוליב נאָרנישט".

אויף אזא אופן האָט די איבערצייגונג, אז ער מוז לעבען ווי עס לעבען די מיליאָנען מענשען, וואָס פאַרדינען זיך אויפ׳ן לעבען דורך אייגענער פראצע; אז ער מוז ארבייטען, ווי עס ארבייטען די מיליאָנען מענשען; און אז אזא ארט לעבען איז דער איינציג־מענלי־

כער ענטפער צו דער פראָגע, וואָס האָט איהם געבראַכט צו פאר־
צווייפלונג — דער אייניגער וועג אויסצומיידען די שרעקליכע
ווידערשפרוכען, וואָס האָבען געצוואונגען שאָפענהויער'ן צו פרע־
דיגען זעלבסט־פארניכטונג, און שלמה'ן, סאקיא־מוני'ן, און אזוי
פיל אנדערע צו פרעדיגען דעם פארצווייפלטען פעסימיזם, אט־די
איבערצייגונג האָט גראַטעוועט טאָלסטאָי'ן, איהם אומגעקערט
זיין פארלוירענע ענערגיע און וויללען צו לעבען. אָבער אָט דיזע לביגע
אידעע האָט באַגייסטערט טויזענטער פון דער רוסישער יוגענד,
מאקע אין יענער צייט, און ארויסגערופען די גרויסע באוועגונג
„אין פאָלק!" צום פאָלק! צוגויפגיסען זיך מיט'ן פאָלק!

טאָלסטאָי האָט אונז דערצעהלט אין דעם אויסנעצייכענטען
בוך „וואָס־זשע זאָלען מיר טאָן?" וועגען די איינדרוקען, וואָס
די אָרימע קווארטאָלען אין מאָסקווע האָבען אויף איהם געמאַכט
אינ'ם יאָהר 1881, און וועגען דער ווירקונג, וואָס אָט־די איינ־
דרוקען האָבען געהאַט אויף דער ווייטערער אַנטוויקלונג פון זיינע
געדאַנקען. מיר וויסען אָבער נאָך ניט ביז איצט, וואָס פאר
פאקטען און איינדרוקען פונ'ם ווירקליכען לעבען האָבען איהם גע־
צוואונגען אין די יאָהרען 1875-1881 אזוי טיף צו באַגרייפען די
פוסטקייט פון לעבען, וואָס ער האָט געפיהרט ביז יענער צייט.
וואָלט עס געווען צו־געוואַגט פון מיין זייט אָנצודייטען, אז די זעל־
ביגע באַוועגונג „אין פאָלק", וואָס האָט באַגייסטערט אזוי פיל
רוסישע יונגע לייט און יונגע מיידלאָך זיך אַוועקצולאָזען אין די
דערפער און אין די פאַבריקען און לעבען דאָרט דאָס לעבען פונ'ם
פאָלק, האָט אויך געצוואונגען טאָלסטאָי'ן זיך צו פארטראַכטען וועג־
גען זיין לאַנג אַלם רייכער פריץ?

אז ער האָט געוואוסט וועגען אָט־דער באַוועגונג איז נאָר קיין
ספק ניטאָ. דער פראָצעס פון די נעטשאיעווצעס אינ'ם יאָהר 1871
איז פולשטענדיג געווען אָפגעדרוקט אין די רוסישע צייטונגען, און
מען האָט, ניט קוקענדיג אויף דער יוגענדליכער אומרייפקייט פון
די רעדעם פון די באשולדיגטע, לייכט געקאָנט אין זיי איינזעהען
די הויכע אידעאָלען און די ליבע צום פאָלק, וואָס האָט זיי באַגייס־
טערט. דער פראָצעס פון די דאָלגושינצעס אינ'ם יאָהר 1875
האָט נאָך געמאַכט א טיפערען איינדרוק אין דער זעלביגער ריכ־
טונג; און פפעציעל דער פראָצעס, אין מארש 1877, פון די חויך־

אידעאליסטישע מיידלאך באַרדינא, ליובאַטאָוויטש און די שוועס־טער סובאָטיני, — פון די „מאָסקווער פופציגער", ווי מען פלעגט זיי דעמאָלט רופן אין די קרייזלאך, — מיידלאך, וואָס האָבען גע־שטאמט פון רייכע פאמיליעס, און וועלכע האָבען, ניט קוקענדיג דערויף, געפיהרט א לעבען פון פאַבריק־מיידלאך, געלעבט אין די שרעקליכע פאַבריק־קאַזאַרמעס, געאַרבייט 14־16 שעה א טאָג, כדי צו לעבען מיט די אַרבייטער און האָבען די מעגליכקייט זיי צו לערנען... און ענדליך, דער פּראָצעס פון די „הונדערט־דריי־און־נייניציג" און פון וויערא זאסוליטש אינ׳ם יאָהר 1878. ווי גרויס עס זאָל ניט געווען זיין טאָלסטאָי׳ס ווידערווילען צו די רעוואָלו־ציאָנערען, פונדעסטוועניגער, בעת ער האָט געליענט די באריכטען וועגען אָט־די פּראָצעסען, אָדער געהערט די געשפּרעכען וועגען זיי אין מאָסקווע און אין טולע און באַאַבאכטעט דעם איינדרוק, וואָס זיי האָבען געמאכט, האָט ער, דער גרויסער קינסטלער, נעראַפט נעווען דערשפּירן, אז אָט־די בחורים און מיידלאך זיינען נעווען נעהענטער צו דעם, וואָס ער אליין איז נעווען אין די יאָהרען 1861־1862, ווי צו יענע, צווישען וועלכע ער האָט איצט געלעבט — די קאַטקאָוס, די פעטם און זייער גלייכען. און אויב ער האָט אפילו נאָר ניט געוואוסט פון אָט־די פּראָצעסען און האָט קיין זאך ניט געהערט וועגען די „מאָסקווער פופציגער", האָט ער, לכל הפחות, געוואוסט פון טורגענייוו׳ס „נייעס באָדען", וואָס איז אפּגעדרוקט געוואָרן אין יאנואר, 1877, און ער האָט געמוזט פיהלען שוין פון אָט־דעם אומפּאלקאָמען בילד, וואס איז אזוי ווארעם באגריסט גע־ווָארן פון דער יונגער רוסלאנד, מיט וואָס פאר אידעאלען זי האָט זיך אַרומגעטראָגען.

וואָלט טאָלסטאָי דעמאָלט געווען א צוואנציג־יאָהריגער בחור, וואָלט ער וואהרשיינליך, צוגעשטאנען צו דער אָדער יענער פאַרם פון דער באוועגונג, ניט קוקענדיג אויף אלע שטערונגען אין זיין וועג. נאָר אין זיינע יאָהרען, אין זיין סביבה און, ספעציעל וועו זיין מח איז געווען פארנומען מיט דער פראגע, — „וואו נעמט מען יענעם הויב־שטאנג, וועלכער קאָן באוועגען מענשליכע הערצער און ווערן דער קוואל פון א טיפער מאָראָלישער רעפאָרם פון יעדען מענשען באזונדער?" — האָט טאָלסטאָי געמוזט פיהרן א לאנ־גען און עקשנות׳דיגען קאמף מיט זיך אליין אויפער ער איז בא־

וואוסטזינינג גרייט געוואָרן צו מאכען אזא שריט. פאר אונזער יונגענד איז די דערקלעהרונג, אז יעדער, וואָס האָט באקומען אן ערציהונג, א דאנק דער פראצע פון די ארבייטער־מאסען, דארף זיי אָפּצאָהלען, ארבייטענדיג פאר זיי, פאר אָט־די מאסען — אָט די פשוט'ע דערקלערונג איז פאר זיי געווען גענוג. זיי, די יוננע לייט און מיידלאך, האָבען פארלאָזט זייערע רייכע הייזער, האָבען געפיהרט דאָס איינפאכסטע לעבען, אָהן דעם קלענסטען אונ־טערשייד פונ'ם לעבען פון די ארבייטער, און געווידמעט זייער לעבען צום פאָלק. אָבער צוליב א סך אורזאכען — ווי, למשל, בילדונג, געוואוינהייטען, די סביבה, דער עלטער, און אפשר, צוליב דער גרויסער אלגעמיין־פילאָזאָפישער פראגע, מיט וועל־כער זיין מח איז געווען באשעפטיגט, האָט טאָלסטאָי געמוזט דורכלעבען דעם ביטערסטען קאמף, איידער ער איז געקומען צו דעם זעלביגען שלום, נאָר אויף אן אנדער וועג; ד. ה., איידער ער האָט באשלאָסען, אז ער, ווי א באוואוסטזינינגער טייל פון דעם געטליכען אומבאוואוסטען, האָט געמוזט אויספילען דעם ווילען פון אָט־דעם אומבאוואוסטען, וואָס איז באשטאנען דערין, אז יעדער מוז ארבייטען פאר'ן אלגעמיינעם וואוילזיין.*).

ווי נאָר אָבער טאָלסטאָי איז געקומען צו אָט־דעם שלום, האָט ער גלייך צו אים צוגעפאסט זיין לעבען. די שווערישקייטען, וועלכע ער האָט באגעגענט אויף אָט־דעם וועג, איידער ער האָט געקאָנט אויספאָלגען דעם באפעהל פון זיין געוויסען, זיינען, וואהרשיינליך,

*) „דאָס, וואָס אייניגע מענשען פלעגען מיר זאָגען, — באמערקט טאָלסטאָי, — און וואָס איך אליין פלעג זיך אויך אָיינרעדען, נעמליך, אז א מענש דארף וויבשען גליק ניט נאָר זיך אליין, נאָר אויך אַנדערע, זיינע שכנים, און בכלל אַלעמען, האָט מיך ניט באפרידיגט. ראשית, האָב איך ערנסט ניט געקענט וויבשען קיין גליק פאר אַנדערע, ווי פאר זיך; צווייטענס, אָן הויפטזעכליך, דערפאר, וואָס אַנדערע, פונקט ווי איך זיינען געווען אָפּגע'משפט צו אומגליק און טויט, און דערפאר זיינען אַלע מיינע אַנשטרענגונגען וועגען זייער וואוילזיין גע־וען נוצלאָז. איך בין געוואָרן פארצווייפעלט". די אידעע, אז פער־זענליך גליק קען מען אָם בעסטען געפינען אין דעם גליק פון אַנדערע מענשען, האָט צו איהם ניט אָפּגעלירט, און אויף אָזאָ'ן אופן זיינען די שטרעבונג צום גליק זון אַלע און די מיטווירקונג צו פראָגרעס אין אָט־דער ריכטונג ניט געווען קיין געפיגענדער צווינק אין לעבען.

געווען גרויסע: מיר קאָנען זיך וועגען זיי קוים אָנשטויסען. עס איז לייכט זיך פאָרצושטעלען די סאָפיזמען, קענען וועלכע ער האָט געדארפט קעמפען — ספעציעל, בעת אלע, וועלכע האָבען פאר־שטאַנען די באדייטונג פון זיין אומגעהויערען טאלאַנט, האָבען אָנגעפאַנגען צו פראָטעסטירן קעגען זיין פאַרדאַמען די לעצטע וועלק זיינע. און מען מוז פשוט באַוואונדערן די קרעפט פון זיינע איבערצייגונגען, וועלן ער האָט אזוי פולשטענדיג געקאָנט ענדערן זיין לעבען, וואָס ער האָט ביז דעמאָלט געפיהרט.

דאָס קלייגע צימערל, וואָס ער האָט פארנומען אין זיין רייך הויז, איז גוט באקאַנט לויט די אלגעמיין־פארשפרייטע פאַטאַגרא־פישע בילדער. טאָלסטאָי מיט'ן אקער (אויף רעפין'ס בילד) איז דורכגענאַנגען די גאנצע וועלט; די רוסישע רעגירונג האָט דאָס באטראכט פאר אזא געפעהרליך בילד, אז זי האָט באפוילען דאָס אראָפנעמען פון דער אויסשטעלונג. באגרעניצענדיג זיין חיונה מיט דעם סאמע מינימום פון דער איינפאכסטער שפייז, האָט ער, כל זמן די כוחות האָבען איהם דערלויבט, דאָס ביסעל אליין פאר־דינט דורך פיזישער ארבייט. און אין די לעצטע יאָהרען פון זיין לעבען האָט ער געשריבען א סך מעהר, ווי אין די יאָהרען פון זיין גרעסטער ליטעראַרישער פראָדוקטיוויטעט.

די רעזולטאטען פון אָט־דעם ביישפיל, וואָס טאָלסטאָי האָט געגעבען דער מענשהייט זיינען יעדען איינעם באוואוסט. ער האָט אָבער אויך געגלויבט, אז ער מוז געבען די פילאָזאָפישע און רע־ליגיעזע באגרינדונגען פון זיין אויפפיהרונג, און אזוי האָט ער טאקע געטאָן אין א רייע מערקווירדיגע ווערק.

געלייטעט פון דער אידעע, אז די מיליאָנען פשוט'ע ארבייי־טער באגרייפען דעם זין פון לעבען און זיי קוקען דארויף, ווי אויף דער ערפילונג פונ'ם „ווילען פון דעם באשעפער", האָט ער אָנ־גענומען אָט־דעם איינפאכען גלויבען פון די רוסישע פויערים־מאסען, הגם זיין געדאנק האָט זיך נעווער אלעמאל דאָס אָנצונעמען, און האָט אָפגעהיט אלע רעליגיעזע צערעמאָניעס פון דער גריכיש־אָרטאָדאָקסישער קירך. אָט־די קאָנצעפציע האָט, פונדעסטוועגען, געהאט איהר גרענעץ, און געווייסע גלויבונגען האָט ער בשום אופן ניט געקאָנט אָננעמען. ער האָט, למשל, נעפילט, וועו ער דערקלערט פייערליך אין קלויסטער פאר קאָמוניאָן, אז ער נעמט די קאָמוניאָן

אָן אין דעם בוכשטעבליכען זין פון די ווערטער — ניט פינוראטיוו — באשטעטיגט ער א זאך, וואָס ער קאָן ניט זאָגען מיט זיין פולען געוויסען. אויסער דעם, האָט ער זיך אין גיכען באקאָנט מיט די קירך־שפאלטער, די פויערים סוטאיעוו און באָנדאריאָוו, צו וועלכע ער האָט זיך באצויגען מיט גרויס רעספעקט און ער האָט געזעהן, דורך זיין פאַרקער מיט זיי, אז צושטעהענדיג צו דער גריכיש־אָרטאָדאָקסישער קירך שטיצט ער אויך איהרע עקזאלטאציע פאר־פאָלגונגען אויף די קירך־שפאלטער — אז ער האָט אויך א חלק אין דעם האס, וואָס אלע קירכען פרעדיגען איינע קענען דער צווייטער.

צוליב אט־די אויבענדערמאָנטע אורזאכען, האָט טאָלסטאי אונטערנומען א גרינטליכען שטודיום פון קריסטענטום, ניט נע־מענדיג אין אנבאטראכט די לערען פון די פארשיידענע קירכען, האָט געשענקט ספעציעלע אויפמערקזאמקייט דער פארגלייכונג פון די פארשיידענע איבערזעצונגען פון דעם עוואַנגעליום, מיט'ן צווק צו געפינען דעם אמת'ן מיין פון די פאַרשריפטען פון דעם גרויסען לערער אוו וואָס עס איז צוגענעבען געווארן פון זיינע נאכפאלגער. אין א מערקווירדיג ווערק („די קריטיק פון דער דאָגמאטישער טעאָלאָגיע"), אויף וועלכען ער האָט פארבראכט א מאסע צייט, האָט ער באוויזען, ווי פונדאמענטאל עס צוגעהען זיך די פאר־שיידענע קירך־אויסטייטשונגען פון די ווערק פון קריסטום. באלד נאָך דעם האָט ער אויסגעארבייט, גאנץ זעלבסטשטענדיג, אן אויס־טייטשונג פון דער קריסטליכער לערע, וואָס איז זעהר עהנליך צו די אויסטייטשונגען, וואָס אלע גרויסע פאָלקס־באוועגונגען האבען איהר געגעבען — אין דעם נייגטען יאָהרהונדערט אין ארמעניע, שפעטער — דורך וויקלעפ'ן און די ערשטע אנאבאפטיסטען, ווי, למשל, האנס דעק *), אבער פונקט ווי די קווייקערס האָט ער דאָס הויפט געוויכט געלעגט אויף דער טעאָריע פון זיך ניט אנטקע־גענשטעלען.

זיין אויסטייטשונג פון דער קריסטליכער לערע.

די אידעען, וואָס טאָלסטאי האָט אזוי לאנגזאם אויסגעאר־

*) זעה: "Anabaptism from its rise at Zwickau to its fall at Munster"

בייט, ווערן דערקלערט אין א רייע פון דריי באזונדערע ווערק: 1) „די קריטיק פון דער דאגמאטישער טעאלאגיע", דער אריינפיר צו וועלכער איז בעסער באוואוסט אונטער'ן נאמען „וידוי" און איז אנגעשריבען געווארן אינ'ם יאהר 1882; 2) „וואם איז מיין גלויבען?" (1884); און 3) „וואם זשע זאלען מיר טאן?" (1886). צו דער קאטעגאריע פון טאלסטאי'ס ווערק מוז מען צורעכענען „די קעניגרייך פון גאט איז אין אייך אליין", אדער „דאם קריסטענטום ניט אלם מיסטישע לערע, נאר אלס נייער באגריף פון לעבען" (1900), און דערהויפט א קליין ביכעל, „די קריסטליכע לעהרע" (1902), וואם איז געשריבען געווארן אין קורצע, פארענדיגטע, נומערירטע פאראגראפען, ווי א קאטעכיזים, און אנטהאלט א פולשטענדיגע ערקלערונג פון טאלסטאי'ס אנשויאונגען. אין דעם משך פון דעם זעלביגען יאהר זיינען ארויסגעגעבען געווארן א רייע אנדערע ווערק זיינע, וועלכע באשעפטיגען זיך מיט דעם זעלביגען געגענשטאנד, ווי, למשל, „דאם לעבען און די לערע פון קריסטום", „מיין ענטפער צום סינאד", „וואם איז אזוינס רעליגיע?", „וועגען לעבען", א. אז. וו. אט־די ביכער זיינען דער רעזולטאט פון טאלסטאי'ס ארבייט אינ'ם משך פון די לעצטע צוואנציג יאהר, און, לכל הפחות, פיער פון זיי („וידוי", „וואם איז מיין גלויבען?", „וואם זשע זאלען מיר טאן?" און „די קריסטליכע לערע") מוזען געליינט ווערן אין דער אנגעזייגטער ארדנונג, אויב דער לעזער ווילל זיך באקענען מיט די רעליגיעזע און מאראלישע אנשויאונגען פון טאלסטאי'ן און זיך פאנאנדער קלייבען אין יענעם פלאנטער פון אידעען, וועלכער ווערט אפט פארגעשטעלט אלס „טאלסטאאיזם". וואם ס'איז שייך צום קורצען ווערק, „דאם לעבען און די לערע פון קריסטום", איז דאם, אזוי צו זאגען, די פיער טיילען פון דעם עוואנגעליום אין איין ווערק, אנגעשריבען אין א לייכט־פארשטענדליכער שפראך און פריי פון אלע מיסטישע און מעטאפאריש עלעמענטען; עס אנטהאלט דאם עוואנגעליום, ווי טאלסטאי האט דאם פארשטאנען.

אט־די ווערק זיינען דער מערקווירדיגסטער פארזוך, וואם עס איז וועז געמאכט געווארן, ראציאנאל אויסצוטיטשען דאם קריסטענטום. דאם קריסטענטום ערשיינט אין זיי פריי פון יעדען מין גנאסטיציזם און מיסטיציזם, נאר אלס א ריין גייסטיגע לערע וועגען

דעם וועלטליכען גייסט, וואָס פירט דעם מענשען צו א העכערן לעבען — א לעבען פון גלייכהייט, פון פריינטליכע באציהונגען צווישען אלע מענשען. אויב טאָלסטאָי נעמט אָן דאָס קריסטענטום אלס דעם פונדאמענט פון זיין גלויבען, טוט ער דאָס ניט, ווייל ער קוקט דארויף, ווי אויף א געטליכע אנטפלעקונג, נאָר דערפאָר, ווייל אט־די לערע, אפגערייניגט פון אלע צוגאָבען, וואָס די קירכען האָבען צו איהר צוגעלעגט, אנטהאלט „די זעלביגע לעזונג פון די לעבענס־פראָבלעמען, וועלכע איז מעהר אָדער וועניגער קלאָר ארויס־געזאָגט געוואָרן פון די בעסטע מענשען סיי פאר, סיי נאָכדעם, ווי דאָס עוואַנגעליום איז צו אונז גענעבען געוואָרן, אָנפאנגענדיג פון משה'ן, ישעיה'ן, קאָנפוציוס'ן, די אלטע גריכען, בודא און סאָקראטעס ביז פאסקאל'ן, שפינאָזא'ן, פיכטע'ן, פייערבאכ'ן און אלע אנדערע, אפט אומבאמערקטע און אומבאוואוסטע מענשען, וואָס נעמען ניט אָן קיין לערע אויף נאמנות, האָבען אונז געלערנט און אין ערנסט צו אונז גערעדט וועגען דעם זין פון לעבען"*). די לערע גיט א „דערקלערונג צום זין פון לעבען און א לעזונג צו דעם ווידערשפרוך צווישען דער שטרעבונג צו וואויללזיין און לעבען און דעם באוואוסטזיין פון זייער אומדערנרייכבארקייט" („די קריסטליכע לערע", § 13) — „צווישען דעם פארלאנג צו גליק און לעבען פון איין זייט, און דעם באגריף פון טויט און אומגליק, וואָס ווערט אלץ קלאָרער, פון דער צווייטער זייט" (דאָרטען § 10).

וואָס ס'איז שייך צו די דאָגמאטישע און מיסטישע עלעמענטען פון דעם קריסטענטום, וועלכע טאָלסטאָי באהאנדעלט, ווי פשוט'ע צוגאָבען צו דער אמת'דיגער לערע פון קריסטום, באטראכט ער זיי אויף אזוי פיל אלס שעדליכע, אז אויף איין פלאץ מאכט ער אפילו די פאָלגענדע באמערקונג: „עס איז שרעקליך צו זאגען (אָבער אמאל דוכט זיך מיר אזוי): אויב די לערע פון קריסטום, צוזאמען מיט דער לערע פון דער קירך, וואָס איז אויף איהר אָנגעוואקסען, וואָלטען נאָר ניט עקזיסטירט, וואָלטען יענע, וועלכע רופען זיך איצטער קריסטען, געווען א סך נעהענטער צו דער לערע

*) „די קריסטליכע לעהרע", דער אריינפיהר, ז. 6. אין אן אנדער פלאץ שטעלט טאָלסטאָי צו צו די אויבענאויסגערעכענטע לעהרער פון דער מענשהייט מארקום אורעליום און לאָ־טזע.

פון קריסטום, ד. ה. צו א פארנינפטיגער לערע וועגען דעם גוטס־קייט פון לעבען, ווי זיי זיינען איצטער. די מאראלע לערעם פון אלע נביאים פון דער מענשהייט וואלטען פאר זיי ניט געווען אפ־געשלאסען *).

אוועקשטעלענדיג אן א זייט אלע מיסטישע און מעטאפיזישע קאנצעפציעס, וואם זיינען געווען ארייננעוועבט אינ׳ם קריסטענ־טום, קאנצענטרירט ער זיין הויפט אויפמערקזאמקייט אויף דער מאראלער זייט פון דער קריסטליכער לערע. איינע פון די מעכ־טיגסטע אורזאכען — זאגט ער — וואם שטערן די מענשען צו לעבען אין אנקלאנג מיט אט־דער לערע, איז דער „רעליגיעזער בא־טרוג". „די מענשהייט באוועגט זיך לאנגזאם, אבער אהן אן אפ־שטעל אלץ ווייטער, צו א העכערן באגריף פון דעם אמת׳ן מיין פון לעבען און צו דער ארגאניזירונג פונ׳ם לעבען אין אנקלאנג מיט אט־דעם העכערן באגריף"; אבער אין אט־דעם פראגרעסי־וון מארש באוועגען זיך ניט אלע מיט איינעם און דעם זעל־ביגען טעמפא, און „די ווינציגער עמפינדליכע מענשען האלטען זיך ביי די פריהערדיגע באגריפען פון לעבען, ביי דער פריהער־דינער לעבענס־ארדנונג, און שטרענגען זיך אן זי צו שטיצען". אט־דאם דערגרייכען זיי הויפטזעכליך דורך דעם רעליגיעזען באטרוג, וואם באשטעהט „פון אבזיכטליכער צומישענדיש פון גלויבען און אבערגלויבען, און דורך דעם, וואם זיי שטעלען אוועק איינעם אנשטאט דעם צווייטען" („קריסטליכע לערע", §§ 187, 188). דער איינציגער מיטעל זיך צו באפרייען פון אט־דעם באטרוג איז, — זאגט ער, — צו באגריפען און גערענקען, אז דער איינציגער אינסטרומענט פאר דער אנזאמלונג פון וויסען, וואם דער מענש

*) „וואם איז מיין גלויבען", קאפיטעל 10, ז. 145, פון משערטקאוו׳ס אויסגאבע „די ווערק פון ל. נ. טאלסטאי, וואם זיינען פארבאטן געוואָרן פון דער רוסישער צענזור". אויף ז. 18 און 19 אין דעם קלייניעם ווערק „וואם אזוינס איז רעליגיע און וואם איז איהר עצם", דריקט זיך טאלסטאי אויס נאך שארפער וועגען דעם קירכליכען קריסטענטום. אין אט־דעם מערקווירדיגען ווערק רעדט טאלסטאי וועגען דעם עצם פון רעליגיע בכלל, און יעדער קען דערפון ארויסדרינגען די ווינשענסווערטע באציהונגען פון רעליגיע צו וויסענשאפט, צו סוב־סטישער פילאזאפיע און צו פילאזאפישער עטיק.

באזיצט, איז זיין פּארשטאנד, און דערפאר איז יעדע לערע, וואָס באשטעטיגט זאכען, וועלכע געהען להיפוך צום פּארשטאנד — א באטרוג. בכלל, שטרייכט טאָלסטאָי ספּעציעל אונטער אָט־דעם פונקט פון דער וויכטיגקייט פון פּארשטאנד (ז. „די קריסטליכע לערע", §§ 206, 214).

נאָך א גרויסע שטערונג צו דער פּארשפּרייטונג פון דער קריסטליכער לערע זעהט טאָלסטאָי אין דעם פּארשפּרייטען גלויבען אין אומשטערבליכקייט פון דער נשמה — ווי מען פּארשטעהט דאָס איצטער („מיין גלויבען ז. 134 פון טשערטקאָוו'ס רוסישער אויסגאבע). ער לייקענט עס אָפּ אין אָט־דער פּאָרם; מיר קאָנען אָבער, זאָגט ער, צוגעבען א טיפערע באדייטונג צו אונזער לעבען, וועו מיר מאכען עס זאָל דינען צום נוצען מענשען פון דער גאנצער מענשהייט, דורך דעם, וואָס מיר גיסען צונויף אונזער לעבען מיט דעם לעבען פון דעם וועלט־אָל; און הגם אָט־די אידעע צייגט זיך אויס ווינציגער אָנציהענד, ווי די אידעע פון אינדיווידועלער אומשטערבליכקייט, איז זי אָבער דערפּאר, „באָטש קליין, דאָך זיכער" („קריסטליכע לערע").

רייד ענדיג וועגען גאָט, שטעלט ער זיך אָפּט אויפ'ן פּאנטעאיסטישען שטאנדפונקט, און באשרייבט גאָט אלס לעבען אָדער אלס ליבע, אָדער גאָר אלס אידעאל, וואָס דער מענש פילט אין זיך אליין (נעדאנקען וועגען גאָט, געזאמעלט דורך ו. און א. טשערטקאָוו); אָבער אין זיין לעצטען ווערק („קריסטליכע לערע", קאפּיטל 7 און 8) אידענטיפיצירט ער בעסער גאָט מיט דעם „אלוועלטליכען פּארלאנג צו גוטס, וואָס איז דער קוואל פון לעבען". אויף אזא אופן קומט אויס, אז, לויט דער קריסטליכער לערע איז גאָט יענער תמצית פון לעבען, וואָס דער מענש דערשפירט אין זיך גופא, און אין דעם גאנצען וועלט־אל, אלס וואונש צו וואויל זיין; און אָט־דער תמצית איז אין דער זעלביגער צייט די אורזאך, דורך וועלכער ער ווערט איינגעשלאָסען אין די באדינגונגען פון דעם אינדיווידועלען און קערפּערליכען לעבען" § 36). יעדער דענקענדער מענש, — לענט טאָלסטאָי צו, — קומט צו אן ענליכען שלום. א פּארלאנג צו אוניווערסאלען וואויל זיין צייגט זיך ארויס אין יעדען דענקענדען מענשען, נאָכדעם ווי זיין רעציאנאלער באוואוסטזיין וואכט אויף אין איהם ביי א געוויסען

עלטער; און אין דער וועלט, וואָס רינגעלט ארום דעם מענשען, צייגט זיך ארויס דערזעלביגער פארלאנג אין אלע באזונדערע וועזענס, וואָס שטרעבען יעדער צו זיין אייגענעם וואוילשטאנד (§ 37). אט־די צוויי פארלאנגען „קומען זיך צוזאמען אין איין קלאָרן צוועק — א באשטימטען, דערנרייכבארען און צופרידענעם פאר'ן מענשען". פאלגליך, פירט ער אויס, אי די באָבאכטונג, אי די טראָדיציע (רעליגיעזע), אי דער פארשטאנד, אלע דריי צייגען איהם, „אז דער גרעסטער וואוילשטאנד פון מענשען, צו וועלכען אלע מענשען שטרעבען, קאָן נאָר דערגרייכט ווערן דורך א פאלקאָמענער אייניגקייט און הארמאָניע צווישען מענשען". „אלע דריי צייגען, אז די נאָהענטסטע אויפגאבע פון דער אנטוויקלונג פון דער וועלט, אין וועלכער דער מענש ווערט גערופען צו נעמען אן אנטייל, איז אוועקצושטעלען אייניגקייט און הארמאָניע אנשטאָט צוטיילונג און קריג". „די אינערליכע טענדענץ פון יענעם גייסטינען וועזען — די ליבע — וואָס געפינט זיך ביי איהם אין דער פראָצעס פון געבורט, טרייבט איהם אין דער זעלביגער ריכטונג".

אייניגקייט און הארמאָניע און א שטענדיגע, עקשנות'דיגע שטרעבונג זיי אייגצופירן, צוליב וואָס עס פאדערט זיך ניט נאָר די נאנצע ארבייט, וואָס איז נויטיג כדי אויפצוהאלטען די אייגענע עקזיסטענץ, נאָר אויך ארבייט צו פארגרעסערן דעם אלגעמיינעם וואוילשטאנד — אט־די זיינען די ענדליכע צוויי אקאָרדען, אין וועלכע עס האָבען זיך אויפגעלעזט אלע דיסאָנאנסען און שטורעמס, וואָס האָבען געבושעוועט מעהר פון צוואנציג יאָהר אינ'ם מוח פונ'ם גרויסען קינסטלער, — אלע רעליגיעזע עקסטאזען און רא־ציאָנאליסטישע ספקות, וואָס האָבען אויפגעשטורעמט זיין מוח אין דער אָנגעשטרענגטער זוכענישׂ פונ'ם אמת. אויף די העכסטע מעטאפיזישע הויכען איז די שטרעבונג פון יעדען לעבעדיגען וועזען צו זיין אייגענעם וואוילשטאנד, וואָס איז אי אי ענאָאיזם, אי ליבע אין דער זעלביגער צייט, וויל עס איז זעלבסט־ליבע, און ראציא־נאלע זעלבסט־ליבע מוז ארומכאפען יעדע באשעפעניש פון דעם זעלביגען מין — אט־די שטרעבונג צו פערזענליכען גליק, לויט דעם סאמע עצם פון איהר נאטור, מוז ארומנעמען אלץ, וואָס עקזיסטירט. „אויף א נאטירליכען אופן פארגרעסערט זי אירע גרענעצען דורך ליבע, צוערשט צו דער פאמיליע; — צו דער פרוי און קינ־

דער; נאכדעם צו פריינד, שפעטער צו מיט־בירגער; נאר די ליבע באפרידיגט זיך ניט דערמיט און שטרעבט ארומצוכאפען אלץ" (§ 46).

די הויפט שטריכען פון דער קריסטליכער עטיק.

דעם צענטראלען פונקט פון דער קריסטליכער לערע זעהט טאלמטאי אין ניט מאכען קיין ווידערשטאנד. אין די ערשטע יאהרען נאך זיין קריזיס האט ער געפרעדיגט דאס אבסאלוטע „זיך ניט קענענשטעלען קעגען שלעכטס" — אין פולשטענדיגען אנקלאנג מיט'ן בוכשטעבליכען און געניוען זין פון די עוואנגעלישע ווערטער, וועלכע, וועו מען נעמט זיי אין פארבינדונג מיט דעם זאץ וועגען דער רעכטער און לינקער באק, האבען, וואַרשיינליך, באדייט א פולקאמענע זעלבסט קליין־האלטונג און זעלבסט־ענטזאגונג. פונדעסטוועגען האט טאלמטאי אין גיכען געמוזט באגרייפען, אז אזא לערע איז ניט נאר ניט קיין פאר מיט זיין אויבענדערמאנטער קאנצעפציע וועגען גאט, נאר באטייט פשוט אן ערמוטיגונג צו שלעכטס. זי ענטוויקעלט פונקט דעמזעלביגען היתר אויף שלעכטס, וואס איז שטענדיג געפרעדיגט נעווארן דורך די שטאטס־רעליגיעס אין די אינטערעסען פון די הערשענדע קלאסען, און טאלמטאי האט דאס שנעל גענומזט אייזעהן. אין איינעם פון זיינע לעצטערע ווערק דערצעהלט ער אונז, ווי ער האט איין מאל ביים אייזענבאן באגעגענט דעם טולער גרבערנאטאר, וואס איז געפארן בראש פון אן אפטיילונג סאלדאטען, באוואפענט מיט ביקסען און באזארגט מיט א וואגען ריטער. דאס זיינען זיי געפארן שמייסען די פויערים פון א דארף, כדי ארויפצוצווינגען אויף זיי א פשוט־רויבערישע פארארדנונג, וואס די אד־מיניסטראציע האט דורכגעפיהרט לטובה פון פריץ און אפען געגען געזעץ. מיט זיין גוט־באוואוסטען שילדערונגס־טאלאנט באשרייבט טאלמטאי, ווי אזוי א „ליבעראלע דאמע", וואס איז דעמאלט גראד געווען אויפ'ן וואקזאל, האט אין דער הויך און שארף פארדאמט דעם גובערנאטאר און די אפיצערן, און ווי די לעצטע האבען זיך פארשעמט. נאכדעם באשרייבט ער, וואס עם קומט געוועהנליך פאר ביי אזעלכע עקספעריציעס: ווי די פויערים, מיט אמת־

קריסטליכער זעלבסט־ענטזאגונג, צלמ'ען זיך איבער מיט ציטערדיגע הענט און לענגן זיך אוועק אויף דער ערד צו ווערן געפייניגט און געשמיסען, ביז דאס הארץ פון דעם קרבן הערט אויף צו קלאפען, און ווי די אפיצירען ווערן נאר ניט געירט פון אט־דער קריסטליכער ענווות. וואס טאלסטאי בעת ער האט באגענגט די עסקספעדיציע, ווייסען מיר ניט: ער דערצעהלט דאס אונז ניט. ווארשיינליך האט ער אויסגע'מוסר'ט דעם נובערנאטאר מיט די אפיצערן און געראטען די סאלדאטען זיי ניט צו פאלגען — ד. ה. צו רעוואלטירן. יעדענפאלס, האט ער געמוזט דערפילען, אז א פאסיוו שטעלונג אין אנגעזיכט פון אט־דעם שלעכטס — דאס זיך ניט קענגנשטעלען קענען דעם — וואלט באדייט, אז מען גיט דארויף א שטיל הסכמה. נאך מעהר, א פאסיוו שטעלונג פון געהארזאמקייט אין דער נעגענווארט פון אט־דעם שלעכטס איז אזוי ווידערשפרעכליך צום כאראקטער פון טאלסטאי'ן, אז ער וואלט ניט געקאנט בלייבען אויף לאנג קיין אנהענגער פון אזא דאקטרין, און ער האט באלד געענדערט זיין אויסטייטשונג פון דעם טעקסט פון דעם עוואנגעליום אין דעם זין פון: „שטעל זיך ניט קענען שלעכטס מיט גוואלט". אלע זיינע שפעטערדיגע שריפטען זיינען, פאלגליך, געווען א ליידענשאפטליך קענגשטעלען זיך קענגען די פארשיידענע פארמען פון שלעכטס, וואס ער האט ארום זיך געזעהן אין דער וועלט. זיין מעכטיג קול האט שטענדיג נעקלונגען אי קענגען דעם שלעכטס, אי קענגען די, וואס טוען שלעכטס; ער איז נאר קענגען אנווענדען פיזישע מאכט, בעת מען שטעלט זיך קענגען שלעכטס, וויל ער גלויבט, אז דאס ברענגט שאדען.

די אנדערע פיער פונקטען פון דער קריסטליכער לערע (פארשטעהט זיך, לויט טאלסטאי'ס אויסטייטשונג) זיינען: ווער ניט אין כעם, אדער, לכל הפחות, האלט זיך אפ פון כעם אויף וויפיל עם איז מעגליך; בלייב טריי צו דער פרוי, מיט וועלכער דו האסט זיך פארבונדען, און מייד אוים אלץ, וואס רייצט אויף לידענשאפט; גיב ניט קיין שבועה; דערמיט מיינט טאלסטאי: בינד זיך קיינמאל ניט די הענט מיט קיין שבועה; א שבועה איז א מיטל, דורך וועלכען די רעגירונגען בינדען דעם געוויסען פון מענשען, צווינגען זיי זיך צו אונטערווארפען צו אלע זייערע פארי־

אַרדנונגען ; און ענדליך, האָב ליב דיינע שונאים, אַדער, ווי טאל־סטאי האָט דאָס ניט איין מאל פארמולירט אין זיינע שריפטען : זאלסט קיינמאל אליין ניט משפט'ן און קיינמאל ניט פארפאלגען א צווייטען פאר'ן נעריכט.

צו אט־די פינף כללים גיט ער די מענליך ברייטסטע אויס־טיטשונג און פירט פון זיי אוים אלע לערעם פון דעם פרייען קא־מוניזם. ער באווייזט מיט א סך ארגומענטען, אז לעבען פון דער פראצע פון אנדערע, ניט פארדינענדיג אויף אייגענער חיונה, הייסט — איבערטרעטען דעם וויכטיגסטען געזעץ פון דער נאטור ; אט־די איבערטרעטונג איז די הויפט אורזאך פון אלע עקזיסטירענדע סאציאלע אומגליקען, ווי אויך פון אלע פערזענליכע אומגליקען און אומבאקוועמליכקייטען. ער צייגט אן, אז די איצטיגע קאפיטאלים־טישע ארגאניזאציע פון ארבייט איז ניט בעסער פון דער אמאליגער שקלאפערי און לייב־אייגענטום.

ער איז זעהר פיל מדקדק אויף דער פאראינפאכונג פון לע־בען — אין שפייז, קליידונג און וואוינונג — וועלכע קומט אלס רעזולטאט פון דער באשעפטיגונג מיט פיזישער ארבייט, ספעציעל מיט ערד־ארבייט, און צייגט אן אויף די נוצען, וואס די היינטיגע רייכע פויליענער אפילו וואלטען געהאט פון אט־דער ארבייט. ער צייגט אן, ווי דאס גאנצע שלעכטס פון דער היינטיגער שלעכ־טער רעגירונג שטאמט דערפון, וואס די זעלביגע מענשען, וועלכע פראטעסטירן קעגען שלעכטע רעגירונגען, מאכען אלע אנשטרענ־גונגען צו ווערן א טייל פון אט־די רעגירונגען.

מיט דעם זעלביגען אנטשלאסענעם פראטעסט, מיט וועלכען טאלסטאי טרעט ארוים קעגען דער קירך, טרעט ער אויך ארוים קעגען שטאט. ער רעט אלע מענשען לחלוטין ניט האבען צו טאן מיט דעם שטאט. דאס איז דער אויסציגער רעאלער מיטל צו מאכען א סוף צו דער היינטיגער שקלאפערי, וואס די שטאטס־אינסטי־טוציע צווינגט ארויף אויף דעם מענשען. און, ענדליך, באווייזט ער מיט א מענגע אילוסטראציעס, אין וועלכע עס דריקט זיך אוים די גאנצע מאכט פון זיין טאלאנט, אז די יאנעניש פון די פאר־מעגליכע קלאסען צו רייכטום און לוקסוס — א יאנעניש, וואס האט און קאן ניט האבען קיין גרענץ, — האלט אויף אט־די שקלאפערי, אט־די אלע אבנארמאלע באדינגונגען פון לעבען און

אלע אבערגלויבונגען און לערעם, וואם די קירך און דער שטאט פארשפרייטען אין די אינטערעסען פון די הערשענדע קלאסען.

פון דער צווייטער זייט, וועלכע טאלסטאי רעדט וועגען גאט אדער וועגען אומשטערבלעכקייט, ציינט ער שטענדיג, אז ער נוי־טיגט זיך כלל ניט אין די מיסטישע קאנצעפציעס און אין די מעטאפיזישע ווערטער, וועלכע ווערן געווענליך געברויכט אין אזעלכע פאלען. און הגם זיין שפראך אונטערשיידט זיך ניט פון דער שפראך פון רעליגיעזע שריפטען, פונדעסטוועגען ברענגט ער שטענדיג ארויס די ראציאנאלע אויסטייטשונגען פון רעליגיעזע קאנצעפציעס. פארזיכטיג נעמט ער ארויס פון דער קריסטליכער לערע אלץ, וואם קאן ניט אנגענומען ווערען פון נאכפאלגער פון אנדערע רעליגיעס און ברענגט ארויס בולט אלץ, וואם איז געמיינ־זאם אי פאר דעם קריסטענטום, אי פאר די אנדערע פאזיטיווע רעלי־גיעס, אלץ וואם איז פשוט מענשליך אין זיי, וואם קאן באראכ־טיגט ווערן דורכ'ן פארשטאנד און אנגענומען ווערן פון אומגלוי־ביגע, פונקט ווי פון גלויביגע.

מיט אנדערע ווערטער, וואם מעהר טאלסטאי האט שטודירט די לערעם פון די פארשיידענע גרינדערס פון רעליגיעס און מארא־פילאזאפען, אלץ מעהר האט ער געזוכט צו באשטימען און פעסט־זעצען די עלעמענטען פון אן אוניווער־סאלער רעליגיע, וואם זאל קאנען פאראייניגען אלע מענשען — א רעליגיע, וואם זאל יעדענפאלס זיין פריי פון איבערנאטירליכע עלעמענטען, וואם זאל ניט איינשליסען קיין זאך, וואם דאם וויסען און פאר פארשטאנד מוזען פארווארפען, נאר וואם זאל אנטהאלטען א מארא־לייטונג פאר אלע מענשען, אויף וואם פאר א שטופע פון אינטעלעקטועלער אנטוויקלונג זיי זאלען זיך ניט געפינען. אנפאנגענדיג, אויף אזא אופן, אין די יאהרן 1875—77, דערמיט, וואם ער איז צוגעשטאנען צו דער גריכישער ארטאדאקסישער רעליגיע — אין דעם זין, ווי די רוסישע פויערים פארשטעהען זי — איז ער סוף כל סוף אין דער „קריסטליכער לערע" געקומען צו דער אויפבויאונג פון א מארא־פילאזאפיע, וועלכע קאן, לויט זיין מיינונג, אנגענומען ווערן פון דעם קריסט, פון דעם אידען, מאכמעדאנער, בודיסט א. אז., ווי אויך פון דעם נאטור־פילאזאף — א רעליגיע, וואם וועט אנטהאלטען נאר

רי וויכטיגסטע עלעמענטען פון אלע רעליגיעס, נעמליך: א באשטימונג פון יעדען מענשענ'ס באציהונג צו דעם וועלט-אל (ה.ה. א וועלטאנשויאונג), אין אנקלאנג מיט דער היינטיגער וויסענשאפט, און אן ענערקע-נונג פון דער גלייכהייט פון אלע מענ-שען.

צי זיינען אט-די צוויי עלעמענטען, פון וועלכע אייניער גע-הערט צום געביט פון וויסענשאפט, און דער אנדערער (נערעכ-טיגקייט) — צום געביט פון עטיק, נענוג צוזאמענצושטעלען א רעליגיע, אהן א צומיש פון מיסטיציזם — איז א פראגע, וואס געהט ארויס פון די גרענעצען פון אט-דעם בוך.

די קונסט-ווערק פון זיינע לעצטע יאהרן.

דער אומרוהיגער צושטאנד פון דער ציוויליזירטער וועלט, און, ספעציעל, פון רוסלאנד, האט געווים מעהר ווי איין מאל געצוי-גען טאלסטאי'ס אויפמערקזאמקייט און איהם באוואויגען אפ-צודרוקען א היבשע צאהל בריף, ארטיקלען און אויפרופען אויף פאר-שיידענע געגענשטאנדען. אין אט-די אלע ווערק פרעדיגט ער פריהער און מעהר פון אלץ א נעגאטיוויע באציהונג צו דער קירך און צום שטאט. ער רעט די לעזער קיינמאל ניט אריינטרעטען אין דער דינסט פונ'ם שטאט, אפילו ניט אין די „זעמסקי- און וואלאסט"-אינסטיטוציעס, וואס ווערן ארגאניזירט פונ'ם שטאט נאר אלס א נעץ. זאגט זיך אפ צו שטיצען עקספלואטאציע אין יעדער פארם. זאגט זיך אפ פון מיליטערישער דינסט, וואס די פאלגען זאלען ניט זיין: ווייל דאס איז די אייניציגע מעטאדע צו פראטעסטירן קע-גען מיליטאריזם. האט קיינמאל נאכנישט צו טאן מיט געריכט-הייזער, אפילו וען איהר ווערט באלוידיגט אדער אטאקירט; — קיין זאך אויסער שלעכטס קומט דערפון ניט ארויס. לויט טאל-סטאי'ס מיינונג, וועט אזא נעגאטיוע און ערנסטע באציהונג מעהר דינען דעם אמת'ן פראגרעס, ווי אלע אנדערע רעוואלוציאנערע מיטלען. נאר אלס ערשטען שריט צו דער פארניכטונג פון דער מאדערנער שקלאפעריי, רעקאמענדירט ער אויך די נאציאנאלי-זאציע אדער מוניציפאליזאציע פון דער ערד.

ווי מען האָט עס געקאָנט דערוואַרטען, טראָגען די קונסט־ווערק, וואָס טאָלסטאָי האָט אָננעשריבען אין די לעצטע פינף און צוואַנציג יאָהר, נאָכ'ן יאָהר 1876, טיפע שפורן פון זיין נייעם שטאַנדפונקט. אָט־דעם פּעריאָד פון זיין קונסט־טעטיגקייט האָט ער אָננעפאַנגען מיט שרייבען פּאַר'ן פּאָלק, און הגם דער גרעסטער טייל פון זיינע דערצעהלונגען פּאַר'ן פּאָלק ליידען קינסטלעריש דורך דעם צו בולט'ן פּאַרלאַנג ארויספירן א געוויסע מאָראל און דורך דער פּאַרדרעהונג פון פּאַקטען, וואָס מוז דערפון ארויסקומען, זיינען אָבער צווישען זיי פּאַראַן עטליכע—ספּעציעל דאָס ביכעל „וויפיל ערד דאַרף א מענש האָבען" — וואָס זיינען וואונדערבאַר קינסטלעריש. מען דאַרף נאָר דערמאָנען „דעם טויט פון איוואַן איליאיטש", כדי ווידער ארויסברענגען אינ'ם זכרון דעם טיפען אינדרוק, וואָס אָט־די דערצעהלונג האָט געמאַכט בעת זי איז ערשינען. כדי צו רעידען צו א גרעסערן פובליקום אין די פּאַלקס־טעאַטערן, וואָס האָבען אין יענער צייט אָננעפאַנגען צו אָנטשטעהן אין רוסלאַנד, האָט ער אָנגעשריבען „די מאַכט פון פינסטערניש" — א דראַמע פול מיט שרעקען פון דעם פויערים־לעבען, אין וועלכער ער האָט נעשטרעבט צו מאַכען א טיפען אייַנדרוק דורך דעם רעאַליזם פון א שעקספּיר אָדער מאָליאָו. זיין צווייטע דראַמע פון אָט־דעם פּעריאָד — „די פרוכט פון ציווילִיזאַציע", טראָגט א קאָמישען כאַראַקטער. אין אָט־דער דראַמע ווערן די אָבערנלויבונגען פון די העכערע קלאַסען אין באַצוג צו ספּיריטואַליזם אויסגעלאַכט און פּארשפּעט. ביידע דראַמעס (די ערשטע מיט ענדערונגען אין דער לעצטער סצענע) ווערן מיט ערפאָלג נעשטעלט אויף דער רוסישער ביהנע.

יעדענפאַלס זיינען טאָלסטאָי'ס דראַמעס און נאָוועלען פון אָט־דעם פּעריאָד ניט די אייַנציגע קונסט־ווערק. די פינף רעליגיעזע ווערק, וואָס זיינען אויבען דערמאָנט געווָארן, זיינען אויך קונסט־ווערק אין דעם בעסטען זין פון דעם וואָרט, ווייל אין זיי זיינען פּאַראַן א היבשע צאָהל זייטלאַך, וואָס צייכענען זיך אויס מיט זייערע הויך קינסטלעריש שיילדערונגען; אין דער זעלבינער צייט קאָן דער אופן, מיט וועלכען טאָלסטאָי נעהט צו צו דער דער־קלערונג פון די עקאָנאָמישע פרינציפּען פון דעם סאָציאַליזם אָדער די אנטי־שטאַט פרינציפּען פון דעם אנארכיזם, פּארגליכען ווערן מיט די בעסטע ווערק פון אָט־דעם מין פון וויליאם מאָריס. דערביי

וועט דער אויבען־אָן בלייבען פֿאר טאָלסטאָי'ן, צוליב זיין אייג־פּאכקייט און קינסטלערישער קראפט.

„די קרייצער סאָנאטא" האָט, נאָך „אנא קארענינא", זיכער געהאט דעם בריוטסטען קרייז לעזער. די אומגעוועהנלעכקייט פון דער טעמע פון אָט־דער נאָווועלע, ווי אויך די אָנפאָלען אויף דער היראט בכלל, וואָס זי אנטהאלט, ציהען אויף זיך אזוי פיל צו די אויפמערקזאמקייט פון די לעזער און רופען ארויס צווישען זיי אזוי פיל היציגע ויכוחים, אז די קינסטלערישע מעלות פון דער נאָווועלע און דער אנאליז פון לעבען, וואָס זיינען דאָרט פאראן, האָבען ניט נעקראָגען די אנערקענונג, וואָס זיי פארדינען. מען דאַרף קוים דערמאָנען די מאָראָלע לערע, וואָס טאָלסטאָי האָט אריינגעלעגט אין „דער קרייצער סאָנאטא", נאָך מעהר, ווייל דער פארפאסער גופא האָט זי, אָט־די לערע, ביז א געווּיסען גראד צוריקגעצויגען. אָבער אָט־די נאָווועלע האָט א גרויסע באדייטונג פאר יעדען, וואָס שטודירט טאָלסטאָי'ס ווערק, און ווייל זיך באקענען מיט דעם אי־נערליכען לעבען פון דעם גרויסען קינסטלער. קיין שטארקערער באשולדיגונגס־אָקט קעגען היראטען, וואָס ווערן געמאכט צוליב אויסערער צוציהונג, אַהן יעדער אינטעלעקטועלער אייניגקייט אָדער סימפאטיע צווישען מאן און ווייב, איז נאָך ניט אָנגעשריבען געווארן; וואָס ס'איז שייך צום קאמף, וואָס ווערט געפירט צווישען פאָזדנישעוו'ן און זיין פרוי, ווערט ער איבערגעגעבען אין א הויך־קינסטלערישער פארם, און גיט די דראמאטישסטע שילדערונג פון דעם פארהיראטען לעבען, וואָס מיר באזיצען אין דער גאנצער וועלט־ליטעראטור.

וועגען טאָלסטאָי'ס ווערק „וואָס איז אזוינס קונסט?" ווערט נערעדט ווייטער, אין דעם אכטען קאפיטעל פון אָט־דעם בוך. דאָס גרעסטע ווערק זיינס פון דעם שפעטסטען פעריאָד איז, „תחית המתים". עס איז ניט גענוג צו זאָגען, אז די יוגענדליכע ענערגיע פון דעם זיבעציג־יאָהריגען פארפאסער, וואָס צייגט זיך ארויס אין אָט־דער נאָווועלע, איז וואונדערבאר. איהרע אבסאָליוטע קינסט־לערישע מעלות זיינען אזוי הויך, אז ווען טאָלסטאָי וואָלט קיין אנדער זאָך, א חוץ „תחית המתים" ניט געווען געשריבען, וואָלט ער דאָך נעווען אנערקענט געווארן אלס איינער פון די גרויסע שריפטשטעלער. די אָלע טיילען פון דער נאָווועלע, וואָס שילדערן

די געזעלשאפט, אנפאנגענדיג פון „מיססי׳ס" בריף, און „מיססי" אליין, איהר פאטער, א. אז. וו., קאנען פארגליכען ווערן צו די בעסטע זייטלאך פון דעם ערשטען באנד פון „קריג און פרידען". אויף דער זעלביגער מדרגה פון קונסט שטעהען אויך די שילדער־רונגען פון דעם גערייכט־הויז, פון די נעשוואוירענע ריכטער און פון די תפיסות. אמת, מען קאן זאגען, אז דער הויפט העלד, נעכליודאוו, איז ניט גענוג לעבעדיג; אבער אט־דעם חסרון האט מען ניט געקאנט אויסמיידען אין א פיגור, וואס האט געדארפט מיט זיך פארשטעלען, אויב ניט דעם פארפאסער גופא, איז, לכל הפחות, זיינע אידעען אדער ערפארונגען: דאס איז דער חסרון פון אלע נאוועלען, אין וועלכע דער אויטאביאגראפישער עלעמענט שפילט אזא ראלע. וואס ס׳איז שייך צו די אנדערע פערזאנען פון אט־דער נאוועלע, וועלכע געהען פארביי פאר אונזערע אויגען אין אזא גרויסער צאל, זיינען זיי אלע לעבעדיגע מענשען, יעדער מיט זיין אייגענעם כאראקטער שטארק בולט, אפילו וועז אייגער פון אט־די פערזאנען (ווי, למשל, די ריכטער, די געשוואוירענע ריכטער, אדער די טאכטער פון׳ם אויפזעהער פון דער תפיסה א. אז. וו.) ערשיינט נאר אויף א קורצער וויילע און וועלט שוין מעהר קיינמאל ניט דערמאנט.

די צאהל פראגען, וואס וועלן באריהרט אין אט־דער נאוועלע, — סאציאלע, פאליטישע, פארטיי־פראגען, א. אז. וו., — איז אזוי גרויס, אז א גאנצע געזעלשאפט, אט ווי זי איז, לעבענדיג און פולסירענדיג מיט אלע איהרע פראגען און וויידערשפרוכען, ערשיינט פאר דעם לעזער, און דאס איז ניט נאר די רוסישע געזעלשאפט, עס איז די געזעלשאפט פון דער גאנצער ציוויליזירטער וועלט. אין דער ווירקליכקייט קאן „תחית המתים", א חוץ עטליכע סצענעס, וואס האבען צו טאן מיט פאליטישע ארעסטירטע, אנגעוועגדעט ווערן צו אלע נאציעס. דאס איז דאס אינטערנאציאנאלסטע ווערק פון אלע טאלסטאי׳ס ווערק. אין דער זעלביגער צייט ווערט די הויפט פראגע: „צי האט די געזעלשאפט א רעכט צו משפט׳ן? צי איז פארנינפטיג אויפצוהאלטען א סיסטעם פון נעריכטען און תפיסות?" — אט די שרעקליכע פראגע, וואס דער געגענווארטיגער יאהרהונדערט וועט זיכער לעזען, ווערט מיט אזא קראפט ארויפגעדריקט אויפ׳ן לעזער׳ס געדאנק, אז עס איז

אוממעגליך צו לייענען דאָס בוך אוז ניט אריינפאַלען אין ערנסטע ספקות מכח דער פארנינפטיגקייט פון אונזער באשטראָפונגס־סיסטעם. Ce livre pésera sur la conscience du siêcle. („אָט דאָס בוך וועט דריקען אויפ'ן געוויסען פון דעם יאָהרהונ־דערט") איז געווען א באמערקונג פון א פראנצויזישען קריטיקער, וואָס איך האָב געהערט. אוז אין דער גערעכטיגקייט פון אָט־דער באמערקונג האָב איך געהאט די געלעגנהייט זיך צו איבערצייגען דורך א סך נעשפרעכען, וואָס איך האָב געהאט אין אמעריקע מיט פערזאָנען, וועלכע האָבען א וועלכע עס איז באציהונג צו תפיסות. דאָס בוך דריקט שוין אויף זייער געוויסען.

די זעלבינע באמערקונג קאָן מען אָנווענדען צו טאָלסטאָי'ס נאנצע טעטיגקייט. צו זיין פארזוך צו געבען מענשען צו פאר־שטעהן די עלעמענטען פון אן אוניווערסאַלער רעליגיע, וועלכע דער וויסענשאפטליך־נעאיבטער שכל, ווי ער מיינט, וואָלט געקאָנט אָננעהמען, אוז וועלכע וואָלט געקאָנט ווערן פאר'ן מענשען דער וועג־ווייזער אין זיין מאָראַלען לעבען אוז דערגרייכען אין דער זעלבינער צייט די לעזונג פון דער גרויסער סאָציאַלער פראגע אוז פון אַלע פראגען, וועלכע זיינען מיט איהר פארבונדען — צי אָט־דער פאר־זוך וועט זיין ערפאָלגרייך צי נייז, קאָן נאָר די צייט אַליין פאר־ענטפערן. אָבער עס איז אבסאָלוט זיכער, אז קיין מענש פון רוססאָ'ס צייטען אָן האָט אזוי ניט אויפגערירט דעם מענשליכען געוויסען, ווי טאָלסטאָי מיט זיינע מאָראַלע שריפטען. ער האָט אָהן פחד אויפגעדעקט די מאָראַלע זייטען פון אַלע ברענענדינע פראגען פון טאָג, זיי אויפגעדעקט אין אזא איינדרוקספולער פאָרם, אז ווער עס האָט גלייענט זיינע שריפטען קאָן שוין קיינמאָל אָט־די פראגען ניט פארגעסען אָדער אפרוקען זיי אָן א זייט; יעדערער פילט, אז אזוי אָדער אנדערש, אָבער א לעזונג מוז מען אָפזוכען. דערפאר קאָן מען ניט מעסטען טאָלסטאָי'ס איינפלוס מיט יאָהרן אָדער צעהנדליגער יאָהרן: ער וועט ווירקען זעהר לאַנג. אויך

קאן מען זיין איינפלום ניט באגרענעצען מיט איין איינציג לאנד. זיינע ווערק ווערן גלייענט אין מיליאנען קאפיעס אין אלע שפראכען, וועקען דעם געווישען פון מענער און פרויען פון אלע קלאסען און פון אלע נאציעס און ברענגען אומעטום די זעלביגע רעזולטאטען. טאלסטאי איז איצטער דער באליבטסטער מענש — דער רירענד־באליבטסטער מענש — אין דער וועלט.

קאַפּיטעל פינף.

גאַנטשאַראָוו. — דאָסטאָיעווסקי. — נעקראָסאָוו.

ג א ַ נ ט ש א ַ ר א ָ ו : „אָבלאָמאָוו". — די רוסישע אָבלאָמאָוו־קרענק. — איז זי טאָקע אַן אויסשליסליך רוסישע? — „ביים ראַנד". — ד א ַ ס ט א ַ י ע ו ס ק י : זיין ערשטע נאַוועלע. — דער אלגעמיינער כאַראַקטער פון זייַנע ווערק. — „מעמואַרען פון א ַ טויטהויז". — „די דערנידעריגטע און באַלייַדיגטע". — „פּאַרבראָכענע און שטראָפֿט". — „די ברידער קאַראַמאַזאָוו". — נ ע ק ר א ַ ס א ָ ו : דיסקוסיעס ווענען זיין טאָלאַנט. — זיין ליבע צום פּאָלק. — דער אפּאָפּעאָז פון א ַ רוסישער פּרוי. — אַנדערע פּראָזע־שרייבער פון דער זעלביקער עפּאָכע. — סערגעי אַקסאַקאָוו. — דאָל. — איוואַן פּאַנאַיעוו. — כוואַסטשינסקאַיאַ (וו. קרעס־טאָווסקי פּסעוודאָנים). — דיכטער פון דער זעלביקער עפּאָכע. — קאָלצאָוו. — ניקיטין. — פּליעשטשעיעוו. — די פּראָהערער פון דער רייַנער קונסט: טיוטשעוו. — א ַ. מאַיקאָוו. — שטשערבינא. — פּאָלאַנסקי. — א ַ. פּעט. — א ַ. ק. טאָלסטאַי. — די אויבערזעצער.

גאַנטשאַראָוו

גאַנטשאַראָוו פּראַנעמט אין דער רוסישער ליטעראַטור דעם נעקסטען פּלאַץ נאָך טורגענייעוו'ן און טאָלסטאַי'ן, אָבער אָט־דער טיפּ־אינטערעסאַנטער שריפּטשטעלער איז כמעט אינגאַנצען אומבאַקאַנט צו די ענגלישע לעזער. ער איז ניט געווען קיין פּרוכטבאַרער שרייבער, און, מיט דעם אויסנאַם פון עטליכע קורצע סקיצעס און די באַשרייבונג פון א רייזע („פּענאַט פּאָלאַם"), האָט ער אויבערגעלאָזט נאָר דריי ראָמאַנען: „א געווען־טליכע געשיכטע" (אויבערזעצט אין ענגליש דורך קאַנסטאַנץ גארנעטט), „אָבלאָמאָוו" און „ביים ראַנד", און גראָד דער צווייטער פון אָט־די ראָמאַנען, „אָבלאָמאָוו", האָט ערָאַבערט פּאר איהם דאָס פּלאַץ זייט־בייַ־זייט נעבען די צוויי אויבענדערמאַנטע שריפּטשטעלער.

אין רוסלאַנד האָט מען גאַנטשאַראָוו'ן שטענדיג כאַראַקטע־

ריזירט אלס א שריפטשטעלער מיט א הויך־אביעקטיוון טאלאנט, אבער אט־די איינגענשאפט מוז מען אננעמען נאר מיט א געוויסער באגרענצונג. א שרייבער איז קיינמאל ניט אינגאנצען אביעקטיוו — ער האט זיך זיינע סימפאטיעס און אנטיפאטיעס, און וואס ער זאל ניט טאן, וועלען זיי זיך שטענדיג דורכרייסען דורך זיינע אביעקטיווע באשרייבונגען. פון דער צווייטער זייט, וועט א גוטער שריפטשטעלער זעלטען ארויספיהרען זיינע פערזענלעכע נשמה־רעגונגען, כדי זיי זאלען ריידען פאר זיינע העלדען: דאס וועט איהר ניט טרעפען ניט ביי טורגענייוו'ן, און ניט ביי טאל־סטאי'ען. דאך, אין טורגענייוו'ס אדער טאלסטאי'ס ווערק פיהלט איהר, אז זיי לעבען מיט זייערע העלדען, אז זיי ליידען און פרעהען זיך מיט זיי — אז זיי אליין פארליבען זיך, וועו זייער העלד פאר־ליבט זיך, אז זיי פיהלען זיך אומגליקליך, וועו איהם טרעפט עפעס אן אומגליק; אין גאנטשארוו'ס ווערק אבער פיהלט איהר דאס ניט אין דער זעלבינער מאס. קיין ספק ניט, אז ער האט אויך דורכ־געלעבט יעדען געפיהל פון זיינע העלדען, נאר ער ווייל אבער מיט אלע זיינע כוחות זיך פארהאלטען צו זיי אומפארטייאיש, און אזא האלטונג איז כלל ניט דערנרייכבאר. די עפישע רוהיגקייט און דער עפישער איבערפלום פון דעטאלען זיינען, אהן ספק, כאראק־טעריסטיש פאר גאנטשארוו'ס ראמאנען; נאר אט־די דעטאלען מאטערן אייך ניט אוים, פארקלענערן ניט דעם איינדרוק, און דער אינטערעס פון'ם לעזער צום העלד ווערט ניט אפגעצוינען דורך אט־די קליניגקייטען, ווייל אונטער גאנטשארוו'ס פען זיי־נען זיי קיינמאל ניט אומווייכטיג. דאך פיהלט מען, אז דער פאר־פאסער באציהט זיך צום מענשליכען לעבען זעהר רוהיג, און וואס עס זאל זיך ניט טרעפען מיט זיינע העלדען, קאן מען פון איהם ניט ערווארטען קיין ליידענשאפטליכען אויסדרוק פון סימפאטיע אדער אנטיפאטיע צו זיי.

דער פאפולארסטער פון אלע גאנטשארוו'ס ראמאנען איז „אבלאמאוו". צוגלייך מיט „פאטערס און קינדער" פון טור־גענייוו'ן און מיט „קריג און פרידען" און „תחית־המתים" פון טאלסטאי'ען איז אט־דער ראמאן, לויט מיין מיינונג, איינס פון די טיפסטע ליטעראריש ווערק פון דער לעצטער האלב פון'ם פארגאנגענעם יאהרהונדערט. אבלאמאוו איז דורכאוים א רוסי־

ד. מאטענקא

שער ראָמאַן, אויף אזוי ווייט א רוסישער, אז נאָר א רוס קאָן איהם פולשטענדיג אָפּשאַצען; אָבער אין דער זעלבינער צייט איז ער אוניוועראַל־מענשליך, ווייל ער פיהרט ארויס א טיפּ, וואָס איז אזוי אַלגעמיין־מענשליך, ווי האמלעט אָדער דאָן קיכאָט.

אָבלאָמאָוו איז א רוסישער פריץ מיט א מיטעלמעסיגען פאַר־מעגען — דער אייגענטימער פון א זעקס־זיבען־הונדערט פאַנשטשע־וויקעס, און די האַנדלונג קומט פאָר, לאָמיר זאָגען, אין די פופ־ציגער יאָהרען פון דעם נייניצעהנטען יאָהרהונדערט. אָבלאָמאָוו'ס גאַנץ פריהע קינדהייט איז געווען אזא, וואס האָט געמוזט פאר־ניכטען אין איהם יעדע פעהיגקייט אליין עפּעס אָנהויבען צו טאָן. שטעלט אייך פאָר א גראמען, גוט אייגענאָרדענטען פריצ'ישען מאיאָנטאק אין מיטעל־רוסלאַנד ערגעץ בייס בילדעריש־שעהנעם ברעג פון דער וואָלגא, אין א צייט, וועו עס זיינען נאָך ניט גע־וען קיין אייזענבאהנען, וואס צושטערן דאָס רוהיגע פאַטריארכאלע לעבען, און קיינע „פראָגען", וואָס זאָלען באַאומרוהיגען די גראנקען פון זיינע אוונוואוינער. סיי פאר די אייגענטימער פון דעם מאיאָנטאק, סיי פאר די צעהנדליגער פון זייערע די־נער און אַלערליי נאָכשלעפּער, איז דאָס לעבען אויף דעם גוט גענוג א מין „קעניגרייך פון שפּע". ניאַנקעס, דינער, שיק־אינגלאַך און שיק־מיידלאַך רינגלען ארום דאָס קינד פון זיינע ערשטע טעג, און אלע קלערן נאָר ווי אזוי איהם צו שפּייזען, ווי אזוי איהם צו מאכען וואקסען, צו מאכען איהם שטאַרק, ניט באַ־לעסטיגען איהם מיט דעם עול פון פיעל לערנען און, פאקטיש מיט קיין סאָרט ארבייט ניט. „פון מיין פריהסטער יוגענד האָב איך קיין מאָל אויף מיין פוס ניט ארויפגעצויגען קיין זאָק, דאנקען גאָט",— זאָגט אָבלאָמאָוו. אין דער פריה באשעפטיגט זיך דאָס גאנצע הויז מיט דער פראָגע וועגען דעם מיטאָג מאלצייט, און באלד נאָכ'ן מאלצייט, וואָס וועט געפראָווען פארהעלטניסמעסיג פריה, רוקט זיך אָן די „קעניגרייך פון שלאָף" — שלאָף, וואס דערהויבט זיך ביז אָן עפישער מדרגה, און וואָס וואַרפט אריין אין פולשטענדיגער פאר־געסענהייט אלע אייגנוואוינער פונ'ם פריצ'ישען הויף — שלאָף, וואָס האלט אויסגעשפרייט די פליגעל אין א משך פון עטליכע שעה נאָכאנאנד פון דעם פריצ'ס שלאָפצימער ביז די ווייטסטע ווינקעלאַך פון לאקיי־ און דינסט־צימערען.

אין אט־דער סביבה איז אוועק אבלאמאוו'ס קינדהייט און יוגענט. שפעטער קומט ער אן אין אוניווערזיטעט; אבער זיינע טרייע דינער פאלגען איהם נאך אין דער הויפטשטאט, און די פוילע, שלעפערדיגע אטמאספערע פון זיין היימישער אבלאמאווקא (דער מאיאנטעק) האלט איהם אפילו דארט אין איהרע פאר'כשופ־טע ארעמס. א פאר לעקציעס אין אוניווערזיטעט, א געשפרעך וועגען א הויכען געגענשטאנד מיט א יונגען פריינט אין אוועגט און עפעס א נעבעלדיגער אימפולס צו אן אידעאל פלענען צייטען־ווייז באאומרוהיגען דאס הארץ פונ'ם יונגען מאן, און פאר זיינע אויגען הויבט זיך אויף א שהנע אילוזיע — אט־די איינדרוקען פון דעם אוניווערזיטעטס־לעבען האט אבלאמאוו לחלוטין ניט גע־קאנט אוסמיידען; אבער די איינווייגענדע שלעפערדיגע ווירקונג פון אבלאמאווקא, איהר רוהינקייט און פוילקייט, איהר נעפיהל פון פולשטענדיג־נאראנטירטער, ניט באאומרוהיגטער עקזיסטענץ, האבען אפגעטויט אפילו אט־די איינדרוקען פון דער יוגענד. אנדערע סטודענטען היצען זיך אין זייערע דיסקוסיעס, טרעטען ארויף אין „קרייזלאך". אבלאמאוו סוקט נאנץ געלאסען ארום זיך און שטעלט זיך די פראגע: „צוליב וואס איז דאס?" און וועז ער קעהרט זיך אום צוריק אהיים, נאכדעם ווי ער ענדיגט דעם אוניווערזיטעט, כאפט איהם ווידער ארום די זעלביגע אטמאספערע. „וואס דארפ־סטו קלערן אדער זיך באאומרוהיגען מיט דער אדער מיט יענער פראגע?" לאז עס איבער פאר „אנדערע". האסטו דען ניט דיין אלטע ניאניע וואס קלערט שטענדיג וועגען דיין באקוועמליכקייט?

„מיינע שטוב־מענשען האבען מיר אפילו ניט דערלאזט האבען א פארלאנג", האט נאנטשאראוו געשריבען אין זיין קורצער אויטא־ביאגראפיע, פון וועלכער מען קען איינזעהען די נאהענטע שייכות פונ'ם פארפאסער מיט זיין העלד: „אלץ איז שוין פון לאנג גע־וען פאראויסגעזעהען און צוגעגרייט. די אלטע דינער מיט מיין ניאניע בראש קוקען מיר אין די אויגען, כדי צו דערמאנען זיך אלץ, וואס איך פלעג אמאל ליב האבען, אלע מיינע אלטע געוואוינ־הייטען: וואו איז איז נעשטאנען מיין שרייב־טיש, אויף וועלכען שטול פלעג איך שטענדיג זיצען, ווי אזוי מיר אויסבעטען דאס בעט. דער קוכער פרובירט זיך צו ערמאנען, וועלכע געריכטען איך פלעג

אם בעסטען ליב האָבען אין מיין קינדהייט — **און פיינער האָט זיך אין מיר גאָר ניט געקאָנט זאָט אָנקוקען.**"

אזוי איז געווען אבלאָמאָוו'ס יוגענט, און פונקט אזוי איז, אין א גרויסער מאָס, אויך געווען די יוגענד פון גאָנטשאַראָוו'ן גופא, און דאָס האָט זיך געמוזט אָפשפיגלען אויך אויף זיין כאַראקטער.

דער ראָמאַן פאָנגט זיך אָן מיט א פריהמאָרגען אין אבלאָמאָוו'ס קווארטיר אין פעטערסבורג. עס איז שוין שפעט, אָבער ער ליגט נאָך אין בעט; ער האָט שוין עטליכע מאָל פראָבירט זיך אויפהויבען, שוין עטליכע מאָל איז זיין פוס געווען אין דעם שטעקשוך, נאָר יעדעס מאָל פארקלערט ער זיך א ווייַע און קעהרט זיך צוריק אום אונטער דער קאַלדרע. זיין טרייער דינער זאכאר, וואָס פלעגט איהם אין זיין קינדהייט ארומטראָגען אויף די הענט, טראָגט איהם צו א גלאָז טיי צום בעט. עס קומען צוגעהן געסט; זיי פראָבירען צו באַווּעגען אבלאָמאָוו'ן ארויסגעהן, רעדען איהם אַיין ארויסצופאָהרן אויף דעם יאָהרליכען מאי־שפאציר; אָבער „צולִיב וואָס?" פרעגט אבלאָמאָוו. „צולִיב וואָס זאָל איך נעמען אויף זיך אזא טרחה און אזא דרעהעניש?" און ער בלייבט אין בעט.

איהם באַאומרוהיגט נאָר, וואָס דער הויז־ווירט פאָדערט, אז ער זאָל זיך ארויסקלייבען פון זיין קווארטיר. די צימערען, וועלכע אבלאָמאָוו פארנעהמט, זיינען כמורנע, שטוביגע — זאכאר איז ניט קיין גרויסער פארהערער פון רייַנליכקייט; אָבער בייטען די קווארטיר איז ביי אבלאָמאָוו'ן אזא אומגליק, אז ער זוכט מיט אלע מיטלען דאָס אויסצומיידען, אָדער לכל הפחות, דאָס אָפציהען.

אבלאָמאָוו איז א גוט־נעבלדעטער און וואוילדערצויגענער מענש, ער באַזיצט א ראָפינירטען געשמאק, און איז א פיינער מבין אויף קונסט. אלץ, וואָס איז וואולגאר שטויסט איהם אָפּ. ער קאָן ניט באַגרייפן קיין אומאָרענטליכע טאַט, ער איז אַרגאַניש ניט פעהיג דאָס צו טאָן. ער איז אויך דורכגערונגען מיט די ערהאבענסטע און העכסטע אידעען פון זיין צייט.

ווי א סך אנדערע שעהמט ער זיך צו זיין א לייב־אייגענטימער און אין קאָפּ האָט זיך ביי איהם צוזאמענגעשטעלט א טונקעלער פּלאן, וועלכען ער קלייבט זיך אלץ ארויסברענגען אויף פּאפּיר; אָט־דער פּלאן, וועלכער ער ווערט נאָר דורכגעפּיהרט, וואָלט זיכער פּארבעסערט די לאגע פון זייגע פּויערים און וואָלט, סוף־כל־סוף זיי איננאנצען באפרייט.

„די פּרייד פון העכערע אידעען איז פּאר איהם געווען צו־געגלייך" — שרייבט נאָטשאראָוו וועגען אָבלאָמאָוו'ן; די אל־געמיינע מענשלעכע ליידען זיינען איהם ניט געווען פרעמד. אמאל פלעגט ער אין דער טיף פון זיין נשמה, זיך ביטער צוואוויינען אויף די מענשלעכע צרות. ער פלעגט פיהלען אזעלכע ליידען, וואס זיינען נאר אומבאקאנט און האָבען ניט קיין נאָמען, א בענקעניש אוועקצוגעהן ערגעץ ווייט, אהין, — וואהרשיינלעך, אין יענער וועלט, וואוהין זיין פרייַנד שטאלץ פלעגט איהם אמאל ציהען. זיסע טרערן פלעגען זיך קייקלען אויף זייגע באקען . . . עס פלעגט זיך אויך טרעפען אז ער פלעגט פיהלען א האס צו מענשלעכע זינד, צו לייגען, צו רכילות, צו דאָס שלעכטס, וואָס איז צושפרייט איבער דער גאנצער וועלט; דעמאלט פלעגט ער דערפיהלען א פארלאנג אנצוצייגען דער וועלט איהרע וואונדען. עס פלעגען אויפפלאמען אין איהם געאדנקען, קאטשען און וויגען זיך אין זיין קאָפּ, ווי די וועלען אין ים, און פארוואנדלען זיך אין פארלאנגען, קאָכען אויף גאָר זיין בלוט; זיינע מוסקולען פאנגען זיך אָן צו באוועגען, די נערוועז ציהען זיך אָן, וואונשען ווערען פארוואנדעלט אין שטרעבונגען: באוועגט פון א מארלישער קראפט בייט ער אין איין מינוט שנעל איבער צוויי־דריי פּאָזעס, מיט לויכטענדיגע אויגען הויבט ער זיך אויף ביז האלב אויפ'ן בעט, ציהט אויס א האנט און קוקט זיך באגייסטערט ארום . . . אָט־באלד ווערן די שטרעבונגען פארווירקליכט, ווערן פארוואנדעלט אין העלדען־טהאטען . . . און דעמאלט, אָ, גאָט! ס'ארא וואונ־דער, ס'ארא גוטע רעזולטאטען מען קאָן ערווארטען פון אזא גרוי־סער אנשטרענגונג! . . .

„אָבער — דער פרימארגען פליהט פארבי, דער טאג האלט שוין ביים אָפּשטארבען און אָבלאָמאָוו'ס אויסגעמאטערטע קרעפ־טען נויגען זיך צו רוה: דער שטורם און די אויפרעגונגען אין

זיין נשמה שטילען זיך איין, דער קאָפּ ניכטערט זיך אויס פון געדאַנקען, דאָס בלוט פאַנגט אָן פליסען רוהיגער אין זיינע אָדערן. אָבלאָמאָוו דרעהט זיך אויס שטיל, פּאַרטראַכט, אויפ'ן רוקען, קוקט טרויעריג דורכ'ן פענסטער צום הימעל און באַלייט מעלאַנכאָליש די זון, וואָס זעצט זיך אזוי פּרעכטיג הינטער עמיצענס פּיר־שטאָקיגען הויז.

„און וויפיל מאָל האָט ער שוין באַלייט אזא זון־פּאַרגאַנג!"

אין אזעלכע שורות, ווי אָט־די, שילדערט גאָנטשאַראָוו דעם צושטאַנד פון אומטעטיגקייט, אין וועלכען אָבלאָמאָוו איז אריינגעפאַלען צו פינף־און־דרייסיג יאָר. דאָס איז די העכסטע פּאָעזיע פון פוילקייט — א פוילקייט, וואָס איז באשאפען געוואָרן דורך א גאַנץ לעבען פון דער אמאָליגער פּריציס־ווירטשאפט.

אָבלאָמאָוו'ן, ווי איך האָב נאָר־וואָס געזאָגט, לעבט זיך אומבאַקוועם אויף זיין קוואַרטיר; נאָך מעהר, דער הויז־ווירט וויל מאכען עפעס א רעמאָנט אין הויז, און פאַדערט, אז ער זאָל אַרויס פון דער קוואַרטיר; דאָס איבערקלייבען זיך איז פאר אָבלאָמאָוו'ן אזוי שרעקליך, אזוי אויסער־געווענטליך, אז מיט אלערליי קונצען פּראָבירט ער אָפּשטופען דעם אומאנגענעמעם מאָמענט. דער אלטער זאכאר פּראָבירט איהם איבערצייגען, אז זיי קאָנען שוין מעהר ניט בלייבען אין דעם הויז, געגען דעם וויללען פון דעם הויז־ווירט, און אומבאַטראכט כאָפּט זיך ביי איהם אַרויס די אומגליקליכע באַמערקונג, אז, נאָך אלעמען, קלייבען זיך דאָך „אנדערע" אריבער, וועו מען דארף.

— „איך האָב געקלעהרט, אז אַנדערע מענשען זיינען ניט ערגער פון אונז, און קלייבען זיך אמאָל איבער, מעגען מיר אויך... האָט זאכאר געזאָגט.

— וואָס? וואָס? — האָט פּלוצלונג ערשטוינט איליא אילאיטש געפרעגט, אויפהויבענדיג זיך פון שטול. — וואָס האָסטו געזאָגט?

זאכאר האָט זיך פאַרלוירן. ער האָט ניט באַגריפען, וואָס אייגענטליך עס האָט ארויסגערופען דעם פּאַטעטישען אויסגעשריי און זשעסט פון'ם פּריץ. ער האָט געשוויגען.

— אַנדערע זיינען ניט ערגער! — האָט מיט שרעק ווידערהאָלט איליא אילאיטש (אָבלאָמאָוו). — אָט צו וואָס דו האָסט

זיך דערראדט! איצט וועל איך וויסען, אז איך בין ביי דיר אלץ איינס ווי „די אנדערע".

אביסעל שפעטער רופט אבלאמאוו ווידער אריין זאכאר'ן און צווישען זיי קומט פאר א דערקלעהרונג, וואס איז דאָ כדאי צו ברענגען:

— „האסטו א טראכט געטאן, וואס עס מיינט אן „אנדערער"?

— האט אבלאמאוו אנגעפאנגען.

ער האט זיך אפגעשטעלט און וויטער געקוקט אויף זאכאר'ן.

— זאל איך דיר זאגען, וואס דאס איז אזעלכעס?

זאכאר האט זיך אומגעדרעהט, ווי א בער אין זיין נאָרע, און א טיפען זיפץ געטאן.

— אן „אנדערער", — וועמען דו מיינסט, — דאס איז א פארשאלטענער בעטלער, א גראבער אומגעבילדעטער מענש, וואס לעבט שמוציג, ארעם, ערגעץ אויף א בוידעם; ער קען זיך אויס־שלאפען ערגעץ אויף א שטיקעל פילץ אין הויף. וואס ארט דאס איהם? גאָר ניט. ער שפייזט זיך מיט קארטאפעל און הערינג. די נויט טרייבט איהם פון איין ווינקעל אין צווייטען, און א גאנצען טאג האלט ער אין איין אומלויפען. ער, ער קען, פארשטעהט זיך איבערקלייבען אויף א נייער קווארטיר. לאגאיעוו, למשל, נעמט די וויטע אונטער'ן ארעם, א פאר העמדער, איינגעפאקט אין א נאז־טיכל, און גיהט... „וואוהין גיהסטו? — פרעגט מען איהם. איך קלייב זיך איבער", — זאגט ער. אט דאס הייסט אן „אנדע־רער". און איך מיינסטו בין איינער פון אט־די „אנדערע"? —האָ?

זאכאר האט געווארפען א בליק אויף זיין האר, איבערגע־שטעלט זיך אלע מאל אויף אן אנדער פוס, נאָר האט גארניט גע־זאגט.

— פארשטעהסטו איצטער וואס אן „אנדערער" מיינט? — האט אבלאמאוו פארגעזעצט: — אן „אנדערער" דאס איז א מענש, וואס פוצט אליין זיינע שטיוועל, טוט זיך אליין אן, גאָר אהן באַ־דינסט! ער מעג אפילו אמאל אויסזעהן ווי א פריץ, דאס איז אבער א ליגען: ער וויסט אפילו ניט, וואס א דינער הייסט; ער האט ניט וועמען א שיק טאן — לויפט ער אליין איינקויפען וואס מען דארף: אליין צושטורכעט ער דאס האלץ אין אוויוון, אליין ווישט ער אמאל אפ דעם שטויב.

— צווישען די דייטשען זיינען פּאַראַן א סך אזעלכע, — האָט זאכאר כמורנע א זאָג געטאָן.

— אָט־אָט! און איך? ווי קלערסטו, איך בין אויך אזוי ווי יענע?

— איהר זענט אינגאַנצען אַן אַנדערער! — האָט זאכאר טרויעריג געזאָגט, און נאָך אלץ ניט פּאַרשטאַנען, וואָס דער פּריץ ווילל אויסברייען... — נאָט וויים, וואָס אויף אייך איז אָנגעקומען אזעלכעס...

— איך בין אַן „אַנדערער"! לויף איך אַרום? ארבייט איך? עס איך דען וועניג? זעה איך דען אויס קרענקליך? פּעהלט מיר דען עפּעס? דאכט זיך, איך האָב ווער עס זאָל פּאַר מיר עפּעס טאָן. זינגט איך בין געבאָרן געוואָרן האָב איך קיינמאָל, דאנקען גאָט, אליין זיך ניט אָנגעטאָן. וועל איך דען, ווי אַנדערע, זיך באַאומרוהיגען? צוליב וואָס? — און וועמען דערצעהל איך דאָס? ביסטו דען ניט אַרום מיר ארומגעגאַנגען פון מיין קינדהייט אָן? . . . דו האָסט דאָס אלץ געזעהן, ווייסט, אז איך בין דעליקאַט ערצויגען געוואָרן, אז איך האָב קיינמאָל ניט געליטען קיין קעלט און קיין הונגער, קיינמאָל ניט געוואוסט פון קיין נויט, קיינמאָל ניט געארבייט אויף מיין ברויט און בכלל מיט קיין שמוציגע ארבייט זיך ניט באשעפטיגט. טאָ ווי־זשע וואַנסטו דאָס מיך צו פּאַרגלייכען צו אַנדערע? בין איך דען אויך אזוי געזונט, ווי אָט־די אַנדערע? קאָן איך דאָס אויך טאָן און איבערטראָגען?

שפּעטער, ווען זאכאר ברענגט איהם א גלאָז קוואס, פּאַנגט אָן אַבלאָמאָוו איהם ווידער צו מאטערן:

—נייַן, נייַן, דו ווארט א רגע! — האָט אַבלאָמאָוו אָנגעפּאַנגען צו רייַדען: — איך פּרעג דיך נאָר, וואָ האָסטו געקאָנט אזוי ביטער באַליידיגען דיין האר, וועמען דו האָסט ארומגעטראָגען אויף די הענט, בעת ער איז געווען א פּיצעלע קינד, און וועמען דו באדינסט דיין גאנצען לעבען, און וועלכער איז שטענדיג געווען דיין בעל־טובה?

זאכאר האָט שוין מעהר ניט געקאָנט אויסהאלטען: דאָס ווארט „בעל טובה" האָט איהם אינגאַנצען דערשלאָגען. ער האָט אָננעפּאַנגען צו פּינטלען מיט די אויגען אלץ שנעלער און שנעלער.

וואָס ווינציגער ער האָט פּאַרשטאַנען די פּאַטעטישע רעדע פון אילי אילאיטש אלץ טרויעריגער איז איהם געוואָרן אויפ'ן האר־צען.

צום סוף האָבען זיין האר'ס מוסר־רייד ארויסגערופען ביי איהם טרעהרען, און אילי אילאיטש נוצט דערווייל אוים אָט־דעם אומשטאַנד, לענט אָפּ דאָס שרייבען פון דעם בריף צום הויז־ווירט אויף מאָרגען און זאָגט זאכאר'ן:

— נו, איך וועל זיך איצט אביסעל צולעגען: איך בין שטאַרק פּאַרמאַטערט. לאָז אראָפּ די שטאָרען, דעק מיך גוט איין און זעה, אז קיינער זאָל מיך ניט באָאומרוהיגען. אפשר וועל איך איבערשלאָפען א שעה, ארום האלב־פינף וועק מיך אויף."

ווייטער ווערט דאָרט דערצעהלט ווי אָבלאָמאָוו האָט זיך באקענט מיט א יונגער מיידעל, אלגא, וועלכע איז פילייכט די בעסטע פּאַרשטעהערין פון דעם רוסישע פרויען, וואָס ווערן גע־שילדערט אין אונזער בעלעטריסטיק. שטאָלץ, א נאָהענטער פרייַנד פון אָבלאָמאָוו'ן און פון אלגא'ן, האָט איהר א סך דער־צעהלט וועגען אָבלאָמאָוו'ן, וועגען זיין טאַלאַנט און אויך וועגען זיין פוילקייט, וואָס וועט סוף כל סוף רואינירן זיין לעבען. פרויען זיינען שטענדיג גרייט אויפצונעמען רעטונגס־ארבייט, און אלגא פראָבירט ארויסציהען אָבלאָמאָוו'ן פון זיין שלעפערדיגען און אפגעלאָזענעם לעבען. זי זינגט אויסגעצייכענט; אויף אָבלאָ־מאָוו'ן, וואָס איז א גרויסער ליבהאָבער פון מוזיק, מאכט איהר זינגען א טיפען אייַנדרוק.

ביסלאכווייז פאַנגען אָבלאָמאָוו און אלגא זיך אָן צו ליבען, און זי פראָבירט פון איהם אָפּטרייסלען זיין פוילקייט, אויפוועקען אין איהם שטרעבונגען צו העכערע אינטערעסען פון לעבען. זי פאַדערט, אז אָבלאָמאָוו זאָל ארויסענדיגען דעם גרויסען פּלאַן וועגען דעם וואויל־זיין פון זיינע פויערים־פאַנשטשעוויקעס, אויף וועל־כען, ווי ער אליין זאָגט, ער האָט יאָהרען־לאַנג געארבייט. זי מאכט א פּאַרזוך אויפוועקען אין איהם אן אינטערעס צו דער קונסט און ליטעראטור, צו באשאפען פאר איהם א לעבען, אין וועלכען זיין טאַלאַנטפולע נאטור זאָל קאָנען געפינען א פעלד פון טעטיגקייט. פון אָנפאַנג דוכט זיך אז די ענערגיע און דער צויבער פון אלגא'ן וועלען אומבאמערקבאר און שטופענווייז באנייען אָב־

לאָמאָוו'ן. ער וואַכט אויף, קעהרט זיך אום צום לעבען. אָלגא'ס ליבע צו אָבלאָמאָוו'ן, וועלכע ווערט געשילדערט אין איהר ענט־וויקלונג מיט אזא מייסטער־קראפט, וואָס קאָן באלד פארגליכען ווערן צו טורגענייוו'ס, וואקסט אלץ טיפער און טיפער, און דער אומפארמיידליכער נעקסטער שריט — הייראט — דערנעהענטערט זיך . . . נאָר גראד אָט־דער לעצטער שריט שרעקט אָבלאָמאָוו'ן. כדי צו מאכען אָט־דעם שריט דארף ער זיך צוואוויגען, דארף ער אוועקפאָהרן אויף זיין מאיאָנטעק, מוז ער צושטערן די פויל־ע אייגארטיגקייט פון זיין לעבען — דאָס איז ער ניט בכח צו טאָן. ער קוועלט זיך און וואקעלט זיך צו מאכען אָט־דעם נויטיגען שריט. ער לענט איהם אָפּ פון טאָג אויף טאָג און, סוף־כל־סוף פאלט ער ווידער ארײַן אין דער אבלאָמאָוו־קרענק, קעהרט זיך אום צו זיין כאלאט, צום בעט און צו די שטעק־שיך. אָלגא איז גרייט צו טאָן דאָס אוממעגליכע; מיט איהר ליבע און ענערגיע פראָבירט זי איהם הינריײַסען; נאָר, סוף־כל־סוף, מוז זי באגרייפען, אז אלע איהרע אָנשטרענגונגען זיינען נוצלאָז, און אז זי האָט זיך צופיל פארלאָזט אויף איהרע קרעפטען: אָבלאָמאָוו'ס קרענק איז אומהיילבאר. זי מוז איהם פארלאָזען, און גאַנטשאַראָוו באשרייבט זייער שיידונג אין אייגער פון די שהנסטע סצענעס פוג'ם ראָמאן. א טייל פון אָט־דער סצענע וויל איך דאָ ברענגען:

— „דארפען מיר זיך צושיידען, — האָט זי באשלאָסען. — און אויב דו וואָלסט שוין אפילו חתונה געהאט, וואָס וואָלט דען נאָכדעם געוואָרן?

„ער האָט געשוויגען.

— „דו וואָלסט מיט יעדען טאָג אייגנעשלאָפען אלץ טיפער — ניט אמת? און איך? דו זעהסט וואָס איך בין — איך וועל קיינמאָל ניט אלט ווערן, קיינמאָל ניט מיד ווערן פונ'ם לעבען. און מיט דיר וואָלטען מיר גלעבט אזוי פון טאָג צו טאָג, פון יאָהר צו יאָהר, ארויסגעקוקט אויף איין יום־טוב, נאָכדעם אויף א צוויי־טען, געפאָהרען צו־גאסט, געטאנצט, און פון קיין זאך ניט ג־ע־קלערט; מיר וואָלטען זיך גלעבט שלאָפען און גערַאנקט נאָט, וואָס דער טאָג איז שנעל אריבערגלאָפען, און אין־דער־פריה וואָלטען מיר זיך אויפגעכאפט מיט'ן פארלאנג, אז דער היינט זאָל

עהנליך זיין צום נעכטען . . . אט איז אונזער צוקונפט — יא? איז דאס דען א לעבען? איך וועל פארדארט ווערן, איך וועל שטארבען . . . צוליב וואס, איליא? וועסטו דען זיין גליקליך?

„ער האט מיט אנגסט א פיהר געטאן מיט די אויגען איבער דער סטעליע, געוואלט אראפגעהן פון ארט, אנטלויפען — אבער זיינע פים האבען איהם ניט געפאלגט. ער האט געוואלט עפעס זאגען, נאר אין מויל איז ביי איהם געווען טרוקען, זיין צונג איז געווען באוועגלאז, זיין קול איז ניט ארויסגעקומען פון זיין האלז. ער האט צו איהר אויסגעשטרעקט זיין האנט.

—„הייסט דאס . . . — האט ער אנגעפאנגען מיט א געזונ־קענער שטים, נאר ער האט ניט געענדיגט און מיט'ן בליק דער־זאגט: „זיי געזונט!"

„זי האט אויך געוואלט עפעס זאגען, נאר האט נארניט גע־זאגט, אויסגעשטרעקט צו איהם די האנט, נאר איידער זי האט באריהרט זיין האנט איז זי אראפגעפאלען; זי האט אויך געוואלט זאגען: „זיי־געזונט!", נאר דאס קול האט זיך אינמיטען ווארט איבערגעריסען און געגומען א פאלשען טאן. איהר געזיכט האט זיך פארענדערט דורך א קאנוואלסיוון ציטער, זי האט ארויפגע־לענט איהר האנט און קאפ צו איהם אויפ'ן אקסעל און זיך צו־כליפעט. עס האט זיך געדוכט, אז מען האט פון האנט איהר ארויסגעריסען דאס געוועהר. די חכמה איז פארשוואונדען, גע־בליבען איז נאר א פרוי, א שוצלאזע געגען איהר וועהטאג.

— „זיי געזונט, זיי געזונט . . . — האט זיך פון איהר כלי־פען ארויסגעריסען . . .

. . . „ניין, — האט אלנא געזאגט און פראבירט צו קוקען אויף איהם דורך די טרעהרען. — איצט ערשט זעה איך, אז איך האב אין דיר נאר ליב געהאט, וואס איך האב פארלאנגט, אז אין דיר זאל זיין, וואס שטאלץ האט מיר אנגעצייגט, וואס מיר ביידע האבען אויסגעטראכט. איך האב ליב געהאט דעם צוקונפטיגען אבלאמוו! דו ביסט גוט, ארענטליך, איליא, דו ביזט צערטליך, ווי א טויב, דו באהאלסט זיך אונטער דיין פליגעל און ווילסט מעהר נארניט; דו ביזט גרייט דיין גאנץ לעבען צו ווארקען אונ־טער א דאך . . . איך בין אבער ניט אזא: פאר מיר איז דאס צו ווינציג איך דארף נאך עפעס, וואס — ווייס איך ניט! קענסטו

מיר זאָגען, וואָס דאָס איז אזעלכעס, וואס מיר פעהלט? קענסטו מיר דאָס אלץ געבען, כדי איך . . . און צערטליכקייט . . . וואו פעהלט זי דען!"

זיי צושיידען זיך; אָלגא לעבט דורך א מסוכנ'ע קרענק, און אָבלאָמאָוו האָט אין עטליכע חדשים ארום חתונה געהאט מיט דער אייגענטימערין פון זיינע צימערן — א זעהר בכבוד'יגע פערזאָן מיט שעהנע עלענבויגענס, אן אויסגעצייכענטע באלעבאסטע, וואָס איז באקאנט מיט אלע סודות פון הלכות קאכען. אָלגא האָט שפעטער חתונה מיט שטאלץ'ן. אָבער אט־דער שטאלץ איז גיכער א סימבאל פון אינטעליגענטער אינדוסטריעלער טעטיגקייט, ווי א לעבעריגער מענש. איהם האָט גאַנטשאַראָוו צוגעטראכט, און איך גיה איהם פארביי.

דעם איינדרוק, וואָס אט־דער ראָמאן האָט געמאכט אין רוס־לאנד, בעת ער איז ערשינען אינ'ס יאָהר 1859, איז אוממעגליך צו באשרייבען. דאָס איז געווען א סך א גרעסערע ליטעראַרישע געשעהעניש, ווי די ערשיינונג פון טורגעניעוו'ס א ניי ווערק. דאָס גאנצע געבילדעטע רוסלאנד האָט געליינט „אָבלאָמאָוו", דיסקוטירט די „אָבלאָמאָוו־קרענק". יעדער אייניציגער האָט אין אָבלאָמאָוו'ן דערקענט עטוואָס פון זיך אליין, זיך געפיהלט אָנגע־שטעקט פון אט־דער קרענק. וואָס איז שייך צו אָלגא'ן האָבען זיך טויזענטער וונגעלייט אין איהר פאַרליבט: איהר ליבלינגס־ליד „קאסטא דיוואַ" איז געוואָרען דאָס באליבטע ליד פון דער יוגענד. און איצט, פערציג יאָהר שפעטער, קען מען נאָך לייענען און ווידער איבערלייענען „אָבלאָמאָוו'ן" מיט דעם זעלביגען פאר־גניגען, ווי מיט א האלבען יאָהרהונדערט צוריק: דער ראָמאן האָט זיין באדייטונג ניט פאַרלאָרן, פאַרקאָהרט, ער האָט נאָך צו־געקראגען א סך נייע באדייטונגען: עס זיינען שטענדיג פאראן לע־בעריגע אָבלאָמאָווס.

בעת דער ראָמאן איז ערשינען איז דאָס וואָרט „אָבלאָמאָוו־קרענק" געבריכט געוואָרן צו כאראקטעריזירן די לאגע פון רוסלאנד. דאָס גאנצע רוסישע לעבען, די גאנצע רוסישע געשיכטע טראָגט אויף זיך די שפורן פון אָט דער קרענק — פון יענער פויליקייט פון פארשטאנד און הארץ: א פויליקייט, וואס איז פראקלאמירט

געווארן אלס טוגענד, פון יענעם קאנסערוואטיזם און אינערציע, פון יענער פאראכטונג צו ענערגישער טעטיגקייט, וואס כאראק־טעריזירן אבלאמאוו'ן און זיינען אזוי שטארק קולטיווירט געווא־רען אין דער צייט פון לייב־אייגענטום, אפילו צווישען די בע־סערע מענשען פון רוסלאנד, אפילו צווישען די דעמאלסדיגע „אומ־צופרידענע". „א טרויעריגער רעזולטאט פון דעם לייב־אייגענטום" — פלעגט מען דעמאלט זאגען. נאר וואס מיר געהען ווייטער אוועק פון די צייטען פון לייב־אייגענטום, פאנגען מיר אן צו באגרייפען, אז די אבלאמאווס צווישען אונז זיינען ניט אויסגע־שטארבען: אז לייב־אייגענטום איז ניט דער אייניציגער פאקטאר, וואס באשאפט אט־דעם טיפ מענשען, נאר די באדינגונגען פון דעם פארמעגליכען לעבען, די רוטינע פון דעם ציוויליזירטען לעבען העלפען אויפצוהאלטען אט־דעם טיפ.

„א ראסען־שטריך, וואס איז כאראקטעריסטיש פאר דער רוסישער ראסע" — האבען אנדערע געזאגט — און ביז א געוויסער מאס זיינען זיי טאקע געווען. די אפוועזענהייט פון ליבע צו קאמף, די „לאז מיך צורוה" האלטונג, דער מאנגעל פון „אגרעסיוער" טוגענד, דאס זיך ניט געגענשטעלען און די פאסיווע געהארזאמקייט — אט־די אלע שטריכען זיינען אין א גרויסער מאס כאראקטעריסטיש פאר דער רוסישער ראסע. און דאס איז פילייכט די אורזאך פארוואס א רוסישער שריפטשטעלער האט אזוי גוט געשילדערט אט־דעם טיפ. נאר ניט קוקענדיג דא־רויף, איז דער אבלאמאוו־טיפ ניט באגרעניצט מיט רוסלאנד אליין; דאס איז אן אוניווערסאלער טיפ — א טיפ, וואס ווערט געשא־פען פון אונזער איצטיגער ציוויליזאציע, צווישען איהר שפע־פולען און זעלבסט־צופרידענעם לעבען. דאס איז דער קאנ־סערוואטיוער טיפ. דער קאנסערוואטיוער ניט אין פאליטישען זין, נאר אינ'ם זין פון קאנסערוואטיזם פון וואויזזין. א מענש, וואס האט אליין דערגרייכט א געוויסע מדרגא פון וואויזזין, אדער האט געקריגען בירושה פון זיינע עלטערן א מאהר אדער וועניגער היבשען פארמעגען, ווערט ניט אזוי לייכט אונטערנעמען א נייע זאך, ווייל אט־די „נייע זאך" קען נאך ארויינטראגען אומרוהיג־קייט און אומאנגענעמלעכקייטען אין זיין רוהיגער, גלאטער עק־זיסטענץ. דערפאר ווערט ער אזוי שימלען אהן יעדען אמת'ן אימ־

פּוֹלס צום רעאַלען לעבען, מחמת שרעק, טאָמער וועט דאָס איהם צושטערען די רוהיגקייט פון זיין שלעפערדיגער עקזיסטענץ.

אָבלאָמאָוו ווייסט דעם וועלט פון קונסט און איהרע אָנרעגונגען; ער קען דעם העכערען ענטוזיאזם פון פּאָעטישער ליבע: ער איז באקאַנט מיט אָט־די געפיהלען פון אייגענער ערפאהרונג. אָבער — „צוליב וואָס?" — פרעגט ער נאָכאָמאָל און נאָכאָמאָל. וועלט דאַרף דאָס האָבען אָט־די אומרוהיגקייט? צוליב וואָס געהן צווישען מענשען. ער איז כלל ניט קיין דיאָגענעס, וואָס האָט זיך אָפּגעזאָגט פון אלע באַדערפענישען, אדרבא: אויב דאָס פלייש, וואָס מען סערווירט איהם, איז צו טרוקען אָדער דאָס עוף איז צוגעברענט, נעמט ער זיך דערפון טאקע שטאַרק צום הארצען. נאָר וועגען די העכערע אינטערעסען, קלערט ער, אז זיי זיינען ניט וועלט די אומרוהיגקייט, וואָס זיי פּאַרשאַפען. אין דער יוגענד האָט אָבלאָמאָוו געטרוימט וועגען באַפרייען זיינע פאַנטשעווי־קעס, אָבער אויף אזא אופן אז אָט־דער שריט זאָל ניט פיל פאַר־קלענערן זיין הכנסה. נאָר אָט־די אלע יוגענד־פלענער האָט ער בישלעכווייז פאַרגעסען, און איצט קלערט ער נאָר ווי אזוי וואַרפט מען פון זיך אראָפּ אלע זאָרגען פון דער פאַרוואַלטונג פון זיין גוט. „איך וויים ניט", — זאָגט ער, — „וואָס אזוינס איז גע־צוואונגענע ארבייט אויפ'ן פּריץ, וואָס איז פאַרם־אַרבייט, וואָס באַטייט אייגענטום־רעכט, וואָס איז אן אָרימער פּויער און וואָס — א רייכער; וואָס הייסט א מעסטל ווייץ, וועלכע דאַרף מען ווייץ זייען און שניידען, אָדער וועלכע מען דאַרף דאָס פאַרקויפען". און וועלכע אָבלאָמאָוו טרוימט וועגען דעם לעבען אין דאַרף אויף זיין אייגענעם גוט, טרוימט ער וועגען שהנע אָראַנדזשעריען, וועל־גען פּיקניקען אין די וועלדער, וועגען אידילישע שפּאַציערען אין דער באַלייטונג פון זיין גוטמוטיגער, געהאָרכזאַמער און פעטער ווייב, וואָס קוקט איהם מיט פאַרגעטערונג אין די אויגען. די פראַגע פאַרוואָס און ווי אזוי עס קומט צו איהם אָט־דאָס גאַנצע רייכ־טום, און פאַרוואָס אָט־די אלע מענשען מוזען ארבייטען אויף איהם באַאומרוהיגט קיינמאָל ניט זיין מח. אָבער וויפיל מענ־שען זיינען פאַראן אויף דער וועלט, וואָס פאַרמאָגען פאַבריקען, וויייץ־פעלדער אָדער קויל־גרובען, אָדער וואָס האלטען אקציעס אין פאַרשידענע אונטערנעמונגען, וועלכע קוקען אויף זייער איי־

געטום פונקט ווי אבלאמאוו האט געקוקט אויף זיין גוט, ד. ה. אידילישן, געניסען פון יענעמ׳ס פראצע אהן דעם מינדסטען חשק אליין אן אנטייל נעמען אין טראגען זייער משא?

די שטאדטישע אבלאמאוום קאנען פארנעמען דאס פלאץ פון די דארפישע — דער טיפ וועט זיך דערפון ניט ענדערן. יעדער אויפמערקזאמער באאבאכטער וועט געפינען א היבשע צאל פאר־שטעהער פון דעם אבלאמאוו־טיפ אין דעם אינטעלעקטועלען, סאציאלען און אפילו פערזענלעכען לעבען. יעדע נייאינגקייט אויף דעם אינטעלעקטועלען געביט מאכט זיי אומרוהיג; און זיי שטעלען זיך צופריעדען נאר דאן, וועז אלע מענשען האבען אנגענו־מען די זעלביגע אידעען. זיי באציהען זיך מיט חשד צו סאציאלע רעפארמען, וויל אפילו ליבע שרעקט זי. די אנדיויטונג אויף אן ענדערונג שרעקט זיי. אבלאמאוו ווערט געליבט פון אלגא׳ן; ער האט זי אויך ליב, נאר אזא אנטשלאסענער שריט, ווי הייראט, — שרעקט איהם אפ. זי איז פאר איהם צו אומרוהיג. זי צווינגט איהם צו געהן אנקוקען בילדער, לייענען און דיסקוטירן וועגען פארשיידענע זאכען; זי ווי איהם אריינשלעפען אינ׳ם ווירבעל פון לעבען. זי האט איהם אזוי ליב, אז זי איז גרייט איהם נאכ־פאלגען אפילו אהן אפיציעלע חתונה־צערעמאניעס. אבער טאקע אט־די קראפט פון ליבע, אט־די סאמע לעבענס־שפאנונג שרעקט אפ אן אבלאמאוו׳ן.

ער פראבירט אפזוכען אלערליי תירוצים, כדי אפצוצאמען זיין שלעפערדינג עקזיסטענץ פון אט־דעם צופלום פון לעבען; ער שעצט אזוי הויך די קליינליכע מאטעריעלע באקוועמליכקייטען פון לעבען, אז ער וואגט אפילו ניט ליבען, — ער וואגט ניט אויפ־נעמען די ליבע מיט איהרע אלע פאלגען, מיט איהרע „טרערן, איהרע אנרעגונגען, איהר לעבען", און ער פאלט באלד אריין צוריק אין דעם באקוועמליכען אבלאמאוויזם.

עס איז קיין ספק ניט, אז די אבלאמאוו־קרענק איז ניט קיין ראסען־קרענק. זי עקזיסטירט אויף ביידע קאנטינענטען און אונ־טער אלערליי קלימאטען. און אויסער דעם אבלאמאוויזם, וואס נאנטשאראוו האט אזוי גוט געשילדערט, און וואס אפילו אלגא איז געווען מאכטלאז דורכצוברעכען, איז נאך פאראן דער אבלא־מאוויזם פון פריצים, דער אבלאמאוויזם פון די רעגירונגס־קאנ־

צעלעריעס, דער אבלאָמאָוויזם פון ווייסענשאפטס־לייט און ועל כולם דער אבלאָמאָוויזם פון פאמיליען־לעבען, צו וועלכען מיר אלע צאהלען אזא גרויסען צינס.

„ביים ראַנד".

דער לעצטער און לענגסטער ראָמאַן פון גאַנטשאַראָוו'ן „ביים ראַנד", פאַרמאַגט ניט די גאַנצקייט פון פלאַן און באַאַרבייטונג, וואָס כאַראַקטעריזירן דעם ראָמאַן „אָבלאָמאָוו". עס זיינען דאָרט פאַראַן וואונדערבאַרע זייטלאַך, וואס פאַסטען פאר א געניאלען שריפטשטעלער; נאָר אין אלגעמיין איז דער ראָמאַן ניט קיין געלונגענער. גאַנטשאַראָוו האָט געאַרבייט צוהן יאָהר ביז ער האָט איהם אָנגעשריבען, און נאָכדעם ווי ער האָט אָנגעפאַנגען צו שיל־דערן אין איהם די טיפען פון איין דור, האָט ער דערנאָך זיי געמוזט איבעראַרבייטען אויף טיפען פון א צווייטען דור — און גראָד אין א צייט, וועו די טיפען פון די קינדער האָבען זיך טיף אונטערשידען פון די טיפען פון די פאַטערס: ער דערצעהלט דאָס אליין אין א זעהר אינטערעסאַנטען קריטישען ארטיקל איבער זיינע אייגענע ווערק. דערפון שטאַמט וואס די הויפט־פערזאָנען פון דעם ראָמאַן צייכענען זיך ניט אויס מיט קיין גאַנצקייט, אזוי צו זאגען. דער פרויען־טיפ, וואָס ער שילדערט מיט אזא באַניסטערטער ליבע, וויערא, וועלכע ער שטרעבט פאַרצושטעלען אין דער סימפאַטיש־סטער באַלייכטונג, איז זיכער אינטערעסאַנט אָבער כלל ניט סימ־פאַטיש. מען קען זאָגען, אז גאַנטשאַראָוו'ס מוח איז פארפאלגט געווארן פון צוויי גאַנץ פארשיידענע טיפען פון פרויען־געשטאלטען בעת ער האָט געשילדערט זיין וויערא'ן: אייַן טיפ, וואס ער האָט פארזוכט צו שילדערן—אָבער וואס האָט זיך איהם ניט איינגעגע־בען — איז דער פערזאָן פון סאָפיע ביקלאָוואָוא, און דער צוויייטער טיפ — די פרוי פון די זעכציגער יאָהרען, וואָס האָט דעמאָלט געהאלטען אין אנטשעטהן, פון וועלכען ער האָט אויפגע־כאפט עטליכע שטריכען און האָט איהם באַוואונדערט, הגם ער האָט איהם ניט פולשטענדיג באגריפען. די גרויזאמע באציהונג פון וויערא'ן צו דער באָבען און צו ראַיסקי'ן, דעם העלד פון דעם ראָמאַן, מאַכט זי גוואלטיג אומסימפאַטיש, ניט קוקענדיג דאַרויף וואס איהר פיהלט, אז דער פארפאסער פארגעטערט איהר פשוט.

וואָס ס׳איז אבער שייך צום ניהיליסט וואָלאָכאָוו, איז ער פשוט א קאריקאטור, פילייכט טאקע געמומען פונ׳ם ווירקליכען לעבען — ווי עס זעהט זיך אָן אפילו, פון דעם פארפאפערס פערזענליכע באקאנטע, — אָבער מען זעהט קלאָר, אז ער איז געמאָלען נאָר מיט׳ן וואונש אויסצולופטערן אביסעל פערזענליכע געפיהלען פון וויידערווילען. מען קען אָנטאָפען א פערזענליכע דראמע באהאלטען הינטער די זייטלאָך פון דעם ראָמאן. לויט נאָנטשאָראָוו׳ס אייגענע ווערטער האָט ער אין וואָלאָכאָוו׳ן לכתחילה געשילדערט א מין אומקאָנווענציאָנעלען ראדיקאל פון די 40־ער יאָהרען, וואס האָט אין זיך פולשטענדיג אויפגעהיט די דאָן דזשואן שטריכען פון „ביראָניזם" פון דעם פריהערדיגען דור. נאָר באארבייטענדיג דעם ראָמאן, וואס איז נאָך ניט געווען פארענדיגט ביים סוף פון די פופציגער יאָהרען, האָט נאָנטשאָראָוו צוגענעבען צו וואָלאָכאָוו׳ן שטריכען פון א ניהיליסט פון די 60ער יאָהרען — פון א רעוואָלוציאָנער; דער פועל יוצא איז געווען, אז דער לעזער האָט געפיהלט די צווייאיגקייט פון וואָלאָכאָוו׳ס אנטשטעהונג, פונקט ווי ער האָט געפיהלט אָט די צווייאיגקייט אין דעם אנשטעהן פון וויערא׳ן.

די איינציגע פיגור אין אָט־דעם ראָמאן, וואָס איז באמת טריי צום לעבען איז די פיגור פון וויערא׳ס באבען. דאָס איז אן אויסגעצייכענט־אָפגעמאָלטע פיגור פון אן איינפאכער, קלוגער, זעלבסט־שטענדיגער פרוי פון דעם אלטען רוסלאנד, בעת מארטא, וויערא׳ס שוועסטער, איז אן אויסגעצייכענט בילד פון דעם געווהנטליכען מיידעל, פול מיט לעבען און מיט אכטונג צו די אלטע טראדיציעס, פון וועלכער עם וועט אמאל ארויסוואקסען א גוטע ארענטליכע מוטער פון א פאמיליע. אָט די צוויי פיגורען זיינען די וועלט פון א גרויסען קינסטלער; אָבער אלע איבעריגע פיגורען זיינען צוגעטראכטע און, פאלגליך, נישט קיין געלונגענע; און דאָך מוז מען זאָגען, אז אין דעם טראגישען אופן ווי די באָבע נעמט אויף דעם „פאל" פון איהר אייניקעל, איז פאראן א היבשע ביסעל איבערטרייבונג. וואס ס׳איז שייך צום הינטערגרונד פון דעם ראָמאן — דעם מאָנטאָזש ביים ראנד פון פעלז, וואָס פיהרט צו דער וואלגא — איז דאָס איינער פון די שהנסטע פייזשאזשען־בילדער פון דער רוסישער ליטעראטור.

דאָסטאָיעווסקי.

זעהר ווייניג פּאַרפּאַסערס זיינען אַזוי גוט אויפֿגענומען געוואָרן, פּונ זייער ערשטען אויפֿטריט אין דער ליטעראַטור, ווי דאָסטאָיעווסקי. אין דעם יאָהר 1845 איז ער אָנגעקומען קיין פּעטערבורג א גאַנץ אומבאַוואוסטער יונגערמאַן, וואָס האָט מיט צוויי יאָהר פּאַר דעם געענדיגט א מיליטעריש אינזשיניר־שול. נאָכדעם ווי ער האָט אָפּגעדינט צוויי יאָהר אלס אינזשעניר, האָט ער עס אוועקגעוואָרפען מיט דער אבזיכט זיך אָפּצוגעבען צו ליטעראַטור. ער איז סך הכל אלט געוואָרן פּיר־און־צוואַנציג יאָהר, בעת ער האָט אָנגעשריבען זיין ערשטען ראָמאַן „אָרימע מענשען", וועלכען זיין שול־חבר, גריגאָראָוויטש, האָט איבערגענעבען צום דיכטער נעקראַסאָוו, כדי איהם אפּצודרוקען אין זיין ליטעראַרישען אלמאַנאַך. דאָסטאָיעווסקי האָט שטאַרק געצוויפעלט אין דעם, צי זיין ראָמאַן וועט אפילו האָבען די זכיה דורכצוליינט צו וועלן פונ׳ם רעדאקטאָר. ער האָט געוואוינט אין א קליין ארעם צימער און נאַנץ געשמאַק געשלאָפען, וועלן גריגאָראָוויטש און נעקראַסאָוו האָבען צו איהם אָנגעקלאפט ארום פיר אזייגער פּאַרטאָג. זיי האָבען זיך אַרויפּגעוואַרפען אויף דאָסטאָיעווסקי׳ם האלז און מיט טרערן אין די אויגען איהם גראַטולירט. עס האָט זיך אַרויסגעצייגט, אז נעקראַסאָוו און זיין פרויינט האָבען דעם ראָמאַן אנגעפאַנגען צו לייענען אין אָוועגט און זיך ניט געקענט אפּשטעלען ביז זיי האָבען איהם געענדיגט, און ער האָט אויף זיי געמאכט אזא טיפען אייגדרוק, אז זיי האָבען באשלאָסען זיך ניט אָפּהאלטען פון אָט־דער נאכטלייכער עקספּעריציע און מיטטיילען דעם פּאַרפּאסער וועגען זייערע געפיהלען. אין עטליכע טעג ארום איז דאָסטאָיעווסקי פּאַרגעשטעלט געוואָרן פּאַר׳ן גרויסען קריטיקער פון יענער צייט, פּאר ביעלינסקי׳ן, און פון איהם אויך געקראָגען אזא וואַרימען אויפנאם. צוויישען די לעזער האָט דער ראָמאַן געמאכט א גאנצע סענסאציע. דאָס זעלביגע מוז געזאגט ווערן וועגען אלע וויייטערדיגע ראָמאנען פון דאָסטאָיעווסקי׳ן. זיי האָבען געהאט א זעהר גרויסען אָפּנאנג איבער גאנץ רוסלאנד.

דאָסטאָיעווסקי׳ס לעבען איז געוועז אומגעהייער טרויעריג. אינ׳ם יאָהר 1849, פּיר יאָהר נאָכדעם ווי ער האָט געמאכט זיין

ערשטען ערפאלג מיט די „ארימע מענשען", איז ער פארמישט געוואָרן אין די אָנגעלעגנהייטען פון אייניגע פוריעריסטען (די מיטגלידער פון פּעטראשעווסקי'ס קרייזלאך), וועלכע פלעגען זיך פארזאמלען צו לייענען פוריע'ס ווערק און באשפרעכען די נוי־טינקייט פון א סאָציאליסטישער באוועגונג אין רוסלאנד. אויף איינער פון אָט־די פארזאמלונגען האָט דאָסטאָיעווסקי געלייענט דעם באוואוסטען בריף פון ביעלינסקי'ן צו גאָגאָל'ן, אין וועלכען דער גרויסער קריטיקער האָט זיך גאָנץ שארף אויסגעשפראָכען קעגען דער רוסישער קירך און דעם רוסישען שטאַט. דאָסטאָיעווסקי האָט געגלויבט אין אנטייל אין א פארזאמלונג, וואו מען האָט דיסקוטירט די פראגע וועגען עפענען א געהיימע דרוקעריי. מען האָט איהם ארעסטירט, גע'משפט (פארשטעהט זיך, הינטער פאר־מאַכטע טירן) און, צוזאמען מיט עטלעכע אנדערע, פאראורטיילט צום טויט. אין דעצעמבער, 1849, האָט מען איהם ארויסגע־פיהרט אויף אן אָפענעם פלאַץ, אוועקגעשטעלט אויפ'ן עשאַ־פאָט אונטער א תליה, וואו ער האָט געמוזט אויסהערן דעם לאנגען טויט־אורטייל, און ערשט ביי דער לעצטער מינוט איז געקומען א שליח פון ניקאָלאי דעם ערשטען מיט א באנאדיגונג. אין דריי טעג ארום נאָך אָט־דעם דראמאטישען עפיזאָד, האָט מען איהם ארויסגעשיקט קיין סיביר און פארשפארט אין א קא־טאָרזשנע תפיסה אין דער שטאָדט אָמסק. וועלן ער איז אָפ־געזעסען פיר יאָהר איז ער, דורך פּראָטעקציע אין פעטערבורג, באפרייט געוואָרן, אָבער גלייך נאָכדעם אָפגענעבען געוואָרן פאר א סאָלדאט. בעת דאָסטאָיעווסקי איז געווען אין דער קאָטאָרזשנער טורמע האָט מען איהם, פאר עפעם א קלייניגקייט, באשטראָפט מיט שמיץ, און פון יענער צייט אָן האָט זיך אָנגע־פאנגען זיין קרענק — עפילעפסיע — פון וועלכער ער איז שוין קיינמאָל ניט פטור געוואָרן אינ'ם משך פון זיין גאנצען לעבען. די אמנעסטיע ביי דער קרוינונג פון אלעקסאנדער דעם צווייטען האָט אויך ניט פארלייכטערט דאָסטאָיעווסקי'ס גורל. ערשט אינ'ם יאָהר 1859 — פיר יאָהר נאָכדעם ווי אלעקסאנדער דער צווייטער איז ארויף אויפ'ן טראָן — איז דער גרויסער שריפט־שטעלער באנאדיגט געוואָרן, און מען האָט איהם ערלויבט זיך אומצוקערן קיין רוסלאנד. ער איז געשטאָרבען אינ'ם יאָהר 1883.

דאָסטאָיעווסקי איז געווען א שנעלער שרייבער, און פאר זיין ערעסט האָט ער ארויסגענעבען צעהן ראָמאַנען, צווישען וועלכע „חער דאָפּעלטער מענש" איז שוין געווען דער פאָרלויפער פון זיינע שפּעטערדיגע פּסיכא־פּאַטאָלאָגישע ראָמאַנען און „ניע־טאָטשקא ניעזוואַנאָווא" האָט אנגעצייגט אויף א שנעלער צייי־טיגונג פון אן ערשט־קלאַסיגען ליטעראָרישען טאַלאַנט. נאָכדעם ווי ער איז צוריקגעקומען פון סיביר האָט ער אָנגעפאַנגען צו דרו־קען א רייהע ראָמאַנען, וועלכע האָבען געמאכט א טיפען אייני־דרוק אויף די לעזער. די סעריע האָט ער אנגעפאַנגען מיט א גרויסען ראָמאַן „ערנידעריגטע און באַלעידיגטע", נאָך וועלכען עס האָבען באַלד נאָכגעפאַלגט „מעמוארען פון א טויטען הויז", וואו ער באשרייבט זיינע ערפאהרונגען אויף קאַטאָרגע. נאָכדעם איז ערשינען אן עקסטרעם־סענסאַציאָנעלער ראָמאַן „פּאַרברעכען און שטראָף", וועלכער איז די לעצטע צייט פיל געלייענט געוואָרן איבער גאנץ אייראָפּא און אמעריקע. „די ברידער קאראמאזאָוו", וואס ווערט גערעכענט פאר זיין בעסט־באַרבייט ווערק, איז נאָך מעהר סענסאַציאָנעל, בעת דער „ניט־דערוואקסענער", „אידיאָט" און „שדים" געהערן צו דער סעריע ראָמאַנען, וואס זיינען געווידמעט צו דיזעלביגע פּסיכא־פּאַטאָלאָגישע פּראָבלעמען.

וועז מען זאָל דאָסטאָיעווסקי'ס ווערק באטראכטען אויס־שליסליך פון עסטעטישען שטאַנדפונקט, וואָלט דער אורטייל פון די קריטיקער מכח זייער ליטעראָרישען ווערט נאָר ניט געווען קיין גינסטיגער. דאָסטאָיעווסקי האָט נעשריבען אין אזא אייליגניש און ער האָט זיך אזוי ווינציג געקימערט צו באַרבייטען זיינע ראָמאַנען, אז, ווי דאָברא־ליובאָוו האָט אָנגעוויזען, זייער ליטעראַ־רישע פּראַם איז כמעט געווען נידעריגער פון קריטיק. די העלדען זיינע רייבען אזוי אָפּגעלאָזען, ווידערהאָלען זיך, און וואָס פּאר א העלד עס זאָל ניט ערשיינען אין דעם ראָמאַן (ספּעציעל איז דאָס אזוי אין דעם ראָמאַן „די ערנידעריגטע"), פיהלט איהר, אז דער פּאַרפּאַסער אליין רעדט. אויסער דעם קומט נאָך צו צו אָט־די ערנסטע חסרונות זיינע העכסט ראָמאַנטישע און פּאַרלָטער־טע פּאַרמען פון די סיוזשעטען פון זיינע ראָמאַנען, די אומאַרדנונג פון זייער געבוי און דער אומנאַטירליכער לויף פון זייערע נעשעהענישען, — שוין ניט רייד־עניג פון דער אטמאָספערע פון

א משונעים־הויז, אין וועלכער אט־די אלע געשעהענישען קומען פאר. און דאך, ניט קוקענדיג אויף אט־די אלע חסרונות אטעמען דאסטאיעווסקי'ס ווערק מיט א טיפען געפיהל פון רעאליטעט, און אינאיינעם מיט די העכסט פאנטאסטישע כאראקטערען מרעפט מען אנדערע, אזוינע גוט־באקאנטע און אזוינע רעאלים־טישע, אז מיר פארגעסען אן אלע דאסטאיעווסקי'ס חסרונות. אפילו וועו איהר קלערט אמאל, אז די געשפרעכען פון דאסטאיעווסקים העלדען זיינען ניט ריכטיג איבערגעבען, פיהלט איהר אבער, אז די מענשען, וועלכע ער באשרייבט — לכל הפחות, איניגע פון זיי — זיינען פונקט אזעלכע, ווי ער האט זיי געוואלט שילדערן.

די „מעמוארן פון א טויטען הויז" איז דאס אייניגע דאס־טאיעווסקי'ס ווערק, וואס קען אנערקענט ווערן אלס אן אמת'דיג קונסט־ווערק: די לייטענדע אידעע פון אט־דעם ווערק איז שעהן און די פארם איז פולשטענדיג צוגעפאסט צו דער אידעע; אבער אין זיינע ווייטערדיגע ווערק איז דער פארפאסער אזוי געדריקט פון זיינע אידעען, וואס זיינען אלע זעהר נעבעלדיג, און ער וועט אזוי נערוועז־אויפגערעגט צוליב זיי, אז ער איז ניט בכח צו גע־פינען די ריכטיגע פארם. דאסטאיעווסקי'ס באליבטע טעמעס זיינען מענשען, וועלכע זיינען דורך די אומשטענדען פון זייער לעבען אזוי נידעריג געזונקען, אז זיי האבען אפילו קיין באגריף ניט וועגען א מעגליכקייט זיך וועו עס איז צוריק אויפהויבען. נאך מעהר, איהר פיהלט, אז דאסטאיעווסקי האט עפעס אן אמת'ען פארגעניגען אין באשרייבען די לידען, מארטע און פיזישע, פון די ערנידעריגטע — אז ער האט באמת הנאה, בעת ער שילדערט יענע נייסטיגע לידען, יענע אבסאלוטע הילפלאזיגקייט, יענע פולשטענדיגע דערשלאגענהייט פון דער מענשליכער נאטור, וואס איז אזוי כאראקטעריסטיש פאר די נערוועז־פאטאלאגישע פאלען. נעבען אט־די לידענדע געפינט איהר אויך עטליכע אנדערע, וועלכע זיינען אזוי טיפ־מענשליך, אז איהר סימפאטיזירט מיט זיי מיט'ן גאנצען הארצען. אבער דאך זיינען די באליבטע העלדען פון דאסטאיעווסקי'ן דער מאן און די פרוי, וואס קלערן וועגען זיך אליין, אז זיי באויצען ניט גענוג כח, כדי ארויסצורופען רעספעקט צו זיך, אדער זיי האבען אפילו קיין רעכט ניט, מען זאל זיך מיט

זיי באגעהן, ווי מיט מענשלעכע ברואים. זיי האָבען אמאל געמאכט א שרעקעגדיגען פארזוך צו באשיצען זייער פערזענלעכקייט, אָבער עס האָט זיך זיי ניט איינגעגעבען, און זיי וועלען איהם שוין קיינמאל ניט ווידערהאָלען. זיי זינקען אלץ טיפער און טיפער אין זייער האָפנונגסלאָזער פארצווייפלונג און שטארבען, אָדער פון שווינדזוכט, אָדער פון ארעמקייט, אָדער זיי ווערן קרבנות פון עפעס א פסיכישער קרענק, פון עפעס א מין האלב־קלאָרער משוגעת, בעת א מענש דערהויבט זיך אמאל ביז צו די העכסטע באגריפען פון דער מענשליכער פילאָזאָפיע; אַנדערע ווידער ווערן אזוי פארביטערט, אז זיי באגעהען א פארברעכען, אויף וועלכען זיי האָבען, אנב, טאָקע באלד חרטה.

אין די „ערנידעריגטע און באליידיגטע" ווערט געשילדערט א יונגערמאן, וואס איז פארליבט ביז משוגעת אין א מייטעל פון א פארהעלטניסמעסיג ארעמער פאמיליע. אָט־דאָס מיידעל פארליבט זיך אין א זעהר אריסטאָקראטישען פרינץ — א מענש אָהן פרינציפען, נאָר צויבערליך־שעהן אין זיין קינדערשען ענאָאיזם— וועלכער איז גוואלטיג אנציהענד מיט זיין אויפריכטיגקייט, אָבער באזיצט די פעהיגקייט צו באגעהן אומבאוואוסטזיניג די ערנסטע פארברעכענס קענען די מענשען, מיט וועלכע דאָס לעבען ברענגט איהם אין באריהרונג. די פסיכאָלאָגיע אי פונ'ם מיידעל, אי פון דעם יונגען אריסטאָקראט איז זעהר גוט, נאָר די בעסטע סצענעס פונ'ם ראָמאן זיינע יענע, אין וועלכע דאָסטאָיעווסקי שילדערט דעם צווייטען יונגען פארעהרער פון דער מיידעל, וועמען זי שטויסט אָפ, און וואָס ווידמעט זיין גאנצע עקזיסטענץ געהאָרכזאם צו דינען דער מיידעל, און קענען זיין ווילען, העלפט ער איהר אריינפאלען אין די העכסט פונ'ם יונגען אריסטאָקראט. דאָס איז אלץ פולשטענדיג מעגליך; דאָס אלץ עקזיסטירט אין לעבען און דאָס אלץ ווערט דערצעהלט פון דאָסטאָיעווסקי'ן אויף אזא אופן, אז דער לעזער פיהלט דעם טיפסטען מיטלייד צו די ערנידריגטע און באליידיגטע; נאָר אפילו אין אָט־דעם ראָמאן ווירקט דער פאָרגעניגען, וואָס דער פארפאסער געפינט אין שילדערן די גרעניצלאָזע דערנידרונג און שקלאפעריי פון זייטע העלדען און די הנאָה, וואָס זיי אליין פיהלען פון די דערניידרונג און

לייִדען, וועלכע מען פארשאפט זיי — אפשטויסענר פאר א מענ־
שען מיט א געזונטען פארשטאנד.

חער נעקסטער גרויסער ראמאן פון דאסטאיעווסקי'ן, „פארברעכען און שטראף" האט געמאכט א גאנצע סענסאציע. דער העלד פון דעם ראמאן איז א יונגער סטודענט, ראסקאלני־קאוו, וואס האט זעהר ליב זיין מוטער און שוועסטער — ביידע שטארק ארעם, פונקט ווי ער אליין — און איז פארפאלנט פונ'ם פארלאנג צו קריגען ערגעץ געלט, כדי צו פארענדיגען זיין שטודיום און באקומען די מעגליכקייט ארויסצוהעלפען די, וואס זיינען איהם אזוי טייער. ער פאלט אויפ'ן געדאנק צו הרג'ענען אן אלטע פרוי — א פראצענטניצע, וועלכע ער קען, און וואס פאר־מאגט, ווי מען זאגט, עטליכע טויזענט רובל. א גאנצע רייהע פון מעהר אדער וועניגער צופעליגע אומשטענדען פארשטארקען אין איהם אט־דעם געדאנק און שטופען איהם דורכצופיהרן, וואס ער האט פארטראכט. אזוי, למשל, באשליסט זיין שוועסטער, וואס זעהט ניט קיין אויסנאנג פון זייער ארעמקייט, זיך מקריב צו זיין פאר איהר פאמיליע און חתונה האבען מיט אן עלטערן אומווירדיגען מאן, וואס פארמאגט א סך געלט; און ראסקאלניקאוו איז פעסט אנטשלאסען צו שטערן די חתונה. אין דער זעלביגער צייט באגעגנט ער זיך מיט אן אלטען טשינאוניק, א שיכור, וואס האט א זעהר סימפאטישע טאכטער פונ'ם ערשטען ווייב, סאניא. די פאמיליע פונ'ם טשינאוניק איז אויפן סאמע אפ־גרונט פון נויט — אזא וואס מען טרעפט נאר אין אזעלכע גרויסע שטעדט, ווי פעטערבורג, און ראסקאלניקאוו ווערט טיף־פאראינטערעסירט אינם שיקזאל פון דער פאמיליע. א דאנק אט־די אלע אומשטענדען, און אויך ווייל ער אליין זינקט אלץ טיפער און טיפער אין דער פינסטערסטער נויט און באגרייפט די גוואלטיגע האפנונגסלאזיגקייט פון דער נויט און פון דעם עלענד, וואס רינגלען איהם ארום, פארשטארקט זיך אין ראסקאל־ניקאוו'ן אלץ מעהר דער געדאנק צו הרג'ענען די אלטע פרא־צענטניצע. ער פיהרט דורך דעם פארברעכען און, ווי מען האט דאס נאך פריהער געקענט פאראויסזעהן, באנוצט ער זיך ניט מיט'ן געלט: ער איז אזוי אויפגערעגט, אז ער געפינט אפילו ניט דאס געלט. באלד נאכדעם, דורכלעבעדיג עטליכע שרעקליכע

טעג פון חרטה און שאנד — ווידער טאקע אונטער'ן דרוק פון פארשיידענע אומשטענדען, וואס פארשטארקען אין איהם דעם נעפיהל פון נעווייסענביסע — גיט זיך ראסקאָלניקאָוו איבער דער פאָליציי אלס מערדער פון דער אלטער פראָצענטניצע און איהר שוועסטער.

דאָס איז, פארשטעהט זיך, נאָר דער סקעלעט פונ'ם רא־מאן; אין דער ווירקליכקייט איז ער פול מיט סצענעס פון ארעמקייט און מאָראָלער נעזונקענהייט, וואס פארכאפען פשוט דאָס הארץ; א חוץ די הויפט־פערזאָנען ערשיינען אין אָט־די סצענעס נעבען־פערזאָנען, ווי למשל, דער באיאָרנטער פריץ, אין וועמעס פאמיליע ראסקאָלניקאָוו'ס שוועסטער האָט נעדינט אלס גוווערנאנטין, דער נעריכטס־אויספאָרשער א. אז. וו.

נאָכדעם ווי ער האָט אָנגעווייזען א מענגע אורזאכען, וואָס האָבען נעשטויסען ראסקאָלניקאָוו'ן צו באגעהן דעם פארברעכען, נעפינט דאָסטאָיעווסקי פאר נויטיג אריינצופיהרן נאָך איין מאָ־טיוו, א ריין טעאָרעטישען. דער לעזער ווערט נעווארר שוין אין מיטען פון דעם ראָמאן, אז ראסקאָלניקאָוו, פארכאפט פון די היינטיגע אידעען פון דער מאטעריאָליסטישער פילאָזאָפיע, האָט אָנגעשריבען און אפגעדרוקט א צייטונג־ארטיקעל, וואו ער האָט באוויזען, אז מענשען ווערן צוטיילט אויף העכערע און נידעריגע ווען, און אז פאר די ערשטע (פון וועלכע נאפאָלעאָן איז א מוסטער), זיינען די נעווהנליכע נעזעצען פון מאָראל ניט אב־לינאטאָריש.

די מעהרסטע לעזער פון אָט־דעם ראָמאן און די מעהרסטע ליטעראריש קריטיקער רייַדען מיט אנטציקונג ווען דעם פסי־כאָלאָנישען אנאָליז פון ראסקאָלניקאָוו'ס נשמה און ווענען די מאָטיוון, וואס האָבען איהם נעבראכט צו אזא מין פארצווייי־פעלטען שריט. פונדעסטוועניגער, ווי איך זיך ערלויבען צו באַ־מערקען, אז טאקע דאָס גופא, וואס דאָסטאָיעווסקי האָט צו־נויפנעקליבען אזויפיל צופעליגע אורזאכען באווייזט, אז ער האָט אליין נעפיהלט, ווי שווער עס איז צו איבערצייגען, אז די פראָפאנאנדע פון די מאטעריאָליסטישע אידעען קענען באמת ברעננען אן ארענטליכען יונגענמאן צו אזא פארברעכען, ווי

ראסקאלניקאוו איז באנאנגען. די ראסקאלניקאוום ווערן ניט קיין מערדער אונטער דעם איינפלוס פון אזעלכע טעאָרעטישע באטראכטונגען; בעת פארקערט, די מענשען, וועלכע באגעהן א מאָרד און זיינען זיך סומך אויף ענלעכע מאָטיוון, ווי למשל, (*Lebiês) אין פאריז, זיינען גאָר ניט עהנליך צום ראסקאלניקאוו־טיפ. הינטער ראסקאלניקאוו'ן פיהלט איך, ווי דאָסטאָיעווסקי גופא פרובירט צו באשטימען, צי ער אליין, אָדער אזא מענש, ווי ער, וואלט געקענט געבראכט ווערן צו באגעהן אזא פארברעכען, ווי ראסקאלניקאוו איז באנאנגען און וואם וואלט געווען די פסיכאלאגישע דערקלערונג, ווען ער וואלט דאָס נעטאָן. אָבער אזעלכע מענשען הרג'ענען ניט. אויסער דעם, זיינען די מענשען, ווי, למשל, דער גערייכטס־אויספארשער אָדער סווידרינאילאוו ריין־ראָמאנטיש אויסגעטראכטע פיגורען.

ניט קוקענדיג אויף אט־די אלע חסרונות, מאכט אט־דער רָאמאן פון דאָסטאָיעווסקי'ן א שטארקען איינדרוק א דאנק די אומגעהייער רעאליסטישע בילדער פון דעם ארימען לעבען, און וועקט אויף אין יעדען אָרענטליכען לעזער דעם טיפסטען מיטלייד צו אט־די נידעריג־געזונקענע איינוואוינער פון די שמוציגע קוואַרטאלען. ווי נאָר דאָסטאָיעווסקי קומט צו זיי צו, ווערט ער א רעאליסט אין דעם בעסטען זין פון דעם וואָרט, ווי טורגענעוו און טאלסטאי. מארמעלאדאוו — דער אלטער שיכור'ער טשינאווניק — זיין שיכור'ער געשפרעך און זיין טויט, זיין פאמיליע, די אינצידענטען, וואס פאסירן נאָך זיין קבורה, זיין ווייב און זיין טאכטער סאָניא — אט־די אלע זיינען לעבעדיג וועזנס און ווירקליכע אינצידענטען פון דעם לעבען פון די ארימסטע מענשען, און די זייטלאך, וואס דאָסטאָיעווסקי ווידמעט צו זיי, געהערן צו די אינדרוקפולסטע און ריהרענדסטע זייטלאך אין דער אלוועלטליכער ליטעראטור. אין זיי שפירט מען א זשענע.

דער רָאמאן „די ברידער קאראמאזאוו" איז אין פרט פון

*) Lebies, א פאריזער סטודענט, וואס האט געהרג'ט א פראצענטניטשקע אונטער'ן אויגפלוס פון דער טעאָריע פונ'ם קאמף פאר דער עקזיסטענץ. ער האט קיינמאל קיין חרטה ניט געהאט און האט זיך געהאלטען אָרויסרופענד צו זיינע באשולדיגער און צום גערימט.

קונסט הער אמבעסטען באארבייטער פון אלע דאָסטאָיעווסקי׳ס ראָמאנען. אבער ער איז אויך א ראָמאן, וואו אלע אינערליכע חסרונות פונ׳ם פארפאסער׳ס געדאנק און פארשטעלונג האבען געפונען זייער פולקאמסטען אויסדרוק. די פילאָזאָפיע פון אט־דעם ראמאן — די אומגלויביגע מערב־אייראָפּא; די ווילד־לויידענשאפט־ליכע און שיכור׳ענדע רוסלאנד; און רוסלאנד א רעפארמירטע דורך מאנאכען און גלויבען; אלע דריי פארגעשטעלט דורך די דריי ברידער קאראמאזאוו — אט־די פילאָזאָפיע ערשיינט נאר נעבעלדיג אין דעם הינטערגרונד פון דעם ראמאן. אבער אין קיין שום ליטעראטור געפינט זיך ניט אזא קאלעקציע פון די אפשטויסענדסטע טיפען פון דער מענשהייט — משוגעים, האלב־משוגעים, פארברעכער אין ווארן און אקטיוע פארברעכער אין אלע מענליכע גראדאציעס, ווי אין „די ברידער קאראמאזאוו". א רוסישער ספעציאליסט פון געהירן־און נערוון־קראנקהייטען האט געפונען פארטרעטער פון אלע אזוינע קראנק־הייטען אין דאָסטאָיעווסקי׳ס ראָמאנען, און ספעציעל אין „די ברי־דער קאראמאזאוו",—אלץ אין אזא ראם, וואָם שטעלט פאר א וויל־דען געלויף פון דעם זאָנדערבארסטען געמיש פון רעאליזם און רא־מאנטיזם. וואס עס זאָלען ניט געווען שרייבען געוויסע קריטי־קער פון יענער צייט, וועלכע האבען ליב געהאט יעדען מין קרענקליכע ליטעראטור, וועגען אט־דעם ראָמאן, דער פארפאסער אבער פון דעם איצטיגען בוך קען נאר זאגען, אז ער געפינט איהם אזוי אומנאטירליך, אזוי קינסטליך פאבריצירט פאר ספע־ציעלע צוועקען — אין אייניגע פלעצער צוליב שטיקלאך מאראל, אין אנדערע צוליב דער שילדערונג פון עפעם אן עקזעלהאפטיגען כאראקטער, אנטנומען פון א פסיכאָ־פאטאלאָגישען שפיטאָל, און ווידער אין אנדערע, כדי צו אנאליזירן די געפיהלען פון עפעם א ריין־פאנטאסטישען פארברעכער, — אז די עטליכע גוטע זייט־לאך, וואס מען טרעפט אמאל אן, באצאלען ניט דעם לעזער פאר דער שווערער ארבייט פון איבערלייענען אט־די צוויי בענדער.

דאָסטאָיעווסקי ווערט נאך אלץ זעהר פיל געלייענט אין רוסלאנד; און וועז, מיט א צוואנציג יאָהר צוריק, זיינען זייער ראָמאנען איבערזעצט געוואָרן אין פראנצויזיש, דייטש און ענג־ליש האָט מען זיי אויפגענומען, ווי אן אנטפלעקונג. מען האָט איהם

געלויבט, ווי איינעם פון די גרעסטע שריפטשטעלער פון אונזער צייט, ווי דעם איינציגסטען, וואס האט „בעסער פון אלץ אויסגעדריקט די מיסטישע סלאווישע נשמה" — וואס אט־דער אויסדרוק זאל ניט באדייטן! טורגענעוו איז אוועקגעשטעלט נעבן אין שאטען, טאלסטאי איז אויף א וויילע פארגעסען געווארן. פארשטעהט זיך, אין דעם אלעמען איז געווען א היבש ביסעל היסטאריש איבערטרייבונג; אין היינטיגער צייט האלטען די געזונטע ליטעראטור־קריטיקער זיך אפ פון אזעלכע לויבגענגען. דער אמת איז, אז עס איז געווים פארן זעהר פיל קראפט אין אלץ, וואס דאסטאיעווסקי האט געשריבען: זיין שאפונגס־קראפט ברענגט ארויף אויפ'ן גראנק די שאפונגס־קראפט פון האפמאן; און זיין סימפאטיע צו די ערנידעריגטע און ניטערגעשלאגענסטע פראדוקטען פון דער ציוויליזאציע פון אונזערע גרויסע שטעדט, איז אזוי גרוים, אז זי פארכאפט דעם אינדיפערענטסטען לעזער און מאכט א זעהר שטארקען אייגדרוק אין דער געהעריגער ריכטונג אויף יונגע לעזער. זיין אנאליז פון די פארשיידענארטיגסטע מינים פסיכישע קרענק אין זייער אנהויב איז, לויט דער באשטעטיגונג פון ספעציאליסטען, דורך אוס דורך ריכטיג. נאר פונדעסטוועניגער זיינען די קונסט־מעלות פון זייער ראמאנען נידעריגער פון יענע מעלות, מיט וועלכע עס צייכענען זיך אויס די ווערק פון אונזערע קינסטלער: טאלסטאי טורגעניוו אדער גאנטשארוב. ביי דאסטאיעווסקי'ן ווערן זייטלאך פון פאלקאמענעם רעאלזים אריינגעוועבט אין די פאנטאסטישסטע אינצידענטען, וועלכע פאסען זיך נאר פאר דעם ערגסטען מין ראמאנטיזם. האריפארכאפענדיגע סצענעס ווערן פלוצלונג איבערגעהאקט, נאר כדי אריינצופיהרן די אומנאטירליכסטע טעארעטישע דיסקוסיעס. אויסער דעם, איז דער פארפאסער אין אזא אייליגיש, אז עס דוכט זיך, ער אליין האט קיין צייט ניט נעהאט איבערצוליינען זיינע ראמאנען איידער ער האט זיי אפגעשיקט אין דרוק. און ערגער פון אלץ איז, וואס יעדער אינצינער העלד פון זיינע ראמאנען, ספעציעל פון די ראמאנען פונ'ם שפעטערדיגען פעריאד, ליידט פון עפעס א פסיכישער קרענק, אדער איז א קרבן פון מאראלער פארדארבונג. דערפון שטאמט דער פאקט, וואס הגם מען לייענט אויך

ניגע פון דאָסטאָיעווסקי׳ס ווערק מיט גרויס אינטערעס, רופֿען זיי אָבער קיינמאָל ניט אַרויס דעם פּאַרלאָנג נאָך אמאָל זיי צו לייענען, ווי למשל, טורגענייעוו׳ס אָדער טאָלסטאָי׳ס ווערק און אפילו די ווערק פון א סך מינדערווויכטיגע ראָמאַנען־שרייבער; דער שרייבער פון אָט־דעם בוך מוז זיך מודה זיין, אז איהם האָט נעקאָסט א סך מיה אָט־דאָ ניט לאַנג איבערצולייענען „די ברידער קאַראַמאַזאָוו", אוו ער האָט באין אופן ניט געקענט פֿארענדיגען דעם ראָמאַן „דער אידיאָט". פונדעסטוועגען קען מען דאָסטאָיעווסקי׳ן אלץ מוחל זיין, ווייל בעת ער רעדט וועגען די אונטערדריקטע און פֿארגעסענע קינדער פון אונזער שטאָדט־ציוויליזאציע, ווערט ער באמת גרויס דורך זיין ברייטער און אומענדליכער ליבע צו דער מענשהייט — פון דעם מענשען אפילו אין דער טיפֿענישפון זיין פּאַלען. דורך זיין ליבע צו אָט־די שיכורים, בעטלערס, קליינע גנבים א. אז. וו., וועמען מיר נעהען בעוועהנליך פארבי און שענקען אפילו ניט קיין רחמנות־קוק; דורך זיין קראפט צו אנטהעקען, וואָס ס׳איז מענשליך און אָפט וואס ס׳איז גרויס אין דעם נידעריגסט־געזונקענעם וועזען; דורך דער ליבע, וואָס ער וועקט אין אונז אויף אפילו צו די ווינציג אינטערעסאַנטע טיפּען פון דער מענשהייט, אפילו צו יענע, וואס וועלען קיינמאָל ניט מאכען קיין אָנשטרענגונג זיך ארויסצורייסען פון דער נידעריגער און אומ־נליקליכער לאגע, אין וועלכער דאָס לעבען האָט זיי אריינגעווארפען — דורך אָט־די מעלות האָט דאָסטאָיעווסקי זיכער עראַרבעט פאר זיך א זעלטענעם פּלאַץ צווישען די שריפטשטעלער פון דער מאָ־דערנער צייט, און ער וועט געליינט ווערען — ניט צוליב דער קינסטליכער באַאַרבייטונג פון זיינע שריפטען, נאָר צוליב די גוטע געדאנקען, וואָס זיינען אין זיי צוואוואַרפען, פאר דער רעאַלער רע־פּראָדוקציע פון דעם לעבען אין די שמוציגע קוואַרטאַלען פון די נרויסע שטעדט — און פאר דער אומענדליכער סימפּאטיע, וואס אזא ווועזען ווי סאָניא, קען ארויסרופען אין דעם לעזער.

נעקראסאָוו.

אין נעקראסאָוו׳ן האָבען מיר א דיכטער, ווועמעס ווערק האָבען ארויסגערופען לעבעדיגע ויכוחים אין דער רוסישער ליטעראטור. ער איז געבאָרן געווארן אינ׳ם יאָהר 1821, — זיין פאטער איז געווען

אן אַרעמער ארמעע אָפּיצער, וואס האָט חתונה געהאט מיט א פּוילישער דאמע אוים ליבע. די דאָזיגע פּרוי האָט געמוזט באזיצען מערקווירדיגע מעלות, ווייל נעקראסאָוו רעדט וועגען זיין מוטער מיט אזא ליבע און אכטונג, וואס האָט צו זיך ניט קיין גלייכען אין די ווערק פון אלע אנדערע דיכטער. זיין מוטער איז אָבער געשטאָרבען זעהר יונג, און זייער גרויסע פאמיליע, וואס איז באשטאנען פון דרייצעהן ברידער און שוועסטער, האָט זיך געמוזט געפינען אין א שווערער לאגע. ניקאָלאי נעקראסאָוו האָט שוין צו זעכצעהן יאָהר פּראָלאָזט דאס פּראוויניציעלע שטעדטעל, וואו זיין פאמיליע האָט געוואוינט און זיך אוועק־געלאָזט קיין פּעטערסבורג, כדי אָנצוקומען אין אוניווערזיטעט אויפ'ן פּילאָלאָגישען פאקולטעט. די מעהרסטע פון די רוסישע סטודענטען לעבען זעהר ארעם — מעהרסטענס פון לעקציעס, אָדער זיי פארנעהמען שטעלעס פון פּריוואטע לערער אין פאמיליעס, וואו מען צאָהלט זיי זעהר ווייניג, אָבער וואו זיי זיינען לכל הפחות, זיכער מיט קעסט און מיט א קווארטיר. אויף נעקראסאָוו'ס גורל איז אָבער אויסגעפאלען די ביטערסטע נויט. „דריי יאָהר נאָכאַנאנד", האָט ער אין א צייט ארום דערצעהלט, „האָב איך יעדען טאָג געלימען הונגער". „ניט איינמאל איז דאָס אזוי ווייט אוועק, אז איך פלעג אוועקגעהן אין איינעם פון די גרויסע רעסטאָראנען, וואו מען פלעגט עראָיבען צו לייענען צייטונגען, אפילו זוען מען האָט קיין באשטעלונג ניט געמאכט. דאָרטען פלעג איך זיך אוועקזעצען, ארויסנעמען מיין צייטונג פון „יוצא" וועגען און פאמעלאך צו־שלעפען צו זיך דעם טעלער ברויט און עסען... און דאָס איז געווען מיין אייניגיג שפייז". ענדליך איז ער קראנק געוואָרן. פאר זיין קליין צימערל, וואָס ער האָט געהאט געדונגען ביי עפעס אן אלטען סאָלדאט, האָט ער ניט געקענט צאָלען, און אייגמאל, באלד ווי ער איז אויפגעשטאנען פון דער קרענק, אין א קאלטער נאָוועמבער־נאכט, האָט איהם דער באלעבאָס מעהר ניט געוואלט אריינגעלאָזען צו זיך אין צימער. נעקראסאָוו וואָלט געמוזט איבערקומען די נאכט אין דרויסען, נאָר עפעס א פארבייגעהענדי־גער אלטער בעטלער האָט אויף איהם רחמנות געקראגען און איהם מיטגענומען צו זיך ערגעץ אין א שמוציגען געגענד אויסער דער שטאָדט אויף נאכט־לעגער; דאָ האָט נעקראסאָוו ניט נאָר געפו־

נען אן אבדאך, נאָר אויך באקומען א געלעגנייט צו פארדינען פופצעהן קאָפיקעס פאר א „פראָשענייע", וואָס ער האָט אנגעשריבען פאר איינעם פון די איינוואוינער.

אָט אזא איז געווען נעקראסאָוו'ס יוגענט; אָבער אין יענע יאָהרן האָט ער געהאט די געלעגנהייט נאָהענט זיך צו באקאנען מיט די ארעמסטע און נידעריגסטע קלאסן פון דער פעטערבורגער באפעלקערונג, און די ליבע, וואס ער האָט צו זיי ערווארבען אינ'ם משך פון יענע וואנדערונגען, האָט ער אויפגעהיט אין דעם משך פון זיין גאנצען לעבען. שפעטער האָט ער, דורך שווערער ארבייט און דורך די פארשידענע אלמאנאכען, וואָס ער האָט ארויסגעגעבען, פארבעסערט זיין מאטעריעלע לאגע. ער איז געווארען א שטענדיגער מיט-ארבייטער פון'ם גרעסטען זשורנאל פון יענער צייט, פון'ם „סאָוורעמענ'ק", פאר וועלכען טורגענייעוו, דאָסטאָיעווסקי, הערצען און אלע אונזערע בעסטע שריפטשטעלער האָבען געשריבען, און אין דעם יאָהר 1846 איז ער אפילו געווארן חשר אייגענטימער פון דעם זשורנאל „סאָוורעמענ'ק", וועלכער האָט צוגעצויגען צו זיך די בעסטע לִיטעראריש קרעפטען פון רוסלאנד און האָט אין פארלויף פון די נעקסטע 15 יאָהר געשפילט אן אומגעהייער גרויסע ראָלע אין דער געשיכטע פון דער ליטעראריש'ער און פּאָליטישער אנטוויקלונג פון רוסלאנד. אין דעם אָנפאנג פון די זעכציגער יאָהרן פון דעם פאָריגען יאָהרהונדערט, איז נעקראָסאָוו, אלס ארויסגעבער פון דעם „סאָוורעמנ'ק" געקומען אין ענגע באציהונגען און זיך באפרייט-דעט מיט צוויי מערקווירדיגע מענשען, מיט טשערנישעווסקי'ן און מיט דאָבראָליובאָוו'ן, און ארום יענער צייט האָט ער אנגעשריבען זיינע בעסטע פערזען. אין דעם יאָהר 1875 איז ער ערנסט קראנק געוואָרן, און די פּאָלגענדיגע צוויי יאָהר פון זיין לעבען זיינען פשוט געווען יאָהרן פון אנאָניע. ער איז געשטארבען אין דעצעמבער 1877, און טויזענטער מענשען, ספעציעל די סטודענטען פון'ם אוניווערזיטעט, האָבען באגלייט זיין קערפער צום קבר.

שוין דאָ, ביי זיין פריש-פארשאָטענעם קבר, האָבען זיך אָנגענאנגען לייִדענשאפטליכע ויכוחים, וועלכע האָבען זיך קיינמאל ניט געענדיגט, איבער דער באדייטונג פון נעקראסאָוו'ן אלס דיכטער. אין זיין רעדע, וואס דאָסטאָיעווסקי האָט געהאלטען אויף נעקרא-

סאוו׳ס קבר, האָט ער איהם אוועקגעשטעלט אין איין רייהע מיט פושקינ׳ען און לערמאָנטאָוו׳ן („נאָך העכער פון פושקינ׳ען און לערמאָנטאָוו׳ן", האָט אויגעשריען צווישען דעם עולם א יונגער ענטוזיאזמט). און די פראגע — „איז נעקראסאָוו אוא גרויסער ריכטער, ווי פושקין און לערמאָנטאָוו?" — ווערט ער היום דעבאטירט אין דער רוסישער ליטעראטור.

נעקראסאָוו׳ס פּאָעזיע האָט געשפּילט אוא וויכטיגע ראָלע אין מיין אייגענער אנטוויקלונג, אינ׳ם משך פון מיין יוגענט, אז איך וואג ניט צו פארלאָזען זיך אויף מיין אייגענער הויכער אפשאצונג פון אָט דער פּאָעזיע; און כדי זיך צו איבערצייגען אין דער ריכטיגקייט פון מיינע איינדרוקען און אפשאצונגען, האָב איך זיי פארגליכען מיט די מיינונגען פון די רוסישע קריטיקער: ארסיענייוו, סקאביטשעווסקי און וועננגראוו (דער פארפאסער פון א גרויסען ביגראָפישען ווערטער־בוך פון רוסישע שריפטשטעלער).

בעת מיר טרעטען אריין אין דעם יוגענט־פעריאָד, פון זעכצען ביז צוואנציג יאָהר, נויטיגען מיר זיך אין ווערטער, כדי אויסצודריקען די שטרעבונגען און די העכערע אידעאלען, וואס פאנגען אָן אויפצוואוואכען אין אונזערע מחות. עס איז ניט גענוג צו פיהלען אָט־די שטרעבונגען: מיר נויטיגען זיך אין ווערטער, כדי זיי אויסצודריקען. אייניגע געפינען אָט־די ווערטער אין די תפילות, וואָס זיי הערען אין די קלויסטערס; אנדערע — און איך געהער צו זייער צאָהל — באנוגענען זיך ניט מיט אזא מין אויסדרוק פון זיקערע געפיהלען; ער, אָט־דער אויסדרוק, איז פאר זיי צו אומבאשטימט, און זיי זוכען א מעהר קאָנקרעטע פּאָרם צו אויסדריקען אין איהר זייער וואקסענדיגע סימפּאטיע צו דער מענשהייט און די פילאָזאָפישע פראגען וועגען דעם לעבען פון דעם וועלט־אל, מיט וועלכע זיי זיינען פארנומען. זיי זוכען פּאָעזיע. פאר מיר האָט געטהע פון איין זייט, דורך זיין פילאָזאָפישער פּאָעזיע, און נעקראסאָוו פון דער צווייטער זייט, דורך זיינע קאָנקרעטע בילדער, אין וועלכע ער האָט אויסגעדריקט זיין ליבע צו די פּויערים־מאסען, מיך באזארגט מיט די נויטיגע ווערטער, וואס דאָס הארץ האָט אזוי גענארט אויף אויסצודריקען זיינע פּאָעטישע געפיהלען. אבער, דאָס איז נאָר א פערזענליכע באמערקונג. די פראגע איז, צי נע־

קראַסאָוו קען באמת אוועקגעשטעלט ווערן אין איין רייהע מיט פושקינ'ען און לערמאָנטאָוו'ן, ווי א גרויסער דיכטער.

אייניגע מענשען פארוואַרפען אפילו די מענליכקייט פון אזא פארגלייך. ער איז ניט געווען קיין דיכטער, זאגען זיי, ווייל זיין פאָעזיע איז געווען טענדענציעז. אָבער אָט־דער שטאַנדפונקט, וואָס ווערט אָפט פארטיידיגט פון די נאָכפאָלגער פון דער ריינער עסטעטיק, איז אויגענשיינליך ניט ריכטיג. שעלי איז אויך ניט געווען אינגאנצען פרעמד פון טענדענציעז, ווען אָבען איהם דאָך ניט געשטערט צו זיין א גרויסער דיכטער; בראָונינג איז טענדענציעז אין אייניגע פון זיינע פאָעמעס, און דאָס האָט איהם ניט געשטערט צו זיין א גרויסער דיכטער. יעדער גרויסער דיכטער האָט א געוויסע טענדענץ אין די מעהרסטע פון זיינע פאָעמעס, און די פראגע איז נאָר, צי האָט ער געפונען א שעהנע פארם אויף אויסצודריקען זיין כונה, צי ניין. דער דיכטער, ווען מען עס וועט זיך איינגעבען צו פארייניגען אן אמת שעהנע פארם, ד. ה. אייניגדרוקספולע בילדער און וואויל־קלינגענדיגע פערזען מיט אן ערהאַבענער טענדענץ, וועט זיין דער גרעסטער דיכטער.

מען מוז מודה זיין, אז בעת מען לייענט נעקראַסאָוס ווערק, פילט מען, אז די פערזען זיינען איהם שווער אָנגעקומען. איהר וועט אין זיין פאָעזיע ניט געפינען יענע לייכטקייט, מיט וועלכער פושקין האָט גענוצט זיינע פערזען כדי אויסצודריקען זיינע נעראַנקען; איהר וועט אין איהר ניט געפינען אפילו קיין דערנענטערונג צו דער מוזיקאַלישער האַרמאָניע פון לערמאָנטאָוו'ס פערז אָדער פון דעם פערז פון א. ק. טאָלסטאָי. אפילו אין זיינע בעסטע פאָעמעס זיינען פאראן הילצערנע און אומגעלומפערטע שורות, וואָס שניידען פשוט אין די אויערן; איהר פיהלט אָבער, אז אָט־די אומגעלונגענע פערזען קענען אויסגעבעסערט ווערן, ווען מען שטעלט איבער אָדער מען בייט איבער עטליכע ווערטער און די שעהנקייט פון די בילדער אין וועלכע די געפיהלען זיינען אויסגעדריקט וואָלטען זיך דערפון דאָך ניט געענדערט. זיכער פילט מען, אז נעקראַסאָוו איז ניט געווען קיין גלענצענדיגער מייסטער פון וואָרט און פערז, ער איז אָבער געווען א דיכטער. אין זיינע שאפונגען וועט איהר זעלטען געפינען א פאָעטיש בילד, וואָס זאָל ניט פאַסען צו דער אלגעמיינער אידעע פון דער פאָעמע, וואס זאָל זיין ניט

שעהן, אדער קלינגען, ווי א דיסאנאנס; אין דער זעלביגער צייט האט זיך נעקראסאוו'ן איינגעגעבען אין איינינג פון זיינע פערזען צו באצירן א זעהר הויכע מדרגה פון פאעטישער אינספיראציע מיט אמת־שעהנע פארמען. מען טאר ניט פארגעסען, אז די „יאמ־בען" פון בארביע'ן און די „שאטימענטס" פון וויקטאר הוגא, וואלטען אויך אין מאנכע פלעצער געמעגט האבען א פולקאמענערע פארם..

נעקראסאוו'ס ווערק האבען ניט אלע איינעם און דעם זעלביגען ווערט. נאר איינער פון די אויבען־דערמאנטע קריטיקער האט אנ־געצייגט, אז אפילו צווישען די סאמע פראזאישע פאעמען פון נע־קראסאוו'ן, למשל, די פאעמע, אין וועלכער ער באשרייבט אין זעהר שלעכטע פערזען די דרוקערייי פון א צייטונג — איז ווי נאר ער באריהרט די ליידען פונ'ם ארבייטער קומען דארטען צוועלף שורות, וועלכע, לויט דער שעהנקייט פון די פאעטישע בילדער און מוזי־קאלישקייט, וואס זיינען פארבונדען מיט זייער אינערליכער קראפט, האבען זעהר ווינציק ביישפילען צו זיך אין דער גאנצער רוסישער ליטעראטור.

ווען מיר שאצען אפ א דיכטער, האבען מיר שטענדיג אין אויג דעם אלגעמיינעם טאן פון זיינע ווערק, וועלכען אדער מיר האבען ליב, אדער מיר געהען גלייכגילטיג פארבי, און צו רעזוצירן די ליטעראריש קריטיק אויסלילליך צום אנאליז פון דער שעהנ־קייט אין דעם דיכטער'ס פערזען, אדער צו דער צונעפאסטקייט צווי־שען „אידעע און פארם", וואלט זיכער גוואלטיג רעדוצירט דעם ווערט פון דער קריטיק גופא. יעדער איינציגער אנערקענט, אז טענים־אן איז געווען אן אויסערגעווייניטלליכער מייסטער פון פארם, פונקטואלגען ווען איהם קיינער ניט אוועקשטעלען העכער פון שעלי'ן פשוט, וויל די אלגעמיינע באדייטונג פון שעלי'ס אידעען איז א סך העכער פון דער אלגעמיינער באדייטונג פון טענים־אנ'ס אידעען. נעקראסאוו'ס סופעריאריטעט האלט זיך גראד אויף דעם אלגעמיינעם טאן פון זיינע ווערק.

אין דער רוסישער ליטעראטור קען מען אנצייגען אויף עטליכע דיכטער, וועמעס ווערק עס באריהרן סאציאלע טעמעס און וועלכע רייד־ען וועגען די פלויכטען פון א בירגער — ווי, למשל, פלישטשעיוו און מיניאעוו — און זיי האבען טאקע אמאל דערגרייכט פונ'ם

שטאַנדפונקט פון דעם פערזען־מאכער, א העכערע מדרגה אין שעהנקייט פון פּאָרם, ווי נעקראַסאָוו. אָבער אין אַלץ, וואָס נעקראַסאָוו האָט נעשריבען איז פּאַראַן עפּעס אַן אינערליכע קראַפט, וואָס איהר קענט ניט געפינען ביי קיינעם פון אָט־די דיכטער און אָט־די קראַפט שטויסט איהם אַן אויף בילדער, וועלכע ווערן מיט רעכט באַכטראַכט, ווי פּערל פון דער רוסישער פּאָעזיע.

נעקראַסאָוו פלעגט רופען זיין מוזע „א מוזע פון נקמה און טרויער", און זיין מוזע האָט ווירקליך קיינמאָל ניט געמאכט קיין קאָמפּראָמיס מיט אומגערעכטיגקייט. נעקראַסאָוו איז א פּעסימיסט, אָבער זיין פּעסימיזם, ווי וועננעראָוו באַמערקט, טראָגט אַן אָריגינעלען כאראקטער. הגם זיין פּאָעזיע אנטהאלט אזוי פיל דרי־קענדע בילדער, וואס שילדערן די נויט און דעם עלענט פון די רוסישע מאסען, פונדעסטוועניגער מאכען דאָך זיינע ווערק סוף־כל־סוף א דערהויבענדען איינדרוק אויפ'ן לעזער. דער דיכטער בויגט ניט זיין קאָפּ פאר דער טרויעריגער ווירקליכקייט: ער קעמפט קעגען איהר און ער איז זיכער מיט א נצחון. לייענט מען נעקראַסאָוו'ס ווערק דערוועקט זיך יענע אומצופריד־נהייט, וואָס טראָגט שוין אין זיך גופא די זאָמען פון נענעזונג.

די מאסען פון דעם רוסישען פאָלק, די פויערים און זייערע לייד־ען, זיינען די הויפּט טעמעס פון אונזער דיכטער'ס פערזען. זיין ליבע צום פאָלק נעהט דורך, ווי א רויטער פאָדים, דורך אלע זיינע ווערק; ער איז צו איהר געבליבען טריי אינ'ם משך פון זיין נאנ־צען לעבען. אין זיינע יונגע יאָהרן האָט אָט־די ליבע איהם אפּגע־האלטען פון פארשוועדען זיין טאלאנט איז יענעם סארט לעבען, וועלכען אזוי פיל פון זיינע צייט־חברים האָבען נעפיהרט; שפּעטער האָט זי איהם באגייסטערט צום קאמף קעגען לייב־אייגענטום; און ווען לייב־אייגענטום איז אפּגעשאפט געוואָרן, האָט ער ניט באַ־טראכט זיין קאמף אלס פארענדיגט, ווי א סך פון זיינע פרייגנ: ער איז נעווארן דער דיכטער פון די פינסטערע פאָלקס־מאסען, וואס טראָגען דעם עקאָנאָמישען און פּאָליטישען יאָך: און, ענדליך, אויף דער עלטער שוין, האָט ער ניט נעזאגט: „איך האָב נעטאָן אלץ, וואָס איך האָב נעקענט"; אדרבא, ביז'ן סוף פון זיין לעבען האָט אין זיינע לידער נעקלונגען דער צער, פארוואס ער איז ניט נעווען קיין נענוג גרויסער קעמפער. ער האָט נעשריבען: „מיר האָט דער

קאמף נעשטערט צו זיין א דיכטער, די לידער האבען מיר נעשטערט צו ווערן א קעמפער"; אין דעם זעלביגען ליד זאגט ער: „נאר ווער עס דינט די גרויסע צוועקען פון דער צייט, ווער עס גיט אוועק זיין לעבען אין קאמף פאר זיין ברודער־מענש—יענער נאר וועט זיך אליין איבערלעבען"...

אמאל קלינגט ארויס פון זיינע ווערק א טאן פון פארצווייפלונג, אבער דאס טרעפט פארהעלטניסמעסיג זעלטען. דער רוסישער פויער, ווי נעקראסאוו שילדערט איהם, איז ניט א מענש, וואס גיסט נאכאנאנד מיט טרערען. ער איז רוהיג, אמאל וויציג, און אמאל א זעהר פרעהליכער ארבייטער. נעקראסאוו אידעאליזירט זעהר זעלטען דעם פויער; אין די מעהרסטע פאלען מאלט ער איהם, ווי ער איז אין דער ווירקליכקייט; און דעם דיכטער'ס גלויבען אין די גייסטיגע קרעפטען פון אט־דעם רוסישען פויער איז טיף און קרעפטיג. „אביסעל מעהר פרייהייט צו אטמען, — זאגט ער, — און רוסלאנד וועט צייגען, אז זי האט מנשען, אז זי האט א צוקונפט." אט דער נעדאנק קלינגט אפט אין זיין פאעזיע.

נעקראסאוו'ס בעסטע פאעמע איז „דער פראסט רויטע־נאז". דאס איז די פארנעטערונג פון דער רוסישער פויערטע; אין דער פאעמע איז ניטא אפילו קיין שפור פון סענטימענטאליטעט; זי איז אנגעשריבען אין א געהויבענעם עפישען סטיל, און דער צוויטער טייל איהרער, וואו דער פערזאניפיצירטער פראסט געהט דורך אויף זיין וועג איבער דעם וואלד, און וואו די פויערטע ווערט לאנגזאם פארפרוירען צום טויט, בעת די העלע בילדער פון איהר פארגאנגענעם גליק טראגען זיך פארביי פאר איהרע געדאנקען — אט דאס אלץ איז אויסגעצייכענט, אפילו פונ'ם שטאנדפונקט פון דעם עסטעטישען קריטיקער, ווייל די פאעמע איז אנגעשריבען אין גוטע פערזען און אין א רייע פראכטפולע נעשטאלטען און בילדער.

„די פויערים־קינדער" איז א וואונדערבארע דארפס־אידיליע. די „מוזע פון נקמה און טרויער", — באמערקט אייגער פון אונזערע קריטיקער, — ווערט אויסערגעווענטליך מילד און צארט, ווי נאר זי פאנגט אן צו ריידען וועגען פרויען און קינדער. באמת איז קיינער פון די רוסישע דיכטער ניט דערגאנגען צו אזא פאר־

נעטערונג פון דער פרוי, ספּעציעל פון דער פרוי־מוטער, ווי אָט־דער כלומר'שטדינ־בייזער דיכטער פון „נקמה און טרויער". **ניי** נאָר נעקראסאָוו פאָנגט אָן צו ריידען וועגען דער מוטער וועלט ער מעכטיג; און די סטראָפען, וועלכע ער האָט נעווידמעט צו זיין אייגענער מוטער — א פרוי, וואָס בלאָנקעט זיך ארום אין א פרי'ציש הויז, צווישען מענשען, וועלכע קלערן נאָר וועגען גע־יעג, שיכרות, און איבען אויס זייער מאכט ווי שקלאפען־האלטער אין זייער גאנצער ברוטאליטעט, — אָט די סטראָפען זיינען אמת'ע פערעל אין דער פאָעזיע פון אלע פעלקער.

זיין פאָעמע, וואָס איז נעווידמעט צו די פאַרשיקטע קיין סי־ביר און צו די רוסישע פרויען, — ר. ה., צו די וויבער פון די דעקאבריסטען, — וועלכע האָבען נאָכגעפאלגט זייערע מענער קיין סיביר, איז אן אויסגעצייכענטע און אנטהאלט אמת־שעהנע פלע־צער, שטעהט אָבער נידריגער סיי פון די פאָעמעס, וואָס זיינען געווידמעט צו די פויערים, סיי פון דער פאָעמע „סאשא", אין וועלכער ער שילדערט, גלייכצייטיג מיט טורגעניעוו'ן, אזעלכע טיפען, ווי רודין און נאטאשא.

עס איז טאקע אמת, אז נעקראסאוו'ס פערזען טראָגען אָפט די שפורען פון א ביטערען קאמף מיט'ן גראָם, און אז אין זיי זיינען פאראן שורות פאלשטענדיג ניט קיין געלונגענע. עס איז אָבער נאָר קיין ספק ניט, אז ער איז איינער פון די פאָפולערסטע דיכ־טער פון רוסלאנד. א טייל פון זיין פאָעזיע איז שוין איצטער געווארן די ירושה פון דעם גאנצען רוסישען פאלק. זיינע ווערק לייענען ניט נאָר מענשען פון די געבילדעטע קלאסען, נאָר אויך די אָרעמסטע פויערים. איינער פון אונזערע קריטיקער האָט גאנץ ריכטיג באמערקט, אז צו פאַרשטעהן פושקין'ס ווערק פאָדערט זיך א געוויסע מדרגה פון קינסטליכער ליטעראַרישער אנטוויקלונג; כדי אָבער צו פארשטעהן נעקראסאוו'ס ווערק איז פאר'ן פויער נענוג צו קאָנען פשוט לייענען. מען מוז אליין זעהן, אנדערש איז דאָס נאָר שווער זיך פאָרצושטעלען, די פרייד, מיט וועלכער די אָרימסטע קינדער אין אָרימסטע דאָרפס־שולען לייענען איצטער אוף חזר'ן אויס אויף אויסוועניג גאנצע זייטלאָך פון נעקראסאוו'ס ווערק.

אנדערע פראָזע־שרייבער פון דער זעלביגער עפּאָכע.

נאָכדעם, ווי איך האָב באטראכט די ווערק פון יענע שריפט־שטעלער, וועלכע מען קאָן אנערקענען אלס די אמת'ע גרינדער פון דער מאָדערנער רוסישער ליטעראטור, וואָלט איך איצטער געדארפט באטראכטען די ווערק פון אייניגע וועניגער באריימטע פּראָזע־שרייבער אין דיכטער, וואס געהרן צו דערזעלביגער עפּאָכע. אָבער לויט דעם פלאן פון אָט־דעם בוך, וועל איך זיך באנוגענען נאָר מיט עטליכע ווערטער און דערמאָנען דאָ נאָר די מערקווירדינסטע פון זיי.

א זעהר באדייטענדער שריפטשטעלער, וואָס איז אינגאנצען אומבאקאנט אין מערב־אייראָפּע און וואָס פארנעמט א זאָנדערבאר אָרט אין דער רוסישער ליטעראטור, איז סערגעי טימאָפּעיוויטש אקסאקאָוו (1791-1859), דער פאָטער פון די צוויי שריפטשטעלער־סלאָוויאנאָפילען, קאָנסטאנטין און איוואן אקסאקאָוו. באמת איז ער א צייט־חבר פון פושקינ'ען און פון ליערמאָנטאָוו'ן, נאָר אין דער ערשטער צייט פון זיין ליטעראַרישער טעטיגקייט האָט ער ניט ארויסגעוויזען קיין שפּור פון אָריגינאליטעט, און איז געווען א פסעוודא־קלאסיקער. ערשט נאָכדעם ווי גאָנץ האָט זיך באוויזען אין דער ליטעראטור, — ד. ה. נאָכ'ן יאָהר 1846 — איז אקסאקאָוו ארויס אויף א נייעם וועג און זיין גרויסער טאלאנט האָט זיך איינגאנצען אנטוויקעלט. אין די יאָהרען 1847-1855 האָט ער אָפּגעדרוקט זיינע „מעמוארען פון פיש־פאנג", „די מעמוארען פון א יענער מיט זיין ביקס אין אָרענבורגער גובערניע" און „דערצעהלונגען און זכרונות פון א יענער"; שוין אָט־די דריי ווערק וואָלטען נענוג געווען צו ערָאבערן פאר איהם א רעפוטאציע פון אן ערשט־קלאסיגען שריפטשטעלער. די אָרענבורגער גובערניע, אין דעם זידליכען טייל פון די אוראל־בערג, איז זעהר שיטער באפעלקערט געווען אין יענער צייט, און די נאטור דאָרטען און דער אלגעמיינער כאראקטער פונ'ם געגענט זיינען אזוי גוט באשריבען אין אקסאקאָוו'ס ווערק, אז זיי דערמאָנען אונז אָן דער באוואוסטער „נאטור־געשיכטע פון סעלבאורן". עס איז באשריבען מיט דערזעלביגער פינקטליכקייט. נאָך מעהר, אקסאקאָוו ערשיינט דאָרטען ווי א דיכטער און ערשט־קלאסיגער פייזאזשען־מאלער. אויסער דעם איז ער אזוי וואונ־

דערבאר געווען באקענט מיט דעם לעבען פון די חיות, ער האָט זיי אזוי גוט פארשטאנען, אז אין דעם באצוג קאָנען זיינע קאָנקורענטען נאָר זיין קריליאָוו פון איין זייט, און דער עלטערער ברעהם און אָדיבאָן צווישען נאטוראליסטען פון דער צווייטער זייט.

אונטער גאָגאָל'ס ווירקונג האָט זיך ס. ט. אקסאקאָוו פולשטענדיג באפרייט פון דעם פסעוודא־קלאסיציזם. אין דעם יאָהר 1846 האָט ער אָנגעפאנגען צו באשרייבען דאָס ווירקליכע לעבען, און אלס רעזולטאט איז ארויסגעקומען דאָס גרויס ווערק „א פאמיליען־כראָניק און זכרונות" (1856) נאָך וועלכען עס האָט באלד נאָכגעפאָלגט „די ערשטע יאָהרען פון באגראָוו דעם אייניקעל" (1858), וועלכע האָבען אוועקגעשטעלט אקסאקאָוו'ן אין די ערשטע רייהען פון די שריפטשטעלער פונ'ם יאָרהונדערט. די ענטוזיאסטען סלאָוויאָפילען האָבען איהם פארגליכען צו שעקספיר'ן און אפילו צו האָמער'ן; נאָר אוועקשטעלענדיג אלע איבערטרייבונגען אָן א זייט, האָט זיך ס. ט. אקסאקאָוו'ן איינגעגעבען ניט נאָר צו רעפראָדוצירן א גאנצע עפאָכע אין זיינע „מעמוארען", נאָר אויך צו באשאפען רעאלע טיפען פון די מענשען פון זיין צייט, וועלכע האָבען געדינט אלס מוסטערן פאר אלע אונזערע שפעטערדיגע שריפטשטעלער. וואָלט די לייטענדע אידעע פון אָט־די „מעמוארען" ניט אנטהאלטען אין זיך אזא לויב־געזאנג צו די „גוטע אלטע צייטען" פון לייב־אייגענטום, וואָלטען זיי אפילו איצטער נעווען א סך מעהר פאָפולער. די ערשיינונג פון „א פאמיליען־כראָניק" — אין 1856 — איז נעווען א גרויסע געשעהעניש און האָט מיט זיך באצייכענט א נייע עפאָכע אין דער רוסישער ליטעראטור.

וו. דאל (1801—1872) קאָן אויך ניט אויסגעלאָזען ווערן פון אָט דער קורצער אָפּהאנדלונג. ער איז געבאָרן געווארן אין דרום־מזרח פון רוסלאנד; זיין פאָטער איז געווען א דעמאָקראט און זיין מוטער פון פראנצויזיש־דייטשער אָפּשטאמונג; זיין בילדונג האָט ער באקומען אין דעם דאָרפאָטער אוניווערזיטעט. ער איז געווען א נאטוראליסט און א דאָקטאָר לויט זיין פראָפעסיע, נאָר זיין ליבלינגס־שטודיום איז נעווען עטנאָגראפיע און ער איז געווארען אן אויסגעצייכענטער עטנאָגראף און אויך אייניער פון די גרעסטע קענער פון דער רוסישער שפראָך און אלע איהרע פראָ־

ווינציעלע דיאלעקטען. זיינע סקיצען פון דעם פאלקס־לעבען אונ־
טער דעם פסעוודאנים „קאזאק לוגאנסקי" (ארום הונדערט פון
אט־די סקיצען זיינען אויפגעזאמלט אין דעם בוך „בילדער פון
דעם רוסישען לעבען", 1861) זיינען זעהר פיל נעלייענט געוואָרן
אין די פערציגער און אין די פופציגער יאָהרען, און טורגעניעוו
און בעלינסקי האָבען זיי שטארק געלויבט. הגם אט־די סקיצען
באזיצען ניט קיין סמנים פון פאָעטישער שאפונג און זיינען פשוט'ע
בלעטלאך פון א טאג־בוך, פונדעסטוועגען קאן מען זיי לייענען
מיט פארגעניגען. וואס ס'איז שייך צו דאל'ס עטנאגראפישער אר־
בייט איז זי געווען קאלאסאל. אין דער צייט פון זיינע
שטענדיגע וואנדערונגען איבער רוסלאנד, אלס מיליטער־דאקטאָר,
האט זיך דאל'ן איינגעגעבען אויפצוזאמלען די וואונדערבארסטע
קאלעקציעס פון וועלטער, אויסדרוקען, רעטענישען, שפריכווערטער,
א. אז. וו., וועלכע ער האט דערנאָך ארויסגעגעבען אין צוויי
גרויסע ווערק. זיין הויפט־ווערק איז „א דערקלעהרענדער
וועלטערבוך פון דער רוסישער שפראך אין פיר „קוואָרטאָ"־בענ־
דער (די ערשטע אויסגאבע אין 1861 — 1866, די צווייטע אויס־
גאבע אין 1880—1882). דאָס איז ווירקליך א מאָנומענטאל ווערק,
—דער ערשטער און זעהר געלונגענער פארזוך צו געבען א לעק־
סיקאלאגיע פון דער רוסישער שפראך, וועלכער, ניט קוקענדיג
אויף אייניגע צופעליגע מאנגלען, האט א זעהר גרויסען ווערט פאר
דער קענטענישׂ און פאר דער עטימאלאגיע פון דער רוסישער
שפראך, ווי זי וועלט נערעדט אין די פארשיידענע פראווינצען.
אין דער זעלביגער צייט אנטהאלט אט דאס ווערק א ווערט־
פולע און זעהר רייכע קאלעקציע פון לינגוויסטישען מא־
טעריאל פאר צוקונפטיגע אויספארשונגען, א טייל פון וועל־
כען וואלט שוין איצט זיכער געגאנגען לאיבוד, ווען דאל
וואלט דאס ניט אויפגעזאמלט מיט פופציג יאָהר צוריק,
איידער די אייזענבאנען זיינען אייגעפיהרט געוואָרען. דאס צוויי־
טע גרויסע ווערק פון דאל'ן, עטוואס וועניגער וויכטיג, לויט זיין
באדייטונג, איז די זאמלונג פון שפריכווערטער אונטער'ן נאמען
„די שפריכווערטער פון דעם רוסישען פאלק" (די צווייטע אויס־
גאבע אינ'ם יאָהר 1879).

א שריפטשטעלער, וואס פארנעמט א באדייטענדען פלאץ

י. מאמענקא

אין דער אנטוויקלונג פון דער רוסישער נאוועלע, וועלכער איז נאָך אָבער ניט נענוג אפגעשאצט געווארן איז איוואן פּאַנאיעוו (1812—1862), וואס איז שטאַרק באפרײַנדעט געווען מיט'ן גאנצען ליטעראַרישען קרייז פון דעם „סאָוורעמעניק". ער איז געווען צוזאמען מיט נעקראסאָוו'ן דער מיט־רעדאקטאָר פון אָט־דעם זשורנאל און האָט פאר איהם געשריבען א מאסע ליטעראַרישע נאָטיצען און פעליעטאָנען, אין וועלכע ער האָט באריהרט פאַרשיידענע געגענשטאַנדען, וואָס זיינען גוואלטיג אינטערעסאַנט פאר דער כאראקטעריסטיק פון יענער צייט. אין זיינע נאָוועלען האָט פּאַנאיעוו,פונקט ווי טורגענייעוו,זיינע טיפען געמוטען הויפטזעכליך פון די געביטדעטע קלאסען אי פון פעטערבורג, אי פון דער פראווינץ. די קאַלעקציע פון זיינע „כליסטיקעס", געמוטען פון די העכסטע קלאסען פון די הויפט־שטעט, ווי אויך פון דער פראווינץ, שטעהען ניט נידעריגער פון טעקערי'ס קאַלעקציע פון „סנאָבס". באמת איז דער „כליסטיק", ווי פּאַנאיעוו האָט איהם פאַרשטאַנען, א בריייטערער און א מעהר קאָמפּליצירטער מענשליכער טיפּ, ווי דער „סנאָב", און עס איז ניט אזוי גרינג איהם צו באשרייבען אין עטליכע וועלטער. נאָר דער גרעסטער פארדינסט פון פּאַנאיעוו'ן איז, וואָס ער האָט באשאפען אין זיינע נאָוועלען א רייע פון אזעלכע פאַלקאָמענע טיפען פון רוסישע פרויען, וועלכע זיינען מיט רעכט באצייכענט געוואָרן דורך אייניגע קריטיקער, אַלס די „גייסטיגע מוטערס פון טורגענייעוו'ס העלדינען".

א. הערצען (1812—1870) געהערט אויך צו דער זעלביגער עפּאָכע, אָבער וועגען איהם וועלען מיר רעידען אין איינעם פון די שפעטערדיגע קאפיטעלען פון אָט־דעם בוך.

א זעהר סימפּאטישע שריפטשטעלערין, וואָס געהערט אויך צו אָט־דער זעלביגער גרופּע און וואָס פארדינט באמת א סך מעהר ווי א קורצען נאָטיץ, איז נ. ד. כוואסטשינסקאיא (1825 — 1869; ליוט איהר מאַנ'ס פאמיליען־נאָמען זאיאנטשעווסקאיא). זי האָט געשריבען אונטער דעם מענליכען פסעוודאָנים פון וו. קרעסטאָווסקי", און כדי מען זאָל זי ניט צוזאמענמישען מיט דעם זעהר פרוכטבארן ראָמאַנען־שרייבער אין דעם סטיל פון די פראנצויזישע דעטעקטיוו־נאָוועלען, דעם פארפאסער פון „פּעטערבורגער הינטערנעפלאך", וואס זיין נאָמען איז געווען וועסעוואָלאָד קרעסטאָווסקי,

רופט מען זי אין רוסלאנד געוועהנלעך „וו. קרעסטאווסקי פסעוודאנים".

נ. ד. כוואסטשינסקאיא האָט אָנגעפאנגען צו שרייבען זעהר פרי, אינ'ם יאָהר 1847, און איהרע נאָוועלען האָבען גענאָטעמט מיט אזא אינערלעכען צויבער, אז זיי זיינען אלעמאל געווען באַלִיבט ביים אלגעמיינעם פובליקום און זיינען פיל געלעזען געווארן. אָבער מען מוז פונדעסטוועגען זאָגען, אז אין דעם משך פון דעם ערשטען טייל פון איהר ליטעראריישער קאַריערע, האָט די קריטיק ניט געגוג אָפּגעשאַצט איהר ווערט, און אז ביז דעם סוף פון די זיבעציגער יאָהרען האָט זי זיך צו איהר באַצויגען פיינדליך. ערשט ביים סוף פון איהר ליטעראַרישער קאַריערע (אין די יאָהרען 1878 — 1880) האָבען אונזערע בעסטע ליטעראַטור־קריטיקער — מיכאַילאָווסקי, ארסענייוו און דער נאָווליסט באָבאָריקין — אַנערקענט דעם פולען ווערט פון אָט־דער שריפטשטעלערין, וואָס פאַרדינט זיכער אַוועקגעשטעלט צו ווערן נעבען דזשאָרזש עליאָט און דעם פאַרפאַסער פון „דזשעין אייר".

נ. ד. כוואָסטשינסקאיא האָט זיכער ניט געהערט צו יענע, וואָס ערקלערן זייער רעפוטאַציע מיט אין מאל; נאָר די אורזאַך פון דער פיינדליכער באציהונג פון די רוסישע קריטיקער צו איהר איז געווען,וויל אזוי ווי זי האָט געשטאַמט פון אן אָרימער פּריצ'ישער פאַמיליע פון ריאַזאַן, און האָט פאַרבראַכט איהר גאַנץ לעבען אין דער פּראָווינץ, האָבען איהרע נאָוועלען פון דעם ערשטען פּעריאָד, וואו זי האָט געמאַלען דאָס פּראָווינציעלע לעבען און פּראָווינציעלע טיפּען, געלִיטען פון א שמאַלען קוק. אָט־דער חסרון איז ספּעציעל קענטיג אין די מענער־טיפּען, פאר וועמען די פאַרפאַסערין האָט געזוכט צו געווינען די סימפּאטיע פון די לעזער, און וועלכע האָבען דאָס נאָך אלעמען ניט פאַרדינט; וואָס עם האָט באַוויזען, אז די פאַרפאַסערין, אין אזא טרויעריג פאַרוואָרפען ווינקעל, וואו זי האָט געלעבט, האָט פּשוט נעהאט א באַדערפּניש עמיצען צו אידעאַליזירן.

א חוץ דעם חסרון אָבער, האָט נ. ד. כוואָסטשינסקאיא זעהר גוט געשילדערט דאָס פּראָווינציעלע לעבען, מיט וועלכען זי איז פולשטענדיג באקאנט געווען. זי האָט עס געשילדערט אין דעם זעלביגען פּעסימיסטישען ליכט, אין וועלכען טורגעניעוו האָט דאָס

נעזעהן אין דיזעלביגע יאָהרן—אין די לעצטע יאָהרן פון דער הער־שאפט פון ניקאָלאי דעם ערשטען. באזאָנדערס אויסגעצייכענט זיי־נען איהרע שילדערונגען פון דער טרויעריגער און האָפנונגסלאָזער עקזיסטענץ פון די מיידלאָך אין די מעהרסטע פאַמיליעס פון יענער צייט.

אין איהר אייגענער פאַמיליע ליידט זי פון דער פאַנאַטישער טיראַניי פון איהר מוטער און פון דעם „לאָז מיך צורוה" ענאָאיזם פון איהר פאָטער, און צווישען איהרע פּאַרעהרער טרעפט זי א קאָלעקציע טויגעניכטסען, וואָס פאַרדעקען זייער פלאַקכייט מיט פּוסטע, קלינגענדיגע פראַזען. יעדע נאָוועלע, וואָס אונזער פאַר־פאַסערין האָט אָנגעשריבען אין דעם משך פון אָט־דעם פּעריאָד, אנטהאלט א דראַמע פון א מיידעל, וועמעס בעסטע געפיהלען עם ווערן פארשטיקט אין אזא אומגעבונג, אָדער זי שילדערט די מעהר הארצרייסענדיגע דראַמע פון אן אלט מיידעל, וואָס איז געצוואונגען צו לעבען אונטער דער טיראַניי פון די קלייניכע פאַרפאָלגונגען און שטעך־ווערטלאָך פון איהרע קרובים.

וועו רוסלאַנד איז אַרייגעטראָטען אין א בעסערן פּעריאָד, אין אָנפאַנג פון די זעכציגער יאָהרן, האָבען די נאָוועלען פון נ. ד. כוואָסטשינסקאיא אויך אָנגענומען א מעהר לעבעדיגען כאראקטער; צווישען אָט־די נאָוועלען צייכענט זיך ספעציעל אויס „דער גרויסער בער" (71—1870). בעת אָט־די נאָוועלע איז ערשינען, האָט זי געמאַכט א גאנצע סענסאַציע צווישען אונזער יוגענד, און האָט אויף איהר געהאַט א טיפערע ווירקונג, אין דעם בעסטען זין פון דעם וואָרט, ווי יעדע אנדער נאָוועלע. די העלדין, קאטיא באג־נענט אין דער פּעריאָן פון ווערכאָווסקי'ן א מענשען פון דעם זעל־ביגען שוועכלינג טיפּ, מיט וועלכען מיר זיינען באקאַנט פון טור־געניעוו'ס „קאַרעספּאָנדענץ", אָבער איז איצטער געקליידט אין די בגדים פון א סאָציעל־רעפאָרמאַטאָר, וועמען עס שטערן רק „בא־דינגונגען" און „אומגליקען" צו דורכפיהרן גרויסע זאכען. וועו־כאָווסקי, וועמען קאטיא האָט ליב און וועלכער פארליבט זיך אין איהר אויך — אויף וויפיל עהנליכע מענשען קאָנען בכלל זיך פאר־ליבען — ווערט געמאָלען וואונדערבאר. דאָס איז אייגער פון די בעסטע פּאַרשטעהער אין דער רייכער גאלערעע פון עהנליכע טיפּען אין דער רוסישער ליטעראטור. מען מוז אָבער מודה זיין, אז אין

„דעם נרויסען בער" איז דאָ אייגער אָדער צוויי טיפֿען, וואָס זיינען ניט גאַנץ רעכט, אָדער אזעלכע, לכל הפחות, וואָס די פּאַרפּאַסערין האָט ניט פּולשטענדיג אָפּגעשאַצט (למשל, דער אלטער באַגרינסקי); אָבער מיר געפֿינען דאָרטען אויך א גאַנצע רייהע אויסגעצייכענטע אָפּגעמאָלטע כאַראַקטערען; אין דער זעלביגער צייט שטעהט קאטיא העכער און איז א סך לעבעדיגער און פּולקאָמענער געשילדערט, ווי טורגענייעוו'ס נאטאשא אָדער אפילו זיין העלענא. זי פילט שוין אן עקעל צו אלע געשפּרעכען וועגען העלדישע טאטען, וואָס די „אומשטענדען" דערלאָזען ניט די כלומרשטיגע העלדען צו דורכפיהרן, און זי נעמט זיך פּאר א פיל קלענערער אויפגאבע: זי ווערט א לערערין אין א דאָרפישער שול און נעמט זיך אונטער אריינצוברענגען אין דער דאָרפישער פינסטערניש איהרע העכערע אידעאלען און איהרע האָפענונגען פּאר א בעסערער צוקונפט. די ערשייננונג פון אָט־דער נאָוועלע פונקט אין דעם פּעריאָד, וועלן עס האָט זיך אין רוסלאַנד אָנגעפאַנגען די גרויסע באַוועגונג פון דער יוגענד „אין פּאָלק", האָט זי שטאַרק פּאָפּולאַר געמאַכט און מען האָט זי געכאַפּט לייענען, ווי, למשל, מאַדאַווצעוו'ס „די צייכענס פון דער צייט", און שפּילהאגען'ס „אמבאָם און האַממער" און „אין רייה אונד גליעד". דער וואַרמער טאָן פון דער נאָוועלע און די ראַפינירטע טיפּ מענשלעכע פּאָעטישע שטריכען, מיט וועלכע זי איז אָנגעפּיקעוועט, דערהויבען גוואַלדיג איהר ווערט. אין רוסלאַנד האָט זי פּאַרזייט א היבשע ביסעל גוטע אידעען, און עס איז קיין ספּק ניט, אז וועלן זי וואָלט געווען באַוואוסט אין מערב־אייראָפּע, וואָלט זי אויך דאָרטען געווען א ליבלינג ביי אלע דענקענדע און אידעאַליסטישע יונגע מענער און פרויען.

ביים סוף פון די זיבעציגער יאָהרן האָט זיך אָנגעפאַנגען צו מערקען א דריטער פּעריאָד אין דער קונסט פון נ. ד. כוואָסטשינסקאיא. די נאָוועלען פון אָט־דעם פּעריאָד, צווישען וועלכע עס צייכענט זיך ספּעציעל אויס די סעריע אונטער'ן נאָמען „דער אלבאָם: גרופּען און פּאָרטרעטען", — טראָגען שוין א נייעם כאַראַקטער. וועלן די גרויסע ליבראלע באַוועגונג, וואָס רוסלאַנד האָט דורכגעלעבט אין דעם אָנפאַנג פון די זעכציגער יאָהרן איז נעקומען צו אן ענד, און די רעאקציע האָט באַקומען די אויבערהאַנט, נאָכ'ן יאָהר 1864, האָבען פיל הונדערטער מענשען, וואָס

פֿלעגען פֿינורירן אלס פֿארשטעהער פון דעם פֿאָרטגעשטריטענעם געדאנק און פון אַלערלײ רעפֿאָרמען, זיך אָפּגעזאָגט פון די אידע־אלען פון זייערע בעסטע יאָהרן. מיט טויזענטער פֿארשיידענע תירוצים האָבען זיי זיך פֿראָבירט איינרעדען, — און, פֿארשטעהט זיך, אויך יענע פֿרויען, וועלכע האָבען זיי געטרויט, — אז עס זיינען געקומען נייע צייטען און נייע פֿאָדערונגען זיינען אויסגע־וואקסען; אז זיי זיינען נאָר געווארן „פֿראקטיש" דערמיט וואָס זיי פֿארלאָזען די אלטע פֿאָן און שטעלען זיך אוים הינטער א נייער — הינטער דער פֿאָן פון פֿערזענליכער באַרייכערונג; אז אזוי צו האַנדלען הייסט פֿאר זיי פֿשוט א זעלבסט־אויפֿאָפֿערונג, אן ארויסווייז פון „געזונטער בירגערליכקייט" וואס פֿאָדערט פון יעדען מענשען זיך ניט אָפּצושטעלען אפילו פֿאר אויפֿאָפֿערן זיינע אידעאלען אין די אינטערעסען פון דער „זאך". „וו. קרעס־טאָווסקי", אלס א פרוי, וואָס האָט ליב געהאט די אידעאלען, האָט פֿארשטאַנען בעסער פון יעדען מאן דעם אמת'ן זין פון אָט־די סאָפיזמען. זי האָט שטארק געמוזט לײדען פון זיי אין איהר פֿער־זענליכען לעבען, און איך צווייפל, צי עס איז פֿארען ערגער אין אן אנדער ליטעראטור א קאָלעקציע פון אזעלכע „גרופּען און פֿאר־טרעטען" פון אלערלײ פֿארעטער, ווי מיר זעהען אין דעם „אלבאָם" און ספּעציעל אין דעם „ביים פֿאטאָגראָף". לייענענדיג אָט־די דערצעהלונגען פיהלט איהר, אז דער פֿארפֿאסערינ'ס האַרץ בלוטעט, בעת זי באשרייבט אָט־די פֿארעטער, און דאָס מאכט די „גרופּען און פֿאָרטרעטען" פון נ. ד. כוואָסטשינסקאיא אלס איינעם פון די בעסטע מוסטערן פון „סוביעקטיוון רעאליזם", וואָס מיר פֿאר־מאָגען אין דער רוסישער ליטעראטור.

צוויי שוועסטער פון נ. ד. כוואָסטשינסקאיא, וועלכע האָבען געשריבען אונטער די פסעוודאָנימען זימאראָוו און וועסניעוו, זיינען אויך געווען נאָוועליסטען. די ערשטע האָט אָננעשריבען א ביאָגראָפיע פון איהר שוועסטער נאטאליע.

דיכטער פון דער זעלביגער עפּאָכע.

וואָלט דאָס איצטיגע בוך פֿרעטענדירט צו זיין א קורס אין דער רוסישער ליטעראטור, וואָלט איך זיך איצטער געדארפט אָפּ־

שטעלען און אנאליזירן געוויסע עטליכע דיכטער, וואס געהערן צו דער זעלביגער עפאכע, וועלכע איז באשריבען געוואָרן אין די לעצטע צוויי קאפיטלאך. איך וועל אבער זיך מוזען באגרענעצען מיט קורצע באמערקונגען, הגם די מעהרסטע פון אט־די דיכטער וואלטען זיכער געוואָרן די ליבלינגען פון אנדערע פעלקער, וועו זיי וואלטען געווען געשריבען אין א שפראך, וואס איז מעהר באקאנט אין מערב־אייראפע, ווי די רוסישע שפראך.

דאס קאן מען ספעציעל זאגען וועגען קאלצאוו'ן (1808—1842), דעם דיכטער פון פאלק, וואס האט באזונדערס אין זיינע לידער, וועלכע קלינגען אזוי טיף אפ אין יעדען פאעטישען מוח, די ענדלאזע סטעפעס פון זיד־רוסלאנד, דאס ארימע לעבען פונ'ם הארעפאשניק אויפ'ן לאנד, די טרויעריגע עקזיסטענץ פון דער רוסישער פויערים־פרוי, די ליבע, וואס איז פאר דער לעבענדינער נשמה נאר א קוואל פון שארפע לייד, דעם שיקזאל וואס איז ניט קיין מוטער, נאר א שטיף־מוטער, און דאס גליק, וואס איז געווען אזוי קורץ, אז עס האט נאך זיך געלאזט נאר טרערן און טרויער.

דער סטיל, דער אינהאלט, די פארם — אלץ איז געווען ארי־גינעל אין אט־דעם דיכטער פון די סטעפעס. אפילו די פארם פון זיין פערז איז ניט געווען די אנגענומענע פערזען־פארם פון דער רוסישער פראזאדיע: דאס איז עפעס אזא מין פארם, וואס איז אזוי מוזיקאליש, ווי דאס רוסישע פאלקס־ליד און ערטערווייז טאקע פונקט אזוי ניט רעגולאר. אבער, יעדע שורה פון קאל־צאוו'ס פאעזיע (פון זיין צווייטען פעריאד, וועו ער האט זיך באפרייט פון אימיטאציע און איז געוואָרן אן אמת'ער פאלקס־דיכטער), יעדער אויסדרוק און יעדער געדאנק אפעלירן צום הארצען און פילען איהם אן מיט פאעטישער ליבע צו דער נאטור און צו מענשען. ווי אלע בעסטע רוסישע דיכטער איז קאלצאוו געשטארבען זעהר יונג, פונקט דעמאלט, וועו זיין טאלאנט האט זיך פולשטענדיג אנטוויקעלט, און אין זיינע פערזען האבען אנגעפאנגען צו קלינגען טיפערע מאטיוועו.

ניקיטין (1824—1861) איז געווען דער צווייטער דיכטער פון דעם זעלביגען טיפ. ער איז געבאָרן געוואָרן אין אן ארימער האנט־ווערקער פאמיליע, אויך אין זיד־רוסלאנד. זיין לעבען אין אט־

דער פאַמיליע, פון וועלכער דער הויפּט איז שטענדיג געווען אונ־ טער'ן טרונק, און וועלכע דער יונגער מאן האָט אליין געמוזט אויסהאלטען, איז געווען שרעקליך. ער איז אויך געשטאָרבען יונג, אָבער ער האָט איבערגעלאָזט עטליכע זעהר שעהנע און טיף־ ריהרענדע פּאָעטישע ווערק, אין וועלכע ער באשרייבט סצענעס פון דעם פאָלקס־לעבען מיט אן איינפאַכקייט, וועלכע מיר טרעפען ערשט שפּעטער ביי די בעלעטריסטען־פאָלקיסטען; אָט־די ווערק זיינען דורכגעדרונגען מיט א טיפען טרויער, וואָס זיין אייגען אומ־ גליקליכער לעבען האָט אויסגעקריצט אויף זיין מח.

א. פּלעשטשעיעוו (1825—1893) איז פאר די לעצטע 30 יאָהר פון זיין לעבען געווען איינער פון די באליבטע רוסישע דיכטער. ווי א סך אנדערע טאלאַנטפולע מענשען פון זיין דור, איז ער אויך ארעסטירט געוואָרן אינ'ם יאָהר 1849 אין פאַרבינדונג מיט דער אנגעלעגנהייט פון דעם פּעטראַשעווסקי־קרייז, פאר וועלכער דאָסטאָיעווסקי איז פארשיקט געוואָרן אויף קאַטאָרגע. פּלעשטשעיעוו'ן האָט מען אפילו געפונען ווינציגער „שולדיג", ווי דעם גרויסען נאָוועליסט, און מען האָט איהם אָפּגענעבען פאר א סאָלדאט און פארשיקט אין ארענבורגער געגענד, וואו ער וואָלט פילייכט געווען געשטאָרבען אלס סאָלדאט, וועו ניקאָלאי דער ער־ שטער וואָלט אליין ניט געווען געשטאָרבען אינ'ם יאָהר 1856. אלעקסאנדער דער צווייטער האָט איהם באגנאדיגט און איהם ער־ לויבט זיך צו באזעצען אין מאסקווע.

אויף פּלעשטשיעוו'ן האָבען די פארפאלגונגען גראָד ניט ג־ ווירקט, ווי אויף אלע זיינע איבעריגע צייט־חברים; ער האָט ניט אָנגעוואוירען זיין מוט אין דעם משך פון די אלע פינסטערע יאָהרן, וואָס רוסלאנד האָט דורכגעלעבט. אדרבא, ער האָט שטענדיג אויפ־ געהיט דעם זעלביגען טאָן פון ענערגיע, פרישקייט און גלויבען אין זיינע הומאניטארישע, הגם אפשר צו אבסטראקטע אידעאלען, וואָס האָבען כאראקטעריזירט זיינע ערשטע פּאָעטישע שאפונגען אין די פערציגער יאָהרן. ערשט ארום סוף פון זיין לעבען, אונטער דער ווירקונג פון שלעכטען געזונט, האָבען זיך אין זיינע פערזען אנ־ געפאנגען אריינרייסען פּעסימיסטישע טענער. אויסער זיינע אָרי־ גינעלע פערזען האָט ער אויך פיל, און זעהר גוט, איבערזעצט פון דייטשע, ענגלישע, פראנצויזישע און איטאליענישע דיכטער.

אויסער אט־די דריי דיכטער, וואס האבען געזוכט זייער באַגייסטערונג אין דער ווירקליכקייט פון לעבען אדער אין העכערע הומאניטארישע אידעאלען, איז אין דער רוסישער ליטעראטור נאך פארען א גרופע דיכטער, וועלכע ווערן געווענליך באצייכענט אלס פארעהרער פון „רוינער שהנקייט" און פון „קונסט צוליב קונסט".

טה. טיוטשעוו (1803—1873) קאן באטראכט ווערן, ווי דער בעסטער, אדער, אלענפאלס, ווי דער ערשטער פארשטעהער פון אט־דער גרופע. טורגעניעוו האט איהם זעהר געלויבט — אין דעם יאהר 1854 — געלויבט זיין איידעלען און אמת'ען חוש פאר דער נאטור און זיין ראפינירטען געשמאק. אויף טיוטשעוו'ן מערקט זיך די ווירקונג פון פושקינ'ס עפאכע, און עס איז נאר קיין ספק ניט, אז ער האט באזעסען די עמפפינדליכקייט און ערנסטקייט, וואס זיינען נויטיג פאר א גוטען דיכטער. ניט קוקענדיג אבער דארויף, ווערן זיינע פערזען ווינציג געלייענט, און, ווי עס זעהט אוים, זיינען ניט אינטערעסאנט פאר אונזער דור.

אפאלאן מאיקאוו (1821—1897) ווערט אפט באצייכענט אלס א דיכטער פון רוינער קונסט צוליב קונסט; יעדענפאלס, האט ער דאס אליין געפרעדיגט אין טעאריע; אבער אין דער ווירקליכקייט געהערט זיין פאעזיע צו פיער באשטימטע געביטען. אין זיין יוגענד איז ער געווען א רוינער פארעהרער פון דעם אלטען גרי־כענלאנד און רוים, און דאס הויפט ווערק זיינס פון אט־דעם פע־ריאד, „די צוויי וועלטען", איז געווען געווידמעט צום קאנפליקט צווישען רעם אלטען היידענטום מיט זיין נאטוריזם און דעם קריסטענטום — דערביי זיינען אין זיין פאעמע די בעסטע טיפען די פארשטעהער פון דעם היידענטום. שפעטער האט ער אננע־שריבען עטליכע זעהר גוטע פאעמען פון דער געשיכטע פון דער קירך אין די צייטען פון מיטעל־אלטער. נאך שפעטער, אין די זעכציגער יאהרן, איז ער פארכאפט געוואָרן פון דער ליבעראלער באוועגונג אין רוסלאנד און אין מערב־אייראפע, און זיינע פאעמען זיינען געווען דורכגעדרונגען מיט איהר גייסט פון פרייהייט. אינ'ם משך פון אט־די יאהרן האט ער אננעשריבן זיינע בעסטע פאעמען און האט געמאכט א היבשע ביסעל אויסגעצייכענטע איבערזעצונגען פון היינע'ן. און, ענדליך, וועז דער ליבעראלער פעריאד האט זיך

געענדיגט אין רוסלאַנד, האָט ער אויך געביטען זיינע מיינונגען און האָט אָנגעפאַנגען צו שרייבען פונקט דעם היפוך דערפון, וואָס ער האָט פריהער געשריבען. אין אָט־דער צייט האָט ער אָנגעהויבען אלץ מעהר און מעהר צו פארלירן אי די סימפאַטיע פון זיינע לעזער, אי זיין טאלאַנט. מיט דער אויסנאַם פון אייניגע פון זיינע שאפונגען, וואָס ער האָט אָנגעשריבען אין אָט־דעם לעצטען פעריאָד פון אונטערנאַנג, זיינען מאיקאָוו'ס פערזען זעהר מווי־קאליש, אמת פאַעטיש און קרעפטיג. אין זיינע ערשטע שאפונגען און אין אייניגע פאַעמען פון זיין דריטען פעריאָד האָט מאיקאָוו דערנרייכט צו אמת'ער שעהנקייט.

נ. שטשערבינא (1821—1869), אויך א פּאַרעהרער פון דעם קלאַסישען גריכענלאַנד, איז כדאי צו דערמאַנען פאַר זיינע אמת־שעהנע אנטאלאגישע פערזען פון דעם לעבען פון דער אמאליגער גריכענלאַנד, אין וועלכע ער האָט אפילו איבערשטיגען מאיקאָוו'ן.

פאָלאָנסקי (1820—1898), א צייט־חבר און א גרויסער פריינט פון טורגענעוו'ן, האָט ארויסגעצייגט אלע עלעמענטען פון א גרויסען קינסטלער. זיינע פערזען זיינען שטארק מעלאָדיש, זיינע פאַעטישע בילדער זיינען רייך, און דאָך נאטירליך און אייגנאַרטיג, אין די סיוזשעטען פון זיינע ווערק פעלט ניט קיין אריגינאליטעט. דאָס איז די אורזאַך, וואָס זיינע פערזען זיינען שטענדיג געליייענט געווארן מיט אינטערעס. ער האָט אָבער ניט באזעסען יענע קראפט, יענע אידעען־טיפקייט, יענע אנגעשטרענגטע ליידענשאפט, וואָס וואלטען געקאָנט פון איהם שאפען א גרויסען דיכטער. זיין בעסט ווערק „א מוזיקאלישער גריל" איז אָנגעשריבען געוואָרן אין א לוסטיגען טאָן, און זיינע פאַפולערסטע פערזען זיינען יענע, וועלכע ער האָט געשריבען אין דעם סטיל פון דער פאלקס־פאַעזיע. מען קאָן זאָגען, אז זיי זיינען געוואָרן דעם פאלקס אייגענטום. בכלל, איז פאלאָנסקי הויפטזעכליך געווען דער דיכטער פון דעם רוהיגען, מעסיגען „אינטעליגענט", וואָס האָט פיינט זיך צו דערנריבלען ביז צום תמצית פון די לעבענס־פראָבלעמען. און האָט ער אמאל באַרירט אזא פראגע, איז דאָס געווען נאָר פארבייגעהענדיג, און ניט ווייל ער האָט זיך בלוטיג אינטערעסירט מיט איהר.

נאָך איין דיכטער פון אָט־דער גרופע, פילייכט דער כארא־

טעריסטישסטער פון זיי, איז געווען א. שענשין (1820—1892), א סך מעהר באקאנט אונטער דעם פסעוודאנים פון א. פעט. ער איז פאַרבליבען זיין גאנץ לעבען א דיכטער פון „רייזער קונסט צוליב קונסט". ער האָט געשריבען א היבש ביסל וועגען עקאנאמישע און סאציאל־ע ענינים, שטענדיג אין א רעאקציאנערען טאָן, אבער — אין פראָזע. וואָס ס'איז אבער שייך צו זיינע פערזען, האָט ער זיי קיינמאל ניט באנוצט פאר קיין אנדער זאך, ווי פאר דער פאר־געטרונג פון שהנקייט צוליב שהנקייט. אין אט־דער ריכטונג האָט ער געהאט א גאנץ גוטען ערפאלג. זיינע קורצע פערזען זיינען ספעציעל חנ'עוודיג און אמאל כמעט שהן. די נאטור, אין איהר שטיל־ען, ליבליכען אויסזהן, וואָס אטעמט ארויף א שטיל־ען, צוועקל־אזען טרויער, פלעגט ער אמאל אפשיל־דערן מיט א זעלטענער פולקאמענהייט, און אויך יענע נשמה־געמיטען, וואָס טראָגען אן אומבאשטימטען עטוואָס־ערהאבישען כאראקטער. פונדעסטוועגען, איננאנצען גענומען, איז זיין פאָעזיע מאנאטאן.

צו דער זעלביגער גרופע קאן מען אויך צורעכענען א. ק. טאָלסטאָי'ען, וועמעס פערזען דערגרייכען אמאל צו א זעלטענער פולקאמענהייט און קלינגען, ווי די בעסטע מוזיק. די געפילען, וועלכע ווערן אין זיי אויסגעדריקט, צייכענען זיך אמאל ניט אויס מיט קיין טיפקייט, אבער די פארם און די מוזיק פון די פערזען זיינען פשוט אנטציקענד. נאָך מעהר, זיינע פערזען טראָגען דעם שטעמפעל פון אריגינאליטעט, ווייל קיינער האָט ניט געקאָנט שרייבען קיין פאָעמען אין דעם סטיל פון דער רוסישער פאלקס־פאָעזיע, ווי אלעקסיי טאלסטאָי. טעאָרעטיש האָט ער אויך געפערעדיגט קונסט צוליב קונסט. ער איז אבער קיינמאל ניט געבליבען טרייי צו אט־דעם געבאט, און מאלענדיג דאָס לעבען פון דער אלטער עפישער רוסלאנד, אדער דעם פעריאד פון דעם קאמף צווישען די מאסקווער צארען און די פעאדאל־ע באיארען, האָט ער אויסגעדריקט זיין אנטציקונג פאר די אלטע צייטען אין זעהר שעהנע פערזען. ער האָט אויך אנגעשריבען א ראמאן „קניאז סערעבריאני" פון די צייטען פון יאהאן דעם שרעקליכען, וועלכער איז זעהר פיל געלייענט געוואָרן; אבער זיין הויפט ווערק איז געווען א דראמאטישע טרילאגיע פון דעם זעלביגען אינטערעסאנטען פעריאד פון דער רוסישער געשיכטע (זעה קאפיטעל זעקס).

כמעט אלע דיכטער, וואס זיינען דא נאר וואס דערמאנט נע־ווארן, האבען געמאכט זעהר פיל איבערזעצונגען, און זיי האבען באריכערט די רוסישע ליטעראטור מיט אזא צאהל איבערזעצונגען פון אלע שפראכען — געוועהנליך זעהר גוטע — אז קיין שום ליטעראטור אין דער וועלט, ניט אפילו די דייטשע, קאן זיך ניט בארימען מיט אזא אוצר. אייניגע איבערזעצונגען, אנהויבענדיג מיט זשוקאווסקי׳ס באארבייטונג פון „דעם געפאנגענעם פון שילאן", אדער די איבערזעצונגען פון הייוואטהא, זיינען פשוט קלאסיש. אלע ווערק פון שיללער, די מעהרסטע ווערק פון גאטע, כמעט גאנץ בייראן, א היבשע ביסל פון שעלליס ווערק, אלע, וואס ס׳איז בדאי צו וויסען פון טענישאנ׳ס ווערק, פון ווארדסוואָרטה׳ס, פון קראבע, אלע וואס מען האט גע־קאנט איבערזעצען פון בראונינג, בארביע, וויקטאר הוגא א. אז. ו. זיינען אזוי באקאנט אין רוסלאנד, ווי אין דעם פאטערלאנד פון די דאזיגע דיכטער, און אמאל אפשר נאך מעהר. וואס ס׳איז שייך אזעלכע ליבלינגס, ווי, למשל, היינע, צוויפעל איך צי זיינע בעסטע ווערק האבען עטוואס פארלוירען אין אט־די אויסנעציי־כענטע איבערזעצונגען, פאר וועלכע מיר האבען צו פארדאנקען אונזערע בעסטע דיכטער; דאס זעלביגע קאן מען זאגען וועגען בעראנזשע׳ס לידער, אין די פרייע איבערזעצונגען פון קוראטשקין, וועלכע שטעהען ניט נידעריגער פון די אריגינעלע לידער.

נאך מעהר, אין רוסלאנד זיינען געווען אייניגע אויסגע־צייכענטע, דיכטער, וואס זיינען באוואוסט הויפטזעכליך צו־ליב זייערע איבערזעצונגען. אזעלכע זיינען: נ. גערבעל (1827 — 1883), וועלכער האט זיך ערווארבען א נאמען אין דער ליטע־ראטור מיט דער אויסגעצייכענטער איבערזעצונג פון „דער באלאדע פון איגאר׳ס איבערפאל" (ז. קאפיטעל 1) און שפעטער, מיט פיל איבערזעצונגען פון מערב־אייראפעאישע דיכטער. „שילער׳ס ווערק אין דער איבערזעצונג פון רוסישע דיכטער" (1857) וואס ער האט ארויסגעגעבען, און באלד נאכדעם עהנליכע אויסגאבען פון די ווערק פון שעקספיר, בייראן און גאטע, האבען נעמאכט א גוואלטיגען רושם.

מיכאאיל מיכאילאוו (1826—1865), אייניר פון די בריל־יאנטענסטע שרייבער פון דעם „סאוורעמעניק", פאר׳משפט אינ׳ם

יאָהר 1861 צו קאָטאָרגע אין סיביר, וואו ער איז פיר יאָהר שפּעטער געשטאָרבען, האָט זיך ספּעציעל באריהמט געמאכט מיט זיינע איבערזעצונגען פון הייגע, לאָנגפעלאָו, הור, טענישאָן, לענאָן אוּן אנדערע.

פ. וויינבערג (געבאָרן אינ׳ם יאָהר 1830), האָט זיך ערוואָרבען א נאָמען דורך זיינע אויסגעצייכענטע איבערזעצונגען פון שעקספּיר, בייראָן (סאָרדאנאפּאל), שעלי, (סענסי), שערידאָן, קאָפּע, גוצקאָוו, הייגע, א. אז. וו., און פאר דער אויסגאבע פון געטע׳ס אוּן הייגע׳ס ווערק אין רוסישע איבערזעצונגען. ער באַרייכערט נאָך ער היום די רוסישע ליטעראטור מיט אויסגעצייכענטע אי־בערזעצונגען פון די מייסטער־ווערק פון פרעמדע ליטעראטורען.

ל. מעי (1822—1862), דער פאַרפאַסער פון א גאנצער רייהע פּאָעמען פון דעם פּאָלקס־לעבען, געשריבען אין זעהר א בילדליכער שפּראָך, אוּן פון עטליכע דראָמען, צווישען וועלכע עס צייכענען זיך ספּעציעל אויס די דראָמען פון דעם אלטען רוסישען לעבען (אייניגע פון זיי האָבען נעגעבען רימסקי־קאָרסאָקאָוו׳ן סיוזשעטען פאר אפּערעס), האָט אויך געמאכט א גרויסע צאָהל אי־בערזעצונגען. ער האָט איבערגעזעצט ניט נאָר פון די מאָדערנע וועסט־אייראָפּאָישע דיכטער — פון ענגלישע, פראַנצויזישע, דייטשע, איטאליענישע אוּן פוילישע — נאָר אויך פון גריכיש, לאטייניש אוּן העברעאיש, קענענדיג זעהר גוט אָט־די אלע שפּראַכען. א חוץ די אויסגעצייכענטע איבערזעצונגען פון אנאקרעאָן אוּן די אידיליעס פון טעאָקריטוס, האָט ער אויך געשריבען פראַכט־פולע פּאָעטישע ווערסיעס פון „שיר־השירים" אוּן פון אנדערע טיי־לען פון דער ביבל.

ד. מינאַיעוו (1835—1889), דער פאַרפאַסער פון א גרויסער צאָהל פון סאַטיריש פערזען, געהערט אויך צו אָט־דער נרופּע איבערזעצערס. זיינע איבערזעצונגען פון בייראָן, בוירנס, קאָרנוואָל אוּן מאָר, געטהע אוּן הייגע, לעפּאַרדי, דאנטע אוּן עטליכע אנדערע, זיינען בדרך כלל געווען זעהר שעהן.

א. א. סאַקאַלאָווסקי (געבאָרן אין דעם יאָהר 1837) האָט נעמאכט א סך איבערזעצונגען סיי אין פּראָזע, סיי אין פערזען פון נעטהע אוּן בייראָן פאר נערבעל׳ס אויסגאבע; נאָר זיין הויפּט־ווערק איז געווען זיין איינענע איבערזעצונג פון אלע שעקספּיר׳ס

ווערק, וועלכע ער האָט אַרויסגעגעבען אינ'ם יאָהר 1898, מיט היבשע באמערקונגען.

ענדליך, מוז איך אויך דערמאָנען איינעם, לכל הפחות, פון די פּראָזע־איבערזעצערס, וועדענסקי (1813—1855), פאר זיינע זעהר גוטע איבערזעצונגען פון דיקענס הויפּט־נאָוועלען. זיינע איבערזעצונגען זיינען אמת'ע קונסט־ווערק, דער רעזולטאט פון א פולקאָמער באקאַנטשאפט מיט דעם ענגלישען לעבען און פון אוא טיפען געפיהל פאר דיקענס'ס זשעניע, אז דער איבערזעצער האָט זיך כמעט אידענטיפיצירט מיט דעם אָריגינעלען פּאַרפאַסער.

ספריה עממית בטורונטו
יידישע
פאלקס ביבליאטעק
טאראנטא
JEWISH PUBLIC LIBRARY, TORONTO

י. מאטענקא

טאראנטא

1773

טאראנטא

ביבליאטעק פאלקס יידישע
טאראנטא
JEWISH PUBLIC LIBRARY, TORONTO